

Eadem pœna, eoſdem fecit eſſe beatos.

JOH. ISACII PONTANI
DISCVSSIONVM HISTORICARVM
Libri duo.

Quibus

Præcipuè quatenus & quodnam mare liberum vel non liberum clausumque accipiendum dispicitur expenditurque.

Accedit, præter alia,

CASPARIS VARRERII LVSITANI de Ophyra regione & ad eam Navigatione COMMENTARIVS.

HARDERVICI GELRORVM,

Excudebat NICOLAUS à WIERINGEN Gymnasij Typographus.

CIↃ. IↃC. XXXVII.

Nobilissimo juveni

CHRISTIANO FRISIO

Viri Perillustris

D. CHRISTIANI FRIIS, *Toparchæ in Cragerup, Equitis aurati, Regiæ Majestatis Danorum magni Cancellarii, ac Regni Senatoris, præstātissimo* FILIO.

Sunt inter Hispanos, & in his prǽsertim clarissimus VASQUIUS, & inter alios quoque scriptores, exteros nostrosque, & eos etiam juris summè consultos, qui Mare esse liberum, mariaq; etiam qualiacunque naturæ ac gentium lege habenda communia, sequuti, ut videtur, authores suos, assertum voluerunt. Quibus se opponere ex adverso non timuerunt alij. Nam, ut

ut isti omne Mare apertum ac liberum communeq; omnibus faciunt, itá alteram adversamque hi amplexi sententiam, omne vicissim mare, nullo in universum excepto, claudi haberique obseptum posse, demonstrare satagunt; Hi velut Janus aliquis Clusius, illi ut Patulcij meritò celebrandi. Hanc dirimere litem quis sibi unus sumat? Et quis quoque in se hancce suscipere, sit licet Herculeus, provinciam sustineat? Et onus id esse, etiam Æthnâ gravius, non videat, cum uterq; extrema sibi ac summa concedi efflagitet? Quid igitur? Nos nec in hanc, nec in illam partem proni, mediâ incedere viâ, & asserere nec liberum esse Mare omne, nec etiam claudi quodcunq; aut omne posse; & id non tam Themidis ullius

ullius ſuadâ, quàm ipsâ rei dictante naturâ aſſerimus aſſerendumq; tutius putamus. Et id dum agimus, ità agimus, ut illud æquor citis, ut ſic dicam, quàdrigis tranſvecti, ad ea, quæ hiſtoriæ ſunt, ſtilum quantocius atque imprimis vertamus. Etenim in foro hîc noſtro poſiti, modò oceanum illum magnū, modò minora maria luſtrantes, & quid ibi Græciæ olim aut Romanorum gentiumq; aliarum claſſes vel tenuerint vel tenere potuerint, per ſeriem veluti ac rerum omnis ævi memoriam euntes, inquirere ſingula propius voluptati habuimus. Sed pręcipue ad orbem noſtrum, ſeu, ut appellare eū Straboni placuit, borealem hanc Europam, oculos ac mentē referre conſilium fuit. Hîc, licet mare omne

ac universum possidere hominis non sit, quàm tamen latè suas classes boreæ illi populi huc illucque egerint, quàmq; passim maris potentes fuerint, vetustissimi authores nos docent, & tū vel maximè, cum interiores ac Galliç propiores, nullis armati navigiis ac classibus memorantur. Plinius, qui Bergas Norvegiamque nominat, ex eâ in Thulen, id est Islandiam, navigatum adjicit. Et Tacitus Scandinaviæ populos extremumq; boream commemorans, eos *præter viros armaque classibus valuisse* asserit. Sed quid ego hæc hocce loci commemoro iteroque, suis quæque inferius pagellis, ubi se offerunt, propius pleniusq; discussa tractataq; ? Ad te potius, nobilissime Frisi, orationem referam. Nam te peregrinantem

nantem superjori anno per fœderatū hocBelgium,&ejus tot,tamq; vetera quàm nova, quibus certare propemodo cū eruditâ Italiâ nunc posset, visentē Athenæa,&nostrum hoc quoq; Gelricum, ex promisso cum visurum expectarem, invidit id nobis subitanea tua in proximā Britanniam, & inde Galliam, profectio. Interim haud ultimo felicitatis loco habeam, quod te, unà cū eruditissimo D. Frederico Andreâ, tuorum studiorum ut & aulæ præfecto clarissimo, Amstelodami atq; inde Trajecti ad Rhenum, ante id iter, salutare & alloqui: & te præsertim, illâ non minus heroicâ corporis eminentiâ, quàm animo quoque illustriss. patrem, serenissimæ Majestatis ejus magnum Cancellariū, Christianum Frisium

 egregie

egregie referentem videre coram contigerit: dum & de ſtudiis aſſidue, ſed iis maxime, quæ gentium ditionumque ac ſtatus cujuſq; rationem hiſtoriamque propius explicarent, ſermones nobiſcum cæderes ibidem, agereſque. Quin & eodem tum temporis momento, cum de iſto, quod nunc in manibus eſt, ad Daniæ potiſſimum res & hiſtoriam pertinente argumento, nonnulla interjicerentur, præclara multa, quæ boreæ oras populoſque, & horum præcipue navigationes ſpectarent, in medium adducentem te diſſerentemq; audire perquàm volupe nobis fuit. Quocirca nec aliò etiam quàm ad te, FRISI præſtantiſſime, eundum mihi, neque alij, quàm tibi, literariam hancce opellam noſtram, utpote

pote qui de eâ quàm optimè poteris judicare, deferendam existimavi: Deum opt. Max. orans rogansq; ut te per oras Europæ cultioris feliciter peregrinantem ducendo, tibi sanctissimo suo nutu spirituq; adsit, ac lætum postremò optatumq; suis omnibus sistat reponatque: Dab. Hardervici Gelrorum ipsis Cal. Martiis CIↃ. IↃC.XXXVII.

T. Generositati

dedi[t]issimus

JOH. ISACIUS PONTANUS.

Capitum

LIBRI PRIMI

Syllabus.

CAP.

CAP.

Capitum

LIBRI SECUNDI

Syllabus.

CAP.

CAP.

Cætera, quæ sequuntur, suos quaque titulos præferunt.

Pag. 247 pro *Helenan hanc* leg. *Helenam etiam hanc.* in Erratis lin. ultimâ leg. 423. pag. 424. lin. 17: leg. *ceremoniis*, reliqua Errata vide sub finem.

JOH. ISACI PONTANI
DISCUSSIONUM HISTORICARUM
LIBER I.
CAPUT I.

Mare Caledonium etiam Hyperboreum dictum. Thule ſeu, ut nunc vocamus, Iſlandia Norvegis adſerta. Orcades ante annos haud multos certis legibus Scoto permiſſæ.

Ir ut eruditiſſimus ità multijugæ lectionis *Johannes Seldenus* Anglus, quod edidit nuperrime *Mare clauſum*, ità edidit, ut dum mare omne, & ut ipſe loquitur, qualecunque mare, claudi haberique clauſum poſſe demonſtrare conatur, oppidò latos hujus æquoris fines, non tam aliis, quàm Britanniæ præſertim ſuæ aperuerit. Si etenim totum illud, ut idem ſciſcit, omniaque auſtrum, orientem, occidentem Lib. 1. cap. 26.

boreamque versus qua patent maria, quæque longissime ac late Britannos circumfluunt, seque ad Hispanos Indiasq; occiduas expandunt, ad eosdem Britannos, ut dominos pertineant, olimq; pertinuerint, nonne excludi quodāmodo ceteros necesse sit? Nam de septentrione ut præcipue nunc dicam verba ejus hæc sunt: *Ad septentrionem oceanus hic, Hyperboreus, Caledonius & Deucaledonius nuncupatur, in quo sparsæ insulæ Orcades, Thule; aliæ, quæ Britannicæ seu Albionicæ item Britannides dictæ, mari alluenti nomen dedere.* At concedamus ità censas ac nuncupatas nonnullis eas insulas; tamē si & *hyperboreus* oceanus idē dicatur dictusq; sit, quid id ad Britannias? Quin & fatetur *Gyraldus* Cambrensis in topographia Hiberniæ, omnes non Orcades modò sed & alias, licet Britanniæ & Hiberniæ quam Norvagiæ viciniores insulas, Norvagiæ antiquitus fuisse obsequio ac reverentia subditas: quod Norvagorum scilicet gens, ita addit, præ ceteris oceanum veluti coleret, ac classibus suis assidue frequentaret. Et hodie Orcadenses etiamsi certis conditionibus, quæ in historia memorantur, Scoto jampridem cesserint, memorant nihilominus Daniæ Norvagiæque annales apud eos scyphum adhuc servari, quem divi

divi *Magni* Norvagorum Regis, qui primus ad eos Christi fidem attulit, fuisse depredicant, Hic est ille *Magnus*, cognomento *Barfoed* dictus, cujus suo loco meminimus diceturque de eodem in sequentibus. In Historia nostrâ Danica.

CAPUT II.

Britannis vitilia navigia non classem fuisse: nec ullas eos Vennetis, Galliæ populo, naves, sed socios subministraße ex Cæsare ostenditur.

Hinc de Britannorum, antequam in Romanorum potestatem redacti fuêre, dominio marino tractaturus Seldenus, Lib. 2. cap 2. primo loco Caium Julium Cæsarem adducit, utpote Romanorum primum qui insulam intravit ac vicit, resque à se ibi gestas literis mandavit. Ejus sub adventum non navigantes duntaxat & piscantes mari suo usos ait, verùm etiam neminem, præter mercatores, adnavigare insulam, aut portus & oram maritimam explorare, passos addit. Ubi notandum, cujusmodi tum indigenarum res fuerint, qui oram solum maritimam ac suum, ut dicit, mare coluêre. Et magis id pateat, cum addat Cæsar, pri-

mo suo in insulam appulsu inusitatas longarum navium species incolis timorem injecisse; & secundo, navium omnigenarum numero ità perterritos, ut à littore discederent. Quippe qui ad navale bellum omnino essent imparati: nec classem, sed naves tantum haberent vimine contextas ac coriis bubulis circumtectas. At Veneti, qui erant Galliæ sub Ligeris ostium populi, Vannes hodie appellant, ex adverso Britanniæ, quàm tunc peritia rerum nauticarum floruerint, & classes cujusmodi ac naves habuerint, quæ ex robore totæ constarent, docet idem Cæsar, adjiciens ducentas ac viginti eorum naves paratissimas ac omni armorum genere ornatissimas è portu profectas classi Romanæ adversas constitisse. Sed hoc dominatui Britannorum marino non obsistere Seldenus putat, cum petita è Britannia à Venetis auxilia à Cæsare memoretur. Memoratur quidem à Cæsare illud; nec è Britannia tantum, sed ab Osismiis quoque & Menapiis, Morinis, Nannetibus ac Lexobiis advocata ea addit, sed socios fuisse non navigia memorat. Veneti autem illi cum à Cæsare victi classem omniaque simul amisissent, existimat Seldenus etiam eam, quæ à Britannis auxilio ipsis esset missa classis, amissam: & ideò

ideò Cæsarem nonnisi vimineas Britannorum naves, cum insulam intraret, reperisse. At eam suspicionem locum non habere, inde colligere est, quod verisimile non sit, ità omnium navium classe, si quam habuissent, nudasse se Britannos, ut nullam penitus domi ad littoris sui defensionem sibi reservarint. Quin & locum non habere id præmissa quoque ostendunt; & maximè, cum etiam alii scriptores Romani non nisi de viminibus Britannorum navibus verba faciant. Et Panegyristes ille de ævo Cæsaris loquens, *illâ*, inquit, *ætate nec Britannia ullis erat ad navale bellum armata navigiis*. Et præterea quod suspicatur Seldenus, illis, postquam in Romanorum potestatem venissent, ut in officio continerentur, armatas haud dubio naves interdictas, id eâdem, quâ memoratur facilitate ac fide, rejici posse quis non videt? standumque verbis, quæ citavimus, Cæsaris, qui eos ad bellum navale omnino imparatos professus, id haudquaquam dixisset, si ullâ unquam classe instructos comperisset.

 CAPUT

CAPUT III.

Oceani Septentrionalis dominium nuspiam Britannis, antequam à Romanis essent subjugati, verum Norvagis potius & illis boreæ populis authores asserere.

lib. 2. cap. 3. Maris clausi.

QUod igitur continuò subjicitur borei maris dominos fuisse Britannos antequam subjugarentur à Romanis, idque ideo, quia apud Tacitum, ubi in hanc septentrionalem plagam Julii Agricolæ navigationem recitat, memoretur, *Britannos visa classe Romanorum obstupefactos, tanquam aperto maris sui secreto, ultimum jam victis perfugium esset ereptum clausumque*: Et *Thulen*, maris hujus insulam, quia Albategnius, geographus Arabs, *in Britanniâ collocet*. Verum responsus perfacilis est. Nullum enim hinc colligi Britannorum in id mare dominium potest. Si enim obstupefacti classe Romanorum: si ut recessum & perfugium proximas has oras insulasque habuerint, in quas se abderent atque occultarent, ecquis elici hinc aut colligi dominatus possit; præsertim apud eos, quibus haud minus, imo multo

multo minus quàm Britannis Australioribus omnia ad bellum aut classem haberentur, ut loquitur Cæsar, imparata? Nec juvat quod Thule Albategnio Arabi in Britannia collocetur, non magis, quam quod Annæ Comnenæ Alexiæ filiæ, Thule insula pro Britannia fuerit intellecta. Quippe non Arabes modo, sed & Græci fere omnes, præsertim inferioris ævi, quam regionum septentrionis ignari fuerint, docet luculenter Procopius, qui Scandiam sive Scandinaviam intelligere volens, Thulen appellat, & decuplo majorem esse Britannia ait, ubi hæc habet, libet enim paucula adjicere: *Est Thule hac insula longe maxima, quippe qua decuplo major sit Britannia à qua longius abest, ut in borea sita. Hac ipsa in insula deserta pleraque sunt & ingentibus vacua spatiis loca. Qua vero frequentiora ædificiis & hominum cultu, nationes tredecim numero incolunt, affluentissima quadam mortalium multitudine, regesque singulis nationibus præsunt.* Ut omittam addere, quæ idem Procopius toto cœlo à vero devians de Brittia quapiam memorat, sitam in Oceano ex adverso ostiorum Rheni, inter Thulen & Britanniam; quique ex *Armoricis* facit *Arborichos* ut alibi monstravimus. Præstat igitur inter authores vetustos sequi eos, qui

Alexiad. lib 2.

Lib. 2. bel. Goth.

Lib. 4. bel. Goth.

In Descript. Reg. Dan.

qui rebus consentanea, & quæ hodie ita esse deprehendimus, literis prodiderunt. Cujusmodi inter Græcos præcipuè Strabo, & Latinorum Plinius, & ante utrùmque Pytheas Massiliensis, qui SEPTENTRIONALEM hanc EVROPAM, ut idem appellat omnium primus classe lustravit; comperitque sex dierum spacio abesse à Britanniâ, boream versus, Thylen. Et illi accedens mox Plinius: qui non è Britanniâ, sed Bergas, (hodieque eo nomine celebres) & Nerigon, (nunc Norvagiam dicimus) diserte nominans, inde in Thulen navigatum olim ostendit; ubi inquit: *Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergas; maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navigatur.* Quibus Plinianis, vel potius illa Pliniana si addantur istis, quæ ex Gyraldo Cambrensi modo laudata (quibus demonstratur, Orcades & illas, licet Hiberniæ & Britanniæ viciniores insulas, obsequio tamen ac reverentia Norvagis fuisse perpetuo subditas & ab illis assidue classibus commerciisque frequentatas) reddentur illustriora singula: & hoc, quodcunque maris hujus est dominium, sive appellare imperium libet, haud aliis, quam boreæ huic populo deberi intelligetur simul propius: Boreæ inquam sive Scandi naviæ

Strabo lib. 1. & 2.

Lib. 4. cap. 16. 4.

naviæ populo, quem, *præter viros armaque classibus valuisse*, Tacitus testatus fuit. In libro de Ger.

CAPUT IV.

Oceani Britannici dominium, quod sub Claudio & Domitiano Augustis fuit, a Romanis cæptum ac constitutum, antea Britannis nullum fuisse ostenditur. Vennetorum, Galliæ populi, in mari olim potentia.

MOx clarissimus Seldenus integro, quod sequitur, quarto capite Libri jam dicti, qui est secundus, demonstrare conatur, debellatis postmodum à *Claudio* Cæsare australioribus Britannis, & in deditionem accepta Vectæ insula, accessisse imperio Romano cum illis, velut victoriæ appendicē, Britannici Oceani dominium. Quod eatenus nemo neget, ut scilicet a Romanis id dominium cœptum ac constitutum, non vero usurpatum antea à Britannis sit, utpote, quibus, ut est ostensum, vitilia tantum navigia, non classes, aut naves ejusmodi ullæ fuerint, quę bello navali essent idoneæ, aut quibus propulsari vis ulla major posset. Et licet, quod Cæsar

Libro 4. bel. Gal. ipse testatur, ideo etiam in Britanniã contendere animum induxerit, quod Gallis inde hostibus suis, subministrari auxilia intelligeret, non tamen naves unquam aut classem inde subsidio Gallis missam uspiam legitur. Imo ne tum quidem, cum Veneti sive Vannes Galliæ maritimi populi, se Cæsari bello navali opponerent. Nam eo tempore, ut est jam modo memoratum, cum eos Cæsar non mari modo, sed terra quoque aggrederetur, *auxilia è Britannia*, ut ipsa habent Cæsaris verba, non naves aut classis à Venetis accersita. Quippe abundabant ipsi navibus & cæteros Galliæ populos rerum nauticarum usu longe antecedebant. Libro 4. bel. Gal. Sed verba Cæsaris omnino huc adducenda sunt, quæ ita habent: *Hujus civitatis* (Venetorum) *longe est amplissima autoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quod & naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt; & scientia atque usu nauticarum rerum ceteros antecedunt; & in magno impetu maris, atque aperto paucis portubus interjectis, quos tenent ipsi, omnes fere, qui eodem mari uti consueverunt, habeant vectigales.* Inde naves eorum earumq; formam hunc in modum ob oculos nobis proponit idem Cæsar: Lib. 3. bell. Gal. *Ipsorum naves ad hunc modum factæ armatæque erant.*

erant. Carinæ aliquanto planiores, quam nostrarum navium, quo facilius vada ac decessum æstus excipere possent. Proræ admodum erectæ, atque item puppes, ad magnitudinem fluctuum tempestatumque accommodatæ: naves totæ factæ ex robore, ad quamvis vim ac contumeliam perferendam. Transtra ex pedalibus in latitudinem trabibus, confixa clavis ferreis, digiti pollicis crassitudine. anchoræ, pro funibus, ferreis catenis revinctæ. pelles pro velis, alutæque tenuiter confectæ, sive propter lini inopiam, atque ejus usus inscitiam, sive, quod est magis verisimile, quod tantas tempestates Oceani, tantosque impetus ventorum sustineri, ac tanta onera navium regi velis non satis commode arbitrabantur. Cum his navibus nostræ classi ejusmodi congressus erat; ut unâ celeritate, & pulsu remorum præstarent; reliqua, pro loci natura, pro vi tempestatum, illis essent aptiora & accommodatiora. neque enim his nostræ rostro nocere poterant: tanta in his erat firmitudo: neque propter altitudinem, facile telum adjiciebatur, & eadem de causa minus incommode scopulis continebantur. accedebat, ut, quum sævire ventus cœpisset & se vento dedissent, & tempestatem ferrent facilius, in vadis consisterent tutius, & ab æstu derelictæ nihil saxa & cautes timerent. quarum rerum omnium nostris navibus casus erant extimescendi

timescendi. Cujusmodi naves si fuissent Britannis cum eos exinde Cæsar impeteret, quantum ei facessissent negotii! nunc nihil eos vel tentasse in adversum. classe aut navibus, sed pedite solum & equitatu arcere à littore adventantem Romanum conatos reperias. Rationem & causam ejus adfert panegyricus Maximiano Cæsari dictus, qui & modò laudatus, *quod Britannia scilicet nullis eâ ætate ad navale bellum armata erat navigiis.* Quæ sane ut & prius jam allata, ejusmodi esse, quæ omne in universum Britannis MARINUM eo ævo DOMINIUM denegent abrogentque, ecquis magnopere inficias iverit? Pergit inde clarissimus idem vir additque, undarum imperium insulæ dominium semper secutum, & ideo Senecam de eodem Claudio Cæsare & hoc mari cecinisse:

In Octavia Act. I.

Paruit liber diu
Oceanus, & recepit invitus rates.

Mare Britanniæ liberum ante Romanorum adventum.

Quæ de OCEANO dicta; quem hactenus, id est, ante Romanorum & *Claudij* præsertim Cæsaris adventum, fuisse LIBERUM & sui juris ait. Nam addit statim:

En qui Britannis primus imposuit jugum.
Ignota tantis classibus texit freta.

Sui

Sui igitur juris & LIBERI fuerit OCEANUS, antequam à Romanis subjugarentur Britanni, quomodo itaque ejus dominati, aut ejus, ut domini, tenuisse imperium dicentur Britanni? Hoc quam parum faveat Seldeno, imo causam hanc destruere quis non videt?

Hæ res erant insulanorum eâ tempestate à parte australi; â boreali cujusmodi fuerint, jam videamus. Ait Seldenus septentrionalius Britanniæ mare Claudii classe navigatum non fuisse, ac primnm sub *Domitiano* Romanorum navali expeditione id cognitum domitumque. Et eam in rem hæc Taciti verba adducuntur ex vita Agricolæ: *Hanc oram novissimi* (Caledonii) *maris tunc primum* (sub Domitiano) *Romana classis circumvecta, insulam esse Britanniam affirmavit, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas vocant, invenit domuitque. dispecta est & Thule, quam hactenus nix & hiems abdebat,* Quæ Taciti verba alibi etiam nobis discussa nisi emolliamus dicamusque, classe tum primò Romanorum circumvectam Britanniam, & esse insulam certò ab illis pronunciatum, quomodo locum habeant? cum jam ante *Cæsar, Strabo, Mela, Pliniusque* quem non semel ipse citat Tacitus, esse insulam disertè

In Descriptione Chorographica regni Daniæ.

fertè indicaverint? & ipse id Tacitus verbis, quæ superiora paulum præcedunt, *insularum* scilicet, *quas Romana notitia complectitur, maximam* agnoscens, haud tacuerit. Et inde quod inventas tum primo Orcadas addat, quomodo etiam locum habeat, cum eas ante Domitiani hanc expeditionem Plinius non nominet modo, sed quot sint nobis annumeret? domitas tum igitur à Romanis concedi fortasse Tacito possit, at inventas ac orbi primũ prodiras vix potest. Ac denique iisdem Taciti verbis innuitur, eâ quoque navigatione dispectam inque apertum productam Thules insulam, quæ hieme & nivibus eousque suis occultata mortalium conspectum fugerat. Quod nec ipsum omninò vero consonum, cum *Pytheas Massiliensis*, de quo ante memini, Græcique ejus jam ante historiam prodiderint: Et inter Latinos, præter ceteros, Plinius *navigari in Thulen è Norvagia solitum*, quomodo ostensum, jam ante tradiderit: ut ità hæc Taciti haud ulterius quam ad eam Romanorũ navigationem restringenda sint, tum scilicet singularum harum ditionum insularumque majorem obtigisse Romanis notitiam ac certitudinem. Sed hæc taliaque Romanorum facinora quid ad Britannos, aut eorum adstruendum maris

Lib. 4. cap. 16.

ris

ris dominium? num quia, quod postea Tacitus dicit, visâ Romanorum classe navibusq; obstupefacti dolerent, ereptū quasi jam sibi ac clausum esse, in quod recederent seque occultarent? At id dominium nullum, sed metum ac impotentiam eorum significat; utpote qui à classe & iis omnibus essent imparati, quibus belligerari ac repelli, præsertim mari, vis posset, ut est jam iterum iterumque memoratum superius.

CAPUT V.

Constantii Chlori & Diocletiani tempora indicata. Francorum tum in mari dominatus. His oppositus à Romanis Carausius. Idem se Francis jungens ope eorum insulam Britanniæ sibi vindicat. Quid classis Britannica explicatur.

QUę deinde memorantur clarissimo eidem Seldeno capite insequenti; quod in ordine ejusdem Libri secundi quintum est, de Romanorum dominio in mari Britannico, ut insulæ appendice, à *Domitiano* ad *Constantium Chlorum* Cæsarem & *Diocletianum* usque, ea ejusmodi sunt, quibus haud

haudquaquam Britannorum, sed ea, quæ ipsos superavit, Romana potentia ad cœlum evehitur ac celebratur. Et quidē post classis Britannicæ præfectum, qui memoratur *Sejus Saturninus* claruisse sub *Adriano* & *Antonino*, altum est de maritimis rebus Britanniæ & pene etiam de ipsa Britannia silentium ad Diocletiani fere tempora. Causa, præter cetera est, quod Ammiani Marcellini, qui post Tacitum Tacitumque excipiens ea tempora enarravit, tredecim priores libri desiderentur. Inde à *Diocletiano* missus est classis Britannicæ præfectus *C. Carausius* ad coercendos præsertim Francos. Etenim eorum aliquot, post acceptas à Probo circa Propontidem sedes, memoranda eluxit audacia. Correptis siquidem ii navibus aliquot prædatoriis Græciæ Asiæque oras depopulati; Syracusas, navalibus victoriis inclytas, magnâ editâ clade, suæ potestatis fecere. Inde plerisque Lybiæ littoribus ac portubus non impune adpulsi, ac tandem rejecti à copiis, quæ Carthagine veniebant, Gaditani freti angustias perruperunt, ac sine ullo suorum detrimento in Franciam; quæ tum ad Rhenum in Germania erat, ut alibi ostendemus, navibus iisdem reversi fuêre. Hinc à militibus interfectus *Probus*, animos haud

In originibus Francicis cap. 3. l b. 4.

haud leviter Francis in universam auxit, & Saxones, licet à Rheno remotiores, Albis tamen & Oceani accolæ, nonnihil hinc quoque polliceri sibi videbantur, ut proxima quæque maritimis excursionibus prærepta Romanis, in possessionem, aut saltem prædam suam, converterent. Ad hos, ergo utrinque coercendos, missus à *Diocletiano* Carausius, humili quidem loco natus, sed strenuus bello, & jam parandæ classi ac propulsandis clanculariis deprædationibus præfectus, infelicius dicam, aut segnius, se adversus utrosque à parte Romanorum gessit, cum rapinis potius & lucro, quàm præliis intentus prædam atque omnia hoc pacto parta ipsamque Britanniam, sumpto imperio, sibi retineret. Eâque retentâ rebellare adversus Romanos cœpit. Quem octavum deinde post annum *Allectus* & diademate & vitâ per dolum exuit, simulque Britannici regni jus totumque *Carausii* exercitum, qui potissima sui parte ex Francis constabat, in sese transtulit insulamque pene triennium tenuit. Sed *Allectum* vicissim, cum ad recuperandam Britanniam mitteretur *Constantius*, *Asclepiodatus*, Prætorianis præfectus, justo prælio juxta Londinum occidit, & Francos in urbe reliquos fudit & fugavit. Quæ ex

Zozimo & Panegyricis huc transtuli ut intelligeretur Francorum transmarinâ societate atque armis nobilissimam illam insulam tot annos adversus Romanos fuisse defensam: ac simul constaret, classi Britannicæ præfuisse eosdem Carausium dico Allectumque nec dictam aliter *Britannicam*; quam ea, cujus meminit Tacitus, quæ Britannorum quoque non erat, sed Romanorum; ubi ait: *Circumsteterat Civilem & alius metus, ne quintadecima legio adjunctâ Britannicâ classe afflictaret Batavos, qua Oceano ambiuntur.* Britannicâ classe, quam nimirum in Britanniâ habebant sibiq; in auxilium evocvaerant Romani.

Lib. 4. hist.

CAPUT VI.

Comites Hispaniarum. Comites Saxonici littoris, id littus quod fuerit: quid idem Tacito, Gallicum mare; & Ammiano Marcellino, tractus maritimus. aliaque.

INvalescentibus deinde Francis ac Saxonibus, post tempora Constantini Magni, non terrâ modò sed mari quoque Romanorum circumquaque imperium, quâ dabatur, impetere illi atq; infestare haud desinebant.

sinebant. Hinc Nazarius: *Franci ipsi, præter ceteros, truces, quorum vis cum ad bella efferveſceret, ultra ipsum oceanum, æstu fervoris evecta, Hispaniarum etiam oras infestas habebat.* Et Ammianus Marcellinus, *Gallicanos tractus Franci & Saxones iisdem confines, quo quisque erumpere potuit terrâ vel mari prædis acerbis incendiisq; & captivorum funeribus hominum violabant.* His ut occurreretur, Romani, præter fluminum Rheni Danubiique classes, & illas item, quæ excubabant ad defensionem maris Adriatici Thyrrenique, erat vel maxime ob eosdem necessaria classis Hispaniæ Galliisque, quà boream spectant. His qui præsidebant classibus reique maritimæ curabant, *Comites* eo ævo ac *duces* dicebantur, ut *Comites Tingintanæ, comites Hispaniarum*, de quibus Imperii Notitia. Ex qua quoque Notitia intelligitur præsidium fuisse militum Carronensium sub dispositione Viri spectabilis Ducis tractus Aremoricani. Sic à Rheni ostiis & paludibus ad Garumnæ usque ostia, vel ad Santonos usque, veteres vocarunt eum omnem tractum *littus Saxonicum*, quod omnem illam oram Saxones myoparonibus hoc tempore infestam haberent. In duabus Belgicis erat unus *dux Saxonici littoris* ad Sequanæ ostia; ab illis ad

In panegyrico.

lib. 27.

Garumnam erat *dux tractus Ebruicani & Aremorici*. Per Ebruicanos intelligendi Aulerci. In Notitiâ Imperii pro *Ebruicani* perperam est *Nervicani*, quod monuit Scaliger. Totum hunc tractum, quà est Oceanus, Tacitus, in Vitâ Agricolæ, GALLICUM MARE appellavit, à Gallis assertum, defensumq;. Jam quod nostrum præcipuè institutum spectat, quæritur hîc quis & quo loci fuerit, qui in eadem Notitiâ *Comes littoris Saxonici* dicitur *per Britanniam*? Seldenus existimat littus hoc fuisse Britanniæ aduersum; Curam interim ac Comitatum littoris fuisse penes magistratum in Britanniarum administratione constitutum; ac Comites eos ducesque sedes habuisse proprias in Britanniâ. Quin & verba Ammiani Marcellini adferens de Nectaridio in Britanniis *Comite maritimi tractus*, ait *præfectum* seu *Comitem tractus maritimi*, & *Comitem littoris Saxonici* unum eundemque habitum habendumque. Ac inde Capite septimo, postquam locum iterum Ammiani laudasset, ubi Franci & Saxones Gallicanos tractus terrâ marique infestasse memorantur, subjungit: *Adde & Saxones Bajocassinos in littore Aremoricano apud Gregorium Turonensem, lib. 5. cap. 26. cen incolas vetustos commemorari. Adeò ut*

In Lectionibus Ausonian.

Cap. 6. lib. 2.

Lib. 27.

res obscura non sit, quamobrem Saxonici nomen littori adverso inditum. Et deinde continuò; *At verò nullibi legitur Saxones tunc temporis, littora Britannica, sive insedisse sive ad pellere sclitos, aut Britannicum quid, præter mare, infestasse.* Hoc Seldene clarissime, quòd legi nullibi existimas, rationem hîc fugere te puto. Nam sane Ammianus, quem ad testimonium jam iterum iterumque advocasti, nonne diserte, ubi de Nectaridio loquitur, hoc affirmat lib. 27 historiæ suæ, ubi *nuncium* ait, *indicasse, Britannias barbaricâ conspiratione ad ultimam vexatas inopiam. Nectaridiumque comitem maritimi tractus occisum & Buchobaudem ducem hostilibus insidiis circumventum?* Quænam etenim hæc berbarica conspiratio, nisi Saxonum, quod ex verbis ejusdem Ammiani, quæ sequuntur, satis intelligi potest? Ubi Attocoti & Scotti nominantur, quibuscum agere ac conspirare hoc tempore soliti Saxones. Iterum, sed libro antecedente Ammianus: *Gallias Rhetiasque simul Alemani populabantur: Sarmatæ Pannonias & Quadi: Picti, Saxones & Scotti & Attacotti Britannos ærumnis vexavêre continuis.* Ecce *continuis* addit, ut idem, quod de *Nectaridio* ac *Buchobaude* jam memoravi, sed Ammiano libro insequenti tecitatur,

Lib. 26.

Lib. 27.

 tatur,

tatur, de gente hac eadem, Scotis & Attacottis sociâ, capiendum. Et iterum Ammianus: *Dux incliti nominis Theodosius, ab Augusta, quam veteres appellavere Londinium, profectus, cum milite industria comparato solerti, versis turbatisque Britannorum fortunis, opem maximam tulit, opportuna ubique ad insidiandum præveniens loca. Barbaris* inquit, id est, Saxonibus; quos ibidem paulo ante dixerat, *præ ceteris hostibus timeri ut repentinos.* Et denique de Valentiniano agens inquit, *Inter hæc tamen caute jam conversos ad metuendam rabiem Saxones semper quolibet inexplorato ruentes, delatosque tunc ad maritimos tractus, quorum spoliis bene redierant onusti, malefido quidem sed utili commento peremit, prædâ raptoribus vi fractis excussâ. Itidemque Britannos, catervas superfusorum hostium conferentes, spe meliorum adsumptâ in libertatem & quietiam restituit placidam, nullo penè redire permisso grassatorum ad sua.* Invaserunt igitur atque infestarunt etiam eo tempore insulam ejusque littus Saxones. adeo ut ambigi non abs re hinc possit, an *Comes maritimi tractus*, ut nominare jam diximus Ammianum, ulterius & extra insulam sit accipiendus *maritimus tractus*. Sed id taliaque cum rei, de quâ agitur, caput non spectent, in medium relinquere,

Lib. 28.

Lib. 30.

quære, quam de iis magnopere contentionis funem ducere, multo mavelim.

CAPUT VII.

Nectaridius maritimi tractus, non Saxonici littoris, Comes dictus. Claudiani versus aliter, quam censuit Seldenus, accepti expositique. Britannia altus ab Orbe nostro Orbis.

E Claudiano deinde & numismatis, quæ adferuntur ab eodem clarissimo viro ad demonstrandum, quod olim fuerit insulæ & oceani individuum imperium, omnino fuisse maximum ac conjunctum nemo non concesserit, si de Romanis eorumque potentia accipiatur, quorum sub armis & patrocinio defensa est, tutaque adversus Saxones præstita, tam insula quàm insulani. Quod verò Nectaridium *littoris Saxonici* Comitem faciat, authorem, quod sciam, non habet, præter Ammianum Marcellinum. At ille non *Saxonici* sed *maritimi tractus* Comitem cum dicit, nec de Saxonico sed insulæ potius Britanniæ littore capiendum id jam antę monuimus. Et mox Claudiani celeberrimi poetæ versibus, ad

Cap. 8. lib. 2.

De laudibus Stilicοnis. lib. 2.

Flavium Stiliconem Honorii minoris tutorem, quibus Britannia quasi loquens se ope & operâ Stiliconis munitam ait.

ne littore toto
Prospicerem dubiis venturū Saxona ventis.

In Eutropium.

Et aliis ejusdem Claudiani, ubi Pietas Deaitâ Honorium affatur:

Quantum te principe possim,
Nō lōginqua docet, domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

His, inquam, quod intelligendum v. CL. Seldenus velit, quasi mare tantum illi pacatum reddiderint, ac idem Britanniæ tutati sint ac servaverint, ac denique ab usu ejus Saxones abegerint, quasi inquam in terram Saxones exscensionem nunquam fecissent, aut facere essent soliti, id locum haudquaquam habeat, ob ea, quæ proximo jam Capite à nobis sunt indicata. Ibi enim ex Ammiano, Saxones cum Pictis, Scotis & Atacottis, qui intra insulam erant, conspirare solitos, ac invasisse miserumque in modum afflixisse sæpenumero insulanos, ac illis præcipue fuisse terrori ob repentinos eorum insultus, ex verbis ejusdem authoris

thoris, quæ sunt disertissima, manifestum fecimus. Et statim, quod additur, maris tutamen cum insulæ planè fuisse conjunctum, ex ejusdem Claudiani illo ad *Maulium Theodorum* ostendi, ubi canit poeta,

Hispana tibi, Germanaque Tethys
Paruit & nostro diducta Britannia mundo,

Id ex iis, si propius inspiciantur, haudquaquam ostendi aut liquere existimo; sed Manlium potius diversis proviniis fuisse præfectum, indicari. Trahunt huc præcedentia illa:

Sic cum clara diu rerũ documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore sumsit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
Rectores.

Hinc continuò subjicitur:

Hispana tibi, Germanaque Tethys
Paruit, & nostro diducta Britannia mundo.
Diversoq; tuas coluerunt gurgite voces,
Lętus Arar, Rhodanusq; celer & dives Iberus.

Et deinde,

Unius sit cura viri quodcunque rubescit
Occasu, quodcunq; dies divexior ambit.

Ecce diserte non unâ orbis plagâ ejus circumscriptum imperinm, sed ortum & occasum, Iberos, Gallos, Britanniamque eum agnovisse, & in eos summum ac supremum fuisse ejus imperium innuit; eique rectores posuisse. Hoc enim est, quod dicitur,

cunctâque dedit tellure regendos
Rectores.

Tellure autem ait, ne de solo forte marino dominio accipiamus. Et indicant hoc quoque *Arar* & *Rhodanus*, quæ Galliæ interioris sunt flumina. *Germana* verò *Tethys* de littore Aremorici tractus Saxonico, sicuti *Hispana* de Galliciæ & illo, versus Lusitaniã, maritimo districtu potest accipi. nec debere ad Rhenum aut aliam Germaniam illa *Tethys Germana* trahi, satis ibidem injicit poeta, cum addit canitque:

ô quoties doluit Rhenus, quà barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur judice ripis.

Si tamen verba illa, *Hispana Tethys*, de Oceano Hispanico, quà is proximè Hispaniam alluit; & illa, *Germana Tethys*, intelligere

gere quispiam mare Germanicum velit, quà id Germaniæ est proximum, haud magnopere adversabor: mòdò Germani hi esse Saxones intelligantur, qui eo tempore maris, ut est dictum, dominabantur, & ultra Albim in ipsâ Chersoneso Cymbricâ, ubi eos etiam Ptolomæus collocat, sedes habuerunt. Unde & idem Claudianus hoc totum *mare*, quod nunc *Germanicum* dicimus, & in quod Rheni se ostia ex adverso Britanniæ effundunt, *Cimbricum* appellavit, ubi inquit,

Lib. de bel. Getico.

Te Cimbrica Tethys
Divisum bifido consumit Rhene meatu.

In numismatis denique *Antonini Imp.* quæ pingitur figura muliebris nunc rupibus nunc globo in oceano insidens, an eam, quæ à Seldeno adfertur, etiam alii interpretationem agnoscant, ignoro, nec otium est inquirere, aliò properanti. Interim de orbe alio, boream versus, eum orbem accipiendum quis magnopere refragetur? cum præsertim Britanniam toto orbe divisam, & nostro, ut habet Claudianus, diductam mundo & orbem velut alium authores fere omnes intelligant? nummi quos dixi, isti sunt:

CAPUT

CAPUT VIII.

Britannos non liberaße se Romanorum imperio, sed à Romanis paulatim desertos, opem Saxonum, Anglorum ac Danorum imploraße: Eisq; una cum insulâ, quodcunque esset, cessisse dominium. Gaufredus Monumethensis author fabulosus.

Lib. 2. cap. 9. POst hæc de *maris Britannici dominio* sermonem instituit vir idem clariss. ex quo Roma-

Romanorum imperium exuissent incolæ. Ita enim loquitur, idque his, quæ laudat, Zozimi verbis, *Romanum imperium exuerunt, constitutâ pro arbitratu suo republicâ.* Lib. 6. Histor. Quę verba Zozimi decurtata, si, uti habentur apud authorem, integra apponamus, videre erit aliam rei hujus ac mutationis faciẽ. Ità enim Zozimus dicto loco: *Transrhenani barbari cuncta pro libitu invadentes eo tum incolas insulæ Britanniæ, tum quasdam Celticas nationes redegerunt, ut ab imperio Romano deficerent, & Romanorum legibus non amplius obedientes, arbitratu suo viverent. Itaque Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, civitates suas à barbaris imminentibus liberarunt, ejectis Romanis præsidiis, & propria quâdam republica ex arbitratu suo constitutâ.* Quibus ex Zozimi verbis intelligitur, Britanniæ incolas non sponte sua, sed à barbaris transrhenanis eò adactos ut ab imperio Romano deficerent ejusque obsequium exuerent. Et quinam hi transrhenani? nisi veteres eorum hostes Cimbri Saxonesque; & quorum jam diu insultus ipsi exceperant averteranrque Romani. At modò fatiscentibus eorum viribus, ac inclinante sub Theodosio juniore & Honorio & Valentiniano III. Augustis universâ re Romaua, nec illis sustinendis

pares

pares ipsi diutius fuêre. Et licet promovisse, illis auxiliaribus, aliquanto jam visi fuissent incolæ, adeò ut etiam à barbaris internè imminentibus liberare civitates suas & ejicere Romana præsidia cœptarent, non tamen diuturnum id fuit, ut indicat querela & verba venerabilis Bedæ, quæ posita libro ejus 1. Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum.

Lib. 3. histor. nostræ Danicæ.

Cum igitur, quod & alibi meminimus, in extremâ jam, quod dicitur, tegula res Romana versaretur & hinc Italia, inde Hispaniæ Galliæque quasi discerptæ à peregrinis gentibus tenerentur, illisq; omnibus superveniens Attila majorem adhuc tempestatem minarêtur, Romanorum legiones, quæcunque haberi poterant, ad subsidium revocatæ, & Ætio, supremo militiæ duci, commissæ. Britanniam tum veluti alium Orbem & extra continentis terminos collocatam, tres diversæ nationes habitabant: *Britones*, qui indigenæ erant, Romanis parentes, itemque *Picti* & *Scoti*; qui ut advenæ, ex Hiberniâ nimirum ut multi exstimant profecti, borealiorem insulæ partem colebant. Hi Britonibus perperpetuo infesti & licet Romanorum sæpenumero præsidiis repressi haud tamen quiescere potuerunt, præsertim cum difficillimis

ficillimis ac multiplicibus bellis Romanos distineri,eorumque legiones partim ex insula avocari, partim lente parceque in eandem reduci animadverent. Scoti igitur sine mora cum Pictis arctiori percusso fœdere collectisque undiquaque copiis (quas inter Norvagienses & Danos fuisse Matth. Westmonasteriensis ad an. CCCCXXIV. videtur innuere) Britannos invadunt vestantque. Britones ut sese recolligerent, auxilio jam omni destituti ad Ætium confugiunt. Ille fatigatus motusque eorum precibus, utpote adhuc in fide Romanorum consistentium, unam ipsis è Gallia legionem suppetias misit. Quâ illi confisi repulsisque ac profligatis semel iterumque hostibus, rem fortiter agere, & inito cum Ætianis ducibus consilio, vallum inter Romanorum provinciam & fines Pictorum constituêre, futurum in omnem eventum adversus incursionem haud invalidum munimentum. Dumque hoc pacto unius legionis præsidio conquiescit Britannia, infestis signis Galliam petunt gentes, adeo ut suos ex insulâ subito ac necessario revocarit Ætius. Scoti, re intellecta, confestim Britannos repetunt magnoque impetu unà cum Pictis murum superant. Et actum fuisset de Britonibus, nisi Valentinianus Imperator,

perator,qui aliquam multas copias Parisiis adhuc retinebat, insulanis auxilium rogantibus subsidio adfuisset. Tum Vallus ille sive murus denuo sed ex lapide communitur & additis insuper ad excubias habendas castellis aut speculis multò quàm prius validior redditur. Verum Scoti mox Pictique fractis jam aut languescentibus imperii viribus, ubi multò quàm ante ferocius in Britannos incumbunt, iterum ad Ætium, Galliarum ac militiæ præsidem, legati à Britonibus missi, qui auxilia flagitarent. Sed Ætio jam ad reprimendum Attilam summo animo ac viribus intento, haud quidquam impetrare potuerunt. Quę dum fiunt, occupant Scoti extremam insulæ partem, quæ à Grampio colle ad boream spectat, quam & hodieque tenent ac suo nomine Scotiam nuncupant. Inde Britanniæ proceres cum viderent tantam tempestatem à Scotis æque ut à Pictis assidue impendere, de duce aliquo ac Rege nuncupando consultare incipiunt. Itaque, habito consilio, Vortigenus eligitur quod esset inter suos non tantum authoritate, sed etiam virtute ac generis nobilitate præcipuus. Vortigernus igitur ad regni clavum vocatus nihil antiquius habuit, quàm de republicâ cogitationẽ ac curam suscipere,

Scotiæ nomen inditum.

quo

quo nimirum patriæ fatum, quod jam præ foribus erat, omni ope consilioque averruncaret. Cumque diu multumque, quid maximè è re foret, quæsitum agitatumque esset, procerum præcipui rebus suis ac viribus diffisi externa auxilia circumspicienda judicarunt: Quapropter ex consensu populi vicinos è regione ad ortum borealem *Anglos* ad collum Cimbricæ Chersonesi locatos, *Vitas* Bedæ, nunc *Gutas*, ut habet Ptolomeus, sive Jutas vocatos, unà cum *Saxonibus*, qui tum præcipuè omnes rei militaris famâ longe lateque, sive terrâ sive mari gerenda res esset, illustres ac celebres habebantur; accersendos decernitur. Atque ita missi quamprimum sunt, qui eos ad opem laborantibus amplissimis promissis, ac demum auxilium non abnuentes in Britanniam protinus ducerent. Quo nuncio recepto, unà cum Vitis & Saxonibus Angli, læta bello gens, & quæ ultro stipendii faciendi erat avida, confestim delectâ fortissimorum juvenum manu navibusq; impositâ, ducibus Hengisto & Horso, ii fratres erant, Martiis animis viri, Britanniam appellunt, annum circiter, salutis humanæ CCCCXLIX. Egressos in terram honorifice ac comiter Rex accepit, assignatis insuper in Cantio ad habitandum sedi-

C bus.

bus. Ac mox adjunctis sibi insulanorum auxiliis in Pictum & Scotos, agrum late vastantes, contendunt: prælioque commisso insigni victoriâ potiti sunt. Rex successu gaudens novam gentem, & cujus auspiciis vim hostilem profligarat, liberali cumprimis stipendio remuneratur. Quamquã sint, qui non evocatos patriâ, sed ut homines vagos & qui sponte sua prædandi animo ad littora insulæ ubi forte myoparonibus suis advenissent, Regi Vortigerno conciliatos autument. A qua opinione ut abhorream, faciunt Pauli Diaconi verba qui diserte Anglorum gentem à Rege Vortigerno invitatam commemorat. Hengistus igitur, ut erat non tantum manu fortis, sed & sensu celer & ultra barbarum promptus ingenio, cognito regis animo, qui jam totus in Anglorum virtute conquiescere videbatur; tum etiam perspectâ ad transmittendum bellum ac commercia, regni ac regionis oportunitate, id sibi agendum putavit, quibus ipse modis sibi suisque quod jam dudum, ut hostes, populares ejus tentaverant, possessionem ac sedem stabiliorem in regione tam commodâ tamque amœnâ paulatim firmaret. Itaque omnium primò locum, qui ad colendum erat concessus, haud perfunctoriè communire e-

jusque

jusq; fines deducere, impositis etiã præsidiis, accuratius custodire curæ habuit. Deinde, non cessantibus Pictorum incursionibus, de novo gentis suæ supplemento deque majore militum manu convocanda cum Vortigerno cœpit agere. Et Vortigernus quidem, futuræ sortis nescius, nequaquam consilium aspernatur. Itaque famâ jam ultra oceanum late divulgatâ sive ab Hengisto per nuncios exciti, sive ab ipso, domum hoc nomine remisso, conscripti (utrumque enim traditur) multò quàm prius majore multitudine ex iisdem nationibus viri simul ac fœminæ, naves conscendunt, magnâque classe completâ, in Britanniam comigrant.

Quæ ceteraque ibidem, ex fide classicorum authorum memorata, ejusmodi sunt. quæ ostendant non tam liberasse se Romanorum imperio Britannos, quam identidem Romanos, ut manerent, auxiliaque adducerent, à Britannis fuisse prensatos oratosque, & tandem cum sufficere ulterius rebus ipsimet, ut est monstratum, haud possent, aliò & ad hostes antea infensissimos vertisse se; & ab illis qui inferre plagas sueverant, malis suis remedium adeptos. Angli igitur Saxonesque Chersonesi Cimbricæ populus, ac Dani denique, terrâ ma-

rique bellatores acerrimi, ſummum hîc imperium nacti, eſſe penes unum, etiam ante Egberti Regis tempora, qui terrâ marique cuncta modoraretur, regni regimen voluerunt. qued plenius planiuſque deducit hiſtoria.

Lib. 2. cap. 9. At quę habet deinde ſub finem ejuſdem capitis Seldenus, iſta nimirum: *Et Britannis certe rerum navalium adeoq; tutelæ maris ſui curam fuiſſe eo in ævo maximam inde liquet, quod in hiſtoriâ Britannicâ de Arthuro illo rege decantatiſſimo & Malgone principe legitur, eos ſex comprovinciales Oceani inſulas (ut Galfredi Monumethenſis verba ſunt) Hiberniam videlicet atque Iſlandiam, Gotlandiam, Orcacades, Noruagiam, Daciam diriſſimis præliis ſuæ poteſtati, ſive adjeciſſe ſive recuperaſſe; etiam & Gronlandiam & omnes alias terras & inſulas Orientalis Oceani uſque ad Ruſſiam & multas alias inſulas ultra Scantiam uſque dum ſub Septentrione*; Ea eſſe non dico vera, ſed veroſimilia, ecquis audebit aſſerere, præſertim ſi oculos flectat ad ſtatum inſulę ac inſulanorum, quem modò memoravimus iſto tempore deploratiſſimum: & quo ut ſtarent ac ſupereſſent ſuis, aliorum eſt ope & copiis factum? Et inde quis ſani ſatis cerebri authorem hunc dicat, qui *Gronlandiam* in Balthico ſeu Orientali Oceano

ceano, *Gotlandiam* verò inter Hyperborei maris insulas, si diis placet, nobis collocat? cum esse Gotlandiam Balthici maris, Gronlandiam verò extremi borei insulam, nemo nesciat? Et ità scripsisse eum, aut saltem scribere debuisse, hominum integræ mentis haud ullus inficias eat. Sed à Monumethensi Galfredo (is enim præclaræ historiæ hujus author nominatur) expectare meliora frustraneum sit. Quem docti omnes merito suspectum habent, & cujus fides, ut verbis hoc dicam amici nostri v. cl. Gerhardi Vossii, à multis damnatur. Qui & hoc addit: *Sane multa quidem fabulosa in Gaufredo reperias: sed non tanta hîc Gaufredi est culpa, quam arbitrantur. Nec enim ipse ea confinxit, sed ab aliis conficta, ex adversariis, quæ à Gualthero, archidiacono Oxoniensi acceperat, de Britannico sermone Latine vertit.* Vixit & scripsit post Gaufredum, sed multo meliori judicio ac delectu, author, ut eum Polydorus Virgilius celebrat, veridicus Guiljelmus Neubrigensis, qui de Gaufredo hunc in modum disseruit in Præfatione Historiæ suæ rerum Anglicarum: *At contra quidem nostris temporibus, pro expiandis Britonum maculis, scriptor emersit, ridicula de eisdem figmenta confingens; eosque longe supra virtu-*

Lib. 2. de Historiis Latinis cap 52.

 tem

tem Macedonum & Romanorum impudenti vanitate attollens: Gaufredus hic dictus est, agnomen habens Arturi; pro eo quod fabulas de Arturo, ex priscis Britonum figmentis sumtas & ex proprio auctas per superdictum Latini sermonis colorem honesto historiæ nomine palliavit. Qui etiam majori ausu, cujusdam Merlini divinationes fallacissimas, quibus utique de proprio plurimum adjecit, dum eas in Latinum transfunderet, tanquam authenticas & immobili veritati subnixas prophetias vulgavit.

CAPUT IX.

Dani Alfredo Anglo-Saxonum Regi auxiliares late dominium per Britanniam exercent, mari ac terrâ præpotentes.

Lib. 2. cap. 10. HInc Seldenus Anglo-Saxonum regni initia memorans eorum navales celebrat copias. Et meritò celebrat; cum iis potissimum, exortis jam inter Saxones & Britannos dissidiis, res illi suas adversus Britannos tutati factiq; superiores evaserint, ut est à nobis memoratum ordine libro Hi-
Pag. 81. 82. storiæ nostræ Danicæ tertio. Alfredus verò,

ro, cujus deinde idem meminit, is est qui ex stirpe regis Anglo-Saxonum Egberti natus, ejus certâ serie nepos fuit. Hic etenim ille Egbertus est, qui omnia illa diversaque ab Anglis Saxonibusque occupata ac variè divisa Britanniæ regna regulosque in unum coegit. Quique antiquato ipsius Britannię vocabulo, ut ejus generis ac gentis memoria perpetuo obtineret, simulque ut jure uno eodemque nomine universus censeretur populus, primus Britanniam, *Angliam* ipsamque gentem ad memoriam majorum, quos è Cimbricâ Chersoneso profectos jam ante memoravi, *Anglos* appellavit, idque ut immotum semperque mansurum edicto quoque sancitum voluit. Britannia dicta Anglia circa ann. 850. Egberto defuncto filius Edelvuolfus successit qui obiit anno Christi DCCCLVII, relictis quatuor filijs, qui ordine regnarunt: Edelivaldus quinque menses: Edelbrechtus quinque annos, Edelredus sex annos: ALFREDUS postremo, filiorum ejus quartus, novos post id è Daniâ boreâque, stabilito jam apud Britannos Saxonum Anglorumque regno, æmulos seu hostes Danos nactus, cum indies in eum classes illi submitterent, diu varia ac difficilia cum eis bella gessit: sicuti & posteri ejus totaque regia progenies: donec tandem *Sueno*

atque inde filius ejus *Canutus Magnus* Daniæ Rex, accepto post *Edmundum* II toto Anglorum imperio, filios suos *Haraldum* & *Canutum* successores habuerit.

His eum in modum præmissis positisq; clariora jam erunt, quæ eodem hoc capite decimo deinceps memorantur à Seldeno de maris sub Alfredo Rege dominio ejusque classibus: Eas nimirum summâ necessitate ab eo coactas collectasque, ut nimirum Danis opponerentur, qui ipsi ereptum veniebant, quod à majoribus suis Anglis Saxonibusque constitutum acceperat imperium. Et ut erant eo ævo uterque populus, hic qui modo Britanniam victor tenebat, Angli Saxonesque; & ille, qui eam de novo jam impetebat, Dani appellati, maris ac classium potentes reique nautricæ oppidò gnari, ità certabant velut inter se, quis longiores aptioresque in mare naves educeret; alter ut se ac sua, quæ parta habebat, defenderet; alter, ut eadem popularibus suis, quasi invidens eorum successibus, è manibus extorqueret. Quin ut se defenderet adversus hostes suos Danos, non nisi ope ipsorum Danorum, quos sibi pro tempore fiduciarios ac clientes Alfredus habuit, obtinere potuit. Et hoc est, quod innuit eodem hoc capite Seldenus, cum

cum ait: *Tum Gurmnudus seu Guthrum, Rex Danorum, ut fiduciarius Alfredo cliens suas habuit in Nortumbriâ & Angliâ Orientali sedes ac territoria perampla.* Non quidem Rex Danorum eo tempore, dum in Anglia ageret, Gormundus erat, sed anno demum 921. ad regni clavum vocatus est, ac dictus ob diutinam in Angliâ habitationem, *Gormo Anglicus.* Ibi autem agens totum propemodo Hontingthoniæ tractum tenebat; qui & ejus à nomine *Gormoncester* appellatus est, attestante vetere versiculo, quem citat Cambdenus, *Gormonis à castri nomine nomen habet.* Quàm vero idem Alfredo, ob auxiliares, quas ipsi præstabat, copias, charus haberetur, indicat antiquus scriptor Picus his verbis: *Rex Danorum Guthrum* (quem Gormundum vocant) *cum triginta proceribus, & omni pene populo baptizatus, in filium ab Alfredo susceptus, imposito ei nomine Atelstano. Hic igitur mansit, dataque sunt illi provinciæ Orientalium Anglorum & Northunbrorum ut eas sub fidelitate Regis foveret hæreditario, quas pervaserat latrocinio.* Quæ postrema sat indicant, ità ei datas, sive potius icto cum Alfredo fœdere permissas has ditiones, ut eas jam ante armis suas fecerit. Habuit idem hic *Gormo* fratrem *Ericum* nomine, qui ante &

unà cum ipso longe lateque apud Anglos item Orientales imperitabat, modo lacessens ipsos Anglos, modò auxilia sua ac copias iisdem jungens terrori omnibus ac formidabilis terrâ mariq; habebatur. Sed idem in hostem præcipitantius delatus ac minus feliciter pugnans occubuit seb annum DCCCCXIII.

CAPUT X.

Danorum validiores in Britanniâ sub Anglo-saxonibus res, iique, his excussis, in se sceptrum transferunt. Danegildum quid, ex Gul. Cambdeno monstratum. aliaque observata.

INsequenti hinc Capite, quod est libri secundi undecimum commonstrare porro Seldenus conatur elucere imperium marinum Anglo-saxonum & Danorum in Britanniâ regnantium ex tributis & clientum fiduciariorũ officiis ad rem nauticam pertinentibus. Sed hîc distinctè ob oculos res & historia ponenda. Nam qui nominantur Anglo-saxones & Dani, nõ amici, sed hostes utrimq; erant infensissimi. Et quidẽ tributorum

torum primum Anglo-saxonibus, sub rege *Ethelredō*, à Danis imperatum fuit anno Christi 992. Danorum sanè validiores tum res fuisse, exactio, quæ Anglo Saxonibus imposita, indicio sit; & demum tam multæ eorundem victoriæ, quibus postremò potestatis ipsorum insula est facta. At hæ classes in Britanniam è Daniâ missæ, nec in adversum quæ tantata, arcere eos à littore aut prohibere exscensionem in terram potuêre. Et tempore quidem Ethelredi Regis, cujus hoc capite Seldenus meminit, cum Dux Essexiæ Brithonothus, collectis copiis, obviam ire ac reprimere adventantium Danorum impetum connisus esset, suis cum omnibus præliando occubuit. Rex Ethelredus succedaneum se objicere vel nolens vel metuens pacisci cum eis decem-millibus auri pondo satis habuit: Idque eâ lege, ut, Angliæ regno relicto, in oras patrias versoriam capesserent. Notant chronologi primum id tributum fuisse, quod Danis depensum Angli solverint. Et regressi tum quidem in patriam Dani. Verum longe ab expectatione creduli regis res cecidit. Vix enim annus interjectus, cum auro atque eventu priori electi denuò insulã adoriuntur, nec ut prius tumultuario milite, sed classe justâ instructi negotiũ gerere

rere instituunt. Rex cum nihil tale futurum speraret, quippe quietis quàm belli amantior, tum pacto & fide datâ confisus ad repugnandum vix quidquam reperiebat præsidii. Necessitate tamen, duro telo, adactus classem confestim virosque instruxit. His præter Alstanum & Æschevinum antistites, Alfricum præcipuè ducem præfecerat, virum animo & corpore ferocem, sed fidei erga regem haud satis integræ. Is itaque adventantibus Danis obviam factus seque ad prælium quasi parans, sed aliud mente agitans, ad Danos deficit. Quæ res adeò insulanos perculit, ut nullum pene operæ pretium effecerint. Dani uerò idoneâ tempestate in terram delati ad prædas agendas se effudêre. Qui ex illis ingressi Northumbriam, dum sibi quisque studet, ab agrestibus aut cæsi plerique aut profligati sunt. Alii, qui Londinum oppugnaturi petierant, resistentibus animosè civibus, sponte suâ obsidionem solverunt. Nec segnius tamen Anglum urgebant ac divexabant, vastando agros, aperiendo limites, urendo domos obviosque fundendo, dum tandem Ethelredus viribus impar atque animo consternatus de pace & quiete redimendâ legatos iterum miserit. Qui missi venerunt, eâ conditione cum Danis pacti,

cti, ut in annos singulos Anglia, veluti in formam redacta prouinciæ, certam stipendii summam penderet. Ethelredus, qui existimabat hoc pacto compositis rebus, pacem se qualemcunque tunc nactum, non de bello & imminentibus curam aut cogitationes suscepit, sed otio potius atq; avaritiæ intentus suis indies gravior incubuit: adeo ut dum alios facultatibus exuit, alios oneribus premit nonnullos calumniis ac delatoribus objicit, sibi invidiam atq; execrationem pene omnium conciliavit. Horum nec ignari Dani hanc præsertim regis socordiam rem suam facientes, haud imprudenter speculati sunt, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret, & frequentissimum initium esse calamitatis securitatem. Sueno igitur, qui Norvagiæ magnam partem Daniæ adjunxerat, & Sueciæ rege, propinquo suo, ad arbitrium suum utebatur, tum memor repulsæ ab *Edgaro*, Ethelredi parente, sibi olim exuli illatæ, de invadendâ Angliâ belloque in Ethelredum faciendo primò cum paucis, mox adhibitis pluribus consilia agitat, opprimi eum posse & dicit & persuadet. Ac mox dictis facta jungens, Westsaxiam ceterosque fere Anglorum totâ Britanniâ eò adigit, ut, quod erat pactum conventum, detule-

jussa atque imperium ejus essent sequuti, ad persolvendum quod erat imperatnm, stipendium parati adessent. Torchillus quoque classi suæ, quæ in Thamesi ad Gronvicum constiterat, quod pactum fuerat, ut tempestivè simul redderetur, similiter stustio habuit. Hic Torchillus, etiamsi à partibus Ethelredi regis, ex pacto ac promisso, ut supra patuit; tum stare videretur, Suenoni tamen, utpote populari ac regi suó fidelior, ei præsertim (quod notat Malmesburiensis) & auctor & adhortator esse non desiit, ut, aliud tum agente Ethelredo, Angliæ occupandæ occasionem haud intermitteret.

Quibus ex omnibus satis liquere puto: quale Danegildum hoc fuerit, de quo disputat prolixe in eodẽ hoc Capite Seldenus; existimans ad mare tantummodo tutandũ pacandumque, ab Angliæ id regibus imperatum. At quibns imperatum? nonne indigenis, idque ad defensionem ipsorum? defensionem dico, quam unam solamq; expectandã jam ab hostibus suis habebant. At ea esse qualis fueverit, agnorum, quòd dicitur, cum lupis conjunctio, ecquem latere magnopere possit? quamvis Seldenus fiduciariam quandam clientelam videtur nuncupare, nec valde pugnabo si ità

ei placeat. Interim quæ de eodem habet popularis ejus, vir clarissimus ac præstantissimus suæque, dum viveret, illustrator Britanniæ Gul. Camdenus, libet hîc subtexere: *Tributum*, inquit, *Danegildum misello populo ad horum Danorum latrocinia reprimenda impositum, quod cujusmodi fuerit, hæc ex legibus nostris descripta indicant: Danegildi redditio propter piratas primitus statuta. Patriam enim infestantes, vastationi ejus pro posse suo insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est* DANEGELDUM *annuatim reddi &c.* hucusque Cambdenus. Nec mirum eâ usos fortunâ illâ temporum tempestate Britannos, cum & Romanos, ingruentibus hinc inde, ac sese imperio opponentibus, Gothis, Vandalis ac Francis, eodem adactos legamus, & pacem etiam eos non semel ab iisdem mercatos, ut indicat vel illud Claudiani:

Illi terribiles quibus otia vendere semper
Mos erat, & fœda requiem mercede pacisci.

De quo in Originibus nostris Francicis & alibi egisse memini. Dein ultima illa ejusdem verba, hoc eodem capite XI: *Nam neque cum vicinis quibuscunque tunc temporis certamen* Lib. 4. cap. 10. Origi-num Franc.

atque inde filius ejus *Canutus Magnus* Daniæ Rex, accepto post *Edmundum* II toto Anglorum imperio, filios suos *Haraldum* & *Canutum* successores habuerit.

His eum in modum præmissis positisq; clariora jam erunt, quæ eodem hoc capite decimo deinceps memorantur à Seldeno de maris sub Alfredo Rege dominio ejusque classibus: Eas nimirum summâ necessitate ab eo coactas collectasque, ut nimirum Danis opponerentur, qui ipsi ereptum veniebant, quod à majoribus suis Anglis Saxonibusque constitutum acceperat imperium. Et ut erant eo ævo uterque populus, hic qui modo Britanniam victor tenebat, Angli Saxonesque; & ille, qui eam de novo jam impetebat, Dani appellati, maris ac classium potentes reique nautricæ oppidò gnari, ità certabant velut inter se, quis longiores aptioresque in mare naves educeret; alter ut se ac sua, quæ parta habebat, defenderet; alter, ut eadem popularibus suis, quasi invidens eorum successibus, è manibus extorqueret. Quin ut se defenderet adversus hostes suos Danos, non nisi ope ipsorum Danorum, quos sibi pro tempore fiduciarios ac clientes Alfredus habuit, obtinere potuit. Et hoc est, quod innuit eodem hoc capite Seldenus, cum

cum ait: *Tum Gurmnudus seu Guthrum, Rex Danorum, ut fiduciarius Alfredo cliens suas habuit in Nortumbriâ & Angliâ Orientali sedes ac territoria perampla.* Non quidem Rex Danorum eo tempore, dum in Anglia ageret, Gormundus erat, sed anno demum 921. ad regni clavum vocatus est, ac dictus ob diutinam in Angliâ habitationem, *Gormo Anglicus.* Ibi autem agens totum propemodo Hontingthoniæ tractum tenebat; qui & ejus à nomine *Gormoncester* appellatus est, atteſtante vetere verſiculo, quem citat Cambdenus, *Gormouis à castri nomine nomen habet.* Quàm verò idem Alfredo, ob auxiliares, quas ipſi præſtabat, copias, charus haberetur, indicat antiquus ſcriptor Picus his verbis: *Rex Danorum Guthrum* (quem Gormundum vocant) *cum triginta proceribus, & omni pene populo baptizatus, in filium ab Alfredo ſuſceptus, impoſito ei nomine Atelſtano. Hîc igitur manſit, datæque ſunt illi provinciæ Orientalium Anglorum & Northunbrorum ut eas ſub fidelitate Regis foveret hæreditario, quas pervaſerat latrocinio.* Quæ poſtrema ſat indicant, ità ei datas, ſive potius icto cum Alfredo fœdere permiſſas has ditiones, ut eas jam ante armis ſuas fecerit. Habuit idem hic *Gormo* fratrem *Ericum* nomine, qui ante &

unà cum ipso longe lateque apud Anglos item Orientales imperitabat, modo lacessens ipsos Anglos, modò auxilia sua ac copias iisdem jungens terrori omnibus ac formidabilis terrà mariq; habebatur. Sed idem in hostem præcipitantius delatus ac minus feliciter pugnans occubuit seb annum DCCCCXIII.

CAPUT X.

Danorum validiores in Britanniâ sub Anglo-saxonibus res, iique, his excussis, in se sceptrum transferunt. Danegildum quid, ex Gul. Cambdeno monstratum. aliaque observata.

INsequenti hinc Capite, quod est libri secundi undecimum commonstrare porro Seldenus conatur elucere imperium marinum Anglo-saxonum & Danorum in Britanniâ regnantium ex tributis & clientum fiduciariorũ officiis ad rem nauticam pertinentibus. Sed hîc distincte ob oculos res & historia ponenda. Nam qui nominantur Anglo-saxones & Dani; nõ amici, sed hostes utrimq; erant infensissimi. Et quidẽ tributorum

torum primum Anglo-saxonibus, sub rege *Ethelredo*, à Danis imperatum fuit anno Christi 992. Danorum sanè validiores tum res fuisse, exactio, quæ Anglo-Saxonibus imposita, indicio sit; & demum tam multæ eorundem victoriæ, quibus postremò potestatis ipsorum insula est facta. At hæ classes in Britanniam è Daniâ missæ, nec in adversum quæ tantata, arcere eos à littore aut prohibere exscensionem in terram potuêre. Et tempore quidem Ethelredi Regis, cujus hoc capite Seldenus meminit, cum Dux Essexiæ Brithonothus, collectis copiis, obviam ire ac reprimere adventantium Danorum impetum connisus esset, suis cum omnibus preliando occubuit. Rex Ethelredus succedaneum se objicere vel nolens vel metuens pacisci cum eis decem-millibus auri pondo satis habuit: Idque eâ lege, ut, Angliæ regno relicto, in oras patrias versoriam capesserent. Notant chronologi primum id tributum fuisse, quod Danis depensum Angli solverint. Et regressi tum quidem in patriam Dani. Verum longe ab expectatione credali regis res cecidit. Vix enim annus interjectus, cum auro atque eventu priori electi denuò insulā adoriuntur, nec ut prius tumultuario milite, sed classe justâ instructi negotiū gerere

rere instituunt. Rex cum nihil tale futurum speraret, quippe quietis quàm belli amantior, tum pacto & fide datâ confisus ad repugnandum vix quidquam reperiebat præsidii. Necessitate tamen,duro telo, adactus classem confestim virosque instruxit. His præter Alstanum & Æschevinum antistites, Alfricum præcipuè ducem præfecerat, virum animo & corpore ferocem, sed fidei erga regem haud satis integræ. Is itaque adventantibusDanis obviam factus seque ad prælium quasi parans, sed aliud mente agitans, ad Danos deficit. Quæ res adeò insulanos perculit, ut nullum pene operæ pretium effecerint. Dani uerò idoneâ tempestate in terram delati ad prædas agendas se effudêre. Qui ex illis ingressi Northumbriam, dum sibi quisque studet, ab agrestibus aut cæsi plerique aut profligati sunt. Alii, qui Londinum oppugnaturi petierant, resistentibus animosè civibus, sponte suâ obsidionem solverunt. Nec segnius tamen Anglum urgebant ac divexabant, vastando agros, aperiendo limites, urendo domos obviosque fundendo, dum tandem Ethelredus viribus impar atque animo consternatus de pace & quiete redimendâ legatos iterum miserit. Qui missi venerunt, eâ conditione cum Danis pacti,

cti, ut in annos singulos Anglia, veluti in formam redacta prouinciæ, certam stipendii summam penderet. Ethelredus, qui existimabat hoc pacto compositis rebus, pacem se qualemcunque tunc nactum, non de bello & imminentibus curam aut cogitationes suscepit, sed otio potius atq; avaritiæ intentus suis indies gravior incubuit: adeo ut dum alios facultatibus exuit, alios oneribus premit nonnullos calumniis ac delatoribus objicit, sibi invidiam atq; execrationem pene omnium conciliavit. Horum nec ignari Dani hanc præsertim regis socordiam rem suam facientes, haud imprudenter speculati sunt, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret, & frequentissimum initium esse calamitatis securitatem. Sueno igitur, qui Norvagiæ magnam partem Daniæ adjunxerat, & Sueciæ rege, propinquo suo, ad arbitrium suum utebatur, tum memor repulsæ ab *Edgaro*, Ethelredi parente, sibi olim exuli illatæ, de invadendâ Angliâ belloque in Ethelredum faciendo primò cum paucis, mox adhibitis pluribus consilia agitat, opprimi eum posse & dicit & persuadet. Ac mox dictis facta jungens, Westsaxiam ceterosque fere Anglorum totâ Britanniâ eò adigit, ut, quod erat pactum conventum, detule-

deтulerint stipendium. Idque fuisse librarum circiter sedecim millium chronologi referunt. Et respirare nonnihil jam Anglia cœperat, erantque pacatiora omnia; cum ecce mox Danicus Comes *Torchillus*, quem aliquot instructum prætoriis navibus subsecutus continuo est *Hemmingus* & *Eginulphus*, postquam varie vexassent indigenas ac iterum iterumque cum iis, soluto pretio, pepigisset *Ethelredus* Rex; & ultimo occupatâ Essexiâ; atque inde Angliam Orientalem advecti, ac prope Gibisvicum classe egressi, ducem Ulfketillum, qui ibi tuendo limiti consederat, invasissent fugassentque: & tota denique, qua patet, Orientalis Anglia ad imperata concederet, ut est prolixius in historiâ nostrâ
Pag. 142. lib. 5. memoratum, denuo cum illis est pactus Ethelredus, promissis traditisque quadraginta octo librarum millibus; Et additis præterea his conditionibus, ut pacem ac securitatem regno incolisque præstarent, ut arma ac defensionem pro iisdem, si invadi hostiliter insulam contingeret, prompte parateque susciperent. Quas & illi conditiones ità susceperunt, si vicissim commeatus & annona à rege regnoque sibi præberetur, Quæ cum negata quoque haud essent, decessit è Thamesi classis, re-

lictis

lictis in usum & obsequium regis navibus quadraginta quinque. Has inter clades auditũ continno est *Danegildi* vocabulum. Inde iterum iterumque digressus cum classe armatâ regressusque in insulam Sueno, cum eo jam Anglo-Saxonum res deductas animadverteret, ut ad ignavum redacti stipendium, tributo quod *Danegildum* vulgo vocabant, redimere quotannis pacem cogerentur, & anno superiore immenso ære pacatis, qui cum navibus, duce Torchillo Comite Danico, Thamesin erant ingressi, satis ostenderint, non nisi ipsorum Danorum armis aut stare se, aut opprimi posse; tum atroci illa, quam instituerat paulo ante Ethelredus gentis suæ cæde ac laniena commotus, universâ belli mole in Angliam conversâ, infestam Sandvico classem intulit. Ac mox Londino potitum eum, ubi Ethelredus accepisset, statim ille extremum & unicum suum refugium, Danicam Torchilli classem, magno, ut ante diximus, ære pactam, ad manum ac nutum habens, eâ ad insulam Vectam profectus est; ac ibi paulisper subsistens rectà ad Galliæ Normannos suumque affinem Richardum dilatus est. Sueno interea sub pellibus se continens, id inter cetera curabat ut vicini omnisque Angliæ populus, qui jussa

Vide Histor. Dan. lib. 5. pag. 143.

jussa atque imperium ejus essent sequuti, ad persolvendum quod erat imperatnm, stipendium parati adessent. Torchillus quoque classi suæ,quæ inThamesi adGronvicum constiterat, quod pactum fuerat, ut tempestivè simul redderetur, similiter studio habuit. Hic Torchillus, etiamsi à partibus Ethelredi regis, ex pacto ac promisso, ut supra patuit; tum stare videretur, Suenoni tamen, utpote populari ac regi suo fidelior, ei præsertim (quod notat Malmesburiensis) & auctor & adhortator esse non desiit, ut, aliud tum agente Ethelredo, Angliæ occupandæ occasionem haud intermitteret.

Quibus ex omnibus satis liquere puto: quale Danegildum hoc fuerit, de quo disputat prolixe in eodē hoc Capite Seldenus; existimans ad mare tantummodo tutandū pacandumque, ab Angliæ id regibus imperatum. At quibns imperatum? nonne indigenis, idque ad defensionem ipsorum? defensionem dico, quam unam solamq; exspectandā jam ab hostibus suis habebant. At ea esse qualis fueverit, agnorum, quòd dicitur, cum lupis conjunctio, ecquem latere magnopere possit? quamvis Seldenus fiduciariam quandam clientelam videtur nuncupare, nec valde pugnabo si ità

ei

ei placeat. Interim quæ de eodem habet popularis ejus, vir clarissimus ac præstantissimus suæque, dum viveret, illustrator Britanniæ Gul. Camdenus, libet hîc subtexere : *Tributum*, inquit, *Danegildum misello populo ad horum Danorum latrocinia reprimenda impositum, quod cujusmodi fuerit, hac ex legibus nostris descripta indicant : Danegildi redditio propter piratas primitus statuta. Patriam enim infestantes, vastationi ejus pro posse suo insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam statutum est* DANEGELDUM *annuatim reddi &c.* hucusque Cambdenus. Nec mirum eâ usos fortunâ illâ temporum tempestate Britannos, cum & Romanos, ingruentibus hinc inde, ac sese imperio opponentibus, Gothis, Vandalis ac Francis, eodem adactos legamus, & pacem etiam eos non semel ab iisdem mercatos, ut indicat vel illud Claudiani :

Illi terribiles quibus otia vendere semper
Mos erat, & fœda requiem mercede pacisci.

De quo in Originibus nostris Francicis & alibi egisse memini. Dein ultima illa ejusdem verba, hoc eodem capite XI : *Nam neque cum vicinis quibuscunque tunc temporis* Lib. 4. cap. 10. Originum Franc.

D *certamen*

certamen aliud iniisse Anglo-saxones Danosque nostros, præter id, quod aut de insulis Britãnicis aut de Mari suo institueretur, legimus, sicuti obscuritatem habent, & illa præsertim verba: *de insulis & mari suo* cum de ipsâ Britanniâ ejusque possessione certatum inter utrosq; constet; ità nec id sat capio, quod *Anglo-saxones Danosque, nostros,* id est suos faciat. Nam Ethelerdi Regis aspectu, quem cedere regno ac ditionibus suis erepto regni sceptro, Daniæ Rex Sueno ejusque exercitus coegit, quomodo eos appellare suos Anglo-saxo posset? nisi id Torchilli Comitis Danici aliquo intuitu fiat, dum is, ex pacto, suâ classe pro rege Ethelredo excubias qualescunque, ut est memoratum, agitat. Sed illæ ipsæ quàm fluxæ subleſtæque excubiæ fuerint, præter quæ dixi, ostendit eventus & historiâ: cum scilicet hoc unum idem Torchillus egerit ut à Suenone, Danorum Rege, in filium ejus Canutum Magnum, Angliæ regnum regnique diadema translatum fuerit.

CAPUT

CAPUT XI.

Edgari Anglo-Saxonum Regis liberaliora de maris sui Dominio elogia. Canuto Magno Danorum Regi, qui Angliam post eum tenuit, verius ea tribuenda.

HIs continuò subjungit Seldenus testimonia sive elogia potius, quibus *Edgarus* Rex, & post eum, *Canutus Magnus* censi vulgò appellatique fuêre. Et his marinum præcipue asseri ipsis Dominium existimat. Edgarus hic, ecquis fuerit, ex antecedentibus liquere puto, Anglo Saxonum scilicet Rex, pater Ethelredi sed qui Ethelredo pacatius egerit. Hujus solennis (ità porrò Seldenus) erat titulus: *Ego Edgarus totius Albionis basileus, nec non maritimorum seu insulanorum Regum circum habitantum*. His deinde addit Seldenus, de se eundem memorare Regem: *Mihi concessit propitia divinitas cum Anglorum imperio omnia regna insularum Oceani cum suis ferocissimis regibus usque Norvegiam, maximamq; partem Hiberniæ cum suâ nobilissimâ civitate Dublinia, Anglorũ regno subjugare.* Libro 2. cap. 12.

 At

At ea quis non liberalius ab Edgaro Rege memorata concedat, qui ſciat quidquid eſt inſularum in boreæ oceano, quà Norvagiam ſpectat, perpetuo Norvagiæ Regum fuiſſe? Nec potuiſſe aut poſſe ea *Edgaro* tum aſſeri; cum ne Anglorum quidem imperium, quod memorat, ipſius univerſum fuerit; ſed illud ſibi partim *Ericus* Danorum princeps, partim ejuſdem frater *Gormo* vindicaverint, de quibus memoratum jam ante? Et habent prætetea domeſticæ Danorum memoriæ, quæ Frothoni eorum Regi, (qui diu poſt annum Chriſti nongentesimum rebus præfuit) utriuſque & Daniæ & Angliæ ſceptrum tribuant? Verum ex titulis Regum ſi de eorum dominio facienda conjectura, quid de imperatore *Conrado* dicemus? qui anno Chriſti 1139, enarrans imperii ſui ſtatum, ſcribere ad *Johannem Conſtantinopolitanum Imperatorem* veritus haud eſt, ſibi non Angliam modò & Daniam, ſed Hiſpaniarum quoque regnum & Franciam dicto audientem haberi. Hujus epiſtolæ exemplar apud Othonem Friſingenſem ſervatur; ubi, præter cetera, hæc legas: *Adhac Francia, Hiſpania, Anglia, Dania ceteraque regna imperio noſtro adjacientia, quotidianâ legatione ſuâ, cum debitâ reverentiâ & obſequio nos frequentant,*

Vide Hiſtor. noſtram Danicam lib. 5.

quentant, ad ea quæ imperii nostri mandata sunt, se prompta esse tam obsidibus, quàm sacramentis affirmantes. Quod verò deinde adjicitur, de rege Danorum *Canuto Magno*, qui rerum post *Ethelredum*, Edgari filium, apud Anglos potitus fuit, eum verbis expressissimis testari, oceanum Britannicum suæ esse ditionis; meritò id testatum concedo, etiamsi latissime quis, non ad Norvagos modò, sed ultra quoque accipere oceanum velit; sed ità, ut ibi insularum quidquid boream versus sit, non ut pertinens ad Britannos, sed ad Norvagiam Daniamque, cujus utriusque non minus quàm Britanniæ Rex erat, universum accipiatur. Quamvis interea & hoc fatendum, innuere ac commonstrare eodem maximum hunc regem, non sine summâ animi demissione, voluisse, maris & undarum quod sibi vindicare dominium homo posset, id nullum esse, si vis ac indoles, quæ est à summo numine huic elemento indita, propius inspiciatur, ut mox ad cap. XII. lib. I. dicetur uberius, libro, qui sequitur, Discussionum harum secundo.

Hinc Seldenus, ut Scotis quoque & Pictis, utpote Britanniæ ejusdem ad boream populo, aliquod simul marinum imperium tribuat, adducit ibidem Aimonii

itemq; incerti authoris de anno DCCCXLVI. hæc verba: *Scoti à Normannis per annos plurimos tributarii efficiuntur, insulis circumquaq; positis, nullo resistente, potiti immorantes.* At quid illud potest testimonium ad demonstrandum aliquod ibi fuisse Scotis in mari dominium, cum, ut verba habent, eos sibi Norvagi tributarios haberent? & eos, aliosque si qui essent, haud multo post, ut statim exinde subdit Aimonius, unà cum extremâ Britanniâ, quæ & Scotia dicta, in totum perdomuerint? Verba Aimonii ità habent: *Westersilda regio ultima regni Norvagorum, inter septentrionem & occidentem sita, contra Aquilonem Britanniæ summitatem respicit: cujus principes & populus eis subjici recusabant. Quibus perdomitis, cum reversi essent &c.* Perdomitum ecce ac subjugatum à Norvagis non modò si quid in proximo insularum ejus maris Scoti tenerent, sed ipsa quoque aquilonaris Britannia. Adeò ut facile intelligi hinc queat, cui illarum gentium marinum per id tempus dominium debeatur, victricine, an verò devictæ ac tributariæ? ut omittam, eosdem tum Norvagos sive, ut vocabant, Normannos haud conquievisse circa boreæ has oras, sed ad Galliæ quoque maritima, conversâ classe, Sequanæ fluvio invectos,

Lib. 4. cap. 20.

ctos, Parisiorum Lutetiæ obsidionem fecisse: ipsumque adeò Regem Calvum, campis & castris exutum, eo angustiarum ac necessitatis compulisse, ut bonam regni sui partem obtinendam ipsis colendamq; concesserit: quæ aliaque ejusmodi, prolixe à nobis ex classicis atque ævi hujus chronologis collecta, memoravimus alibi. Libro historiæ Danicæ 4.

CAPUT XII.

Guilielmus Rollonis Dani abnepos Conquestor dictus, superato Haraldo, novum Angliæ imperium inducit. Ejus ex stirpe hodierni Reges. Salvus conductus an dominium indicet. Littoris Britannici præfectus apud Eginhartum qualis.

Hinc Seldenus clarissimus, Angliæ Regum, post Normannorum in insulam adventum, marinum dominium declaraturus, ejus testimonia, quæ putat esse luculentissima, in octo præcipue capita, Ordinis ac methodi causâ, tribuit. Horum est Lib. 2. cap. 13.

I.

Custodia, præfectura, seu Admirallatus Maris Anglicani seu territorii seu provincia Regia.

II.

Dominium insularum littori Gallicano *prajacentium.*

III.

Impetrata Exteris *transeundi per* hoc mare venia.

IV.

Libertas piscandi in eo exteris vicinisque *indulta, & tutela piscatoribus præstita.*

V.

Leges & termini exteris, qui invicem hostes, *Anglo utriq; amici, per hoc mare mutuo deprædarentur, præstituti.*

VI.

Tabulæ in sacris Scriniis *publicæ, quibus dominium ejusmodi obiter, idque tum à Rege ipso tum ab Ordinibus Angliæ parlamentariis, velut aliud agentibus, ut res certissima, diserte asseritur.*

Juris

VII.

Juris patrii Commentaria moresque *receptissimi, quibus sive asseritur sive admittitur ejusmodi dominium.*

VIII.

Veterum aliquot *notæ minoris testimonia.*

Sed hîc ut rebus lux clarior accedat, & ne quis Angliæ Regum marinum dominium, ac inde simul eadem in Britannia Normannos nominare exaudiens, diversum quidpiam, & hos ab illis esse alios sibi fingat, vel imaginetur; Scire refert, Romanos rerum dominos, postquam insulam Britanniam suam fecissent, diu ac multa ibi secula imperium tenuisse: Atque inde fatiscente re Romanâ, quod supra est demonstratum, successisse ac insulæ dominium sibi parasse gentem è Cimbricâ chersoneso qui Angli-Saxones ac Vitæ nuncupati: Et illis vicissim, post item secula aliquot, à validiore populo, circa eandem Chersonesum colente, qui tum Dani appellati, superatis domitisque, imperium insulæ ad Danos eosdem recidisse: Et eorum quidem primum fuisse *Suenonem* Daniæ Regem;

hinc filium ejus *Canutum Magnum* & eum secutos mox *Haraldum* & *Hardecanutum* filios: ac iis sine liberis mox defunctis, uterinum ex *Emmâ* matre,, fratrem Hardecanuti, *Eduardum*, Confessorem vulgò dictum, sceptrum accepisse: sed is cum dolo soceri sui *Godvini* esset inescatus, *Haraldum*, Godvini ejusdem filium, ex Thyrâ Danica genitum, regem assumtum; Sed eo mox à Guljelmo Conquestore Normanno, quòd se promissis ab eodem delusum diceret, classe atque armis superato, devolutum postremò ad Guljelmum, Normanniæ Ducem, Angliæ sceptrum. Cujus exinde prosapiæ felicissima posteritas imperium ibidem tenuit hodieque tenet.

Quibus eum in modum ex historiâ repetitis, facile jam erit intelligere, maris hoc tempore dominium penes Canuti, Danorum Angliæque Regis, posteros, non tam florens, ut initio, sed accisius fuisse: & ideo prævaluisse tandem eis *Guljelmum* hunc Normanniæ Ducem. Qui licet è boreali hac etiam plagâ genus traheret, utpote Rollonis (qui primus in Galliæ littore à se & gente suâ appellatam Normanniam constituit) abnepos, tamen ægrè Danorum Regem Suenonem Esthritium Canuti Magni nepotem habuit, quod Godvini & Haraldi

raldi primum technis deceptus, post *Eduardum*, absenti sibi Angliæ sceptrum videret præreptum, & nunc vicissim, excluso aut interempto *Haraldo*, id suæ potestatis Normannum fecisse. Nec latere hoc Normannum potuit, qui idcirco nihil prius habuit, quàm Danici belli tempestatem, quam impendere videbat, avertere & sibi vel gratiâ vel pecuniâ quietem redimere. Quâ in re præcipuè est usus *Adelberti* archiepiscupi Bremensis operâ. Hic ènim muneribus Guljelmi persuasus summo adlaboravit studio ut inter Suenonem & Normannum pax coiret. Et eam licet aliquatenus consecutus Archiepiscopi sollertiâ *Guljelmus* videretur, non tamen in plenum frui potuit. Nam Sueno etiamsi ipse domesticis atque aliis rebus distentus, nihil in adversum moveret, tamen filii ejus *Haraldus* & *Canutus*, assumptis comitibus *Esberno* & Torchello, cum classe ducentarum & quadraginta navium anno millesimo sexagesimo nono ostium Humbri fluminis hostiliter ingressi. MLXIX. Cumque in terram descendissent, & fama eorum late divagaretur, obvios habuerunt magnâ cum armatorum manu *Edgarum* Ethelingum & Comitem *Waltosum*, qui à Guljelmo Notho, dum is levissimis de causis in omnes

Angli-

Anglici & Danici generis nobiles desævit, ex Angliâ profligati apud Scotos se extorres continebant. Hi occasione Danicæ classis illud agendum putaverunt, ut, copiis suis cum *Haraldo* & *Canuto* conjunctis, Guljelmum communibus viribus oppugnarent. Itaque percusso inter se fœdere, Ebroacum versus iter instituunt cunctaq; ferro & igne populantur. Inter ceteros archiepiscopus urbis *Alphredus* tanto terrore adventantium Danorum exhorruit, ut animi internecino mœrore affectus cõtinuo exspirarit. Interea, qui urbi relicti erant præsidio Normanni, ubi per speculatores cognoverunt Danos vix bidui abesse, consilium capiunt incendendi suburbana præsidia, ne usui hostibus forent, seque intra urbem continerent. Injecto itaque castellis igne, subortus rapente ventus vagantem flammam adeò in altum lateque evexit, ut igneæ scintillæ magnâ cum copiâ urbem versus diffusæ majus intra quam extra muros incendium fecerint, quo pene ædificia universa cum æde divi Petri in totum absumpta sunt. Quocirca quod erat intra urbem præsidium civiumque plurimi exire compulsi, in hostem, quem vitare studuerant, incidunt. Hîc à Danis Normanni, cum ad urbem, quæ jam
in

in favillas quasi conciderat, regressus non esset, adeò confertim cæsi, ut ultra hominum tria millia trucidata chronologi referant. Inde manubiis ac spoliis completâ classe ac verso quàm celerrime in Notthumbros procinctu, eos in fidem ultro se dedentes recipiunt. Jamque totam pene, quæ est ad boream Angliam Danus tenebat, seque ad oppugnandum Londinum parabat, nisi anni hiems, solito vehementior, expeditionem tardasset. Talibus igitur adversariis dum regni sui initio confligitur hostesque experitur *Guljelmus* Normannus. jure meritoque sibi ac regno universo de præsidiis præfectisque & admiralliis (ut eos Seldenus ac publicæ tabulæ vocant) qui mare custodirent, omni studio prospexerit. *Botecarls* & *botesuens* vocabula, quæ iisdem in tabulis occurrunt, hodieque Danis usitata sunt, pro *cimbarum*, *lemborum* ac *myoparonum ministris*, *remigibus* ac *classiariis*. *Bote* enim *cymbam*; *karle*, *virum*; *suen*, *ministrum* seu *famulum* ipsis notat.

At qui inde sequenti capite versus adducuntur vernaculi poetæ Anglicani, qui sub Richardo 2, annum circiter Christi 1399 claruit, quibus Richardus voluerit, maris tutelam, id est, navigantibus securitatem Lib. 2. cap. 14.

præstari

præstari inter Middelburgum Zelandiæ & Orewellam Angliæ, iis non video quomodo ob id Angliæ Regi Richardo universi maris ejus dominiũ attribui debeat? Nam & Belgii fœderati aliæq; prætoriæ naves cum negotiatorũ suorum onerarias vel in Angliæ, Galliæ aut Daniæ Norvegiæve portus deducant, quis inde jure concludat, marium eorundem penes easdem, aut quibus illæ obsequio sunt, esse Dominium? Neget Gallus, negabunt & ceteri.

Lib. 2. Quod verò cap. XVIII deinceps à Seldeno memoratur, in verbis Eginhardi, vitæ *Caroli Magni* scriptoris coætanei, non quidem *maris Britannici* sive Aremorici, sed *littoris Britannici præfectum* nuncupari *Rutlandum*, verum quidem est: Sed an eo nomine non is, qui mari, ut provinciæ, sed qui littori, ut dignitatis limiti, præest, designetur, quod idem vult Seldenus, dubitare faciunt, quæ de Carolo eodem alibi memorantur. Etenim is *Oceani Gallici* littus non lustrasse modo, sed classem insuper in eos, qui mare illud infestarent, emisisse, diserte refertur Aimonio. Lib. 4. cap. 90. Verba appono, quæ ità habent: *Redeunte vernâ temperie, medio fere Martio Rex Aquisgrano digressus, littus* OCEANI GALLICI *perlustravit: & in ipso* MARI, *quod*

quod tunc piratis Normannicis erat infestum, classem instituit, præsidia disposuit, &c. Et observandum, qui hîc *Oceanus Gallicus* dicitur Aimonio, à Gallis scilicet defensus assertusque, eundem haud aliter olim Cornelio Tacito *Gallicum mare* dictum, ut est à nobis suo suprius loco memoratum. Et Cap. 6. denique in verbis Aimonii licet *littus Oceani Gallici* nominetur, non tamen hæsisse circa continentem aut maris oram præfectorum curam, indicat ipse Carolus, qui dispositis circumquaque præsidiis classem addidisse memoratur. Et idem exinde à posteris ejus, quique longâ serie sequuti fuere, factitatum quis à vero alienum dixerit? Adeò ut prolixè quæ disputat deinceps capite insequenti XIX Seldenus, quod Libro eodem 2. scilicet, in Dominio insularum littori Gallicano præjacentium, perpetuò à Regibus Angliæ retento, possessio maris, in quo sunt sitæ, à majoribus accepta eluceat; ea sine dubio ad Normannos, qui Angliæ à se devictæ sua quoque territoria ac ditiones intulêre, referenda videatur. Quæ & aliis, ad quos spectent, despicienda relinquo, ad alia, & quæ nostri magis instituti sunt, festinans.

CAPUT

CAPUT XIII.

Venia transeundi ac præternavigandi concessa aut petita quatenus Dominium significet. Dissensus Seldeni & Cambdeni, circa reginæ responsum, Daniæ legatis redditum. Concilandi idem conatus.

Seldenus cap. 20. lib. 2.

QUod deinde ex Veniâ transeundi seu præternavigandi, exteris vel indultâ vel petitâ, maris asseritur Dominium ac possessio; hoc quidquid est, esse temporaneum fuevit, dum bella inter principes ac vicinos tenent. Tum enim ne commeatus & bellicus præsertim apparatus hostibus advehatur omnia agere principes solent, ut adversarii vires, quæ aliùnde sustentari quoquo modo possint, accidantur. Quæ si aliàs aperto in mari fiant, jura Gentium violari, tolli commercia ac fœdera non immeritò cuncti fateantur. Nec illud maris Dominium uni alicui Regum, sed cunctis principibus ac rebus publicis, quæ mare accolunt, commune haberi omnes norunt. Sic Hispani, Galli, Dani suum quisque

que districtum sartum tectum tuetur, & quà possunt, id insuper agunt, ne etiam illi, qui hostes non sunt, aut haberi saltem nolunt, quidquam adversariis, quod esse eis commodo possit, terrâ marive aut aliàs adportent. Ità Belgii fœderati Ordines, eorumque prætoriæ naves, Hamburgensium, Bremensium aliorumve classes ab illis littoribus ac portubus, qui hostium sunt, non arcent modò, sed in eos irrepere contra edicta conantes, vel ex iisdem prodeuntes capiunt ac suæ potestatis faciunt, si præter leges iisdem intulisse quidpiam compertum fuerit: Et id sæpenumero iis in locis ac maris finibus, cujus ipsi Domini non sunt. Quod verò Daniæ memorantur, Sueciæque reges, ut & Hansaticæ civitates enixè sæpiusque ab *Elizabethâ* Angliæ regina flagitasse, ut liber illis esset per mare Anglicanum in Hispaniam transitus, jure hoc ipsis negatum aspectu eo, quem memoravimus, durante scilicet in Hispanum bello, ne ipsi quidem diffiteantur, & ideò certis legibus tutus transitus ab illis petitus. Qui & concessus fuit, ut acta ostendunt anni MDXCVII. Tum enim *Georgius Carevius* Cancellariæ primicerius in Borussiam à Reginâ missus, ut edoceret Regem & Ordines Poloniæ atque Civi- Vide Camd. ad an. 1597.
E tates

tates Prutenicas, quæ Dzialino legato responsa: simulque Reginam ex gratiâ permittere, ut frumentum & omne genus mercium (præter bellicum apparatum) in Hispaniam libere transmitterent; etsi ex jure gentium & Civili, ad hostem missa intercipere liceret; utque Hanseatici antiquis fruerentur privilegiis in Angliâ; modo illa ut privilegia ex principum gratiâ indulta, & non ut pacta ex juris rigore exposcerent. Privilegia enim, ex Principum gratiâ subditis, nedum exteris, concessa, pro temporum ratione, Reipublicæ bono, aliisque de causis posse suspendi, revocari etiam & rescindi. Hanseaticos hoc in Daniâ & Sueciâ, belli similiter tempore, expertos; & in Angliâ Eduardo VI, Philippo Mariaque regnantibus. Aliam regnorum, aliam civitatum esse rationem &c. Quo eodem anno legati à Rege Danorum Christiano IV. in Angliam missi, hi erant nobilissimi & amplissimi viri *Witfeldius* & *Berncovius*, & à Reginâ benignissime excepti, responsum, inter cetera, quæ ipsorum postulata spectabant, retulerunt; quod *utrimq. inter reges regnaque renovanda fœdera; bona si qua essent Daniæ Regis subditis ablata, restituenda, nec deinceps intercipienda, certis legibus Regina adpromisit.* Leges hæ erant, ut

(excepto

(excepto bellico apparatu) frumentum ceteraque mercimonia in Hispaniam transmittere fas ipsis esset. Toto hinc cœlo dissentit & abit, quod Seldenus responsum iisdem legatis redditum, adducit. *Reginam scilicet, nullâ ratione posse adduci ut illud consentiat fieri.* At consensisse, & ità responsum à Reginâ, ut posui, doceat etiam ad eundem hunc annum 1495. clarissimus Cambdenus, Seldeni popularis. Et verò ecquis verisimile dicat, quod urbibus Hansaticis, ut jam ostensum, indulserat, id negavisse eam Danorum Regi? Verum quæ sequutæ exinde singulorum navigationes rem, ut diximus, habere, satis evincant, & ostendent præterea, quæ suo aliquando adducemus utriusque principis instrumēta classica, si numen faverit: Interim ut conciliemus, dixerim, Seldeni quod adducitur responsum, non tam à Reginâ, quam ejus consiliariis profectum: idque colligi ex iis, quæ ibidem parenthesi includit, illis scilicet: *Viri nempe primarii erant à sacratioribus consiliis Reginæ, qui respondebant.* Viri scilicet illi primarii, tale fortasse quidpiam, ut fit, injecerint, priusquam ultimum ac decretorium hoc reginæ responsum scripto comprehensum ac consignatum, legatis redderetur. verba Cambdeni,

Eodem cap 20. lib. 2.

Parte IV. hist. Angl. ad an. 1597. quæ respexi, hæc sunt: *Hoc anno à Christiano IV. Daniæ Rege venit Arnoldus Witfeldus Regni Cancellarius, cum Christiano Bernecovio, qui reddita Georgiani Ordinis periscelide, quâ Regis patrem Fredericum Regina honoraverat, antiqua inter Angliam & Daniam fœdera renovari, &, ne Danorum bona in mari interciperentur petiit &c. Regina legatos benignissimè complexa, fœdera renovanda; bona, si qua fuerant intercepta, restituenda, nec deinceps intercipienda, certis legibus promisit*. Certæ illæ leges, quæ fuerint, superius jam memoratæ.

CAPUT XIV.

De immensâ, quam tribuit Angliæ Regi Albericus Gentilis, marinâ jurisdictione pauca posita. Liber piscandi commeatus tam exteris quam Angliæ subditis aliquando concessus. Halecum apud Anglos fumo induratarum præeminentia. Halecum alibi affluentia & capturæ, earumque defectus.

Lib. 2. QUæ deinceps disputat Seldenus capite, quod sequitur 21. de venia piscandi ab Angliæ Regibus concedi exteris uti

uti & Capite deinde sequenti de Termino iisdem præfigi solito, esse id dominii marini insigne vetus ac manifestum; facile concedi potest, si dominium accipiatur finitum ac limitibus suis circumscriptum. Nam id late profecto & oppido fuse expandi ab Alberico Gentili quis non fateatur? cujus verba hæc sunt: *Vides quam protendatur Regis nostri* (Angliæ) *imperium in meridiem, septentrionem, occasum. Hiberniæ meridionalia terminantur ad Hispaniam; occidua ad Hispaniæ regna Indica.* Quæ etiam ipsa adducit capite 22. probatque Seldenus & arguit simul Johannem Gryphiandrum Jurisconsultum, & ab eo perperam intellectum Albericum ait, cum finibus certis circumscribi marinum Angliæ Regis imperium ex ipso probare studeat. Sed verba ipsa Seldeni ponam quæ ita habent: *Male sane Gentilem intellexit Joannes Gryphiander, qui de rebus maritimis fuse disserens, locum quem citavimus, ita ex eo breviter affert, ac si Jacobi Regis Edicto illo jurisdictio ejus simpliciter finibus illis fuisset coercita.* Hæc Seldenus. Gryphiander ità loquitur. *Angliæ jurisdictio marina quamvis in meridiem, septentrionem & occasum porrigatur, tamen Edicto Jacobi hodierni Regis, certis finibus in Mari circumscripta est.* Quæ

In advocat. Hisp. lib. I. cap. 8.

Tract. de insul. c. 15. §. 5.

 ubi

ubi adduxisset Gryphiander, addidit se id facere authore Alberico Gentili. Sed concedatur malè hîc authoritatem obtendere Alberici Gryphiandrum præsertim cum superiùs citatis Alberici verbis, continuo ab eodem Alberico subjiciatur: *Et sic est immensum lata jurisdictio Regis nostri marina. Nec eam cogit secutum quoddam Regis Edictum, quo sunt fines quidam notati, ultra quos nolit Rex potestatem porrigi territorii sui in bellicis his gestis Hispanorum & Hollandorum:* malè inquam authorem hîc laudarit *Albericum* Gryphiander, tamen Alberico ecquis accedat applaudatq; adeò immensum Regi suo jus ac jurisdictionem per Neptuni hoc æquor metanti? præsertim cum ipse Rex suo in Edicto metas agnoscat ac singulis terminos suos figat? Sed de his disputare alios quàm me malo. Interim non possum quin adducam hîc responsum, quod redditum olim Bernardino Mendozæ, Hispani in Angliâ legato, frementi ac res à Draco in oceano Indico raptas repetenti. Ei inquam, Reginæ tum nomine, ità responsum, ut planè id evertat Alberici Gentilis ac Seldeni positiones istas, quibus etiam Indicum versus occidentem mare vastumque illum oceanum Anglici Regis imperio dominioque circum-

cumscribere, ac veluti claudere, satagunt. Est autem istud: *Hispanos iniquitate in Anglos, quos commercio contra jus gentium prohibuerunt, hæc sibi mala accersivisse. Dracum præsto futurum ut in jure respondeat, si quid contra jus egiße certis indiciis & testimoniis convincatur. Opes illas eo consilio sepositas esse, ut Hispano satisfiat, licet Regina grandiorem pecuniam, quàm Dracus intulerit, contra rebelles, quos Hispanus in Hiberniâ & Angliâ excitarat, profuderit. Præterea illam non intelligere; cur sui & aliorum Principum subditi ab Indis prohibeantur, quas Hispanici juris eße persuadere sibi non posset, ex Pontificis Romani donatione, in quo prærogativam in ejusmodi causis agnovit nullam, nedum authoritatem, ut Principes obligaret, qui nullam ei obedientiam debent; aut Hispanum Novo illo Orbe quasi infeudaret & possessione investiret. Nec alio quopiam jure quàm quod Hispani hinc illinc appulerint, casulas posuerint, flumen aut promontorium denominaverint, quæ proprietatem acquirere non poßunt. Ut hæc rei alienæ donatio, quæ ex jure nihili est, & imaginaria hæc proprietas obstare non debeat, quo minus ceteri principes commercia in illis regionibus exerceant, & colonias, ubi Hispani non agunt, jure gentium nequaquam violato, deducant, cum præscriptio sine poßessione haud va-* Extat apud Cambdenum ad an. 1580.

 leat

leat; nec non Oceanum illum vastum libere navigent, cum maris & aeris usus omnibus sit communis. Nec jus in Oceanum populo, aut privato cuipiam possit competere, cum nec naturæ, nec usus publici ratio occupationem permittat.

Lib. 2. Porro & illud hîc obiter adjiciam ex Capite eodem 21, quod initio posui, ubi à Seldeno citantur Cambdeni hæc verba: *Operæ pretium videatur adnotare uberrimam & quæstuosissimam in subjecto mari halecum (sive leucomanidarũ aut Chalcidum si ita mavis) piscaturam Hollandos & Zelandos exercere, cum veniam prius, veteri instituto, ex hoc castro impetraverint. Veniam enim piscandi semper concesserunt Angli, honore sibi reservato, utilitate verò exteris quasi per desidiam resignatâ. Incredibile enim fere est, quantam pecuniæ vim ex hac in nostro littore piscaturâ Hollandi sibi corrogent.* Deinde addit Cambdenus, quæ à Seldeno omissa: *Haleces hæ (ignosce quæso si paucis divini ergà nos beneficii extra ordinem meminero) Britanniam nostram non sine divino consilio, numerosis examinibus quotannis circumnatant &c.* Quibus ex verbis præstantissimi Cambdeni intelligitur, piscandi in aperto hoc, sive mari sive littore, veniam semper concessisse Anglos, honore quasi contentos, utilitate

tate verò, dum ipsi eam insuper haberent, exteris resignatâ. Sed & veniam eam, ut bene mox subdit Seldenus, ex fœderibus cum vicinis principibus sæpenumero remissiorem fuisse, & tam indigenis, quàm exteris promiscue patuisse hoc mare nullâ indultæ libertatis ratione habitâ. Et verò illud est, quod suggerat, præter cetera. Tractatus pacis ac mutui commercii, qui initus est Londini ann. 1459. inter serenis. Angliæ Regem *Henricum* septimum & *Philippum* Archiducem Austriæ, Ducem Burgundiæ &c. Hollandiæ Zelandiæque Comitem. Quo in tractatu Cap. XIV. hæc legas: *Piscatores utriusque partis partium prædictarum cujusque conditionis existant, poterunt ubique ire, navigare per mare, securè piscari, absque aliquo impedimento, licentiâ seu salvo conductu &c.* Quod autem adjicit Cambdenus, *quasi per desidiam*, cedere Anglos eam piscaturam exteris; accipi non ut inertiæ exprobratio aut gentis sugillatio debet. Nam, ut inquit poeta, *non omnis fert omnia tellus*, ità nec omnibus concessum salire haleçes, & eo quidem modo, ut mos est Belgarum, ac tali condire muriâ, quâ longe lateque distrahi & in annum servari non unum queant. Hujus ingenii primus inter Belgas author memoratur

Cap. 21.

circa an. Christ. 1416. *Guljelmus Buckeldius* qui anno exinde 1446. Biervlieti extremum diem clausit. Et tanti quidem fecisse hoc inventum ejus Augustus ille imperator *Carolus* quintus dicitur, ut anno MDLIV. Biervlietum unà cum sorore Mariâ Hungariæ Reginâ adpellens sepulchrũ Bucheldii adierit, veneratusque sit, haud sine memoriâ ejus tantique ad omnem posteritatem ab eo ejusque industria profecti beneficii celebratione. Sed hoc ut Belgis, Hollandisque, quasi indulgente summo numine, propriũ quodammodo datum, itá aliis vicissim concessa alia. Et ad Anglos ut veniam, quis non dono similiter peculiaris cujusdam Genii concessam ipsis rationem fateatur, eum in modum fumo easdem haleces indurandi, ut, licet alii idẽ tentent, Anglicæ tamẽ, Engelsche bucking dictæ, palmam omnibus auferant, & earum, ut canit poeta,

Usque ad Cæsareas ferat admiratio mensas.

Quod & de apuis simul eorum infumatis, quæ harengæ soboles & quasi halecis pullus dici queat, æstimari similiter licebit; cum eas gentium ac terrarum nulla nisi Anglia nobis suppeditet: ipsi nostratesque *sprot* appellant.

Hinc

Hinc postremò clarissimus idem Cambdenus, quod numerosa hæc halecum examina, velut singulare divini erga Anglos beneficii munus celebret, meritò id ac pie ab eo fieri, doceant tractus, quibus illa indulta olim, nunc erepta non sine dolore eorum videmus. Memorat Saxo, quem Grammaticum dicimus, seculi sui præco, Daniæ quondam in oris, circa præsertim Scaniæ districtū, quem Falsterboam nuncupant, eam piscium & halecum præcipue fuisse affluentiam, ut manibus non modò & absque nassis aut piscatoriis verriculis caperentur, sed ità sæpenumerò freta & sinus omnes earum repletos frequentiâ, ut impacta subinde navigia vix remigii conamen (sunt ejus verba) eriperet. Quod deinde beneficium ad Norvagos transiit, & ibi cum substitisset aliquandiu, alio & ad hasce Scotiæ Angliæque oras jamdudum migravit; ut est humanarum rerum quædam sive uicissitudo sive Nemesis occulta, quæ nihil quod modum excedit, & maxime cum luxus bonorumque, quæ cœlitus obtingunt, abusus & usucapiones intempestivæ concurrunt, esse diuturnum aut proprium permittit. Quod & Satyricus olim animadvertens, in ævi sui profligatissimos mores versum jecit, qui & hîc habere

Iuvenalis.

habere locum poteſt, dicereque cum eo liceat:

Atq; ità defecit noſtrũ mare, dum gula ſævit.

CAPUT XV.

Meridionale, quod Angliæ adjacet, mare ulteriuſque patet, Gallicum Mare Tacito dictum. item Aimonio quid Oceanus Gallicus.

COntinuò deinde quod ſequitur apud Seldenum Cap. XXIII. libri ejuſdem ſecundi, ubi Eduardus Rex, ejus nominis tertius, nominatur certo in Edicto, quod ibi videre eſt, DOMINUS MARIS ANGLICANI CIRCUMQUAQUE, haud favere videtur ſententiæ, quæ poſita ſuperiori Capite, Alberici Gentilis, qui, præter tractum meridionalem ceteroſque ut vult, Anglo adtribuendos, ab Hibernico inſuper mari ad Hiſpanias uſque & Indiæ occiduæ littus, maritimam Angliæ Regis juriſdictionem pertinere ſtatuit. Cujuſmodi etiam ſunt, quæ in eodem Edicto Eduardi tertii leguntur, ea nimirum: *ſi ad partes dominii noſtri vel ad partes Scotiæ præſumpſerint*

pserint declinare, Galeæ nimirum Gallorum, quæ erant in littore Normanniæ & Britanniæ Gallicæ, dominii scilicet Gallici. Et maxime, quod occurrit in tabulis Parlementariis Henrici quinti Angliæ item Regis, videtur nec Seldeno favere, volenti similiter mare idem totum, quod Gallias & Angliam interluit, esse & fuisse perpetuo Anglorum. Ei inquam vix favere videantur hæc earundem tabularum verba: *cum Rex dominus noster supremus, & illustres ejus progenitores perpetuo fuerint domini Maris, & jam ex gratiâ divinâ evenerit, dictum dominum nostrum Regem, dominum esse littorum utriusque partis maris*, indicare inquam hæc videantur, perpetuo quidem fuisse eum, Henricum nimirum v. dominum *maris*, nimirum *Anglicani circumquaque*, ut habet, cujus statim meminit Edictum Eduardi tertii Regis: Et nunc ex Dei gratiâ etiam obtinuisse eum, Henricum inquam v. ut dominus esset utriusque littoris, Angliæ & Gallici, & ideò vectigal irrogare eum cunctis per mare illud transeuntibus; quasi antea scilicet factum id haud fuisset: Et hoc utcunque sit, colligendum saltem videatur, hæsisse jam ante rem & juris controversi habitam. Certe jam olim & antiquissimis seculis etiam Gallos, suum mare

mare littusque, ut & jus ejus, tutatos nihil sit certius, & ideo, quod supra est positum, Tacito hoc *Mare Gallicum* nuncupatum. & Aimonius præterea, cujus itidem superius memini, tempore Caroli Magni, *Oceanum Gallicum* idem dixisse reperitur. Et Taciti quidem verba, quæ sunt in vitâ Agricolæ, ita habent: *Siquidem Hiberniâ, medio inter Britanniam atque Hispaniam sita, & Gallico quoque mari opportuna, valentissimam imperii partem magnis invicem usibus miscuerit.* Ex quo intelligi sat sit, quo fuerit, versus hunc tractum, positu Gallicum hocce mare, ut de cetero nunc non dicam.

Cap. 101. lib. 4. de Gest. Fran.

CAPUT XVI.

Actiones à Seldeno positæ, aliaque obiter indicata. Mare Anglicanum itemque Flandricum certis diplomatibus expressa definitaque.

Lib. 2.

HInc quæ adferuntur à Seldeno Capitibus insequentibus 24. & 25. de jure Patricio deque testimoniis minoris notæ dominium Angliæ marinum indicantibus, præ-

præterire & aliis uberius discutienda relinquere, quam obiter attingere satius puto. Sicuti nec illud responsione nostrâ magnopere indiget, quod Capite ibidem libri 2. vigesimo sexto memoratur, exteros velorũ demissione dominium Regum Angliæ marinum agnoscere; cum id cuique principum suo in territorio districtuque debeatur, præstandumque nemo non esse consentaneum judicet. Neque illud quoque attingendum mihi summopere, quod differitur exinde cap, 27. super libello, sive Actione antiquitus editâ in *Reginerũ Grimbaldum*, Francicæ classis præfectum; quod ejusmodi propiorem, & aliorum, quos ista magis spectant, quàm nostram dispunctionem desiderent. Neque admodum similiter immorabor iis, quæ ex legatione adducuntur Flandrorum ad Eduardum 2. quasi ea Flandri dominium Angliæ marinum luculenter & ἐξοχως recognoverint. Nam ibi si verba inspiciantur propius, haud ea trahenda ulterius, quàm ad Anglicanum mare districtumque ei oræ debitum, versus partes nimirum de Craudem, intra potestatem Regis Angliæ positas, ut habent disertè verba Recognitionis memoratæ, ista nimirum: *Ante omnia supplicabant* (Flandri) *ut di-*

Ibidem cap. 4. 29.

ctus

ctus dominus Rex de potestate sua Regiâ inquiri, & justitiam faceret de quadam depradatione quibusdam hominibus de Flandriâ nuper de vinis & aliis diversis mercimoniis suis supra mare Anglicanum versus partem de Cranden infra potestatem dicti domini nostri Regis per homines de regno Angliæ (ut dicebant) facta; asserentes quod vina ac mercimonia prædicta eisdem Flandrensibus depradata, adducta fuerunt infra regnum & potestatem dicti domini Regis, & quod ad ipsum Regem pertinuit sic facere pro eo quod IPSE EST DOMINUS DICTI MARIS *& depradatio prædicta facta fuit supra dictum mare intra potestatem suam*: Quæ singula sole liquidiora sunt, & propius si inspiciantur, Seldeno adversa magis quam faventia, cum nihil excedens urgeant, sed ad certum & intra Regis potestatem situm mare lectorem amandent. Quin & addit eodem Capite Seldenus ex schedis vetustis, quæ ductus archetypos, ut vocat, literarum *Henrici* Regis *quinti* tum ad Comitem Carolesii, tum ad decurionesIpræ, Gandavi ac Brugarum præ se ferunt, in quibus manifeste hæc leguntur: *deins la jurisdiction, & lestrem de la mer de Flandres*, id est, *intra jurisdictionem & extremitatem maris Flandrici*. Quo loci *Mare Flandricum* haud aliter

Ibidem cap. 29.

aliter accipiendum, quàm, de quibus dictum, *Mare Anglicanum*, itemque *Mare Gallicum* ab authoribus Regumque diplomatis aliis memoratum, suum cuique tribuentibus. Cap. præcedente & alibi.

CAPUT XVII.

Mannia insula Norvagiæ olim, non Britanniæ propria. vocabulo Mannoer utraque Mannia Norvagis intellecta. Manniæ Reguli clientelares Regibus Norvagiæ. Mannensium Chronicon. Pacto ad Scotum transeunt Ebudæ sive Hebrides insulæ, &c.

QUod Mona insula (Mannia vulgo dicta) inter Angliæ continentes provincias antiquitus sit numerata, ut Vectis & Lundeia, quomodo asserit libro eodem secundo Seldenus, si de eâ accipiat Monâ, Cap. 30. quæ Tacito est nominata, Britanniæ adeò vicina, ut in eam ex continente nando miles transmiserit, quæque post Romanorum imperium ab Anglosaxonibus victa in nomen etiam eorum concessit, Anglesei dicta, haud magnopere fortasse repugnem; at de aliâ, quç ad boream remotior, medio,

ut ille loquitur, libramine inter Britanniã & Hiberniam est posita, controversum faciat imo neget Giraldus Cambrensis qui sub Henrico II. Angliæ Rege claruit. Is etenim, quod & positum superius, diserte ostendit, omnes non Orcades modò, sed & alias, licet Britanniæ & Hiberniæ quam Norvagiæ viciniores insulas Norvagiæ fuisse antiquitus obsequio & reverentiâ subditas. Verba ejus sunt: *In Oceano boreali trans Ultoniam & Galwediam sunt insulæ variæ, scilicet Orcades & aliæ multæ, quarum fere omnium dominium & subjectionem Norwegienses obtinuerunt, licet aliis regionibus longe propinquius adjaceant &c.* Et chronicon præterea Norvagiæ vernaculum & hanc & illam Tacito intellectam & nominatam Monam nunc *Anglesei* dictam, pluralitatis, ut sic dicam, vocabulo, quod utramque notet, *Mannoer*, id est, Mannias insulas appellat. Fuisseque addit utriusque Regem siue Regulum Magnum Haquini Norvagiæ regis filium: ut est à nobis ad an. 1262. in Historiâ Danicâ memoratum. Nec ita modo Giraldus & Chronicon, quod dixi, sed Chronicon insuper, quod edidit omnium primus Guljelmus Cambdenus, Manniæ nuncupatum, satis indicat antiquissimis seculis haud alios

In topographia Hiberniæ.

quàm

quàm Norvagos insulam eam, ut hæreditariam, sibi tenuisse. Et anno præsertim 1047. & insequentibus, cum adversus *Haraldum* Danum, Angliæ Regem, circa Scotiæ confinia, infeliciter pugnasset Rex Norvagiæ *Haraldus Harfager*, adjicit idem chronicion, Gundredum, qui stragi præter ceteros superstes fuit, ex Insulâ mox Islandiâ, quo se receperat, movisse ac suæ potestatis fecisse, defuncto jam priore Gundredo, Syricii filio, universam Manniæ insulam, ac sibi eandem reddidisse hæreditariam. Ita enim habet: *Godredus cum paucis, qui secum remanserant de insulanis, australem insulæ partẽ tenuit, & reliquiis Mannensium Aquilonarem tali pacto concessit, ut nemo eorum aliquando auderet jure hæreditario sibi aliquam partem terræ usurpare: unde accidit ut usque in hodiernum diem tota insula solius Regis sit, & omnis reditus ejus ad eum ipsum pertineat.* Quod deinde Chronicon ut ostendat, non insulæ tantum ejus, sed maris quoque dominatum circumquaque eundẽ, dominiumq; obtinuisse, adjicit continuò, occupatâ insuper Hiberniæ metropoli Dubliniâ, Scotos quoque eidem redditos tributarios. Nam ait: *Post id Gundredus subjugavit sibi Dubliniam & magnam partem de Laynesthir. Scotos verò ità perdo-*

 muit,

circa an. Christ. 1416. *Guljelmus Buckeldius* qui anno exinde 1446. Biervlieti extremum diem clausit. Et tanti quidem fecisse hoc inventum ejus Augustus ille imperator *Carolus* quintus dicitur, ut anno MDLIV. Biervlietum unà cum sorore Mariâ Hungariæ Reginâ adpellens sepulchrũ Bucheldii adierit, veneratusque sit, haud sine memoriâ ejus tantique ad omnem posteritatem ab eo ejusque industria profecti beneficii celebratione. Sed hoc ut Belgis, Hollandisque, quasi indulgente summo numine, propriũ quodammodo datum, ità aliis vicissim concessa alia. Et ad Anglos ut veniam, quis non dono similiter peculiaris cujusdam Genii concessam ipsis rationem fateatur, eum in modum fumo easdem haleces indurandi, ut, licet alii idẽ tentent, Anglicæ tamẽ, Engelsche bucking dictæ, palmam omnibus auferant, & earum, ut canit poeta,

Usque ad Cæsareas ferat admiratio mensas.

Quod & de apuis simul eorum infumatis, quæ harengæ soboles & quasi halecis pullus dici queat, æstimari similiter licebit; cum eas gentium ac terrarum nulla nisi Anglia nobis suppeditet: ipsi nostratesque *sprot* appellant.

Hinc

Hinc postremò clarissimus idem Cambdenus, quod numerosa hæc halecum examina, velut singulare divini erga Anglos beneficii munus celebret, meritò id ac pie ab eo fieri, doceant tractus, quibus illa indulta olim, nunc erepta non sine dolore eorum videmus. Memorat Saxo, quem Grammaticum dicimus, seculi sui præco, Daniæ quondam in oris, circa præsertim Scaniæ districtũ, quem Falsterboam nuncupant, eam piscium & halecum præcipue fuisse affluentiam, ut manibus non modò & absque nassis aut piscatoriis verriculis caperentur, sed ità sæpenumerò freta & sinus omnes earum repletos frequentiâ; ut impacta subinde navigia vix remigii conamen (sunt ejus verba) eriperet. Quod deinde beneficium ad Norvagos transiit, & ibi cum substitisset aliquandiu, alio & ad fasce Scotiæ Angliæque oras jamdudum migravit; ut est humanarum rerum quædam sive uicissitudo sive Nemesis occulta, quæ nihil quod modum excedit, & maxime cum luxus bonorumque, quæ cœlitus contingunt, abusus & usucapiones intempestivæ concurrunt, esse diuturnum aut proprium permittit. Quod & Satyricus Iuvenalis. iam animadvertens, in ævi sui profligatissimos mores versum jecit, qui & hîc habere

habere locum poteſt, dicereque cum eo liceat:

Atq; ità defecit noſtrũ mare, dum gula ſævit.

CAPUT XV.

Meridionale, quod Angliæ adjacet, mare ulteriuſque patet, Gallicum Mare Tacito dictum. item Aimonio quid Oceanus Gallicus.

CONtinuò deinde quod ſequitur apud Seldenum Cap. XXIII. libri ejuſdem ſecundi, ubi Eduardus Rex, ejus nominis tertius, nominatur certo in Edicto, quod ibi videre eſt; DOMINUS MARIS ANGLICANI CIRCUMQUAQUE, haud favere videtur ſententiæ, quæ poſita ſuperiori Capite, Alberici Gentilis, qui, præter tractum meridionalem ceteroſque ut vult, Anglo adtribuendos, ab Hibernico inſuper mari ad Hiſpanias uſque & Indiæ occiduæ littus, maritimam Angliæ Regis jurisdictionem pertinere ſtatuit. Cujuſmodi etiam ſunt, quæ in eodem Edicto Eduardi tertii leguntur, ea nimirum: *ſi ad partes dominii noſtri vel ad partes Scotiæ præſumpſerint*

rint declinare, Galeæ nimirum Gallorum, æ erant in littore Normanniæ & Britanniæ Gallicæ, dominii scilicet Gallici. Et maxime, quod occurrit in tabulis Parlementariis Henrici quinti Angliæ item Res, videtur nec Seldeno favere, volenti militer mare idem totum, quod Gallias Angliam interluit, esse & fuisse perpeo Anglorum. Ei inquam vix favere videantur hæc earundem tabularum verba: *m Rex dominus noster supremus, & illures ejus progenitores perpetuo fuerint domi-Maris, & jam ex gratiâ divinâ evenerit, ?tum dominum nostrum Regem, dominum e littorum utriusque partis maris*, indicare quam hæc videantur, perpetuo quidem isse eum, Henricum nimirum v. dominum *maris*, nimirum *Anglicani circumquaæ*, ut habet, cujus statim meminit, Ediúm Eduardi tertii Regis: Et nunc ex Dei atiâ etiam obtinuisse eum, Henricum inam v. ut dominus esset utriusque littoAngliæ & Gallici, & ideò vectigal irgare eum cunctis per mare illud transetibus; quasi antea scilicet factum id haud isset: Et hoc utcunque sit, colligendum item videatur, hæsisse jam ante rem & ris controuersi habitam. Certe jam olim antiquissimis seculis etiam Gallos, suum
mare

mare littusque, ut & jus ejus, tutatos nihil sit certius, & ideo, quod supra est positum, Tacito hoc *Mare Gallicum* nuncupatum. & Aimonius præterea, cujus itidem superius memini, tempore Caroli Magni, *Oceanum Gallicum* idem dixisse reperitur. Et Taciti quidem verba, quæ sunt in vitâ Agricolæ, ita habent: *Siquidem Hiberniâ, medio inter Britanniam atque Hispaniam sita, & Gallico quoque mari opportuna, valentissimam imperii partem magnis invicem usibus miscuerit.* Ex quo intelligi sat sit, quo fuerit, versus hunc tractum, positu Gallicum hocce mare, ut de cetero nunc non dicam.

Cap. 101. lib. 4. de Gest. Fran.

CAPUT XVI.

Actiones à Seldeno positæ, aliaque obiter indicata. Mare Anglicanum itemque Flandricum certis diplomatibus expressa definitaque.

Lib. 2.

HInc quæ adferuntur à Seldeno Capitibus insequentibus 24. & 25. de jure Patricio deque testimoniis minoris notæ dominium Angliæ marinum indicantibus, præ-

ræterire & aliis uberius discutienda re-
nquere, quam obiter attingere satius pu-
). Sicuti nec illud responsione nostrâ
agnopere indiget, quod Gapite ibidem
bri 2. vigesimo sexto memoratur, exte-
)s velorū demissione dominium Regum
ngliæ marinum agnoscere; cum id cui-
ue principum suo in territorio districtu-
ue debeatur, præstandumque nemo non
sse consentaneum judicet. Neque illud
uoque attingendum mihi summopere,
uod differitur exinde cap, 27. super libel-
,sive Actione antiquitus editâ in *Reginerū*
rimbaldum, Francicæ classis præfectum;
uod ejusmodi propiorem, & aliorum,
uos ista magis spectant, quàm nostram
ispunctionem desiderent. Neque admo-
um similiter immorabor iis, quæ ex lega-
one adducuntur Flandrorum ad Edu- Ibidem cap. 4. 29.
rdum 2. quasi ea Flandri dominium An-
liæ marinum luculenter & ἐξοχως re-
ognoverint. Nam ibi si verba inspician-
ır propius, haud ea trahenda ulterius,
uàm ad Anglicanum mare districtum-
ue ei oræ debitum, versus partes nimi-
ım de Graudem, intra potestatem Regis
ngliæ positas, ut habent disertè verba
ecognitionis memoratæ, ista nimirum:
Ante omnia supplicabant (Flandri) *ut di-*
ctus

ctus dominus Rex de potestate sua Regiâ inquiri, & justitiam faceret de quadam depradatione quibusdam hominibus de Flandriâ nuper de vinis & aliis diversis mercimoniis suis supra mare Anglicanum versus partem de Cranden infra potestatem dicti domini nostri Regis per homines de regno Angliæ (ut dicebant) facta; asserentes quod vina ac mercimonia prædicta eisdem Flandrensibus depradata, adducta fuerunt infra regnum & potestatem dicti domini Regis, & quod ad ipsum Regem pertinuit sic facere pro eo quod IPSE EST DOMINUS DICTI MARIS *& depradatio prædicta facta fuit supra dictum mare intra potestatem suam*: Quæ singula sole liquidiora sunt, & propius si inspiciantur, Seldeno adversa magis quam faventia, cum nihil excedens urgeant, sed ad certum & intra Regis potestatem situm mare lectorem amandent. Quin & addit eodem

Ibidem cap. 29. Capite Seldenus ex schedis vetustis, quæ ductus archetypos, ut vocat, literarum *Henrici* Regis *quinti* tum ad Comitem Carolesii, tum ad decuriones Ipræ, Gandavi ac Brugarum præ se ferunt, in quibus manifeste hæc leguntur: *deins la jurisdiction, & lestrem de la mer de Flandres*, id est, *intra jurisdictionem & extremitatem maris Flandrici*. Quo loci *Mare Flandricum* haud

aliter

aliter accipiendum, quàm, de quibus dictum, *Mare Anglicanum*, itemque *Mare Gallicum* ab authoribus Regumque diplomatis aliis memoratum, suum cuique tribuentibus. Cap. praecedente & alibi.

CAPUT XVII.

Mannia insula Norvagiæ olim, non Britanniæ propria. vocabulo Mannoer utraque Mannia Norvagis intellecta. Manniæ Reguli clientelares Regibus Norvagiæ. Mannensium Chronicon. Pacto ad Scotum transeunt Ebudæ sive Hebrides insulæ, &c.

QUod Mona insula (Mannia vulgo dicta) inter Angliæ continentes provincias antiquitus sit numerata, ut Vectis & Lundeia, quomodo asserit libro eodem secundo Seldenus, si de eâ accipiat Monâ, Cap. 30. quæ Tacito est nominata, Britanniæ adeò vicina, ut in eam ex continente nando mies transmiserit, quæque post Romanorum imperium ab Anglosaxonibus victa in nomen etiam eorum concessit, Anglesei dicta, haud magnopere fortasse repugnem; de aliâ, quę ad boream remotior, medio,

ut ille loquitur, libramine inter Britanniã & Hiberniam est posita, controversum faciat imo neget Giraldus Cambrensis qui sub Henrico II. Angliæ Rege claruit. Is etenim, quod & positum superius, diserte ostendit, omnes non Orcades modò, sed & alias, licet Britanniæ & Hiberniæ quam Norvagiæ viciniores insulas Norvagiæ fuisse antiquitus obsequio & reverentiâ subditas. Verba ejus sunt: *In Oceano boreali trans Ultoniam & Galwediam sunt insulæ variæ, scilicet Orcades & aliæ multæ, quarum fere omnium dominium & subjectionem Norwegienses obtinuerunt, licet aliis regionibus longe propinquius adjaceant &c.* Et chronicon præterea Norvagiæ vernaculum & hanc & illam Tacito intellectam & nominatam Monam nunc *Anglesei* dictam, pluralitatis, ut sic dicam, vocabulo, quod utramque notet, *Mannoer*, id est, Mannias insulas appellat. Fuisseque addit utriusque Regem siue Regulum Magnum Haquini Norvagiæ regis filium: ut est à nobis ad an. 1262. in Historiâ Danicâ memoratum. Nec ita modo Giraldus & Chronicon, quod dixi, sed Chronicon insuper, quod edidit omnium primus Guljelmus Cambdenus, Manniæ nuncupatum, satis indicat antiquissimis seculis haud alios

In topographia Hiberniæ.

quàm

quàm Norvagos insulam eam, ut hæreditariam, sibi tenuisse. Et anno præsertim 1047. & insequentibus, cum adversus *Haraldum* Danum, Angliæ Regem, circa Scotiæ confinia, infeliciter pugnasset Rex Norvagiæ *Haraldus Harfager*, adjicit idem Chronicion, Gundredum, qui stragi præter ceteros superstes fuit, ex Insulâ mox Islandiâ, quo se receperat, movisse ac suæ potestatis fecisse, defuncto jam priore Gunredo, Syricii filio, universam Manniæ insulam, ac sibi eandem reddidisse hæreditariam. Ita enim habet: *Godredus cum paucis, qui secum remanserant de insulanis, australem insula partẽ tenuit, & reliquiis Mannensium Aquilonarem tali pacto concessit, ut nemo eorum aliquando auderet jure hæreditario sibi aliquam partem terra usurpare: unde accidit ut usque in hodiernum diem tota insula solius Regis sit, & omnis reditus ejus ad eum ipsum pertineat.* Quod deinde Chronicon ut ostendat, non insulæ tantum ejus, sed maris quoque dominatum circumquaque eundẽ, dominiumq; obtinuisse, adjicit continuò, occupatâ insuper Hiberniæ metropoli Dubliniâ, Scotos quoque eidem redditos tributarios. Nam ait: *Post id Gunredus subjugavit sibi Dubliniam & magnam partem de Laynesthir. Scotos verò ità perdomuit,*

muit, ut nullus qui fabricaret navem vel scapham, ausus esset plusquam tres clavos inserere. Sed operæ pretium existimo, ne sine teste loqui videamur, ipsa Chronici verba in rem præsentem adducere; quæ sunt ejusmodi:

CHRONICON REGUM MANNIÆ.

Anno Domini 1047. obiit pia memoria Eduardus Rex Angliæ, cui successit in regnum Haraldus filius Godwini, contra quem Haraldus Harfager, Rex Norwegiæ prælium comisit apud Stainfordbrige, *& Angli victores existentes omnes fugarũt. de quâ fugâ quidam Godredus cognomento* Crovan, *filius Haraldi Nigri de Iselandiâ fugiens, venit ad Godredum filium Syrric, qui tunc regnabat in Mannia, & honorificè susceptus est ab eo.*

Godredus Islandus Crovan.

Eodem anno Guljelmus Bastardus *debellavit Angliam, & Godredus filius Syrric, Rex Manniæ obiit, cui successit filius* Fingal.

Godredus Syrric Rex Manniæ moritur.

Anno 1066. *Godredus* Crovan *collegit multitudinem navium, & venit ad Manniam, prælium cum populo terræ commisit, sed superatus & fugatus erat. Iterum exercitum, & naves coadunavit, venit ad Manniam, pugnavit cum Mannensibus victus & fugatus est. Tertio,*

rtio, congregavit multitudinem copiosam, venit noctu ad portum, qui vocatus est Ram-*, & trecentos viros occultavit in silva, quæ devexo montis supercilio, qui vocatur* Scafel. *Orto lucis sidere, Mannenses construunt aciem suam, & magno impetu facto, ıgressi sunt cum Gondredo. Cumque pugna ɪemens esset, trecenti viri surgentes de insi-ɪrum loco à tergo, Mannenses debilitare cœ-'unt, & in fugam compellere. Cum autem ɪissent se superatos, nec aliquem diffugii sibi um patere; nam reuma maris* Ramsa *amnis 'eum impleverat, & hostes ex alterâ parte ɪstanter persequentes, qui tunc remanserant, more miserabili; postulabant à Godredo vi-n sibi donari. Ille autem flexus misericor-ì, & miserans calamitatem eorum, qui apud ɔs per aliquod tempus nutritus fuerat, revo-ɪit exercitum, & prohibuit ne eos diutius sequerentur; Godredus sequente die optio-n exercitui suo dedit, ut si mallent Manni-ɪ inter se dividere, & in eâ habitare, vel ɪtum substantiam terræ accipere, & ad pro-a remeare. Illis autem magis placuit totam ɪulam vastare, & de bonis illius ditari, & ad propria reverti. Godredus autem cum ɪucis, qui secum remanserant de insulanis, ɪstralem partem insulæ, & reliquiis Man-ɪsium aquilonarem tali pacto concessit, ut*

 nemo

nemo eorum aliquando auderet jure hæreditario sibi aliquam terræ partem usurpare. Unde accidit ut usque in hodiernum diem tota insula solius Regis sit, & omnis reditus ejus ad ipsum pertineat. Igitur Godredus subjugavit sibi Dubliniam & magnam partem de Laynestir. *Scotos vero ità perdomuit, ut nullus qui fabricaret navẽ vel scaphã, ausus esset plusquã tres clavos inserere. Regnavit autem sexdecim annos & mortuus est in insulâ, quæ vocatur* Yle.

Godredus Islandus Manniæ Rex.

Moritur.

Subdit hinc idem Chronicon, *Godredo* defuncto successisse ex ordine ejusdem stirpem ac liberos; imperioque potitos sine interruptione annis circiter ducentis; ac mox prævalentibus Angliæ Regibus & in iis sub an. 1210. Johanne præsertim Rege, missam in eos classem navium 500, ac superato, qui tum regnabat, Reginaldo occupatam simul ab eo insulam. Sed eum haud diu eandem tenere potuisse ex iisdẽ memoriis liquet. Nam anno exinde 1226 *Olavus,* Reginaldi frater, à Mannensibus in Regem assumptus; quod intellexissent, Reginaldum fiduciario jure Anglorum Regi subesse: unde & hæsit aliquandiu inter utrumq; & hunc & illũ simultas ac bellum; donec tandem cæso Reginaldo, Olavus, acceptis à Rege Norvagiæ *Haquino* auxiliaribus copiis in Manniæ

-iæ possessionem regnumq; suū restitutus -st. Dein filius ejus *Haraldus* (ità porro Chronicon) quod agnoscere Norvagię Regē, ut beneficiariū neglexisset, eum insulâ exturbari mandavit. At idem exacto mox biennio, postquam se Regi Norvagorum stitisset, in insulam ac dignitatem suam veterem restitutus est. Quæ singula, eum in modum recitata, indicio sunt, longè ultrò ducentos illos annos, quos posuimus, postque annum Christi 1210, quo insulam primò invasit ac vicit, ut diximus, Rex Angliæ Johannes, Norvagiæ exinde Regibus paruisse eam suosque habuisse regulos, qui Regi soli Norvagorum clientelares ac dicto audientes essent.

Quod ut manifestius pateat, ipsam, quæ reliqua est, Chronicii partem, in annos aliquot consequentes ordine subjungam, quæ ità habet:

Reliquit sane (Godredus Islandus) tres filios, Lagmannum, Haraldum *&* Olavum. Lagmannus *major natu, regnum arripiens, septem annos regnavit. Rebellavit autem contra eum* Haraldus *frater ejus multo tempore. Sed tandem captus a* Lagmanno, *genitalibus & oculis privatus est. Post hac, Lagmannus pœnitens, quod fratris sui oculos eruisset, sponte regnum suum dimisit, & signo Crucis Do-*

Liberi Godredi Islandi.

minicæ insignitus, iter Hierosolymitanum arripuit; quo & mortuus est.

Anno 1075. *Omnes proceres insularum audientes mortem Lagmanni, miserunt legatos ad Murecaidum* O-Brien *Regem Hiberniæ, postulantes ut aliquem virum industrium de regali stirpe in regem eis mitteret, donec Olavus filius Godredi cresceret. Annuit eis Rex libentissime, & quendam Dopnaldum filium* Tadæ *ad eos misit, monens & præcipiens ei, ut cum omni benignitate & modestiâ regnum, quod sibi non debebatur, gubernaret. Sed ille postquam ad regnum pervenit, parvi pendens præcepta sui domini, cum magnâ tyrannide abusus est regno, & multis sceleribus perpetratis, tribus annis enormiter regnavit. Tunc omnes principes Insularum unâ conspiratione commoti, adversus eum congregati sunt, & expulerunt à finibus suis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non est ultra reversus ad eos.*

Lagmanno defuncto petitus Rex à Rege Hiberniæ.

Is imperio abusus insulâ expellitur.

Anno 1077. *quidam* Ingemundus *missus est à Rege Norwegiæ, ut regnum insularum arriperet. Cumque ad insulam* Leodus *pervenisset, misit nuncios ad omnes principes insularum præcipiens in unum convenirent, & constituerent eum regem. Interim verò ipse cum sociis suis rapinis & comessationibus vacabat, mulierum & puellarum pudicitiam violabat, & fœdis voluptatibus & carnis illecebris*

Ingemundus Norwegus è Norwegia ad regnum suscipiendum missus.

bris operam dabat. Cumque hæc nunciata fuißent principibus insularum, jam in unum ad constituendum eum Regem congregatis, nimio succensi furore, domum in qua erat, combußerunt, & eum cum omnibus suis partim ferro, partim flammis extinxerunt. Ingemundus alia agens ab Insulanis occiditur.

Anno 1098. *fundata est Abbatia S. Mariæ Cistertii. Antiochia à Christianis capta est, & cometa apparuit.*

Eodem anno commißum est prælium inter Mannenses apud Santwat, *& aquilonares victoriam obtinuerunt. In quo bello occisi sunt* Other *Comes, &* Macmaras *principes ambarum partium.*

Eodem anno Magnus Rex *Norwegiæ filius Olavi filii Haraldi* Harfagre, *volens explorare incorruptionem S. Olavi Regis & martyris, præcepit ut ejus mausolæum aperiretur. Episcopo autem & Clero resistente, ipse Rex audacter accessit, & vi regiâ aperiri scrinium fecit. Cumque & oculis vidisset, & manibus attractasset incorruptum corpus, subitò timor magnus irruit in eum, & cum magnâ festinatione decessit. Sequente nocte, Olavus Rex & martyr ei per visum apparuit, dicens: Elige tu, inquam, unum ex duobus, vel vitam cum regno infra triginta dies amittere, vel à Norwegia decedere, & eam amplius nunquam videre. Expergefactus Rex à somno,* Magnus Norwegiæ Rex.

 vocavit

vocavit ad se principes, & majores natu, & exposuit eis visionem, illi conterriti, hoc consilium dederunt ei, ut cum omni festinatione de Norwegiâ exiret. Ille sine mora coadunari fecit classem centum sexagintâ navium, & ad Orcades insulas transfretat, quas sibi statim subjugavit, & transitum faciens per universas insulas, easque sibi subjiciens pervenit usque ad Manniam: cumque applicuisset ad insulam S. Patricii, venit videre locum pugnæ, quam Mannenses paulo ante inter se commiserant: quia multa adhuc corpora occisorum inhumata erant. Videns autem insulam pulcherrimam, placuit in oculis ejus, eamque sibi in habitationem eligit, munitiones in eâ construxit, quæ hodieque ex ejus nomine nuncupantur. Gallivedienses ità constrinxit, ut cogeret eos materias lignorum cædere, & ad littus portare, ad munitiones construendas. Ad Moniam insulam Walliæ navigavit, & duos Hugones Comites invenit in eâ, unum occidit, alterum fugavit, & insulam subjugavit. Wallenses verò multa munera ei præbuerunt, & valedicens eis ad Manniam remeavit. Murecardo Regi Hiberniæ misit calciamenta sua, præcipiens ei, ut ea super humeros suos in die natalis Domini per medium domus suæ portaret, in conspectu nunciorum ejus, ut inde intelligeret se subjectum esse Magno Regi. Quod audientes

Ejus classis 160. navium.

Orcades & Manniã occupat.

Monia insula Walliæ.

audientes Hibernienses, agrè ferebant, & indignati sunt nimis. Sed Rex saniori consilio usus. non solum, inquit, calciamenta ejus portare, verumque manducare mallem, quàm Magnus Rex unam provinciam in Hibernia destrueret. Itaque complevit praeceptum & nuncios honoravit. Multa quoque munera per eos Magno Regi transmisit; & fœdus composuit. Nuncii verò redeuntes ad dominum suum narraverunt ei de situ Hiberniae, & amœnitate, de frugum fertilitate & aeris salubritate. Magnus verò haec audiens, nihil cogitabat, quàm totam Hiberniam sibi subjugare. Itaque praecepit classem congregare. Ipse verò cum sedecim navibus procedens explorare volens terram, cum incautè à navibus discessisset, subitò ab Hibernensibus circumvallatus, interiit cum omnibus fere qui secum erant. Sepultus est autem juxta ecclesiam S. Patricii in Duno. Regnavit 6. annis. Quo mortuo principes insularum accerserunt Olavum *filium Godredi* Crovan, *qui degebat in curia Henrici Regis Angliae filii Guljelmi.*

Hiberniam petit Rex Magnus.

Occiditur.

Olavus Godredi Islandi filius fit Rex.

Anno 1102. *Olavus filius Godredi* Crovan, *regnare cœpit, & 40 annos regnavit, vir pacificus, habuit omnes Reges Hiberniae & Scotiae sibi fœderatos. Accepit in uxorem Affricam filiam Fergusii de* Galewedia, *de qua genuit Godredum. Ex concubinis suscepit*

Regnal-

Regnaldum, Lagmannum, Haraldum & filias multas, quarum una nupsit Sumerledo regulo Herergaidel, *quæ fuit causa ruinæ totius regni insularum. Genuit ex eâ filios* 4. *Dulgallum, Ragnaldum, Engus & Olavum.*

1133. *Eclipsis Solis tanta* 4. *Nonas Augusti, ut dies in noctem verteretur.*

1134. *Olavus dedit Ivoni abbati de* Furnes *partim terræ suæ in Mannia ad Abbatiam construendam in loco, qui dicitur* Russin. *Et rem ecclesiasticam in insulis & reditibus ditavit & liberalitatibus dotavit.*

Godredus ejus filius Norwegiam petit.

Anno 1142. *Godredus filius Olavi transfretat ad Regem Norwegiæ, cui nomen erat* Ingo, *& hominium suum ei fecit, & moratus est apud eum, honorifice susceptus ab eo.*

Eodem anno tres filii Haraldi fratris Olavi, qui nutriti fuerant apud Dubliniam congregantes magnam turbam hominum, & omnes profugos regis, venerunt ad Manniam postulantes ab eodem Rege medietatem totius Regni insularum sibi dari. Rex autem cum audisset, placare eos volens, respondet super hoc consilium se habiturum. cumque diem & locum constituissent, ubi concilium haberi debuisset, interim illi nequissimi de morte regis inter se tractabant. Constituta autem die convenerunt utraque partes in portu, qui vocatur Ramsa:

Ramsa: *sederuntque seriatim rex cum suis ex unâ parte, illi unâ cum suis ex alterâ. Regnaldus autem medius fuerat, qui eum percussurus erat, stabat seorsim loquens cum quodam viro de principibus terræ. Cumque vocatus venisset ad Regem; vertens se ad eum, quasi salutans eum, securim fulgentem in altum levavit, & caput Regis uno ictu amputavit. Perpetrato autem tanto scelere statim insulam diviserunt inter se. Paucis diebus transactis, congregata classe transfretaverunt ad Galwediam, volentes sibi subjugare. Galwedienses autem conglobati & magno impetu facto, congressi sunt cum eis. Illi statim terga vertentes, fugerunt cum magnâ confusione ad Manniam, omnesque Galwedienses, qui in eâ habitabant, quosdam jugulaverunt, alios expulerunt.* Olavus Rex occiditur.

Anno 1143. Godredus filius Olavi ex Norwegia rediens fit Rex Manniæ, & in ultionem patris duobus Haraldi filiis oculos eruit, & tertium occidit. Godredus eius nominis tertius è Norwegia rediens patris necem ulciscitur.

Godredus cœpit regnare, & 30. annis regnavit. Tertio regni anno Dublinenses eum accerserunt, & regem Dubliniæ eum constituerunt, in quem Murecardus rex Hiberniæ bellum movit; & fixis tentoriis apud civitatem, quæ dicitur Coridelis, *fratrem uterinum* Osibelem *cum 3000. equitum ad Dubliniam misit, qui à Godredo & Dublinensibus interfe-*

ctus

ctus erat, ceteris omnibus fugatis. His actis, Godredus ad Manniam revertitur, & tyrannidem exercere cœpit & nobiles exhæredavit, quorum unus Thorfinus filius Other, ceteris potentior accessit ad Sumerledum, & Dubgallum Sumerledi filium Regem insularum dixit, subjugans illi multas insulas. Cum hæc à Paulo quodam Godredus intellexisset, parata classe procedit obviam Sumerledo venienti cum 80 *navibus.*

Et anno 1156. *commissum est bellum navale in nocte Epiphaniæ; & multis utrimque cæsis, proximo die pacificati sunt, & diviserunt inter se regnum insularum, factumque est regnum bipartitum à die illa in præsens tempus. Et hæc fuit causa ruinæ regni insularum, ex quo filii Sumerledi occupaverunt illud.*

Godredus Norwegiam iterũ petit.

1158. *Sumerledus venit ad Manniam cum* 53. *navibus, & Godredum fugavit, insulam vastavit. Godredus verò transfretavit ad Norwegiam, quæsitum auxilium adversus Sumerledum.*

Anno 1164. *Sumerledus collegit classem centum sexaginta navium, & applicuit apud* Rhinfrin, *volens totam* Scotiam *sibi subjugare: sed ultione divinâ à paucis superatus, cum filio suo & innumerabili populo ibidem cæsus est.*

Eodem anno bellum fuit apud Ramsa, *inter*

ter Reginaldum fratrem Godredi & Mannenses, & per dolum cujusdam Comitis Mannensis in fugam conversi sunt,

Et Reginaldus cœpit regnare, Quarto autem die supervenit Godredus è Norwegia cum magna multitudine armatorum, & fratrem suum Reginaldum comprehendit, & oculis & genitalibus privavit. Godredus cum auxiliaribus copiis redit è Norwegia.

Eodem anno obiit Malcolmus rex Scotiæ, & frater ejus Wilhelmus ei successit in regnum.

Anno 1171. *Richardus Comes Penbrechiæ transfretavit* in *Hiberniam, & Dubliniam cum magna parte Hiberniæ subjugavit.*

Anno 1176. *Johannes* de Curcy *sibi subjugavit Ultoniam. & Vivianus Apostolicæ sedis legatus venit in Manniam, Godredumque regem legitime desponsari fecit cum uxore suâ Phingola filia* Macloten *filii* Murkaitac *Regis Hiberniæ, matre videlicet Olavi, qui tunc triennis erat: Desponsavit eos Silvanus Abbas, cui ipsa die Godredus dedit partem terræ apud* Mirescoge *, ubi monasterium construxit; sed tandem concessa est terra cum monachis Abbatiæ de* Russin.

Anno 1172. *Reginaldus filius Eacmarcat, vir de regali genere, in Manniam veniens cum magna turba hominum absente rege, primo congressu quosdam qui littora custodiebant fugavit.*

fugavit. & circiter 30 occidit. Postea eadem die congregati Mannenses ipsum cum omnibus pene suis occiderunt.

Anno 1183. O Fogolt *vicecomes de Mannia.*

Anno 1185. *Ecclipsis Solis die Philippi & Jacobi.*

Godredus Ir. moritur.

Anno 1187. *Obiit Godredus Rex insularum 4. Idus Novembris proxima verò æstate translatum est corpus ad insulam* Hy. *Reliquit tres filios Reginaldum, Olavum & Yvarum, dum vixit. Olavum filium hæredem, constituit, quod solus ille legitime natus esset. Sed Mannenses quum Olavus esset jam vix decennis Reginaldum ex insulis accersunt & Regem constituunt.*

Reginaldus filius succedit.

1178. *Reginaldus filius Godredi incepit regnare super insulas, & occisus est Murchardus vir potens in omni regno insularum.*

Anno 1192. *commissum est bellum inter Sumerledi filios Reginaldum & Engus. Sed Engus victoriam obtinuit.*

Eodem anno Abbatia de Russin *translata est ad* Dufglas *& post 4. annos monachi ad* Russin *reversi sunt.*

1203. *Michael episcopus insularum obiit od* Fontanas, *cui successit Nicolaus.*

1204. *Hugo de* Lacy *venit cum exercitu in Vltoniam, & commisit bellum cum Johanne de*

de Curcy,*eumque comprehendit. & Ultoniam sibi subjugavit. Postea Johannem liberum ire permisit: qui venit ad Regem Reginaldum à quo honorificè susceptus est, quia ejus gener erat. Johannes siquidem de* Curcy *habuit in uxorem Affricam filiam Godredi, quæ fundavit Abbatiam* S. Mariæ de jugo *Domini, & ibidem sepulta est.*

1205. *Johannes de* Curcy, *& Reginaldus rex insularum cum* 100. *navibus Ultoniam ingressi in portu, qui vocatur* Stranfeod *segniter obsederunt castellum de* Rath: *Sed Valterus de* Lacy, *superveniens cum exercitu, eos fugavit; dehinc Curcy terram suam nunquam recuperavit.*

Anno 1210. *Engus filius Sumerledi cum tribus filiis suis occisus est.*

Johannes Rex Angliæ tum classem 500. *navium ad Hiberniam adduxit, eamque sibi subjugavit, & mittens Comitem quendam, qui nomine Fulco, ad Manniam, eam in una quindena fere omnino devastarunt, & suscipientes obsides ex ea in patriam reversi sunt. Reginaldus Rex, & optimates non erant in Mannia.*

Post quæ, paucis interjectis, addit aperitque causam, ob quam à Mannensibus solio suo dejectns sit Reginaldus, & ejus frater Olavus, cui ut legitime nato sceptrū

Manniæ pater moriens detulerat, à Mannensibus in locum Reginaldi sit constitutus. ità enim habet:

Mannenses Olaum Reginaldi fratrem Regem sibi creãt, reiecto Reginaldo.

Post modicum temporis Reginaldus sub occasione eundi ad Curiam domini Regis Angliæ accepit à populo Manniæ centum Marcas, & profectus est ad Curiam Alani domini Galwediæ. Eodem tempore dedit filiam suam filio Alani in matrimonium. Quod audientes Mannenses indignati sunt valde, & mittentes propter Olaum, constituerunt eum sibi Regem.

Hinc continuè sequitur:

Anno 1226. *recuperavit Olavus hæreditatem suam, regnum videlicet Manniæ, & insularum, quod Reginaldus frater ejus gubernaverat* XXXVIII. *annos; & regnavit secure duobus annis.*

Reginaldus ad recuperãdam Manniam pergit.

Anno 1228. *Olavus cum omnibus optimatibus Manniæ & fortiori parte populi transfretavit ad insulas. Paulo post Alanus dominus Galvediæ, & Thomas Comes Ethodiæ, & Reginaldus rex venerunt ad Manniam cum magno exercitu, totam australem partem Manniæ vastaverunt, & ecclesias spoliarunt, & viros quotquot capere potuerunt, occiderunt, & redacta est australis pars Manniæ fere in solitudinem.*

E*t per hæc reversus est Alanus cum exer-*

citu

citu suo in terram suam, & reliquit Ballivos suos in Mannia, qui redderent ei tributa patriæ. Supervenit autem Olavus Rex & fugavit eos, & recepit regnum suum. Et cœperunt Mannenses, qui antea circumquaque dispersi fuerant congregari, & confidenter habitare. Opponit se Olavus.

Eodem anno inopinatò intempestâ nocte, hiemali tempore venit Reginaldus Rex è Galwedia cum quinque navibus, & combussit omnes naves Olavi fratris, & optimatum Manniæ apud insulam S. Patricii, pacemque petens à fratre suo, mansit apud portum Ragnolewath *quadraginta diebus; interim attraxit sibi omnes insulanos in australi parte Manniæ, qui juraverunt se animas in mortem posituros, donec dimidium regni sortiretur: contra Olavus Aquilonares sibi adjunxit, & 14 Februar. apud locum, qui dicitur* Tingvalla *commissum est inter fratris prælium, in quo Olavus vicit, & Reginaldus Rex à quibusdam interfectus est ibidem, nesciente fratre. Et venientes prædones ad australem partem Manniæ, vastarunt eam. Monachi de* Russim. *transtulerunt corpus Reginaldi Regis ad abbatiam S. Mariæ de Fournes, ibique sepultum est in loco quē ipse sibi elegerat. Post hac Olavus adiit Regem Norwegiæ, sed antequā illuc perveniret Haco Rex Norwegiæ quendā nobilem nomine* Reginaldus occumbit. Olavus adit Regem Norwegiæ.

 Husbac,

Mormore, & prædicto Josepho. Vere sequenti Haraldus Rex venit ad insulam Manniam, & Loglenus in Walliam fugiens, cum Godredo Olavi filio, alumno suo, & 40 aliis Naufragio perierunt.

Anno 1238. *Gospatricius, & Gillescrist filius* Mackerthac *venerunt à Rege Norwegiæ in Manniam, qui Haraldum ex Mannia excluserunt, & tributa ad opus regis Norwegiæ capientes, quod curiam regis Norwegiæ adire recusavit.* Haraldus Manniâ exclusus, quod Regem Norwegiæ non agnoverit.

Anno 1239. *Haraldus Regem Norwegiæ adivit, qui post biennium confirmavit illi, & successoribus suis hæredibus sub sigillo omnes insulas, quas antecessores possederant.* Haraldus Regem Norwegiæ adit.

Anno 1240. *Gospatricius obiit, & in abbatia de Russin sepelitur.*

Anno 1242. *Haraldus rediit ex Norwegia ad Manniam, & ab incolis honorifice susceptus, pacem habuit cum Regibus Angliæ & Scotiæ.* Redit è Norwegia & Manniam possidet.

Anno 1247. *Haraldus, uti etiam & pater, factus est miles à Rege Angliæ, & multis muneribus donatus, venit ad propria.*

Eodem anno accersitus fuit à Rege Norwegiæ, & duxit ejus filiam. Et anno 1248. *dum reverteretur cum uxore, Laurentio Manniæ electo, & multis nobilibus prope fines Redlandiæ, orta tempestate, submersus est.* Ducit Regis Norwegiæ filiam. Rediens è Norwegiâ submergitur.

Reginaldus Haraldi frater regnat.

1249. *Reginaldus Olavi filius, frater Haraldi cœpit regnare pridie nonas Maij, & tricesimâ die ejusdem occisus est ab Yvaro milite, & à suis in prato prope ecclesiam S. Trinitatis ad australem partem, sepultusque est in ecclesia S. Mariæ de* Russin.

Occiditur.

Eo tempore Alexander Rex coadunavit multas naves, ut sibi subjiceret insulas, & in insulâ Kerwaray, *febre correptus moritur.*

Haraldus filius Godredi Don Rex succedit.

Haraldus filius Godredi Don *regis nomen in insulis usurpavit, omnes principes Haraldi Regis Olavi filii exules fecit, & profugos ejus principes & optimates pro eis constituit.*

Anno 1250. *Haraldus filius Godredi*Don, *vocatus per literas adiit Regem Norwegiæ, qui detinuit illum in carcere, quod regnum injustè occupasset. Eodem anno applicuerunt apud* Roghelwaht *Magnus Olavi filius, & Johannes filius Dagaldi, qui Regem se nominabat, sed Mannenses ægre ferentes quod Magnus non nominaretur, repulerunt eos à littore suo, quorum multi naufragio petierunt.*

Veniens ad Regem Norwegiæ incarceratur.

Anno 1252. *venit Magnus Olavi filius ad Manniam, & constitutus est Rex: sequenti anno profectus est ad Regem Norwegiæ & mansit ibi per annum.*

Magnus Olavi filius fit Rex.

Anno 1254. *Haco Rex Norwegiæ constituit Magnum filium Olavi Regem insularum*

larum & confirmavit eas sibi, hæredibus suis, & nominatim Haraldo fratri ejus. oonfirma...r à Rege N- wegiæ Ha- quino.

Anno 1256. Magnus Rex Manniæ profectus in Angliam, fit miles ab Rege Angliæ.

4257. Ecclesia S. Mariæ de Russin, *dedicata est à Richardo Soderensi.*

Anno 1260. Haco Rex Norwegiæ venit ad partes Scotiæ, & nihil expediens, versus ad Orcades ibi apud Kirckwas moritur & sepultus est Bergæ. Haquinus Rex Norwegiæ moritur apud Orcadenses.

Anno 1265. obiit Magnus, filius Olavi, Rex Manniæ & insularum apud castellum de Russin, *& sepultus in ecclesiâ S. Mariæ de* Russin.

1266. Translatum est regnum insularum propter Alexandrum Regem Scotorum.

Inde eodem hoc Capite 30. lib. 2. hæc habet Seldenus: *Neque enim sui juris erat Rex Monæ. Sed subjugatus, solemni fidei professione præstitâ (quam homagium vocant) in clientelam Angliæ regis concessit.* Concessisse jam diximus devictum à Rege Johanne Reginaldum insulæ regulum; sed eundem vicissim à Mannensibus ob id rejectum, & in locum ejus assumptum fratrem ejus Olavum, qui præstitâ deinde homagii fide Norvagorum Regi, insulam ab eo, ut fiduciarius, tenuit, ut & liberi deinceps posterique ejus quod ex ante memoratis

quoque ipſoque quod poſuimus, chronicio patuiſſe jã pro parte puto. Et ſtatim quòd ſequitur ibidem in verbis Seldeni: *Ceterum & Scotorum imperio paulo poſt adjecit eam Alexander III. Scotiæ Rex præfectumque impoſuit, qui quoties opus eſſet cum tredecim triremibus ac quingentis claſſiariis ſubſidio ei foret. Hebridas item, pulſis Norvagis, recuperavit & ad poſteros transmiſit.* At hîc quod addendum erat • id eſt, primò non impoſitũ ab Alexandro Mannenſibus præfectum, ſed Regulum, qui antea Norvavagum reſpexerat, Regi Scotorum Alexandro homagium, quod vocant, feciſſe: Ac inde quod alterum erat, ubi eam clientum ſuorum inclinationem ſecuturas videret reliquas inſulas RexNorvagorum Magnus, Haquini filius, de pace legatos miſiſſe: quam cum Alexander, niſi receptis Ebudis ſive Hebridibus, recuſaret, tandem pacificatoribus ultro citroque commeantibus, convenit, ut Scotus, exceptis Hetlandia & Orcadibus, Ebudas teneret: in præſentia verò vel, ut alii, diverſis vicibus 4000. marcarum argenti; in ſingulos autem annos centum marcas numeraret: Pręterea ut Margareta *Alexandri* filia quatuor annorũ puella, cum per ætatem commodũ eſſet, Haquino Magni filio ex Ingeburgâ,

divi

divi *Erici* Danorum Regis filia suscepto, nuberet. Quæ tractatio Perthi celebrata resumptaque est postmodum ab *Haquino* ejus nominis quarto Norvagiæ Rege, & confirmata Iverneissæ in Scotiâ, præsente *Roberto* rege, ejusque senatu, nec non *Haquini* regis legatis *Biornone* à Brikerò & *Ivaro* Nicolai Bergensium Canonicis: Qui pactis conventis non staret, is ecclesiæ Apostolicæ censuræ atque excommunicationi obnoxius haberetur, ac simul mulctam incurreret decem millium librarum Sterlingicarum. Subscripserant huic chirographo unà cum rege Scotorum suaque sigilla impresserant *Gamelus* divi Andreæ, *Johannes* Glasnuensis episcopi, *Alexander* Curius à Ruchon, Præpositus Dombariensis, *Gulielmus* à Mehr, *Adamus* à Corck, Comites; itemque *Robertus* à Menis, Baro. Ac postmodum cum jam Norvagia Daniæ esset annexa, tertio repetitus hic idem tractatus est sub *Erico* Pomerano, Daniæ Rege, per legatos præsertim Scotorum Regis *Jacobi*, ejus nominis primi, quod alibi relatum est ad an. 1426.

Vide Hist. Danicam lib. 7. ad an. 1262.

Historiæ Danicæ lib. 9.

Quod deinde ibidem, *in aperti hujus & immensi Oceani Hibernici parte occidentaliore aliud esse Regis Magnæ Britanniæ jus, idque latissime & per Americanum littus porrectum.*

 Selde-

Seldenus memoret, id eatenus accipiam, quatenus natura patitur, ut vastum mare, ac omnibus patens, leges sibi ac compedes, ut sic dicam, imponi sinat. Concedam interim in littore, licet exotico & ab Hiberniâ Angliáque usque adeo ac tot parasangis remoto, modò vis major præsidiumq; adsit, quod velis, fortasse obtineas; at iis cessantibus cessare etiam jus omne, alterique validiori, id quidquid est cedere. De quo superius etiam Capite 14. ex verbis & responso Reginæ Elizabethæ, quod illa Hispanico olim legato, res à Draco in Indico Oceano acquisitas repetenti, reddi fecit, prolixius est dictum, jus scilicet in vastum oceanum neque populo cuipiam neque privato competere, cum nec naturæ, nec usus publici ratio occupationem permittat: Sed verba ipsa, ac cetera eodem spectantia, videnda superius loco jam di-

CAPUT

CAPUT XVIII.

Sanctio Parlementaria de Mari Hibernico, quam adducit Seldenus, verbotenus posita, ac demonstratum de eodem mari aliud referri in Annalibus Gulielmi Camdeni.

EOdem præterea Capite trigesimo, hæc habet Seldenus: *Temere nimis Elizabethæ Reginæ legatis excidit in dissertatione cum legatis Danicis de liberâ navigatione & piscatione in Mari Norvagico Bremæ habita anno Christi* 1602: Reges Angliæ navigationem & piscationem in mari Hibernico inter Angliam & Hiberniam nunquam prohibuisse; *ac si inde probari voluissent, nec piscationem nec navigationem inter Islandiam & Norvegiam à Dano prohibendam, quoniam neutri maris Domini, sed pari jure littora tantum utrimque possedissent.* hucusque Seldenus; adjiciens inde, *sanctione parlementariâ diserte fuisse cautum, ne quis exterus in mari Hibernicò piscaretur, nisi impetrata prius à proregè aliove Regis Angliæ legato, seu magistratu ad hanc rem legitimo veniâ.* Sed hujus sanctionis annum non addit, tantum Lib. 2.

verba

verba edicti vernaculè recitat; ultimo & hoc adjiciens; *Certe & edicto vetuit Jacobus Magnæ Britanniæ Rex, ne quis exterus, non impetratâ veniâ, in mari hoc Hibernico piscaretur.* Ex quibus colligas concludasque prius edictum longo usu aut temporis præscriptione fortasse antiquatum, cum præsertim illius Elisabethæ Reginæ legati memoriam aut notitiam habuisse non videantur: aut si eodem aut circiter tempore cum altero hoc, quod est Jacobi Regis, promulgatum postliminio sit, ad causam hanc non admodum spectet, cum Regi cuique suo in regno edicta promulgandi potestas semper fuerit. Verum operæ pretium judico totam eam dissertationem legatorum Reginæ Elisabethæ, per id tempus cum Danorum Regis Christiani IV. legatis Bremæ habitam, hîc proximè subjicere, præsertim cum idem Seldenus, præter superius posita, alia insuper in eâdem non minus quam priora haud quaquã probare videatur: Et tota denique veluti apologia sit adversus ista, quæ ab eo tractantur sparsim disputanturque. Est autem ista:

Extat in historia Anglica Cambdeni ad an. 1602.

Profectionem Episcopi Londinensis Christophori Perkinsii, & Joh. Sualii LL. doctorum, quos Embdam anno MDC. Regina legaverat, ut cum Daniæ delegatis tractarent, frustra cessisse

cessisse diximus. Nunc denuo iisdem de rebus Bremam missi sunt à Regina, Radulphus Baro Everus, Johannes Herbertus Secretarius Secundarius; Daniel Dunus Legum doctor à supplicum libellis, & Stephanus Leisieurus Assistens adjunctus: A Dano, Manderopius Pasbergius, Arnoldus Witfeldius Regni Cancellarius & Jonas Charisius Legum doctor. Angli conquesti sunt: liberam in Moscoviam per septentrionalem oceanum navigationem atque piscationem ad littora & insulas eisdem negari; atque vectigalia multiplicia in freto Oresunda, idque tantum pro transitu exigi, postularunt, ut fœdera inter Henricum Septimum Angliæ & Johannem Regem Daniæ anno 1490, & inter Henricum octavum & Christiernum 2 anno 1523. recognoscerentur, & his temporibus accommodarentur, multiplex illa ac incerta novorum vectigalium exactio tolleretur, aut minueretur: & certa in tabulis cum certâ confiscationis ratione præscriberetur, naves in freto non justo diutius detinerentur, querelæ privatorum componerentur, & bellicus apparatus in Hispaniam non subveheretur. Hinc inter eos disceptatum est; an principibus contra antiqua fœdera vectigalia pro arbitrio augere liceat. An hoc non sit contra æquitatem, etiamsi usitatum, cum consuetudo veritati & æquitati familiari debeat.

An

An, quæ gravissimo consilio constituta & aliquandiu utrimque tolerata, sine juris regii injuriâ abrogari possent. An liberum non sit Anglis, in Oceano septentrionali & in ejus insulis & littoribus piscari, & per eundem in Moscoviam circumnavigare, cum MARE *sit* LIBERUM *omnibus, principes non habeant ejusmodi in mare dominium ut navigantibus ejusdem usum non minus quam aeris prohibeant, juxta illud Antonini Imperatoris: Ego quidem totius terræ dominus, Lex autem Maris. An non igitur sit contra jus gentium ejusmodi dominium in mari usurpare, cum principes non habeant jurisdictionem, nisi in mari territoriis suis propius adjacente, idque ut navigationes sint tutæ à piratis & hostibus, & Reges Angliæ navigationem & piscationem in Mari Hibernico inter Angliam & Hiberniam nunquam prohibuerint, etsi littorum utrimque domini existant, non minus quam Danus Norvegiæ & Islandiæ, qui non alio nomine hoc jus sibi vendicat. Sin pro transitu ab Anglis vectigalia exigenda, Reginam itidem posse à Danis ad dominia, regna & insulas suas adnavigantibus non minora exigere.*

Ecce mare vult clausum esse nec liberum aut omnibus commune Seldenus; at Anglici legati serenissimæ Reginæ Elisazabethæ id esse liberum ac omnibus commune

mune;littora tantum dominii esse capacia, asseverant. Sic idem Hibernicum mare exteris esse prohibitum; nec adiri, inque eo piscari, nisi impetratâ veniâ, licitum scribit, cum Anglici iidem legati nihil hujus meminerint; dicantque Angliæ Reges navigationem & piscationem in mari Hibernico inter Angliam & Hiberniam haud unquam prohibuisse. Si haud unquam prohibuerunt, quo spectabit igitur sanctio parlementaria; cujus injecta superius mentio? aut eam non esse talem aut desuetudine longâ obliteratam dicendum, ac postmodò statutam resumptamque, defunctâ jam Reginâ: cujusmodi est Edictum, de quo continuo injicitur, *Jacobi* Regis, ad causam hanc, ut est jam modò quoque memoratum, non adeò faciens: cum principum cuique, ut est ostensum, suis in ditionibus edicta antiquata vel resumere vel nova condere, perpetuo integrum fuerit.

In verbis autem & oratione eorundem legatorum, quod de Islandiæ & Norvegiæ littoribus dicitur, notandum Ordericum & illos infimæ vetustatis authores solis Norvegiæ Regibus maris etiam istius Hyperborei dominium asserere, quod verbis eorum Capite insequenti fiet clarius.

CAPUT

CAPUT XIX.

Norvagos esse indigenas, non, ut eos appellat Seldenus, exteros insularum in Scotico mari inhabitatores. Norvegorum insuper ex Orderico Vitali in mari eodem dominium; aliaque aliunde demonstrata.

SEquitur hinc apud Seldenum Caput libri secundi trigesimum primum: in quo, præter alia, ista legas: *Hæc scripsit ille* (Giraldus Cambrensis) *sub Henrico* II. *adeò ut interdum appendices illæ regni Britanniarum marinæ, Septentrionalibus in oris, ab exteris invaderentur*; Ab exteris ait, Norvagis scilicet & Danis, sui & verborum, quæ paulo ante ibidem præmiserat, minus memor, istorum nimirum: *Septentrionalius autem, quod Scotiæ objacet, Mare Norvegis & Danis, insularum ibi Dominis, olim ferme parebat. Unde & Gothicè Orcadum incolæ etiamnum loquuntur.* Ecce Seldene clarissime, cum ex tuâ ipsius confessione insularum earum Domini Dani olim Norvegique fuerint, quomodo eos, ut exteros, accusas, qui eas interdum (ità loqueris) ut *appendices*

dices regni Britannici invaserunt? Et magis cum idioma eorum, quod addis, Gothicum, id est, ut loqui debueras, Norvegicum fuerit? Quod enim esse certius indicium indigenæ non exteræ gentis potest, ubi de soli ac sali, ut sic dicam, dominio certamen & controversia est, quam gentis loquela vernacula ac sermo? Is si Anglicus aut Britannicus, vel eo accedens, deprehensus hîc fuisset, momentum non leve attulisses. At modò Gothicè, id est, Norvegice non Britannice loqui, ipsemet fassus, tamen exteros, tui parum memor, eos appellas. Sed & ipsa Giraldi verba, quæ respicis, imo & ponis eodem hoc Capite, num id, quod vis, dicunt, *interdum* scilicet, *invasas eas à Norvegis insulas*; idque ut *appendices regni Britanniarum marinas*? Nequaquam sane. Ità enim disertè habent Giraldi verba Topograph. Hiberniæ Dist. 2. cap. 11: *In Oceano boreali trans Ultoniam & Galwediam sunt insulæ variæ, scilicet Orcades & aliæ multæ, quarum fere omnium dominium & subjectionem Norwegienses obtinuerunt. Licet enim aliis regionibus longe propinquius adjaceant, gens tamen ista magis scrutatrix Oceani præ omni genere piraticam vitam ducere solet. Unde & omnes eorum expeditiones & bella navali certamine*

H *fiunt.*

sunt. Quæ sane ejusmodi sant, quæ Seldeni non modò verba penitus rejiciant, & alium ab eo allatum eorum sensum demonstrent; sed & hoc quoque, manifestum reddant, quod sibi & suis dari hîc maris dominium satagit, iis ipsis in universum negari, dum oceani hujus scrutatricem gentem Norvegos Giraldus vocet; & id, ut adjicit, præ ceteris omnibus. Nec *scrutatricem* tantum, sed & *dominatricem* intelligit, cum dicat, ut posuimus, *Orcadum & earum fere insularum omnium dominium & subjectionem Norwegienses obtinuiße*.

Ecclesiast. Histor. lib. 10.

Hinc Orderici Vitalis de Magno, Norwegorum Rege, verba advocat, quibus ostenditur, ut ipsa ejus verba habent, *magnam potentiam in insulis Oceani habuiße eum*, addito, eundem deinde Vitalem hæc præterea memorare: *Orcades & Finlandia, Islandia quoque & Groenlandia, ultra quam ad septentrionem terra non reperitur, aliaque plures usque in Gotlandiam Regi Noricorum* (ita Norwegos nuncupat) *subjiciuntur, & de toto orbe divitiæ navigiis illo advehuntur*. Quæ sane iterum ejusmodi sunt, ex quibus nullum Regibus magnæ Britanniæ in mari hoc vasto sive id Orientale sive boreale sit, dominium fuisse demonstretur, sed ejus non modò maris dominatum

minatum Norwegis eorumque Regibus tribui, verùm ulterius insuper eorundem Norwegorum potentiam ac navigationes expandi; dum addit, *de toto eos orbe divitias anquirere* domumque reportare classibus. Quod nec diffiteri Seldenus potest, qui eadem ex Orderico Vitali adduxit. Et paulo ante ex Chronico Roberti de Monte, qui floruit circa annum 1210, quique Chronicon Sigiberti continuavit, verba quoque ejus ad an. 1167. haud quaquam præteriens Seldenus idem diligentissimus, ista posuerat: *insulas eo in mari (hyperboreo)* XXXII. *tenuit ante annos* CCCCLX. *Rex insularum dictus, tali tributo de Rege Norwegiæ, quod quando Rex Norwegiæ innovatur, Rex insularum dat ei decem Marcas auri, nec aliquid facit ei in totâ vitâ sua, nisi iterum alius Rex ordinetur in Norwegiâ.* Quod egreginm antiquitatis monumentum satis quoque superque demonstrat veterum Norwegiæ Regum jus ac consuetudinem, quâ illis perpetuò obnoxii devotique insulani isti insulæque fuerint. Nam ab anno 1167. si retro computemus, annosque circiter quadringentos sexaginta subducamus, nonne annũ habebimus septingentesimum & qui excurrit, de quo ista Robertus memorat? Tum scilicet

licet haud aliis quàm Norwegiæ Regibus paruisse has insulas, ac eos, ut dominos agnovisse; dum auri scilicet marcas decem, quotiescunque Rex novus apud Norvegos inauguraretur, homagii, quod dicitur, ac fidei clientelaris nomine dependerent? Hinc addens continuo: *Postmodum verò cum inter Alexandrum Scotiæ Regem tertium, & Magnum Norwegiæ, quartum, uti & inter Robertum Brusium Regem Scotiæ & Haquinum Norwegiæ pacta inita erant de his insulis, ut ad Scotorum imperium pertinerent; fieri nequivit, quin dominii maritimi, quod circumvicinum Norwego heic fuit, simul cessio accederet,* involvere conatur & obscurare, quod evolutum superius cap. XVI. & cunctis clarè ob oculos positum dedimus, id nimirum pacti inter Alexandrum Scotiæ Regem, ejus nominis tertium, Magnumque Norwegiæ, non de omnibus boreî hujus maris insulis fuisse initum, sed de Hebridibus sive Ebudis tantum, Hetlandiâ cum Orcadum insulis exceptâ: nec eas præterea simplice vice Alexandro tum traditas, sed eâ lege, ut Regem Norwagorum recognoscensScotus certam æris summam, quæ superius est expressa, semel numeraret; atque inde quotannis aliam, quæ ibi quoque memoratur. Et essent postremò

Cap. 16.

inter

ter Magni filium Haquinum, ac filiam lexandri Margaretam, ubi ad nubiles ea nnos pervenisset, nuptiæ. de quibus suo tiam loco à nobis memoratum est. His em in modum explicatis, evanida jam esse oncidereque liquet, quæ inducere heic ;eldenus studet, quasi fieri nequeat, quin lominii maritimi, quod circumvicinum Norwego hic fuit, simul cessio accesserit. Nam cum nihil ejusmodi fuerit, quod ex allatis jam patuit, & ipsemet Seldenus satis agnoscere videatur, ideo conjecturis solis ac dubiis se verbis muniens insistensque addit postremò, hæcque sic claudit, inquiens: *Possidebat tamen plerumque Norwegus; & postea junctis Norwegiæ & Daniæ regnis, Danus; usque dum Christianus primus Norwegiæ & Daniæ Rex, cum Margaretam filiam in uxorem traderet Jacobo tertio Scotiæ Regi, insulis hisce prorsus renunciaverit, jusque suum omne tum in Orcadibus tum in Hetlandicis insulis ceterisque citerioris partis maris Hyperborei in generum ac successores circa annum salutis* 1470. (*sive verius* 1468.) *transtulerit.* Ex quibus sat liquet, jus ditionemque maritimam hîc omnem harum insularum marisque hujus penes Danum hucusque stetisse. Quod verò additur, occasione nuptiarum, quæ cum Rege

Scotorum Jacobo III, ac filiâ Christierni I, Danorum Regis, Margaretâ sunt initæ, omne jus non Orcadum modò, sed & ceterarum citerioris partis hyperborei maris insularum, in Scotum à Christierno exinde esse translatum, ea longius ire, largiusque, vel potius implicatius, prolata quis non videat, cum iis sub verbis ea intelligi, quæ eo non spectent, facillime queant? Quo igitur clarior res sit, omnibusque constet, quid Scoto iis in nuptiis tributum, Danusque sibi servarit, ipsas nuptiales tabulas in testimonium advocabo, modò altius nonnihil ex ipsâ historiâ, quæ in schedis adhuc Ms. tenetur, singula prius repetiero, quæ ità se habent:

Mense vero Aprili anni ejusdem (1468) *literas ad Regem Scotorum Jacobum, ejus nominis tertium misit* (*Rex Christiernus*) *efflagitans identidem, ut ex annuis redditibus insularum Sudoræ & Mannoræ, quod juxta contractum, qui eâ de re inter reges olim Norvegiæ ac Scotiæ, Magnum atque Alexandrum, fuerat initus, debebatur, sibi more consueto redderetur: simulque declarans, nihil antiquius esse sibi, quàm amicitiam & pacem cùm vicinis ac Rege præsertim Scotorum colere, teneri interrea sacramenti, quod præstiterat, vi, jus ac dignitatem veteraque privilegia ac fœdera*

fœdera Regni sui Norvagici conservare ac tueri: iterum iterumque eundem Scotorum Regem commonens, ut, quod ipsi regnove ejus solvendum restaret, id dependeret, quò ità pax tranquillitasque sarta utrimq; ac tecta haberetur: nec se, modò id absque detrimento juris ac prærogativarum regni jam dicti, possit fieri, ullo pacto defuturum officio.

Quibus responderi Rex Scotorum curavit, se, postquam ab obitu parentis sui laudatissimæ memoriæ regni gubernationi esset admotus, omnino ac serio propositum habuisse sibi, amicitiam ac pacem cum vicinis dynastis ac Regibus colere, & maxime cum Rege Danorum Christierno: præsertim cum utriusque regna ac ditiones adeò invicem contermina essent, ut subditi singulorum quotidianis inter se gaudeant commerciis. Quod verò pensionem eam attineret, cujus in literis mentio fieret, ejus se nullam, utpote ætate adhuc minorem, nec rerum, quæ ad regnum pertinerent, satis gnarum, habere notitiam declarabat, & maxime cum ea nec parentis sui, nec avi temporibus depensa fuissent. Se itaque primâ occasione statuisse in Daniam legatos suos mittere, & per eos cum ipso, tam eâ de re, quàm de aliis quoque, ad pacem ac concordiam utrimque spectantibus, propius agere. amiceque idcirco petere, vellet id ratum gratumque habere, ac significare,

care, tempusque statuere quando potissimum ipsi integrum foret, ejusmodi cum legatis suis negotium auspicari.

Rex Christianus reddito responso, significabat, sibi peracceptum fuisse, intelligere, non minori ipsum quam se cum omnibus Christianis, & præsertim vicinis principibus, colendæ pacis teneri desiderio: & ideo præfinivisse, ut ad festum divi Iacobi Haffniæ legati ejus præsto adessent.

His acceptis, Rex Iacobus ex ordine tam sacro quam equestri ac prophano legatos in Daniam destinat. Princeps autem universæ legationis habebatur Andreas Stuartus Regis Cancellarius. Ac mox dicto tempore postquam Haffniam accessissent, subsistere nonnihil, absente apud Suecos Rege, atque expectare adventum ejus tenebantur. Interea ex Regni utriusque, tam Daniæ quam Norvagiæ senatu, nominati, quibus in antecessum cum eis conferre atque animum eorum tentare in mandatis fuit. Scoti id præcipuum in medium adducebant, nihil ex commodo utriusque Regis ac regni magis fore, quam si pax utrimque perpetua, &, quæ ejus, quasi vinculum foret, si nuptiæ simul inter serenissimum suum Regem Iacobum & filiam unicam Christiani Regis Margaretam instituerentur. atque ut eo pacto, quæ petebatur, annua ac tot anno-

rum residua pensio, quæ hucusque cladium haud exiguarum occasionem præbuisset, pro parte dotis, quæ sponsæ erat assignanda, remitteretur, &c.

Rex igitur Christianus, ubi in regnum mox rediisset, haud multò post, re cum senatu, qui aderat, Norvagici regni, propius perpensâ, agi permisit de pactis utrimque dotalibus in modum fere ut sequitur:

Quo in posterum vetus controversia de Orcadibus ac Soderensibus insulis, magnis utriusque populi cladibus agitata, tollatur; & amicitia inter regna ac subditos utrimque sit firmior, cedit ac transfert Rex Christianus in Regem Scotiæ Jacobum ac filiam suam Margaretam, eorumque hæredes ac liberos, annuas eas pensiones, quæ insularum earum nomine debentur, loco dotalis portiunculæ. Eruntque pacta omnia, quæ eâ de re facta aliàs essent, nullius exinde momenti ac ponderis. Et super hæc, in dotem ei Rex cedit, sexaginta aureorum Rhenensium millia; ejus summæ, priusquam è Daniæ regno sponsa digrediatur, numeraturus aureorum decem millia. Quod verò reliquum esset, supplerent insulæ regni Norvegici jam memoratæ, unà cum jurisdictione ac ceteris eodem pertinentibus: hac tamen lege, ut insulas eas eousque teneat Scotiæ Rex, donec vel ipse vel ejus hæredes, Daniæ ac Nor-

wegiæ Reges, æqua vicissim portione easdem redimant. Ad vitam cedat sponsæ palatium de Lindle &c. Si mori vel Regem vel Margaretam contingat ante celebrationem nuptiarum, omnia jam pacta irrita habentor.

Sequitur deinde, interjecto nonnullo intervallo, eâdem in historiâ.

Hinc cum Scotiæ legati, de quibus modò dictum, ad Regem suum retulissent, omnia ex sententia esse transacta, proxima fuit deliberatio, de honesto nobilium globo, ad novam nuptam è Daniâ ad Scotos deducendam, mittendo. Estque proximo statim anno, qui fuit supra millesimum quadringentesimum sexagesimus nonus, instructa cum classe missus Thomas Bodius, Roberti filius, Comes Araniæ; idque assensu omnium, & maximè Anlicorum haud ex infimis, qui eum intestino odio absentem potius, quàm præsentem volebant, ut mox patebit. Qui & salvus in Daniam cum illustri comitatu mox advenit. Priusquam verò, rebus jam peractis, solverent deinde è Dania legati iidem, Scotiam cum sponsâ petituri, egit cum eis Rex, ob impensas, quæ & indies in Sueticum bellum essent faciendæ, ut loco decem aureorum millium, qui erant, juxta pactum dotale, quamprimum in Scotiam esset sponsa deducenda, Scoto adnumerandi, duo tum millia acciperent; nomine verò reli-

quorum

quorum octo millium cederet Scotiæ Regi regni sui Norvagici insulam Hetlandiam, eâ lege, ut eam cum proventibus omnibus Scotus non aliter atque Orcades eousque sibi retineret, donec eam, redditis octo illis aureorum millibus, Rex Christianus, vel ejus hæredes redimerent. Inde in Scotiam, adulto jam vere, Danica classis reginam deduxit, &c.

Hac eâdem de re exstant quoque Johannis Ferrerii, Pedemontani quidem, sed cui supellex historica ab Henrico Sainclair, episcopo Roffensi, ex archivis Scotiæ subministrata est, ista verba: *In mari præterea Deucalidonio, ad Circium & boream, sunt Orcadum insulæ proxime ad littus Scoticum sitæ, numero 28. hodie tantum habitatæ; atque supra Orcades ad centum milliaria & amplius Norwegiam versus reperiuntur Schetlandiæ numero 18, quæ hodie ab hominibus incoluntur & Scotiæ Regi parent; de quibus magna fuit prioribus seculis inter Scotos & Danos contentio, possessore tamen Dano. Has omnes Christiernus Danorum Rex, novi matrimonii gratiâ, Jacobo Scotorum Regi, cum Margaretâ filiâ possidendas pacifice tradiderat, quousque vel ipse, vel posteri ejus dotis nomine quinquaginta millia florenorum Rhenensium nondum dissolutorum, Regi Scoto vel successoribus ejus persolvant. Sic enim nos ipsi*

vidimus

vidimus & legimus in Matrimonii dominæ Margaretæ, Danorum regis filiæ, tabulis nuptialibus cum Jacobo ejus nominis tertio Scotorum Rege confectis & utriusque Regni sigillis decenter consignatis, anno domini 1468.

Quæ omnia perspicue satis indicant, quousque & quibus legibus earum insularum cessio celebrata iis diebus à Dano fuerit; ut mirari subeat, Seldenum, qui proximè suis verbis verba ista Johannis Ferrerii, à nostris, quæ jam quoq; adduximus, non admodum dissentientia, hac eâdem de re subjicit, adeò ab eo, & quæ ille adfert, recedere. Sed video quid responsurus Seldenus sit, sequi scilicet se Ferrerii ejusdem relationem ac verba, quæ & proxime ipsemet posuit expressitque, ista scilicet: *Postea verò cum domina Margareta Regina peperisset filium suum primogenitum (Jacobum, Scotiæ principem; Rex Danus fœcunditatis filiæ suæ congratulaturus in perpetuum renunciavit juri suo de insulis maris Deucalidonici nempe Orcadibus, Hetlandiis & aliis, quas sub hypotheca in matrimonio filiæ Regi Scotiæ cum eâ tradiderat.* Ità quidem, quem dixi, Ferrerius in eo, quod Hectori Boetio supplementum adjecit; Et sequitur eum dictisque ejus oppidò se obsequentem Seldenus præbet. Quod ab eo tamen factum

hic

hîc noluissem: cum ejus in Actis Danicis nihil memoratum reperiam: & ipse Ferrerius Renunciationis ejusmodi tabulas se, ut priores, vidisse neget, sed in archivis regni Scotici asservari asserat, idque se auditione percepisse. Verba enim ejus ibidem ità habent: *Hujus renunciationis tabulas in archivis Scotorum principum asservari audio.* Quàm igitur minus probatio ea firma sit, hinc liqueat. quamvis interea tale quid factum, aut fieri potuisse haud magnopere negaverim; & esse fortasse domestica acta, quæ me lateant, facile concesserim.

CAPUT XX.

Explicatur Taciti locus de vasto boreæ mari. Albericus Gentilis, qui Tacitum pro se advocat, ex Tacito obiter redarguitur.

POst hæc, Capitũ Libri secundi, quod est apud Seldenum omnium ultimum, trigesimo nimirum secundo, haud sibi Seldenus ait, post Scoticum mare, etiam illud mare, quod in septentrionem latissime panditur, Frislandiam, Islandiam alias item insulas

insulas, Dani Norwegique imperio subjectas alluens, prætereundum: idque ob caussam, quę apud eundem exprimitur ejusmodi: *Nam* (sunt ipsiusmet verba) *etiam & hoc Britanno tribuerunt aliqui. Albericus Gentilis ad illud Taciti. in vitâ Agricolæ:* Britannię septentrionalia, nullis contra terris, vasto atque aperto mari pulsantur: *vides, inquit, quàm protendatur Regis Magnæ Britanniæ imperium longè in Meridiem, Septentrionem & occasum: Ac si quidquid fere maris Britannis etiam in aperto oceano ullibi objaceret, Regis magnæ Britanniæ ditioni pareret.* Hucusque Seldenus, statuens cum Alberico illo Gentili, metatore parum æquo & sine ædilium suffragiis constituto, omnia maria tam in boream, quàm meridiem, aut occasum, Britanniam latissimè cingentia, ad obsequium unius Britanniæ pertinuisse olim hodieque pertinere; idq; ex verbis Taciti. Quæ tamen si recte accipiantur, nihil aliud volunt, quàm Britanniæ littus à parte boreali vastissimo mari, quod verissimum est, allui. Aliàs Tacitus, quod & ostensum superius, suum cuique tribuendum non ignorans, *Mare*, quod à Meridie Britannię adversum est, *Gallicum* accurate nominavit. Et Plinius, quod suo quoque loco jam modo est dictum,

In Vitâ Agricolæ.

dictum, è Norwegia navigari in Thulen, quę hodie Islandia dicitur, solitum memorat. è Norwegiâ inquam non Britanniâ, ut facile hinc pateat, quam rectè vastum hoc mare ad solam referri Britanniam debeat; aut asseri mare, quod eidem Britanniæ est meridionale, Britannici tantùm esse dominij; cum *Gallicum* ibi *Mare*, quod jam est memoratum, Tacitus agnoscat.

CAPUT XXI.

Maris borei ac Islandiæ circumflui usurpationem penes Reges semper Norwegiæ fuisse. Daniæ Norwegiæque Regum Erici & Iohannis I. diplomata hanc in rem posita propiusque expensa. aliaque eodem spectantia.

MOx clarissimus idem Seldenus, eodem trigesimo secundo Capite libri jam dicti posterioris, propius accedens ad Mare, quod Islandicum vocamus, *id Daniæ Reges, quà Norwegiæ Reges sunt, ex jure, si non malè obtēdunt, vetusto,* (ità habēt ejus verba) *vindicare sibi*, ait. Imo ex jure verè vetusto; nec id, ut tecum Seldene loquar, malè obtendere Daniæ Reges, ostendunt, præter alia,

alia, quæ ex Plinio attulimus, qui navigatum in Thulen sive Islandiam è Norwegiâ vetustissimus jam seculis refert. Tum & ostendunt verba, quæ ipsemet citas ex Oratione legatorum Erici Daniæ & Norwegiæ Regis ad Henricum quintum Angliæ Regem, habita anno 1453. Sed ea verba ex eorum Oratione priusquam pono, notandum, malè à te, ex schedis tuis vetustis Bibliothecæ Cottonianæ, annum ibi adscribi 1453, cum eo tempore nullus Ericus Danorum Rex fuerit, sed Christianus, ex stemmate domus Oldenburgicæ Daniæ ac Norwegiæ Regum primus. Interim Ericum hîc intelligendum, & aliquot de calculo illo demendos annos clarum sit, præsertim cum istam controversiam sub eo agitatam ex historiâ Danicâ ad ann. 1431 pateat; Et ipse, eâdem hac paginâ ac Capite, fœdus inter Angliæ Regem & hunc Ericum citans, annum ponas 1432. Jam verba Erici, aut legatorum ejus, quæ laudas, hæc sunt: *Invictissime Rex Angliæ, scire dignemini, quod gratiosissimus dominus noster Rex Norwegiæ &c. præfatus habet insulas aliquas videlicet Islandiam, Feroy / Hietlandt / & alias plures ad regnum suum Norwegiæ pertinentes, ad quas nulli ab antiquo solebant accedere de terris alienis ex qui-*

bușcunque

buscunque causis sive piscandi sive mercandizandi, sub pœna vitæ & membrorum; non magis homines regni Norwegiæ, quàm aliorum terrarum, præter specialem licentiam regiæ Majestatis. nec de aliquo alio loco post obtentam licentiam exire licebat, quam de civitate Bergensi, nec redire ad eundem locum cessante inevitabili necessitate ubi eas custumas & alia jura ad regium fiscum exsolvere oportebat juxta antiquissimam regni Norwegiæ consuetudinem, sine aliqua hominum in contrarium memoriâ penitus observatam. Quibus alia continuo adjiciens, Christophori quoque Danorum Regis diploma, aut ex eo eundem in sensum verba adducit: ut & fœdus jam ante inter Ericum Daniæ & Henricum Angliæ Reges ictum an. Christi 1432: injectâ simul mentione *sanctionis Henrici sexti Parlamentariæ, quâ per annos aliquod ejusmodi itidem in Norwegi gratiam,* sunt verba Seldeni, *interdictum obtinuit*. Quæ omnia licet ejusmodi sint, ut eo in mari easque in insulas Regum Daniæ ac Norwegiæ dominium satis indicent, tamen addere continuo Seldenus huncque in modum loqui insistit: *Adeo ut frequentia sint diplomata, quibus à Regibus nostris postea venia Islandiam, Finmarchiam, alias Norwegiæ & Sueciæ Regis provincias adeundi Anglis indulgetur.* Quæ

I non

non video,quomodo connecti aut quadrare superioribus possunt, præsertim iis,quibus in gratiam Norwegi Henricus Angliæ Rex interdixisse suis dicitur, ne Islandiam idque mare,nisi secundum leges à Norwego præscriptas, frequentarent, & id quoque interdicti per annos aliquot obtinuisse. Quod igitur sequitur: *Sed ipsa lex, cujus vis ex ejusmodi indultis, pro Regis arbitrio relaxabatur, sub Henrici octavi initiis est antiquata. Et de eo tempore Joannes Major, quotannis inquit, ad Islandiam, ultra circulum arcticum, Anglorum classis pro piscibus habendis proficiscitur*: Id intricatius positum, nisi ultimis, quæ Majoris sunt verba, aliquatenus explicaretur.

Nam ea qualiscunq; fuerit in Islandiam profectio,non aliter accipienda,quàm Regum Daniæ Norwegiæq; indultu permissa. Sic anno 1468, quæ exercita ab Anglis item in eandem insulam & insulanos, sub Eduardo IV Angliæ & Christiano I Regibus, non tam negotiato quam vis ac violentia, trucidato, qui erat inibi Daniæ Regis profecto, ac multis eodem ludibriis affecto, eam quanta deinde mala exceperint ostendent suo loco ad annum jam dictum rerum Danicarum res ac memoriæ. Et ut gustum eorum aliquem præbeam,ità

habet

habet in Rebus Christierni, quæ in schedis adhuc servatur, historia nostra :

Erant quidem hoc tempore inter Angliæ & Daniæ Reges amica omnia; idque demonstratum Anglorum præcipue Rex Eduardus IV. voluit, missâ per hos dies ad regem Christianum muneri prætoriâ navi, affabrè exstructa ornataque. Invenio interim controversiarum iliadem quandam natam, ex contractu, quo cautum erat, ne quis Anglorum sine Danorum regis peculiari permissu Islandiam suis navibus ac mercimoniis frequentaret; idque sub amissione bonorum & vitæ. Fueratque hoc Regium Placitum, permittente Eduardo rege, Londini publicatum. Angli nihilominus, & in his Londinenses præsertim ac Bristoenses, hoc ipso anno 1468, *Islandiam adeunt, nescio non solum rege; sed præfectum quoque ejus vi armatâ impugnant ac trucidant, direpto ac diruto, quod inhabitabat, regio prædio: Nec id modò, sed dispoliatis insuper incolis; eorumque ædificiis incensis, etiam præfecti cadaver inhumari prohibuerunt; eique intra navigii foros aßumto varie ac barbarum in morem illuserunt. Cujus facinoris crimen, ubi præfecti conjux liberique ac ceteri, qui perpeßi detrimentum opprobriumque fuißent, ad* Regias *aures deferri fecissent, petentes simul ut scelus tam enorme, tamque inhumanum pro merito*

 punire-

puniretur, & sibi ut damnum praestaretur, coactus est rex Christianus in freto Oresundâ manum injicere tribus aut quatuor Anglorum navibus, Londino ac Bristoâ profectis: Hisque ac bonis earum distractis, sibi ac conjugi praesidis sui, ceterisque satis fieri curavit. Interea datis ad regem Eduardum codicillis, causam & occasionem retentarum à se navium amice ac tempori perscripsit; ne fortaße aliorum falsâ relatione aliud Eduardus animo conciperet. Precatusq; est eum Christianus rex, cum ejus jussu ac voluntate certò sciret nihil ejusmodi patratum, vellet subditos suos, qui sceleris rei essent, dignis poenis afficere; & adjuvare ut damna ab ipsis data resarcirentur; quo omnia integra, & amicitia praesertim inter ipsos sarta tecta maneret. Similiter & literas misit ad Angliae emporia celebriora, mercatorum singulos commonens, caverent suas in naves vel Londinensium vel Bristoensium bona aßumere, sub poena amissionis tam bonorũ eorundem, quàm navium. Hinc variae simultates natae. quippe suspectabat rex Eduardus urbes Prutenicas ac Vandalorum; quasi regem ij Christianum incitaßent ad retentionem Anglicarum navium: Et ideò eorum quoque navibus fortunisque injicere manum suis in portubus instituit. Quod continuo ad Eduardum datis literis excusavit rex Christianus, orans atque obsecrans,

ne

ne Vandalicis urbibus impingeret, cujus causam præbuissent subditi ipsius. Quod & aliis codicillis ad principes, dynastas ac civitates hinc inde missis haud subticuit, usurpans in iis (Latinè enim scripti erant) hæc formalia: Arte & ratione cum vivat hominum genus, nequaquam impetu, quo feruntur bestiæ, sed ratione quâ bestiis præstat homo, hominum sunt opera judicanda. Sicque tuenda modis est omnibus innocentia, ut qui non sunt in causâ conscii, non sint in pœnâ socii, nec in mulctatione participent, qui in crimine non communicant.

Contractus inter *Eduardum* Anglorum Regem & *Christianum* I, cujus in verbis superioribus injicitur mentio, initus Hamburgi fuerat sub annum Christi 1465. Estque ut fœdus habitum, quod ad vitam non modò, sed & post utriusque regis excessum integro biennio ac deinceps eousque duraret, dum esset, qui retractatum id cuperet. Interea singulorum subditis fas utrimque esset agere, versari, negotiari in ditionibus, civitatibus, opidis, portubus, fretis cujusque libere & sine offensione, soluto solum, qui pro more & consuetudine deberetur, censu ac telonio. Inde secundo statim capite eodem in contractu:. quod ad Islandiam, hæc est legere: *Operam Rex Anglorum dabit efficietque, ne subditi ejus sine*

peculiari Norwegiæ regis indultu vel navigent in Islandiam, vel ibi, aut circa eam negotientur terramque frequentent in detrimentum regis Norvagorum, sub pœnam vitæ ac bonorum; uti nec in Halogelandiam ac Finmarchiam, nisi necessitate eò ac tempestate appellere adigantur. Quod si fiat, ibi tamen negotiari fas ipsis haud erit. Cætera quæ sequuntur de immunitatibus ac prærogativis, quibus fruerentur tam Angli in Daniâ, quam Dani in Angliâ, aliaque cum ad causam præsentem non spectent, hîc omisimus, ibi suo loco & tempore videnda.

Hîc verò idque seorsim, nequaquam prætereundum, quod vel maxime Daniæ ac Norwegiæ Regum hoc in mari dominium indicat, quod isto inter Eduardum Angliæ & Christianum Daniæ Regem & fœdere cautum memoratur, ne Anglorum quispiam Islandiam aut istas oras appelleret; si autem necessitate aut vi ventorum id fieret, negotiari tamen ibi fas ipsis haud esset. Nam & olim similiter, cum maris dominarentur Carthaginenses, Romanis modum posuerunt, jusseruntq; ne vel Africam vel Sardiniam appellerent, nisi aut commeatus recipiendi vel naves reficiendi gratia, quemadmodum id memoratum ab auctorum maximo Polybio legitur.

Fœdere Carth. cum Rom.

Hinc

Hinc addit continuò ista:

Ceterum utcunque de borealioris hujus dominio fuerit statuendum, ejusmodi nihilominus saltem servitus perpetua olim, initis inter Norwegiæ & Angliæ Reges pactis, ei imponebatur, ut ad Islandiam adeundi & hoc mari utendi, fruendi jus item perpetuum subditis regis Angliæ etiamnum permaneat. Icto enim Haffniæ, inter Henricum Angliæ VII. & Johannem II. Daniæ & Norwegiæ reges, fœdere an. Christi MCDXC. sancitum est, quod mercatores & homines ligii piscatores & quicunque alij regis Angliæ & Franciæ subditi libere possint temporibus futuris in perpetuum ad insulam Thule, id est, Islandiam, cum eorum navibus & bonis & mercandisiis, victualibus & aliis rebus quibuscunque emendi, vendendi, piscandi sive mercandisandi causa navigare, accedere & intrare ibique morari & more mercatorio conversari, & ab eadem redire & libere revenire toties quoties eis placuerit absque prohibitione, molestatione vel impedimento nostro hæredumve nostrorum & successorum in regnis Daniæ & Norwegiæ vel officialibus nostrorum quorumcunque, solvendo tum in illa insula, tum in portubus ejusdem, in quibus appellere eos contigerit, jura & telonia debita & consueta; proviso semper quod lapso septennio post datum præsentium

immediate currente, novam licentiam à nobis & successoribus nostris regibus Daniæ & Norwegiæ petant & obtineant, ut sic de septennio in septennium, mercatores & omnes prædicti nos & successores nostros reges Daniæ & Norwegiæ in impetratione novæ licentiæ in perpetuum recognoscant.

Huc usque Seldenus, tam suis, quàm verbis ex utriusque Regis diplomate allatis, locutus fuit. Quæ suis verbis dicit, hoc vitij habent, quod Regem Daniæ Johannem, ejus nominis secundum faciat, cum ejusmodi apud Danos nullus fuerit. Fuit enim Rex Johannes I; nec præter eum eo nomine alius. Cæterum diploma ipsum satis manifestò indicat, nullum hîc Anglis jus, sed Daniæ ac Norwegiæ Regum hoc totum fuisse & ab illis manasse universum, quod Anglis indultum hic fuit. Idque certis legibus, quæ jam positæ memoratæque sunt. ut iterum iterumq; non videam, quomodo Seldenus, postquam etiam addidisset, renovatum Haffniense illud fœdus inter *Christiernum* II Regem Daniæ & Angliæ *Henricum* V III anno 1523, quomodo inquam hæc tamen verba usurpare, ac iis continuo subjicere queat, hæc inquam: *Jus igitur est perpetuum & ad hæredes Regis Angliæ transmissum; ut Anglis liber sit*

Maris

Maris hujus septentrionalioris seu Islandici usus. Nam quibus navigare id mare littusque frequentare non nisi indultu aliûs, id est, Daniæ Regum fas fuit, solutis, quæ in portubus debeantur, teloniis, tum & singulis septenniis novâ veniç petitione idem indultum ut renovarent, quomodo ii jactare *jus perpetuum & ad hæredes transmissum* aliaque ejusmodi queant, non perspicio. Et tamen iterum eodem capite ità Seldenus: *Neque sane ex fœdere illo Haffniensi jus omne in mari illo Anglis competere capit, quidquid obtenderint Norwegi.* Ecce, *jus omne in mari illo* appellat hoc indultum per veniæ petitionem singulis septenniis renovari solitum: quæ servitus verius fuit. Et ita quoque appellat eodem hoc capite, ubi inquit: *Jus hoc sive servitutem Marinam Anglis tam temporis præscriptione, quam perpetuis fœderũ pactis adeò confirmari, ut id quod de licentiæ petitione in pactis Johannis II* (vult dicere I) *& Henrici VII Regem occurrit, non eò omnino pertineat, ut sive negata ea sive non petita, jus sive servitus illa minueretur, sed eo duntaxat ut Norwegicum in hoc mari jus itidem quodcunque ab Anglis, solenni cujuslibet septennij petitione, recognosceretur.*

Sed & illud notabile est; quod Anglis ex eo jus aliquod antea in illo Septentrio-

 nis

nis mari fuisse concludere studet, quia Henricus V. Angliæ Rex tempore Erici Pomerani Daniæ & Norwegiæ Regis in gratiam Norwegi concesserit, ut Angli ibi per annum deinceps piscaturam haud aliter exercerēt, *quàm antiquitus fieri consueverat.* Imo id Anglis non simpliciter concessit, sed ex pactis conventis & jure, quod Regibus Daniæ & Norwegiæ debebatur, suis id mandavit, de quo & antea injectum. ubi tamen non *Henricus V* sed *VI* & anni item aliquot nominantur. Adeo ut illa, quæ statim deinde subjicit Seldenus: *Tempus præfinitum & vetus piscandi consuetudo pristinum jus aliquod aperte sonat*, nullum jus pristinum Anglorum, nisi licentiam tantùm & indultum, quod à Daniæ ac Norwegiæ Regibus Angli acciperent, sonare queant. Et docet id diserte Edicti formula, quam & Seldenus expressit, illa nimirum: *Nullus de ligiis domini nostri* Regis *quibusdam certis de causis ipsum dominum nostrum* Regem *specialiter moventibus ex nunc in unum annum proxime jam venturum ad partes insulares* Regnorum *Daniæ & Norwegiæ, & præsertim versus Insulam de Islande, piscandi causa seu aliâ accedere præsumat, in præjudicium* Regis Regnorum *prædictorum, aliter quàm antiquitus consueverat.* Ubi ea verba regii

regij iſtius Edicti: *in præjudicium Regis regnorum prædictorum*, & illa: *aliter quàm antiquitus conſueverat*, hoc ipſum ſatis oſtendunt, nimirum abſque peculari Norwegiæ Regum indultu inhibitas eas inſulas exteris ſemper fuiſſe; & aditas non niſi ab indigenis incoliſque Norwegiæ aut Daniæ.

Et quia non exprimi à Seldeno, ſed reticeri ſuperioris Edicti Regij æram anni reperiam, & modò ei Henricum V, modò VI Anglorum Regem nominari, adſcribam ex hiſtoriâ noſtrâ Danicâ, quæ inter *Ericum*, qui Pomeranus eſt dictus, Daniæ, & *Henricum ſextum* Angliæ Regem, ſub annum Chriſti 1431, hac ſuper re acta pactaque fuêre. ſunt enim ejuſmodi: Lib. 9.

Advenêre per idem fere tempus honorifice ſalutatum Ericum Henrici ſexti Anglorum Regis legati Guljelmus Sprenius Juriſconſultus, & Johannes Germerſbyus, Eques. His in mandatis Henricus dederat, ut cum Erico Daniæ, Sueciæ & Norvagorum Rege, abſolutâ poteſtate, ſuo regnorumque ſuorum ac ſubditorum nomine agerent, omniaque ad pacem, concordiam mutuaque commercia, quæ antiquitus ſemperque inter utroſque fuiſſent, pertinentia conſtituerent; ſe ea cuncta ſedulo exequuturum. Habebant & ſpecialia quædam mandata de damnis, quæ, ut referebant, Norvagi quibuſ-

quibusdam ex Anglicis negotiatoribus intulissent. His ut quàm primum satisfieret, petebant. Rex istis acceptis amicè rescripsit, gratias primo Anglorum regi agens pro insigni, quâ se invisere dignatus fuerat, legatione. Inde placere sibi significabat, pacis studium ac veteris amicitiæ, quâ Regiæ semper Anglorum Danorumque familiæ ac populi conjuncti fuerant, memoriam. Eamque per Reginæ Philippæ *conjugis suæ felicis memoriæ illustres nuptias ad se usque continuatam. De damnis verò quibus affecissent Norvagi Anglos ità referebat, se, cum in eo esset, ut, convocatis regni sui Norvagici senatoribus, causa ea propius inspiceretur, allatum sibi, ex iisdem senatoribus tres tantum Haffniam accessisse, ceteros qui unà erant ablegati, in mari ab Anglis captos retentosque. Eos autem, qui præsentes essent, auditis Anglorum postulatis, reposuisse vicissim ac graviter questos, quod Angli suis navibus commerciisque frequentarent Norvagiæ insulas Islandiam, Groenlandiam, Feroam, Hetlandiam, Orcades, aliasque, ipsis omnibusque exteris adiri semper vetitas, exceptis Bergis, publico Regni emporio ac rerum earum omnium, quas boreas producit, communi foro ac stapulâ. Hoc autem factitatum ab ipsis contra fas & æquum cum ingenti incolarum detrimento jam annos circiter viginti.*

Nec

Nec illud modò, sed & portus sæpenumero Norwegiæ hostiliter ingressos, ferro flammâq; municipia vastasse, naves diripuisse ipsosque naucleros profundo mersisse: Esseque speciatim annotatum quid in Hallegolandia & Findemarchia, quid iis navibus, quæ Bergis Norvagorum Islandiam quotannis petunt, & iis quoque, quæ Hetlandiam, Orcades aliasque in vicino insulas adeunt, per annos illos viginti damni dederint: & nomina etiam non eorum modò, qui detrimentum essent passi, sed eorum quoque, qui intulissent, scripto pro parte consignata haberi.

Et deinde post pauca ad annum insequentem 1432:

Hinc proximo Octobri Callendburgum convenerunt Henrici Anglorum & Erici Danorum regis nomine, Robertus Schotbrochius Eques, & Wilhelmus Sprenius juris utriusq; consultus, Johannes episcopus Roschildensis, *Thomas Strongenessensis, Arnoldus Clemens confirmatus Bergensis, Axillus Petri, Arvidus Sturo & Eschillus Brock Equites, ad componenda, quæ inter utrosque reges, eorumque subditos inciderant controversa. Estque super iis utrimque, modo &* Regibus *ità videretur, statutum in hunc fere modum: Primò, quod ad injuriam contumeliamque, qua affecti essent regiæ majestatis consiliarij Anduornus episco-*

pus

puniretur, & sibi ut damnum praestaretur, coactus est rex Christianus in freto Oresundâ manum injicere tribus aut quatuor Anglorum navibus, Londino ac Bristoâ profectis: Hisque ac bonis earum distractis, sibi ac conjugi praesidis sui, ceterisque satis fieri curavit. Interea datis ad regem Eduardum codicillis, causam & occasionem retentarum à se navium amice ac tempori perscripsit; ne fortasse aliorum falsâ relatione aliud Eduardus animo conciperet. Precatusq; est eum Christianus rex, cum ejus jussu ac voluntate certò sciret nihil ejusmodi patratum, vellet subditos suos, qui sceleris rei essent, dignis poenis afficere; & adjuvare ut damna ab ipsis data resarcirentur; quo omnia integra, & amicitia praesertim inter ipsos sarta tecta maneret. Similiter & literas misit ad Angliae emporia celebriora, mercatorum singulos commonens, caverent suas in naves vel Londinensium vel Bristoensium bona assumere, sub poena amissionis tam bonorũ eorundem, quàm navium. Hinc variae simultates natae. quippe suspectabat rex Eduardus urbes Prutenicas ac Vandalorum, quasi regem ij Christianum incitassent ad retentionem Anglicarum navium: Et ideò eorum quoque navibus fortunisque injicere manum suis in portubus instituit. Quod continuo ad Eduardum datis literis excusavit rex Christianus, orans atque obsecrans, ne

ne Vandalicis urbibus impingeret, cujus causam præbuissent subditi ipsius. Quod & aliis codicillis ad principes, dynastas ac civitates hinc inde missis haud subticuit, usurpans in iis (Latinè enim scripti erant) hæc formula: Arte & ratione cum vivat hominum genus, nequaquam impetu, quo feruntur bestiæ, sed ratione quâ bestiis præstat homo, hominum sunt opera judicanda. Sicque tuenda modis est omnibus innocentia, ut qui non sunt in causâ conscii, non sint in pœnâ socii, nec in mulctatione participent, qui in crimine non communicant.

Contractus inter *Eduardum* Anglorum Regem & *Christianum* I, cujus in verbis superioribus injicitur mentio, initus Hamburgi fuerat sub annum Christi 1465. Estque ut fœdus habitum, quod ad vitam non modò, sed & post utriusque regis excessum integro biennio ac deinceps eousque duraret, dum esset, qui retractatum id cuperet. Interea singulorum subditis fas utrimque esset agere, versari, negotiari in ditionibus, civitatibus, opidis, portubus, fretis cujusque libere & sine offensione, soluto solum, qui pro more & consuetudine deberetur, censu ac telonio. Inde secundo statim capite eodem in contractu:. quod ad Islandiam, hæc est legere: *Operam Rex Anglorum dabit efficietque, ne subditi ejus sine*

peculiari Norwegiæ regis indultu vel navigent in Islandiam, vel ibi, aut circa eam negotientur terramque frequentent in detrimentum regis Norvagorum, sub pœnam vitæ ac bonorum; uti nec in Halogelandiam ac Finmarchiam, nisi necessitate eò ac tempestate appellere adigantur. Quod si fiat, ibi tamen negotiari fas ipsis haud erit. Cætera quæ sequuntur de immunitatibus ac prærogativis, quibus fruerentur tam Angli in Daniâ, quam Dani in Angliâ, aliaque cum ad causam præsentem non spectent, hîc omisimus, ibi suo loco & tempore videnda.

Hîc verò idque seorsim, nequaquam prætereundum, quod vel maxime Daniæ ac Norwegiæ Regum hoc in mari dominium indicat, quod isto inter Eduardum Angliæ & Christianum Daniæ Regem & fœdere cautum memoratur, ne Anglorum quispiam Islandiam aut istas oras appelleret; si autem necessitate aut vi ventorum id fieret, negotiari tamen ibi fas ipsis haud esset. Nam & olim similiter, cum maris dominarentur Carthaginenses, Romanis modum posuerunt, jusseruntq; ne vel Africam vel Sardiniam appellerent, nisi aut commeatus recipiendi vel naves reficiendi gratia, quemadmodum id memoratum ab auctorum maximo Polybio legitur.

Fœdere Carth. cum [...]m.

Hinc

Hinc addit continuò ista:

Ceterum utcunque de borealioris hujus dominio fuerit statuendum, ejusmodi nihilominus saltem servitus perpetua olim, initis inter Norwegiæ & Angliæ Reges pactis, ei imponebatur, ut ad Islandiam adeundi & hoc mari utendi, fruendi jus item perpetuum subditis regis Angliæ etiamnum permaneat. Icto enim Haffniæ, inter Henricum Angliæ VII. & Johannem II. Daniæ & Norwegiæ reges, fœdere an. Christi MCDXC. sancitum est, quod mercatores & homines ligii piscatores & quicunque alij regis Angliæ & Franciæ subditi libere possint temporibus futuris in perpetuum ad insulam Thule, id est, Islandiam, cum eorum navibus & bonis & mercandisiis, victualibus & aliis rebus quibuscunque emendi, vendendi, piscandi sive mercandisandi causa navigare, accedere & intrare ibique morari & more mercatorio conversari, & ab eadem redire & libere revenire toties quoties eis placuerit absque prohibitione, molestatione vel impedimento nostro hæredumve nostrorum & successorum in regnis Daniæ & Norwegiæ vel officialibus nostrorum quorumcunque, solvendo tum in illa insula, tum in portubus ejusdem, in quibus appellere eos contigerit, jura & telonia debita & consueta; proviso semper quod lapso septennio post datum præsentium

immediate currente, novam licentiam à nobis & successoribus nostris regibus Daniæ & Norwegiæ petant & obtineant, ut sic de septennio in septennium, mercatores & omnes prædicti nos & successores nostros reges Daniæ & Norwegiæ in impetratione novæ licentiæ in perpetuum recognoscant.

Huc usque Seldenus, tam suis, quàm verbis ex utriusque Regis diplomate allatis, locutus fuit. Quæ suis verbis dicit, hoc vitij habent, quod Regem Daniæ Johannem, ejus nominis secundum faciat, cum ejusmodi apud Danos nullus fuerit. Fuit enim Rex Johannes I; nec præter eum eo nomine alius. Cæterum diploma ipsum satis manifestò indicat, nullum hîc Anglis jus, sed Daniæ ac Norwegiæ Regum hoc totum fuisse & ab illis manasse universum, quod Anglis indultum hic fuit. Idque certis legibus, quæ jam positæ memorataque sunt. ut iterum iterumq; non videam, quomodo Seldenus, postquam etiam addidisset, renovatum Haffniense illud fœdus inter *Christiernum* II Regem Daniæ & Angliæ *Henricum* VIII anno 1523, quomodo inquam hæc tamen verba usurpare, ac iis continuo subjicere queat, hæc inquam: *Jus igitur est perpetuum & ad hæredes Regis Angliæ transmissum; ut Anglis liber sit*

Maris

Maris hujus septentrionalioris seu Islandici usus. Nam quibus navigare id mare littusque frequentare non nisi indultu alîus, id est, Daniæ Regum fas fuit, solutis, quæ in portubus debeantur, teloniis, tum & singulis septenniis novâ veniȩ petitione idem indultum ut renovarent, quomodo ii jactare *jus perpetuum & ad hæredes transmissum* aliaque ejusmodi queant, non perspicio. Et tamen iterum eodem capite ità Seldenus: *Neque sane ex fœdere illo Haffniensi jus omne in mari illo Anglis competere capit, quidquid obtenderint Norwegi.* Ecce, *jus omne in mari illo* appellat hoc indultum per veniæ petitionem singulis septenniis renovari solitum: quæ servitus verius fuit. Et ita quoque appellat eodem hoc capite, ubi inquit: *Jus hoc sive servitutem Marinam Anglis tam temporis præscriptione, quam perpetuis fœderũ pactis adeò confirmari, ut id quod de licentiæ petitione in pactis Johannis II* (vult dicere I) *& Henrici VII Regem occurrit, non eò omnino pertineat, ut sive negata ea sive non petita, jus sive servitus illa minueretur, sed eo duntaxat ut Norwegicum in hoc mari jus itidem quodcunque ab Anglis, solenni cujuslibet septennij petitione, recognosceretur.*

Sed & illud notabile est; quod Anglis ex eo jus aliquod antea in illo Septentrio-

nis mari fuisse concludere studet, quia Henricus V. Angliæ Rex tempore Erici Pomerani Daniæ & Norwegiæ Regis in gratiam Norwegi concesserit, ut Angli ibi per annum deinceps piscaturam haud aliter exercerēt, *quàm antiquitus fieri consueverat*. Imo id Anglis non simpliciter concessit, sed ex pactis conventis & jure, quod Regibus Daniæ & Norwegiæ debebatur, suis id mandavit, de quo & antea injectum. ubi tamen non *Henricus V* sed *VI* & anni item aliquot nominantur. Adeo ut illa, quæ statim deinde subjicit Seldenus: *Tempus præfinitum & vetus piscandi consuetudo pristinum jus aliquod aperte sonat*, nullum jus pristinum Anglorum, nisi licentiam tantùm & indultum, quod à Daniæ ac Norwegiæ Regibus Angli acciperent, sonare queant. Et docet id diserte Edicti formula, quam & Seldenus expressit, illa nimirum: *Nullus de ligiis domini nostri* Regis *quibusdam certis de causis ipsum dominum nostrum* Regem *specialiter moventibus ex nunc in unum annum proxime jam venturum ad partes insulares* Regnorum *Daniæ & Norwegiæ, & præsertim versus Insulam de Islande, piscandi causa seu aliâ accedere præsumat, in præjudicium* Regis Regnorum *prædictorum, aliter quàm antiquitus consueverat*. Ubi ea verba regii

regij iſtius Edicti: *in præjudicium* Regis *regnorum prædictorum*, & illa: *aliter quàm antiquitus conſueverat*, hoc ipſum ſatis oſtendunt, nimirum abſque peculari Norwegiæ Regum indultu inhibitas eas inſulas exteris ſemper fuiſſe; & aditas non niſi ab indigenis incoliſque Norwegiæ aut Daniæ.

Et quia non exprimi à Seldeno, ſed reticeri ſuperioris Edicti Regij æram anni reperiam, & modò ei Henricum V, modò VI Anglorum Regem nominari, adſcribam ex hiſtoriâ noſtrâ Danicâ, quæ inter *Ericum*, qui Pomeranus eſt dictus, Daniæ, & *Henricum ſextum* Angliæ Regem, ſub annum Chriſti 1431, hac ſuper re acta pactaque fuêre. ſunt enim ejuſmodi : Lib. 9.

Advenêre per idem fere tempus honorifice ſalutatum Ericum Henrici ſexti Anglorum Regis legati Guljelmus Sprenius Juriſconſultus, & Johannes Germerſbyus, Eques. His in mandatis Henricus dederat, ut cum Erico Daniæ, Sueciæ & Norvagorum Rege, abſolutâ poteſtate, ſuo regnorumque ſuorum ac ſubditorum nomine agerent, omniaque ad pacem, concordiam mutuaque commercia, quæ antiquitus ſemperque inter utroſque fuiſſent, pertinentia conſtituerent; ſe ea cuncta ſedulo exequuturum. Habebant & ſpecialia quædam mandata de damnis, quæ, ut referebant, Norvagi quibuſ-

quibusdam ex Anglicis negotiatoribus intulissent. His ut quàm primum satisfieret, petebant. Rex istis acceptis amicè rescripsit, gratias primo Anglorum regi agens pro insigni, quâ se invisere dignatus fuerat, legatione. Inde placere sibi significabat, pacis studium ac veteris amicitiæ, quâ Regiæ semper Anglorum Danorumque familiæ ac populi conjuncti fuerant, memoriam. Eamque per Reginæ Philippæ *conjugis suæ felicis memoriæ illustres nuptias ad se usque continuatam. De damnis verò quibus affecissent Norvagi Anglos ità referebat, se, cum in eo esset, ut, convocatis regni sui Norvagici senatoribus, causa ea propius inspiceretur, allatum sibi, ex iisdem senatoribus tres tantum Haffniam accessisse, ceteros qui unà erant ablegati, in mari ab Anglis captos retentosque. Eos autem, qui præsentes essent, auditis Anglorum postulatis, reposuisse vicissim ac graviter questos, quod Angli suis navibus commerciisque frequentarent Norvagiæ insulas Islandiam, Groenlandiam, Feroam, Hetlandiam, Orcades, aliasque, ipsis omnibusque exteris adiri semper vetitas, exceptis Bergis, publico Regni emporio ac rerum earum omnium, quas boreas producit, communi foro ac stapulâ. Hoc autem factitatum ab ipsis contra fas & æquum cum ingenti incolarum detrimento jam annos circiter viginti. Nec*

Nec illud modò, sed & portus sæpenumero Norwegiæ hostiliter ingressos, ferro flammâq; municipia vastasse, naves diripuisse ipsosque naucleros profundo mersisse: Esseque speciatim annotatum quid in Hallegolandia & Findemarchia, quid iis navibus, quæ Bergis Norvagorum Islandiam quotannis petunt, & iis quoque, quæ Hetlandiam, Orcades aliasque in vicino insulas adeunt, per annos illos viginti damni dederint: & nomina etiam non eorum modò, qui detrimentum essent passi, sed eorum quoque, qui intulissent, scripto pro parte consignata haberi.

Et deinde post pauca ad annum insequentem 1432:

Hinc proximo Octobri Callendburgum convenerunt Henrici Anglorum & Erici Danorum regis nomine, Robertus Schosbrochius Eques, & Wilhelmus Sprenius juris utriusq. consultus, Johannes episcopus Roschildensis, *Thomas Strengenessensis, Arnoldus Clemens confirmatus Bergensis, Axillus Petri, Arvidus Sturo & Eschillus Brock Equites, ad componenda, quæ inter utrosque reges, eorumque subditos inciderant controversa. Estque super iis utrimque, modo &* Regibus *ità videretur, statutum in hunc fere modum: Primò, quod ad injuriam contumeliamque, qua affecti essent regiæ majestatis consiliarij Anduornus episcopus*

pus Stavangriensis itemque Endredus Erlandus, regni Norvagici senatores, cum anno superiore, ut ante relatum, Haffniam ablegati, ut de commodis utriusque regni, Angliæ Norvagiæque cum Rege *dispicerent, ab Anglis caperentur, de eo polliceatur Anglorum* Rex *se inquisiturum ex quonam isti Angli portu solverint, daturumque operam ut dictis Norvagiæ senatoribus, cum ob detrimenta, tum dedecus illatum, satisfiat; & simul constet, nullum in eo Regis fuiße beneplacitum, sed mutuam esse ejus fraternamque erga Daniæ Regem affectionem ac voluntatem. Quod vero ad ea damna ac raptus attinet, quibus Islandiam, Halogelandiam, Finmarchiam aliaque prohibita loca ac portus iidem infestaßent, quorum præcipue nomine anno superiore Haffniam ad regem missi fuerunt* Sprenius *prædictus &* Johannnes Gremersbyus, *de eo Rex inquiri faciat; atque ita in authores animadvertat, ut inde cognosci fraternus ejus animus poßet, & simul intelligi quid regnorum quies ac mutua amicitia efflagitet, & denique ut exemplo ac terrori sit aliis. Si qui etiam ab iisdem Anglis ex Islandia, Findemarchia, Halogelandia in Angliam traducti fuerint, eos ubicunque intra regnum suum deprehenderit Anglorum Rex, reduci curet efficiatque accepta pro operis suis mercede libere & absque impensis domum redeant.*

deant. Quicunque etiam ab Anglis Norvagi vel Angli à Norvagis cæsi intelligentur, operam uterque Regum det, ut hæredibus eorum satisfiat, ac mulcta pendatur. Si quid præterea ab Anglo prædatus convincatur Norvagus, in id rex senatusque Norvagiæ incumbat, ut cum eo, qui damnum accepit, ex æquo ac bono transigatur. Ipse postremum Daniæ Rex, si quam redituum ac vectigalium suorum ex eadem occasione injuriam ac detrimentum incurrerit, de eo cum Rege Anglorum, utpote fratre suo, amice per literas agat. Hæc sancte & sine vitio servaturos Regum utrosque, legati jam dicti se obstringebant: Et illud insuper, mansurum Angliæ Regem Daniæ Regi perpetuo amicum, non bello aut detrimento ullo affecturum, sed nec permissurum ut ejus subditi stipendia adversus ipsum aut regnum ejusq; hæredes faciant: Quin & significaturum ei, si quid in detrimentum ejus tentari cognoverit: Et idem quoque facturum per omnia Daniæ Regem; ità tamen ut liberum illi sit, suis copiis adesse pontifici Romanæque ecclesiæ, nec non Romanorum, Ungariæ ac Poloniæ Regibus, ut & Ordini Theutonico eorumque posteris: Et Anglo vicissim permissum juvare pontificem, ecclesiam, Hispaniæ & Lusitaniæ Reges eorumque posteros. Concedebatur præterea, ut Regis utriusque subditi frequentarent portus

at

ac ditiones quæcunque inhibitæ non eßent, modò portoria & quæ more majorum deberentur, penderent. Quæ autem inhibita vetitaque, ut Islandia, Findemarchia, Halogelandia aliaque loca atque introitus, hi sub pœna capitis as bonorum adiri vetabantur: Similiter & Daniæ Regis subditi abstinerent ab iis Anglici regni portubus, quos prohibitos constaret, nisi necessitas ac vis ventorum aliud cogeret. Quos tamen eâ occasione negotiari ibi sub pœnâ eadem interdictum volebant: In hanc pacem ac formulam si quos utriusque Regis subditos delinquere contingeret, immota nihilominus ac firma inter Reges pax esset: Penes eum interim, qui commonitus, in delinquentem, quod jus atque æquum postularet, statuere negligeret, culpa remaneret.

Ex quibus intelligere, præter cetera, est, integros circiter viginti annos Islandicâ navigatione eoque mari usos edictis insuperhabitis; Et eâ occasione obque injustam eam usurpationem initum hunc tractatum & ad veterem morem modumque reducta omnia. Et ideo, quæ subjicit deinde EdictoAngliæ Regis, modò posito, Seldenus de diutina jam olim Anglorum in hoc mari piscatione, hæc nimirum: *Etiam Anglos eo in mari per annos complures antea piscaturum excecuisse liquet ex tabulis ejusdem*

dem Regis (Henrici V) parlamentariis, eam quo jure quave injuriâ exercuerint possederintque indicio sit satisque demonstret tractatus jam positus. Etenim is, ut indicatum modò, inter Ericum Daniæ & Henricum sextum Angliæ Regem constitutus. Eum autem Henricnm sextum proximè præcesserat Henricus quintus.

CAPUT XXII.

Posita verba ex literis quas citat Seldenus Reginæ Elizabethæ: eaque explicata. Hullensium Anglorum piscatio in Mari circa Norwegiam inhibita. ejus causæ. aliaque eodem pertinentia.

HInc eodem illo 32. Capite propius ad rem aut tempora potius nostra accedens Seldenus, ità infit: *Verum de hac re luculenter omnia explicantur & copiose defenditur jus isthoc Anglorum in literis ab Elizabethâ Reginâ Cal. Septembris anni* MDXCIX. *ad Christiernum IV datis, quarum partem huc spectantem inserere est operæ pretium:*

Ad requisitionem serenissimi principis patris serenitatis vestræ, anno MDLXXVII, *legatum in Germaniam misimus, qui cum ipsius*

 deputatis

deputatis tractavit de omnibus controversiis & præsertim de piscatione Islandicâ & Norwegicâ, ubi compertum est Regem niti tantummodo tractatu biennalium induciarum in quo tum conventum fuit ne Angli ultra Hagalandiam navigarent. At ex parte nostra exhibiti fuerunt tractatus cum Regibus Johanne & Christierno, in quibus, sopitis, quæ præcesserant, controversiis, aliter fuit conventum; & huic tractatui pacis generalis postea facta, non præcedentibus induciis biennalibus standum erat. Quod recognoscens serenissimus princeps, parens vester, petiit per literas suas, ut controversia ista referri possit ad aliam disquisitionem.

Sub Eduardo IV. Angliæ R.

Quibus in verbis Reginæ Anglorum Elizabethæ, quod provocatio fiat ad eos contractus, qui habiti initique sunt cum Regibus Danorum *Christiano* I. & *Johanne* I. patre filioque, non extra aut præter rem fieri existimo. At utrumque contractum, qui in manibus est, Seldeno esse adversum ejusque causam haud leviter evertere, ex ipsis contractibus sat liquet. Positi enim hi nobis supetius sunt, & prior quidem, qui est Christiani I. habetur Capite XIX; alter verò, qui est Johannis I, extat Capite similiter antecedente, quod est in ordine XXI. In priori demonstratur præcipue

cipue quid filiæ suæ *Margareta*, quæ nupsit *Jacobo* III, Scotorum Regi, dotis nomine Rex *Christianus* cesserit; ostenditurque Orcades Hetlandiamque certo ei aspectu à Dano traditas, dum nimirum certa pecuniarum summa, quæ ibi exprimitur, veluti dos, nomine earundem insularum, Scoto refunderetur. Altero contractu, qui est Regis *Johannis* primi, diserte urgeri recognitionem, quæ fieri singulis septenniis debebat, ex ipso intelligi potest, qui positus est expressusque Capite superius vigesimo primo jam memorato.

Legitur deinde eisdem in literis Reginæ Anglorum.

At ab eo tempore nulla talis disquisitio facta est. Nihilominus accepimus subditos nostros piscantes captos & tormentis cruciatos & hostiliter tractatos fuisse. An juste hoc factum sit, judicare omnes poterunt, qui æquo animo rationes nostras sunt expensuri. Non negamus, quin cum dominus cancellarius Whitfeld *&* Barnicou *ad nos venirent* (Witveldius & Barnicovius legatione functi sunt in Angliâ anno 1597.) *pratendisse eos verbis piscationem illam Islandicam & Norwegicam ab Anglis contra fœdera & pacta regnorum exerceri. At cum probationem nullam protulerint neque proferre potuerint, nos verò*

 authen-

authentica instrumenta Regum Johannis & Christierni habeamus in contrarium, quibus major fides adhibenda est, quam nudis allegationibus, res in aliud tempus rejecta est.

Eam Anglorum maletractionem quod attinet, de eâ magnopere dicere, nisi id forte necessum sit, ei occasionem dedisse Anglos ipsos verisimile esse; tum & hoc, quod eripi sibi aut infringi Dani noluerunt, navigandi suas ad oras sibi debitum jus ac privilegium. Loquitur autem eâdem de re, deque maletractione illâ multo clarius Guljelmus Camdenus in Rebus Reginæ Elizabethæ, quàm hoc loco Seldenus. Ita enim ille ad 1600: *Danus superiore anno hisce piscationibus & Anglorum* piraticâ *offensior, armatâ classe Hullenses Anglos prope Norwegiam piscantes ex inopinato oppressit, naves atque bona ad magnum valorem confiscavit, & nautas tormentorum cruciatibus subjecit, causatus hanc pœnam simul cum interdicto piscationis in Angliâ ante bienninm fuisse denunciatam, eo quod licentiam non petiissent.* Quæ sane ejusmodi sunt, quæ excusare Danum ejusque hoc factum meritò debeant. Quin & constare ex eodem Camdeno ejusque ibidem allatis verbis potest, hasce Reginæ literas pro Hullensibus fuisse tum scriptas

missas-

missasque ad Regem Danorum Christianum IV modo memoratum. Jam qnod deinceps dicitur, probationem protulisse nullam, nec proferre potuisse regios Christiani IV ad Reginam Elizabetham legatos, amplissimum Witfeldium & Bernecovium; miramur hoc dici, cum Regina eo anno 1597. legatis Witfeldio & Bernecovio, quod habet diserte ad eum annum clarissimus Cambdenus, benignissime pollicita sit, operam daturam se, ut piscationes ex antiquis fœderibus legitime exercerentur. Quin & ipsa classica instrumenta Regum Christierni & Johannis, quæ pro se facere Seldenus putat, satis sint probationis ad evincendum, quod legatorum uterque serenissimi Danorum Regis voluit, piscationem nimirum Islandicam & Norwegicam contra fœdera & pacta regnorum ab Anglis usurpari, nisi ad præscriptionem eorum, quæ inter Reges eosdem & Anglum jam ante actitata statutaque fuerant, usurparetur. Ipsa instrumenta, quæ posita superius cap. 19. & 21, ut inspiciantur, propiusque cum hisce Seldeni verbis ut contendantur æquum lectorem oro. Nec enim Reges jam dicti; nisi amicitiam & pacem exoptare se profitentur, quatenus id absque detrimento Regni sui Norwe-

gici ejusque cum honore fieri queat. Aut si (quo respicere Seldenus videtur) non hocce instrumentum Christiani I. Daniæ Regis, sed illud potius quod ab ejus nepote Christierno II profectum, intelligere se dicat; Respondemus, nec illud pro ipso aut ejus causâ quidquam posse; cum eo renovatum sit tantùm id fœderis, quod erat jam ante inter Anglorum Regem Henricum VII & Johannem Christierni II parentem Daniæ Regem sancitum: de quo & modò injectum fuit; ostensumque, eo vel maxime urgeri recognitionem illam septennalem ac veniæ petitionem, Seldeno jus sive servitutem Marinam jam ante nominatam.

Sequitur inde, paucis interjectis, iisdem in literis:

Quod verò ex tractatu cum Rege Johanne prætenditur, licentiam pro piscatione de septennio in septennium peti oportuisse (id quod nec per quamplurimos fuit omissum) respondemus ejus omissionis culpam non processisse ab Anglis, sed Danis. Nam usque ad tempus expulsionis Christierni Regis, circiter annum domini 1521, septennalis illa licentia petita fuit. Postea verò peti desiit, propter incertitudinem ad quem legitime Regis successio spectaret. Et à tempore

pore dictæ expulsionis Christierni Regis, neque reges Fredericus abavus, Christiernus avus, neque Fredericus parens Serenitatis vestræ ullam talem petitionem licentiæ urserunt. Sed existimantes sufficere priores tractatus, qui inter Reges & Regna initi fuerunt, post plurimorum annorum præscriptionem (cum satis alioquin securi essent id nunquam attentandum iri propter quod petitio primum talis licentiæ instituta fuerit) nihil voluerunt innovare. Et in hunc finem doctori Cragio monstratæ fuerunt literæ Frederici Regis patris serenitatis vestræ quarti Maij anno MDLXXXV. *ad nos scriptæ, si Angli ab injuriis abstinuerint ipsos gavisuros libertate & solitâ clementiâ absque ullâ mentione vel requisitione petitionis licentiæ; quum nihilominus nos obtulimus vobis, Mercatores nostros secundum antiquam & per multos annos intermissam consuetudinem deinceps à vobis de septennio in septennium petituros, quam oblationem certiores facti sumus Serenitatem vestram noluisse admittere.*

Hæc etiam referri à clarissimo Camdeno, reperiet, quicunque inspecturus propius erit, quæ idem hac de re memorat ad annum 1600. nisi quod clausulam eam videatur omittere aut ignorare: Nec satis quoque expressisse, quod literas Frederici Regis spectat, quæ hîc monstratæ memorantur

rantur doctori Cragio. Literarum interim contentum ac sensus jam indicatus adfertur. Deinde & hoc iisdem illis Reginæ literis notatum ex Camdeno potest intelligi, quod Seldenus, ut monstratum superius Capite 18, à legatis Elizabethæ Reginæ in Dissertatione cum legatis Danicis Bremæ habitâ, an. 1602, de liberâ maris navigatione ac usu, minus providè prolatum existimat. Ut ità colligi hinc satis queat, haud illa à legatis Reginæ obiter & extra mandatum fuisse allata, cum etiam eadem hisce reginæ ipsius literis inserta jam constet. Verba enim Camdeni, quia à Seldeno posita non sunt, ad annum eundem 1602 ità habent: *Iniquius igitur cum Anglis nunc agi, quemadmodum nuper recusarunt licentiam de septennio in septennium, ut olim, deinceps petere; & celeberrimi jurisconsulti judicarunt, mare ex jure gentium liberum esse & commune, nec ab ullo principe interdici posse.*

Illud autem quod dicitur, & memorat quoque Seldenus, illam septennalem licentiæ petitionem libenter accipere & acceptasse Anglos, noluisse autem eam, ut hîc injicitur, admittere Danorum Regem, cum super eo neque Camdenus neque Seldenus rationes adferant, ob quas admit-

tere

tere eam noluerit nolitque Danus, dubitandum tamen non eſt, eas admodum graves eſſe. Quas & ſuo tempore, ubi ea documenta noſtras in manus venerint, cum Deo in publicum producemus deque eo agemus propius.

Seldenus autem, poſtquam Reginæ literas eum in modum, ut poſuimus, recitaſſet, continuò hæc ſubjicit: *Neque enim voluit ſereniſſima Regina jurisdictionem & imperium Regis Daniæ & Norwegiæ in hoc mari aliter agnoſcere, quam ut integra interea; (ut aviti patrimonii pars minime contemnenda) piſcandi, quam diximus, ſervitus ibi (ut dictum eſt) conſtituta ſibi ac poſteris retineretur.* Quæ ejus verba, licet implicata & nubila, hoc tamen indicare videntur, jurisdictionem & imperium maris ac littoris præſertim Iſlandici penes Daniæ ac Norwegiæ Reges eſſe. Idque eatenus à Reginâ ſive Anglis agnoſci, quatenus illis piſcandi ſervitus (ita appellat) ſive poteſtas veniaque integra maneat. Quæ tamen, ut appellare jam dixi, ſive ſervitus ſive licentia à Dano illis conceſſa concedique ſolita, *quomodo, ut aviti patrimonii pars minime contemnenda*, haberi Seldeno & Anglis queat, non ſatis capio: cum ſervitus conceſſaque poteſtas nihil tale polliceri videantur.

Postremum ità concludit: *Aliæ fuêre & literæ & legationes de hac re anno* 1602. *Sed ampliatâ lite, nihil definitum est.* Intelligit Seldenus literas & legationem, quæ adornata à Reginâ fuit (post illam Embdanam, de quâ Cambdenus in historiâ ad annum 1600.) habitaque Bremæ anno Christi 1602. Tum enim eò delegati Regum utrimque convenêre. In his à Rege Danorum missus accesserat, *Manderupius* Passbergius Regni senatòr, *Arnoldus* Witfeldius, Regni Cancellarius; & *Jonas* Charisius Jurisconsultus. Regina præsulem miserat Lundensem itemque *Christophorum* Perkinsium & J. *Swalium*, juris doctores. Ejus actionis quæ tum catastrophe fuerit, cum ampliatâ lite, nihil definitum Seldenus hîc memoret, apponam quæ ad annum eum refert Camdenus, ista scilicet: *Postquam duos jam menses scriptis utrimque exhibitis de hisce disceptant, Dani Anglis præter expectationem denunciarunt, se nullam habere potestatem recognoscendi vel reformandi fœdera, nec tollendi, nec muniendi vèctigalia, nec concedendi piscationem in Mari Islandico & Norwegico, sine speciali Regis licentiâ certisque aliquot conditionibus. Simulque inhibuerunt sub pœnâ, quâ ceteræ piscationes jam antea prohibitæ, ne Angli ad insulas Feroe piscarentur.*

Vide Cambdenum.

carentur. Angli contra de nullitate ac invaliditate hujus inhibitionis & alterius cujuscunque declarationis contra fœdera facta disertis verbis protestati sunt. Sicque salvis utriusque Regis regnique juribus discessum est.

CAPUT XXIII.

Groenlandia ejusq; littus mareq; id hyperboreum cum imperio omni Norwegis adsertum. Balænarum circa id littus captura. Pulmoneum hoc mare Pitheæ Massiliensi; item mare jecoreum, vulgo Leberſee dictū Adamo Bremensi. Groenlandiæ præsulum Index. quando adnavigari Groenlandia desita. ejusque causæ.

LOco omnium postremo posterioris hujus, siue secundi Libri, sub finem fere hæc habet Seldenus: *At verò & in Mari, quod Islandiâ est multò. Septentrionalius, imperium & dominium Regis Magnæ Britanniæ comperitur. Nimirum in Groenlandensi. Hoc enim Mare nondum occupatum nec piscatorias artes passum, singulari balænarum capturâ, patrum memoriâ, quæstuosissimum primo reddi-*

reddidêre Angli, qui Moscovitici corporis mercatores hâc navigabant. Maris ità nondum occupati usus & ejusmodi quæstus primò repertus, repertori tam corporis quàm animi possessione id sibi alterius (ut heic Angliæ principis) nomine vindicanti, ad modum vendicationis dominium tribuit non aliter atque aliarum quarumcunque rerum possessarum prima & naturalis & civilis possessio. Respicit hic Seldenus eas Anglorum navigationes boream versus, quibus ad Moscos primo per mare boreale iter detectum aditusque apertus in ostium Duinæ fl. ad S. Nicolai vicum sive monasteriolum. Hoc præcipue factum sub an. Christi 1553. cum in Cathaiam Angli per mare hoc hyperboreum iter quærerent, ductu Hugonis Wilogbæi, qui rigenti frigore enectus non rediit. Sed ab eo secũdus Richardus Chancellirius, loco inveniendæ Cathaiæ, ad Moschos, quod jam dixi, iter aditumque aperuit, occasioque fuit, ut Angli, impetratis à Mosco immunitatibus, suas eo merces navigiis detulerint, quas Russi antea per Nervam & hostiles Poloni regiones difficulter acceperant. Hinc societas Moscovitica apud Anglos instituta, nec admissi aliquamdiu, vivente Basilide Mosco, nisi Angli. Postea, succedente filio Theodoro Johanni-

Cambd. ad eum an.

Johannide, id mutavit; nec impetrare ab eo Regina Elizabetha potuit, ut Angli soli, idque sine vectigali, eò appellerent, quamvis primi viam illam aperuissent. Iniquum enim fore Theodorus respondit, aliis permittere, alios inhibere. Esseque æquale inter populos jus usurpandum, nec commercia, quæ jure gentium omnibus esse deberent communia, in monopolia & privatos paucorum quæstus convertenda. Interea quod ad vectigalia, promisit se alterâ parte minora à societate Anglicâ, quàm à ceteris exacturum, quandoquidem primi per id mare viam aperuissent. Itaq; annis jam pluribus non minus huc alii Hollandique quam Angli adnavigant, commerciaque sua exercent in portu non modò S. Nicolai, sed Archangeli quoque, ac Colæ in oppido. At quod inde imperium ac dominium eodem in mari vindicandum Anglis asseverat Seldenus, ad id jam olim ab aliis responsum reperio; præsertim cum non Angli solum, sed & Galli, Hispani, Cantabri, Flandri & Batavi jus hîc gentium obtendant: & Angli eam navigationem ab eo, quod jam indicatum est, tempore, ad annum usque MDCVIII, maximam partem intermiserint. Quin & constat ad Spitsbergam, ubi præcipua

Vide Tab. Geogr.

præcipua eſt balænarum captura, niſi anno demum 1612 delatos, & ſigna ibi ab Hollandis erecta, qui illis priores locum eum occupaverant, diſjeciſſe omnia ac diſturbaſſe. Quod nec inficiari ipſi Angli queunt. Quæ res præcipue arguit, quàm ſint, quæ obtendantur adverſus jus gentium & primas humanitatis leges, infirma ſingula nulloque nixa fundamento. Sed hæc taliaque, cum Anglis jam olim abunde ſatisque (quæ hîc præterit Seldenus) demonſtrata ab aliis reſpoſitaque ſint, illud ſolum addam, fruſtra hîc ab iiſdem, quæ facta eſt ab illis, circa annum 1553, has in oras obtendi navigationem, cum longe jam ante gentium aliæ hos tractus, hocque mare coluerint ac frequentarint. Quis enim Nicolaum & Marcum Zenos, natione Venetos, equites auratos, hîc jam olim ſub an. 1380, & ante, qui ſequuti ſunt, Corteſios, Gabotios, Veraſanos, Gomeſios navigaſſe, hocque, ut ſic dicam, volviſſe ſaxum, ignorare poteſt, harum rerum boreique tractus aliquatenus intelligens. ut omittam, qui ævo vetuſtiſſimo è mari mediterraneo, perque Herculis fretum in hunc ſeptentrionem progreſſus Pytheas Maſſilienſis, ac Thulem inſulam, Iſlandiam nunc dicimus, prætergreſſus in mare hocce devenit.

Quod

Quod & idem à glacierum, quæ innatant ei grumis frustisque, *mare pulmoneum* nominavit; Adamus exinde Bremensis, vocabulo gentis boreæ, appellari Leberzee, id est *mare jecoreum*, eâdem, quâ Pytheas, similitudine insistens, ostendit, ut alibi memoravimus. Sed omnes omnium hac de re contentiones sopiet ac tollet Norwegiæ Rex Danus, qui sibi ob piscationem marisque ejus sive littoris usurpationem deberi vectigal jam olim significavit. quod & Angli hoc nomine negotiatores cum agnovisse memorentur, facile inde, cuinā debeatur maris ejus dominium, colligere sit. Et sane Daniæ Regum, qui Norwegiæ nunc etiam Reges censentur, Gronlandiam esse; fuisseque olim à Norwegis non aliter ac hodie solet Islandia, navigatione frequentatam, demonstrat Danorum historiâ: quæ sub annum 1348 adeò sævam ac diram per omnes propemodum orbis plagas grassatam pestem memorat, ut multi in Daniâ Norwegiâque pagi colonis exhausti agros desertos atque incultos reliquerint, & tum quoque post epidemicam illam luem, fuisse intermissam ac neglectam, quæ ad oras Groenlandiæ solennis antea atque annua fuerat, incolarum Regni Norwegici navigationem. Et observatu

Tabul. Geog. P. B. in descript. Spitsbergæ.

servatu

servatu dignum est, quod ex actis ejusdem Regni constat, accuratam hodieque haberi præsulum apud Gardenses in Gronlandiâ Catalogum ad hos usque, de quibus jam dixi, & paulò ultra annos. Initium enim Catalogus idem à seculo undecimo sumit desinitque in annum à nato Christo millesimum supra quadringentesimum & sextum. Quem ego Indicem (quia apud omnes hæc obvia non sunt) è re existimavi his quàm proximè subjicere. Est autem ejusmodi:

EPISCOPORUM GARDENSIUM GROENLANDIÆ

Ab anno 1152, *ad annum* 1436,

CATALOGUS.

E*Ricus* præest circiter	1152.
Arnoldus, postea episcopus Hammerensis Norwegiæ.	
Jonas I. consecratus	1204
Jonas II cons.	1209.
Helgo cons.	1212.
Nicolaus.	

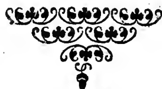
Olavus.

Olavus.	
Torderus electus	1308.
confirmatus	1309.
Arno consecratus	1314.
Alpho	1324.
Bertholdus.	
Gregorius.	
Andreas.	
Johannes, aliàs *Jonas*, ordinat.	1351.
Henricus.	
Andreas	1406.

Quorum penultimi, qui est *Henricus*, in Rebus Regis Olavi, qui, Reginâ Margaretâ natus, Daniæ Norwegiæque Rex fuit, mentio occurrit ad annum 1386. Ubi interfuisse Comitiis Neoburgensibus in Finiâ memoratur unà cum archiepiscopis Lundensi & Nidrosiensi; itemque episcopis *Johanne* Ripensi, *Suenone* Burglaviensi, *Jacobo* Viburgensi & *Johanne* Slesvicensi. ut verisimile sit continuisse se sub Comitiorum tempora ut plurimum, episcopos illos, vel in Norwegiâ vel Daniâ; atque inde vergente æstate in Groenlandiam reversos. quamvis & hoc credibile, ob impeditas ac difficiles in eandem oram ac portus navigationes trajectione postremò prohibitos. Nam intermissæ in eam ter-

Vide hist. nostram Danicam.

ſeſond, Iſeſond, Louwſond, Hornſond: quales hodieque paſſim appellationes, *fretum* ſignificantes, apud Norwegos ac Danos obviæ habentur. Ibi enim, *Carſond, Molſond, Gronſond, Oreſond, Langeſond*, & in orâ extremæ Germaniæ ad Balthicum mare *Straleſond* reperitur. iis autem in vocibus ſingulis *ſond*, ut dixi, *fretum* notat.

AD LECTOREM

His, quæ Libro secundo diffusè disceptata à Seldeno sunt, quoque ea potissimum tractantur, quæ Facti habentur; sicuti Priore, quæ sunt Juris; sic satis discussis, nunc ad ulteriora veniamus. Nàm duo hæc sibi Seldenus perpendenda proposuerat; Et hoc quidem, quod Juris est, Libro priori; quod Facti, secundo persequuturus: quamvis & id quod Facti sive historiæ est, non pauca sibi admista etiam habeat, quæ Juris sunt, ipso id non diffitente Seldeno; & vice versâ. Tamen ne in totum quæ hujus sunt, id est, Librum priorem intactum & à nobis quasi non inspectum habuiße insuper videamur, paucis ei, per capita, nec tamen omnia, sed saltuatim ac tumultuarie, quod dicitur, adjectis Discussionibus atque Observatis aliquot, colophonem Disceptationi universæ imponemus.

DISCUS-

DISCUSSIONUM HISTORICARUM

LIB. II.

CAPUT I.

Maris universi dominio nullum juris genus obsistere, quod putat Seldenus, an locum habere possit, quæsitum.

POstquam Libri hujus prioris primo statim Capite opus suum distribuisset Seldenus in ea, quæ *Juris*, quæque *facti* sunt, concludit sub finē, quod ad prius, nullum omnino juris genus recte intellectum refragari Maris dominio Et ut simul constet, quænam sint ea, quæ Maris dominio reluctentur, & quænam adversus illud soleant objici, persequitur ea omnia Libri, quem dixi, prioris Capite 2. Atque inde ne ignoretur, cujusmodi intelligat mare, ostendit Cap. 3. definitque se *Mare hîc intelligere universum & tam ocea-*

num apertum, seu exteriora quæ sunt Maria, quàm quæ interiora sunt, veluti Mediterraneum, Adriaticum, Ægæum, Britannicum, Balticum, & quæ sunt id genus alia.

Quibus eum in modum positis, adducere hoc loco operæ pretiun existimo atque ei continuo & veluti in antecessum opponere, quid olim super his statuerit illustrissima Anglorum Regina *Elizabetha*, respondens legato Hispanico, qui res à Draco in Indico Oceano captas repetitum advenerat. Fateor quidem jam antea & superius mentionem quoque hujus responsi fecisse me, sed hîc quia maxime quadrat, repetendum obiter puto. In eo siquidem demonstrat Regina, Hispano nec ex donatione pontificis Max. nec ex occupatione quorundam locorum proprietatem Indici maris aut Indiæ universæ competere, quod ejusmodi donationis ac proprietatis vindicariones ex jure ipso nihil sint atque imaginariæ; *Cum* præsertim (ità habent ejus verba) *præscriptio sine possessione haud valeat, & ideò nihil obstare debere, quo minus ceteri principes commercia in illis regionibus exerceant, & colonias, ubi Hispani non incolunt, jure gentium nequaquam violato, deducant; & oceanum illum vastum libere navigent, cum maris & aeris usus omnibus sit communis.*

Vide histor. G. Camdeni ad an. 1580.

nec

nec jus in oceanum populo aut privato cuiquã possit competere, cum nec naturæ nec usus publici ratio occupationem permittat. Quæ sane heroinæ tantæ, ac Deæ, si ità loqui liceat, quã homini similioris fæminæ, verba ejusmodi sunt, quibus refragari velle aut obluctari, eandem præsertim sententiam adstruentibus, qui sunt in manibus, juris peritis fere universis, quid sit aliud, quàm quod dicitur, contra torrentem niti, ac rejicere, quod placeat omnibus? aut ei applaudere, quod rejiciunt propemodum universi?

CAPUT II.

Maris universi ac terræ dominium penes summum esse numen. Ea neque possessa unquam, neque ejus esse naturæ ut possideri ab uno aut cludi queant.

DIsserit deinde ac disputare pergit Seldenus cap. 6. ejusdem lib. 1. ex jure divino. & id quoque favere dominio Maris asserit. Sed respondendum, eatenus id fieri, quatenus aliquid ejus esse capax potest. Mare autem, si ejus vastitatem videamus,

amus, esse numinis ac Dei omnipotentis ex psal. 115. constat. Nec mare tantum, sed & Terra, hoc pacto sumpta, numinis esse psalmistæ eidem dicitur, cum *Terram esse domini at plenitudinem ejus, & montium cacumina esse ejus* demonstret psal. 24. Sed occurrit Seldenus, dupliciter considerari dominium ostendens: Et primo quidem dominii genere nihil omnino nedum Mare, esse in hominum bonis; secundo omnia esse aut esse posse quæ prehendi, occupari possideri queunt. Ubi probè dicitur, quæ prehendi, occupari ac possideri queunt. At horum neutrum, si dominium spectemus, vel in Terram, vel Mare, universaliter accepta, cadere posse jam ostensum; præsertim cum neque naturæ, neque usus publici ratio occupationem permittat. occupationem dico, quæ ab uno aliquo fiat. Nam de partibus singulis, deque maribus particularibus nemo negaverit, alicujus esse ea dominii posse. At orbem universum, sive seorsim etiam Mare, sive Terram consideremus, quis ea occupata aut possessa ab uno unquam uniusve subjecta imperio vel fando audivit, vel legendo comperit? Romanum imperium, ut & Assyriorum ac Græcorum, quàm vastum fuerit, quis ignorat? Attamen quantulum id fuerit, si Orbem

bem universum respiciamus? Tum & idem Romanum imperium quomodo corruit, nisi mole & magnitudine suâ, ut tradunt authores? Quod itaque sub finem ejusdem Capitis 6. injicitur, *Mare non minus ac Tellurem dominii privati capax esse*, lubenter concedimus, si de mari singulari id capiatur, nequaquam si de universali. Nam neque tellus ipsa sive terræ globus, si universim sumas, id admittat, ut jam monstratum est. Sic mare Mediterraneum, quod particulare erat mare, recte id authores Romanis tribuunt. Hinc Florus lib. 3. cap. 6: *Tiberius Nero*(qui è legatis erat Pompeianis) *Gaditanum fretum, quà primum Maris nostri limen aperitur, obsedit. Maris* inquit *nostri*, ut intelligatur *Mediterraneum*, quod erat scilicet in potestate Pompei seu Romanorum. Unde & Mela de eodem agens lib. 1. cap. 1: *Id omne, quà venit, quaque dispergitur, uno vocabulo nostrum Mare dicitur.*

CAPUT III.

Marium particularium apud Seldenum enumerationem, eorumque dominium, ad vasti oceani dominium momenti parum adferre; imo & particularia maria, quæ vastiora sunt, imperio perdifficile contineri ostensum:

HInc sequentibus Capitibus, quæ sunt apud Seldenum IX & X, perplura enumerantur maria, sed particularia omnia, cujusmodi *sunt Minois* seu *Cretense*, item *Lydiorum*, *Pelasgorum*, *Thracum*, *Rhodiorum*, *Phrygum*, *Cypriorum*, *Phænicum*, *Ægyptiorum*, *Milesiorum*, *Carum*, *Lesbiorum*, *Phocensium*, *Corinthiorum*, *Jonum*, *Naxiorum*, *Eretriensium*; ac denique *Æginetarum*, qui Mare obtinuerunt annos XX, usque ad transitum Xerxis. Quæ tamen omnia cum particularia & à singulis ut singularia esse defensa retentaque aliquandiu constet, nihil adferre roboris possunt ad inducendum, quod hîc quæritur. Nam concludere particularia Maria dominii esse capacia, & ideò vastum quoq; illum ac universalem oceanum subjici

jici imperio posse, vim argumenti non habere satis liquet. Nam & contra ostendam, ne particularia quidem maria eorumque sinus, præsertim capaciores, nisi summâ difficultate ac vi majori haberi sub alicujus dominio posse; exemplum, præter cetera; præbente nobis Polybio, qui demonstrat Carthaginenses adeò quondam maris sui dominatos, ut ne Romanis, sociisque eorum, ultra Africæ id promontorium, quod Pulchrum est dictum, navigare permiserint. Unde & Festus in voce *Tyria* de Pœnis hæc habet: *Tyro oriundi Pœni, adeò potentes Maris fuerunt, ut omnibus aliis mortalibus navigatio esset periculosa.* At corruisse id quidquid imperii erat, prævalentibus Romanis, quis ignorat?

CAPUT IV.

De Maris olim apud Massilienses, qui omissi Seldeno, itemque Vennetos dominio: ejusque periodo.

VErum inter eos, qui Maris dominati antiquissimis illis seculis fuêre, haud fuerant Seldeno omittendi Massilienses. Quàm enim ii maris non tantum sui, quod in

in Tyrrhenum quàm longissimè excurrit, gnari potentesque circumquaque fuerint, sed ultra etiam navigationes instituerint, docet Pytheas Massiliensis. Hic siquidem, superato Herculis freto, postquam Gades esset prætergressus, universum propemodo septentrionem lustravit; Thulen, quæ hodie Islandia dicitur, adiit; & totum eum boreæ tractum Græcis inter primos aperuit. Nec alium habuit, quem hîc sequeretur, authorem ille ut vetustissimus ità celeberrimus Mundi delineator Eratosthenes, qui Pitheæ pene verba singula ut oracula æstimavit, referente, inter ceteros, Strabone. quamvis addat idem, ad elevandam Pytheæ fidem, miratum Polybium, quomodo ille homo privatus & paupertinus exsequi ejusmodi aut sustinere navigationes potuerit. Quod quam facile refelli possit, cum ex conjecturâ magis, quam vero referatur, quis non agnoscat? tum & reponi queat, neque privatum neque pauperem fortasse fuisse Pytheam, sed in comitatu ac societate negotiatorum, aut aliàs, qui tum in Galliis & apud Massilienses rerum potirentur, principum virorum missu eam instituisse profectionem. Sed ne solus ego (ut obiter hoc, licet extra rem nostram, hîc addam) pugnare pto Pytheâ videar,

videar, ecce insignis ille Strabonis ipsius commentator *Isaacus Casaubonus*, discedens hac parte à suo magistro; nec ei contra fas & æquum in totum volens applaudere, ad locum superiorem, qui ex Geographiæ ejus primo est adductus, ubi, inter alia etiam *virum mendacissimum Pytheam* Strabo idem appellat, ità infit: *Scripserat Pytheas Terræ Periodum sive Periplum: & quia in Galliâ natus erat, de partibus septentrionalibus plerique eum auctorem amplectebantur. ut qui de vicinis regionibus potuisset fidelius, quàm ulli Græci ante eum fecissent, scribere, præsertim, qui, ut ipse ajebat, totam exteri ac borei maris oram lustrasset &c. neque sane dubium multa eum Græcos docuiße, quæ prius ipsi ne audivissent quidem: cujusmodi sunt, quæ de Thule scripserat, quam non esse aliam, quàm quæ Islandia hodie dicitur, facile doctis viris assentior. Eratosthenes verò Pytheam tanti fecit, ut singulas ejus sententias singula esse oracula existimasse videatur &c. quod cum Polybius aliique magni viri & Eratosthenes κατήκοοι animadverterent, viderentque Pytheam falsa multa tradidiße etiam de iis, quæ Græcis hominibus nota erant atque explorata, ità cœpit Pytheæ fides eße suspecta &c. adeoque factum est, ut ne in iis quidem, quæ ab ipso verè scripta erant, ei fides ab iisdem*

dem magnis viris haberetur &c. Hæc si cogitasset Beocęselenus quidam, nunquam profecto tam stultus fuisset, ut Strabonem maximum præstantissimumque scriptorem, propter hoc de Pytheâ judicium, damnandum ac despuendæ (sic enim loquitur) temeritatis pronunciaret &c. Hactenus Casaubonus. Et ut Massilienses hac Galliæ maritimâ orâ, quæ meridiem spectat, ità ad alterum Galliæ ejusdem littus, quod boreæ est objectum, circa Ligeris ostium, mari præcipue potentes ac clari Venneti (Vannes hodie) fuerunt. De quibus Seldenum etiam & nos superius suo loco dixisse memini. Sed hîc, quia maxime spectant, advocabo super illis verba Cæsaris, ut constet Galliæ vires ac copias maritimas hisce vel maxime duobus locis antiquitus constitisse, circa Massiliam dico & hocce, in quod se Liger exonerat, boreum mare; ubi egêre tum, qui Cæsari, ut dixi, Venneti, appellati. Verba Cæsaris ista sunt: *Hujus civitatis* (Vennetorum) *longe est amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum: quod & naves habent Venneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt: & scientiâ & usu nauticarum rerum ceteros antecedunt; & in magno impetu maris atque aperto, paucis portubus interjectis, quos tenent ipsi, omnes fere,* qui

Cap. 2. ad Lib. 2.

Lib. 3. de bel. Gallico.

qui eodem mari uti consueverunt, habent vectigales. Hinc idem naves eorum formamque earum ità describit : *Ipsorum naves ad hunc modum factæ armatæque erant. Carinæ aliquanto planiores, quàm nostrarum navium, quo facilius vada ac decessum æstus excipere possent. proræ admodum erectæ atque item puppes, ad magnitudinem fluctuum tempestatumque accommodatæ, naves totæ factæ ex robore, ad quamvis vim ac contumeliam perferendam, transtra ex pedalibus in latitudinem trabibus, confixa clavis ferreis, digiti pollicis craßitudine, anchoræ, pro funibus, ferreis catenis revinctæ. pelles pro velis, alutæque tenuiter confectæ, sive propter lini inopiam, atque ejus usus inscitiam; sive, quod est magis verisimile, quod tantas tempestates oceani, tantosque impetus ventorum sustinere ac tanta onera navium regi velis non satis commode arbitrabantur.* Sed hoc Vennetorũ in mare dominium, viris ac classibus undiquaque armatum munitumque qualecunque fuerit, cecidit tamen finemque habuit, ubi Cæsar identidem id concutere vi majore terrâ marique non cessaret. Unde & victi mox; gravius in eos, quàm alios vindicandum idem statuit, quod legatos ejus contra jus legatorum retinuissent. atque ideo omni senatu eorum necato, reliquos sub corona

corona vendidit, quamvis evaluisse postmodò, & ab his præcipue, quà se longissimè in Hispanos exporrigit, GALLICUM MARE nomen traxisse verisimile sit, teste, quem iterum iterumque in hanc rem advocavi, Tacito, ubi ait in vitâ Agricolæ: *Siquidem Hibernia medio inter Britanniam atque Hisspaniam sita, & Gallico quoque mari opportuna, valentissimam imperii partem magnis invicem usibus miscuerit.* Sed de eo propius nonnihil in sequentibus.

CAPUT V.

Hammonis Pœni navigatio. itemque Hispaniensium: & Arabum ex mari suo in Hispaniam, transito bonæ spei promontorio, profectiones maritimæ.

ADducit deinde & alia Seldenus, & Capite præsertim XIII, ubi de maris dominio agit, quod penes Spinetos, Padi accolas, fuit; deque eo, quod exercuêre olim per quadraginta aut circiter annos Carthaginenses. Quam in rem quæ ab eo allata fusius sunt, hoc loco repetere, actum sit agere; illud tantum memorabo, quod ejus

ejus diligentiam fugisse video, *Hannonem* scilicet *Pœnum, Carthaginis potentiâ florente*, (verbà sunt Plinii) *circumvectum à Gadibus ad finem usque Arabiæ, navigationem eam prodidisse scripto.* Et ne miremur Bonæ spei Promontorium, quod ignorasse Ptolemæum constat, illis jam ante temporibus circumnavigatum, Refertur ab eodem Plinio, in sinu Arabico, res ibi gerente C. Cæsare Augusti filio, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis reperta agnitaque. *Hispaniensibus* dicit, ut intelligantur naves, si non Hispanæ, saltem ex Hispaniâ profectæ. Ità enim vox *Hispaniensis* apud authores accipienda. Et ità Martialis vocat *librum* suum *Hispaniensem*, quod esset in Hispaniâ scriptus, nec tamen Hispanus. Quin & Arabibus quoque, quod alibi nobis ex Plinio item memoratum est, non cognitum modò, sed præternavigatum quoque hoc promontorii colligere ex eo est, quod ætate Cornelii Nepotis Eudoxus quispiam, cum Lathyrum Alexandriæ Regem fugeret, Arabico sinu navibus egressus Gades usque pervectus memoretur. Nam sane sinu Arabico, qui aliàs Rubrum mare dicitur, excedens, pervenire Gades continuâ navigatione haud potuit, nisi transito, quod est jam indicatum, promon-

Lib. 2. cap. 67.

Ibid.

Lib. 12. Epist. 1.

Lib. 2. cap. 23. Rerum & Urbis Amsteld.

torio. Et præter has omnes haudquaquam erat silentio involvenda summi Regum Salomonis ad Ophyranam regionem instituta navigatio. Sed ubi terrarum hęc regio sita sit, & an alio etiam nomine cognita habeatur, hactenus ignoratum fuit. σώφειρα & σουφιρ legunt LXX interpretes. Josephus eam in Indiâ ponit. Eupolemus author apud Eusebium TERRAM AUREAM χρυσῆν γῆν suo tempore vocatum ait; Esseque Maris Rubri Insulam. Unde Marius Niger eam AUREAM CHERSONESUM Ptolemæi est interpretatus. Quod eo usque Maris Rubri nomen olim pertigerit. Sed cum adeò hîc varii authorum sensus dissensusque sint, paucis absolvi hæc nec isto loco poterunt. Differemus igitur aut rejiciemus hoc ipsum in calcem disputationis hujus, ubi adducemus nonnulla super iis, qui navali præcipuè gloriâ excelluerunt, præmissâ quod ad Ophyræ hanc regionem non minus quàm ad eam, quæ est instituta, navigationem, Dissertatiunculâ, sive Commentarius est, *Gasperis Varrerii Lusitani*: qui plures ante annos eâ de re accurate agens libellum eum, ad Johannem & Sebastianum Portugalliæ Reges missum, typis describi ac evulgari Eboræ curavit.

Lib. 9. cap. 4. Præp. Evang.

CAPUT

CAPUT VI.

Populi vocis apud authores nō una acceptio. aliud portuum ingressiones marisque vestibula, aliud apertum publicumque mare.

CEleberrimis populorum jam dictorum navigationibus eorumque in Mari dominio addit deinde Seldenus, populi Romani quodnam fuerit, tam in Occidente quam Oriente, marinum dominium. Ac primò omnium ostendit, Cap. XIV, Romanos Carthagine tum demum potitos, ac superiores redditos, postquam dominari maris cæperunt.

Sed mare id littusque utcunque diffusum accipiatur, finibus tamen suis ac metis circumscriptum constitit. Hîc navigare, ædificare aut quid aliud in domini præjudicium constituere, interdictis vetabatur. *At si nemo damnum sentiret, defendebaturis* (sunt verba Ulpiani) *qui in littore ædificaret, aut molem in mari jaceret*. Et statim idem Ulpianus: *Si quis in mari piscari aut navigare prohibeatur, non habet interdictum; quemadmodum nec is, qui campo publico ludere,*

 vel

vel in publico balneo lavare, aut theatro spectare arceatur. Omnibus his casibus injuriarũ actione utendum est. Seldenus qui aliorsum hæc trahere nititur, vocabulum δημόσιον, quod est apud Jurisconsultos Græcos, non ità accipit, quasi publicum & omnium hominum pariter commune notet, sed δημόσιον inquit est, quod populi est, nec omnibus hominibus æque commune: & eo sensu mare quoque vult esse publicum. At quod populi est, nonne id cujusque est? Quod autem est cujusque, quomodo id omnium hominum pariter commune non sit? Populi autem vocem authoribus Latinis ità usurpatã, ut ad omnes promiscue referatur, demonstrat eorum non unus locus: & præsertim ille Senecæ Epistolæ 105: *ut garrulitatem suam custodiat, & contentus sit unius auribus, populum faciet:* ubi *populus* promiscua est multitudo. Hoc qui non intellexerunt, contra codices omnes, *publicum faciet*, legendum apud Senecam existimarunt. At iterum Seneca Natural. Quæst. lib. 1. cap. 3: *Sunt specula quibus si unum ostenderis hominem, populus apparet.* Et Plinius lib, 2. cap. 7: *quamobrem major cælitum populus etiam quàm hominum intelligi potest.* Sed videnda quæ luculentius hac de re notata olim nobis ad l. 7. c, 1. Macrobii nostri.

Hinc

Hinc Cap. xv. multa adferuntur à Seldeno de Maris orientalis jure & vectigalibus quæ ei erant imposita; sed cum omnia ea singulaq; eo recidere videã, ut circa portus, seu, ut Græci vocabant, prothyra, id est, vestibula atque ingressus marinos constiterint, ad publicum seu apertum mare nihil faciant; aliisque & quibus libet, excutienda relinquimus.

CAPUT VII.

Enumerata aliqũot peculiaria maria earum gentium, quæ hodie florent, aut floruêre nuperrime.

NEc aliud respondere habeam ad ea, quæ ab eodem disputantur cap. XVI. de maris dominio in gentium, quæ etiamnum florent, moribus,, ut sunt Venetorum Mari Adriatico; Genuensium Ligustico; Tuscorum Tyrrheno & demum Mari Ecclesiæ Romanæ sive Romani pontificis. Nam suum cuique mare sive littus competere ex jure, quod gentium vocatur, nisi obstent alia, nemo inficias iverit. Et eorum, quos enumeravimus, populorum, uti fuerunt vel prosperæ vel adversæ res, ità

fortunis ac ditionibus terrâ marique modò auctos modò minutos comperimus. Venetis olim, quo tempore classibus quàm maxime valebant, paruere Istri, Liburni, Dalmatæ atque Illyrici ora; multæque item nobiles Græciæ insulæ & urbes; Cyprusque cum Eubœa Cretâque. At modò, versâ fortunâ, ut illis, ità & aliis nonnullis, minus hæc ampla omnia.

CAPUT VIII.

Garciæ Iurisconsulti sententia posita, eaque aliter quàm à Seldeno accepta.

DE Lusitanis item & Hispanis eorumque receptis circa Maris dominium moribus, quod deinde sequitur apud eundem Capite XVII, minus capio, quod dictum istud Garciæ Jurisconsulti Hispani, *Mare est, cujus est terra cui adjacet*, de Mari aliquo accipi posse concedit futile autem esse si in universum sit dictum. Nam ei Seldeni effato nonne adversari dicendum, quod statuit deinde ipsemet cap. 21; ubi dicitur, *ejus esse cœlum seu aerem, cujus est solum*. Et illud ibidem: *aeris perpetuo*

petuo fluitantis is civiliter dominus est, qui fundum & ædes possidet. Si hæc circa aerem, cur non etiam, quod ad mare, locum habeant? Sed hæc aliena & alios spectant.

CAPUT IX.

Privatorum aliquot marium à Seldeno enumeratorum recensus. deque singulis obiter nonnihil dictum.

PRoxime deinde insequenti capite 18. agitur disputaturque de Gallorum moribus, sententiisque super maris dominio privato. Hoc absolvitur Capite isto, quod est in ordine 18. Et maxime ibi haud prætereunda Seldeni hæc verba: *Sed quod ad septentrionalis Gallis occiduique illis maris corpus attinet, seu quod Gallias & Britannicas insulas interluit (nam etiam id quod in littore illo arcuato occiduum eis est, seu sinus Aquitanicus, Britanniarum nostrarum Galliarumque partes occidentaliores revera interluit æque ac boreale illis mare Angliam & Normanniam) nec testimonia ulla anterioris ævi afferunt, nec omnino habent. Nisi quod de Vennetis Aremoricis ex Cæsare, & quod de*

M 4 *proximo*

proximo Britanniæ minoris littori mari dictum est mari, velis heic excipiendum. Ubi illud tantummodò notandum, dum omnia hîc aliorsum trahit, nihil propemodum relinquere eum vicino ejus maris, quod Galliam & Britannicas insulas interluit: meminisseque eum debuisse MARIS, quod GALLICVM κατ' ἐξοχὴν Tacitus appellavit in vitâ Agricolæ. De quo repetenda inspiciendaque, quæ superius capite quarto, itemque libro priore diximus, Cap. nimirum VI, et si quæ alibi eodem libro eandem in rem propius attulimus. adeò ut liquere ex iis satis queat, omnino præter Vennetos eisve vicinum littus, etiam boream atque occidentem versus imperitasse olim mari Gallos. Quod ex Taciti jam indicato loco MARIQVE, quod is tantopere celebravit, GALLICO, haud quaquam prętereundũ Seldeno fuerat. Nec magnopere immorandum Capiti, quod superiori est proximum, 19. Quod privata itidem Maria attingit, Danorum, Norwegorum, Suecorum, Polonorum, ac Turcarum. Sed quod inde concludendum Seldenus inducit, nihil obstare quo minus Mare æque ac Tellus dominii capax sit, concedemus, si de mari littoreve cujusque regni, ditionis ac territorii circumscripto

ac

ac privato accipiatur, negabimus verò idem acceptum de magno illo vaſtoque ac ſine terminis, ut ſic dicam, mari.

Seorſim autem, quæ de Maris dominio Danorum privato referuntur eodem à Seldeno loci, iſta ſunt:

Danorum & Norwegorum viſimus in vectigalibus quæ ex ipsâ Maris Baltici navigatione Regi Daniæ proveniunt (quæ notiſſima ſunt) atque ex Norwegici maris dominio Norwegiæ Regi (qui & ipſe, ſeculo noſtro Daniæ eſt) tributo. Nam & Fredericus II Daniæ & Norwegiæ Rex mercatoribus noſtratibus corporis Moſcovitici, anno MDLXXXIII, *ità uſum temporalem Maris Hyperborei ſeu Norwegici indulſit, ac ſi uſum fructum agri (cujus ſibi plenum vindicaſſet dominium) conceſſiſſet. Etiam, ex ſuo arbitratu, indultum conditionibus temperavit. Extant de hac re Tabulæ publicæ, quibus annuo vectigali compenſatur Regis beneficium, mercatoribus aliis denegatur, & induciarum inter Moſcum & Regem pactarum fine terminatur. Etiam in vetuſtis Danorum hiſtoriis de Haraldo Hildetano Rege legitur*, ſed nec quiſquam Maris dominationem abſque ejus nutu uſurpare præſumſit. *Et proxime ſubjicitur quod eſt imprimis ad hanc rem notandum*, Quippe quondam in Danorum republica dividuum In Theſauro Cottoniano.

Terræ & Pelagi imperium fuit; Et Olo (qui postea Rex) à patre accepta pelagi dominatione LXX maritimos reges nauticarum virium certamine consumpsit. *Quæ scribit Saxo lib. historiæ suæ 7, uti & alia ejusmodi. Et in transactione Haffniæ habitâ an. 1613, inter Christiernum Daniæ IV & Gustavum Adolphum Sueciæ*, renunciat Rex Sueciæ juri & superioritati & dominio Maris aliisque Regalibus, quæ in Norwegia, Norlandia & districtu Wardhusensi ad dictum oceanum vindicaverat. *Hactenus Seldenus.*

Quæ cum recitare prolixius Seldeno libuit, haud omittenda fuerat aut prætereunda Regis ejusdem Haraldi classis, qua ille cum Ringone nepote suo, quem Sueciæ præfecerat, congressurus, quasi alter Xerxes, texisse navibus fretum illud, quod est inter Selandiam & Scaniam, Oresundam dictum, Saxoni memoratur: Et ità texisse, ut pontis vice naves essent; utque in oram adversam Scaniæ è Selandiâ pediti per naves iter pateret. Verba Saxonis ista sunt: *Igitur frequens Danicâ classe pelagus, Sialandiam Scaniæ veluti intersito ponte committere videbatur. Quas quidem provincias intermeare cupientibus confertissimo navium globo pedestre*

Lib. 8. hist. Dan.

stre

ſtre compendium exhibebat. Ejus utriuſque oræ, interluente freto, diſtantiam ab invicem haud multò Anglico miliari eſſe minorem, ſciunt ii, qui Porthmum eum aliquando præſentes contemplati fuere. Et ut conſtet quoque, quas ex adverſo vires viroſque Ringo adduxerit, refert idem ibidem claſſem ejus ultra duo navium millia reperta fuiſſe. Ità enim exinde addit, *Ceterum in tota Ringonis claſſe navium duo millia quingenta reperta ſunt.* Nec illud quoque ſilentio involvendum erat, ad laudem ac celebritatem navigationis, quâ præcipue olim Dani excelluêre, haud leviter pertinens, quod nauticæ leges ac jura, ut olim apud Rhodios Rhodia, de quibus mox dicetur, hinc initio profecta ſint. Certo etenim conſtat in urbe Wiſbuenſi, quæ Gotlandiæ, Balthici maris inſulæ, metropolis eſt, maritimas conſtitutiones ac Leges, quæ exinde apud alias quoque gentes in uſum traductæ, primitus fuiſſe conſtitutas: Nec id modò, ſed ibidem etiam primò tabulas hydrographycas diligenti nautarum obſervatione adnotatas, quæ poſtea ab aliis auctæ emendatæque ſingularem uſum præbuerunt navigationibus, utpote quarum beneficio cæci maris fluctus medio in oceano tuto nauta percurrat

Lib. 8. hiſt. Dan.

currat, feraturque in portum propositum non longis anfractibus legendo littus, sed rectâ sæpe lineâ, si ventus ferat.

CAPUT X.

De natura maris & aeris quæsitum; ostensumque, non omne aut qualecunque mare, sicuti nec aer aut cœlum, posse dominio subjici.

QUod exinde ad Caput xx spectat, quo respondetur objectionibus de libero mercatoribus, peregrinis, navigantibus transitu, cum præcipue jus cujusque populi respiciat, deque eo fusè nec uno modo disceptent jurisconsulti, hîc præteribimus. Sicuti nec illud magnopere retractandum nobis, quod habetur Capite statim insequenti, quod in ordine vigesimum primum est Ubi similiter objectionibus occurrit Seldenus, de Naturâ maris fluxili. agitque ac commonstrat, flumina etiam & aerem conterminum (quæ magis fluxilia) in proprietatem transire. Hæc, inquam, minutatim attingere constitutum haud est. Interim illa eo Capite verba: *Cum igitur fluminum proprietas & dominium*

um privatum nullibi non agnitum fuerit, *cur non itidem & Maris cujusque agnoscendum est*, *dominos esse posse?* Ubi *maris cujusque* sive *mare quodcunque*, non privatum modò, sed & publicum & universale intelligendum sit. at hoc posterius, ex allatis superius, haud esse ejus naturæ, quâ littora mariaque privata, satis liquere potuit; liquebitque ac dicetur jam statim uberius. Et illud quoque ibidem: *Cujus tamen* (aeris perpetuo fluitantis) *civiliter dominus plane est*, *qui fundum & ædes possidet*; Sicuti & ista: *in opere novo nunciato*, *tam soli quam cœli mensuram esse faciendam*, *ait Pomponius*; Et id item: *Obvium est*, *ejus esse cœlum seu aerem*, *cujus est solum*, saniter &, ut debent, accepta nihil incommodi habent; nec juvent Seldenum, ulterius laxiusq; procedentem accipientemque. Restringenda etenim ad ædes sive ædificia sunt, quibus pro modo ac proportione, & aliquando etiam pro jure cujusque suis relinquitur prospectus & aeris cœlique modulus. Hinc servitutes enatæ, de quibus disputant jurisperiti, quousque nimirum attolli vicinorum ædes earumque protendi tecta debeant, ne vel luminibus vel prospectui vel simili commoditati alterius, qui in proximo habitat, officiant. At universim sumpta, & ut

ut titulus videtur innuere, quasi aer in proprietatem etiam transeat, locum non habeant; Et ideò providè additum à Seldeno, *conterminus* scilicet *aer*. Qui, ut jam dixi, haud ulterius in verbis jurisconsultorum, quæ sunt allata, quàm ad prospectum & lumen cuique ædificio ex lege ac jure debitum trahendus. Nam cœlum aliàs ac ac aerem, qui patet cuique, haud posse in proprietatem alicujus transire, rei natu-
4. Histor. ra ostendit: tum & Tacitus verbis, quæ sunt legatorum Tencterorum ad Agrippinenses, ista scilicet: *ad hunc diem flumina & terras & cœlum quodammodo clauserant Romani*; quodammodo, inquit, cœlum clauserant, quod ejus scilicet naturæ cœlum sive aer sit; ut claudi nequeat, nisi eo, ut diximus, modo.

CAPUT XI.

Littora quomodo ut limites capiendi? item mare, licet vastissimum, an capax dominii?

HInc propius ad rem veniens Seldenus ait Capite 22. *finium rationem aut in littoribus considerari aut in diffuso æquore*. Et quidem

quidem quod littora ſpectat, miratur virum doctum non admittere, ut etiam littora fines ac limites legitimi ſint habendi, ſicuti foſſæ, vepres, maceriæ aliaque talia in agrorum finibus. Hunc virum doctum Hugonem eſſe Grotium ex marginali annotatione patet; ubi liber ejus laudatur ſecundus cap. 2. §. 3. de jure pacis & belli. At eo loci Grotius de mari loquitur, quantum ego conjicere poſſum, diffuſo & vaſto, & cujuſmodi jam ante finierat. Ità enim verba ejus habent: *Naturalis ratio quæ mare conſideratum ut diximus proprium fieri vetat; quia occupatio non procedit niſi in re terminatâ &c.* Sed ea quæ præcedunt, à Seldeno omiſſa, ità habent: *Eſt tanta maris magnitudo, ut ad quemvis uſum omnibus populis ſufficiat, ad aquam hauriendam, ad piſcatum, ad navigationom. Idem dicendum eſſet de aere, ſi quis ejus uſus eſſe poſſet, ad quem terra uſus non eſſet neceſſarius, ut eſt ad aucupia. unde illa legem accipiunt ab eo, qui in terrâ imperium habet. Nec aliud cenſendum de ſyrtibus, ubi nihil eſt quod cultum ferat, & uſus unicus petendarum inde arenarum exhauriri nequit:* Tum addit continuo: *Eſt & naturalis ratio quæ mare conſideratum ut diximus proprium fieri vetat, quia occupatio non procedit niſi in re terminatâ.* At mare, inquies,

inquies, utcunque vastum ac magnum accipiatur, tamen terminum ac littus suum habebit. habere concedam: sed non ut littus illud velut limes sit magni illius æquoris, quod terram, aut globum terræ universum, circumfluit, verum ut aspectus semper referatur ad sinum aliquem maris certum, qui vel hoc vel illo censeatur nomine. Sic Atlantici illius ac maris diffusi quàm multi hujusmodi sinus sive flexus sunt, qui Baiæ vulgo nominantur, ut alia nunc non dicam. Nam ad hæc respondere, cum ad alium spectent, ut supervacuum, ità nec muneris nostri putem. Esse enim suorum verborum interpres quisque debet, præsertim si in vivis sit, *nec adhuc mortalibus occubet umbris*, ut ille ait. Hugoni igitur Grotio ipsi τῷ θαυμαστῷ, vescenti etiamnum æthereâ aurâ, hæc, et si quæ alia eum spectantia, inspicienda propius permittimus.

Inde ad diffusum ac vastum mare procedens Seldenus, id quoque limitibus suis ac terminis posse distingui ac claudi, non minus quàm privata dominia demonstrare conatur, præmissis verbis aliquot, quæ sunt ejusmodi: *In diffuso autem æquore vix est difficilius terminos ac limites, quibus distinguantur privata dominia, invenire. Scopulos eminen-*

eminentes, brevia, adversa invicem promontoria, insulas hinc inde sparsas habemus, è quibus linearum rigores, versura, coxa, gammata sumantur, ad territorium marinum terminandum. Atque inde, adductis Ethici inepti cosmographi verbis, qui universo terræ Orbi maria aliquot, oppida, insulas, fluminaque & montes fere haud plures tribuit, quàm vel una edat Europa, finitionem, cujusmodi animo concepit, adstruere nititur; adjiciens interim disputare se nolle, quàm illa ab Ethico verè recensita. Verba enim Ethici hæc sunt: *Omnis terræ Orbis habet Maria* 30; *oppida* 370; *insulas* 72; *flumina* 57; *Montes* 40. Quocirca, missis istis, ad alia transit. & à cœlo, quod negare solum videatur, sibi desumendum existimans hæc continuo subjicit: *Accedit egregia Nauticæ pyxidis & graduum calestium sive longitudinis sive latitudinis, atque ex hisce doctrinæ Triangulorum auxilium. Etiam in coloniis ex Europâ in Americam ævo nostro deductis, latitudinis & longitudinis gradus sunt possessoribus termini; quales in Mari non difficilius habentur. Tropicus item Cancri & æquator in mari fuêre termini, quibus finiri voluêre aliqui fœdus inter Ordines Belgii fœderatos & Austriacos anno* MDCVIII, *contrahendũ. Et in fœdere inter magnæ Britanniæ &*

 Hispa-

Hispaniarum Reges nupero Æquator est in mari terminus. Ubi, inter cetera, attendendum vel maxime ad illa verba: *quales in Mari non difficilius habentur.* non difficilius nimirum, quàm in terrâ. Quod haudquaquam concedendum ei, imo re & experientiâ docente, summo jure negandum. In terrâ figi pedem, exstrui munitiones, deduci colonias, limites finiri videmus. quod ea scilicet omnia, utpote in solido posita, tum & præsidiis, aut aliàs, defensa defendendaque, mansurum aliquid pollicentur habentque. At in Mari, adeò diffuso ac vasto & modò malaciâ tranquillo, modò ventis sævientibus turbido, quomodo locum habeant? At inquis, in cœlo quem signant limitem Tropicus & Æquator, eundem in terrâ obtinere: Concedam, si limites accipiamus, cujusmodi in cœlo sunt lineæ omnes atque orbes, imaginarios, ad demonstrandum nimirum & velut prehendendum, quod aliàs naturâ suâ fluxum & vastitate quasi immensum neque concludi neque prehendi potest: utpote in quo neque figere pedem, neque sedem, nisi momentaneam, ponere liceat. Hîc aliquod sibi adscribere dominium quis potest, nisi, quod dicitur, OMNES, cum omnibus id pateat, & modo huic, modò illi, prout

mari

mari quisque valet, sui copiam permittat? Nam suum esse ecquis dicere audeat, aut jure possit, cujus possessionem non habet? imo neque haberi possessio queat? Quapropter iterum iterumque advocanda Reginæ Elizabethæ, cujus non semel superius meminimus, prudentissimę voces effatumque, ad rem istam proprie spectans, istud nimirum: *Neque jus in oceanum populo, aut privato cuipiam possit competere, cum neque natura, neque usus publici ratio occupationem permittat.* Camdenus ad an. 1580.

Sequitur deinde apud Seldenum eodem hoc Capite, *Unde Hieronymus de Monte:* Termini in cœlo & aere positi sunt tempore Alexandri Papæ VI inter Lusitanos seu Portugalenses & Castellanos, dividendo insulas Indiæ tunc noviter repertas, per lineas graduum cœli; & quidquid reperiebatur à parte Orientali erat Portugalensium, & à parte occidentali, erat Castellanorum. *Certe hîc non magis Telluris partes, sive insulæ sive continentes, quâm Maris spatia mensurabantur finiebăturq;.* Quàm Seldeni ex antecedentibus inductionem nemo Logicus facile admittat, ut talis hîc maris ac vasti oceani, cujusmodi telluris sit intelligenda mensuratio; neque ex iis deduci posse concedat. Loquitur enim

jurisconsultus de terræ partibus, sive eæ insulæ sive continentes sint. quas ait ad cœli gradus climataque seu lineas transscribi cuique debere. ità ut quidquid ad plagam ortivam pertineret, cederetur Lusitanis; quod ab occasu esset, Castellani acciperent; acciperent inquam non mare aut æquor aliquod in vasto Oceano, sed insulas terramque continentem extra mare oceanumque, sub hoc vel illo cœli positu collocatam; quæ coli quæque teneri posset: Cujus naturæ, ut jam iterum iterumque indicatum, mare haud est.

Lib. 1. cap. 10. de Repub.

Hinc proxime illa Bodini verba citat Seldenus, hæc inquam: *jure quodammodo principum omnium Maris accolarum communi receptum est, ut sexaginta millaribus à littore, princeps legem ad littus accedentibus dicere possit.* Quod quàm strictè, quove hodie modo servetur aut non servetur, disputandum hîc non sumam, alii has partes relinquens: illud tantum monebo, præcedere apud Bodinum quædam, studio, ut videtur, omissa Seldeno. Ità enim habent Bodini verba: *Sed quoniam æquor ac mare ipsum privatorum proprium esse non potest, jure quodammodo principum omnium Maris accolarum communi receptum est, ut sexaginta milliaribus à littore, princeps legem ad*

littus

littus accedentibus dicere possit &c. Ut satis ex istis etiam Bodini verbis & ejus, si qua esse potest, autoritate pateat, haud aliter, quam memoravimus, accipiendum hoc maris dominium; nec ultra littus aut eum, qui dominii esse capax potest, migrandum limitem.

Adducit item Seldenus divi Ambrosii illud: *Geometram audivimus, Thalaßometram nunquam audivimus*: adijciens eidem hanc notam: *lusus sane est vocabulorum magis, quam argumentum in rem, quam tractamus. Et de variis variorum piscium sive antris sive regionibus à Deo destinatis in Oceano, non de civili maris distributione ibi loquitur vir sanctissimus:* Quam hîc capiat Seldenus *civilem maris distributionem*, cum ejus esse incapacẽ magnum Oceanum jam ante monstraverimus, anquirere ulterius supersedebo. Cetera verò quod spectat, concedamus, respicere præcipue sanctissimum virum quod sibi argumenti loco proposuerat; interim negari nec id potest, intendisse etiam id, maris nimirum sive Oceani non esse nec haberi dimensionem posse, cujusmodi in terrâ habetur servaturque, colonias, limites tum & sedes cuique suas attribuens inq; eum modum præscribens, ut dicere cum poeta liceat, *has ultra*

 citraque

citraque nequit consistere rectum. Est enim mare, ut obiter hoc addam, res indeterminata, quia liquida. Liquida autem per se non terminantur, ut docet Aristoteles; Et ostendit ubertim Grotius lib. 2. cap. 2, §. 3. de jure belli & pacis; & ideo nec posse occupari; nisi ut contenta in re aliâ; quomodo lacus & stagna occupantur; item flumina, quia ripis tenentur. Mare verò terrâ non continetur, par terræ aut terrâ majus. Majus autem terrâ esse exequitur late Cicero in somnium Scipionis, ubi hæc legas: *Omnis terrâ, quæ colitur à vobis, angusta verticibus, lateribus latior, parva quadam est insula, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quem oceanum appellatis in terris, qui tamen tanto nomine, quam sit parvus, vides.*

Quæ deinde sub finem ejusdem Capitis memorantur de universali Romanorum dominio adductis his Petronii versibus:

Orbem jam totum victor Romanus habebat
Quà Mare, qua Terra, quà sidus currit utrumque.

Et illâ vetustâ Inscriptione de Octaviano Augusto: ORBE MARI ET TERRA PACATO, IANO CLAUSO &c. non ulterius

ulterius trahenda, quàm ad Orbem Romanum, ut totus scilicet Romanus orbis fuerit pacatus. Nec Petronii etiam versus ulterius accipiendi. ut nimirum victor Romanus orbem totum tenuerit, qui erat imperii, tam versus occasum quàm orientē. Nam à meridie Euphrates, à boreâ Rhenus & Danubius limitem signabant. Quantillū autem id, si cum toto, quà patet, terrarum orbe contendatur. Quocirca provide ac circumspecte in eâdem re Florus voculam *pene* addit, cum inquit, *jam pene toto orbe pacato*.

CAPUT XII.

De dominio Maris & Telluris, & quomodo ea ab imperatoribus sumpta.

NEc aliud est quod sequitur, cap. XXIII, ubi inter cetera Flavius laudatur Josephus, judæus ac jurisconsultus apud Hebræos sui ævi celeberrimus, qui Cæsarem Vespasianum *dominum* appellat *tam Maris quam Telluris*. Dominum scilicet appellavit tam Maris quàm telluris, quatenus nimirum utrumque Romano continebatur imperio. Et quod additur, *affe-*

ctasse regnum tam Maris quam Telluris Alexandrum Magnum; rectè dicitur affectasse, id est, spe & animo præcepisse &, quod dicitur, quasi devorasse; cujus tamen quam exiguum erat, quod tenuit, aut obtinere potuit! Et ille, qui nostro aut superiori ævo symboli vice usurpabat superbum istud, UNUS NON SUFFICIT ORBIS, quàm tamen tenue & minutum fuerit, si cum universo comparetur, quod nostri ac noti Orbis tenuit! Quod verè ignoti sive novi Orbis sibi paravit, id multò minus esse, nec sine rivali hoc ipsum possidere potuisse, res ostendit. Nam equo, qui nummo ejus triumphali inscribitur, primoribus elevatis pedibus, quasi alium in Orbem prosilituros, subscriptum, aut ab adversario ejus, novo nummo cuso adscriptum, QUO SALTAS INSEQUAR. Ex quibus liquere sat posse existimo, quod etiam superius obiter innuimus, cum ne Orbis quidem terræ dominii in totum capax sit, multò id minus de Mari sive oceano statuendum sperandumque, re, ut indicatum, liquida & ad occupandum minime idoneâ: utpote in quâ neque figi pedes aut sedes queant. Et quid orbem universum dico? imo ne pars quidem ejus aliqualis hoc sustineat.

Nam

Nam Romanum imperium, quod monarchias ac dominatus ceteros vel solum superavit, quid labefecit postremò pessumdeditque, nisi moles & magnitudo ejus, quâ tandem corruit?

CAPUT XIII.

Iterum de Mari; & quatenus id vel proprium vel non proprium habeatur.

AIt porro Seldenus cap. 24: *Quod itidem dicendum est de Mari, quiquid sive veteres illi, sive etiam sequaces* (jurisconsulti) *in adversum scriptitaverint.* Vult nimirum inferre atque adstruere Seldenus, cum libertas scilicet illa vetus primævaque, invadendi atque usurpandi, quod occurreret, jam dudum sublata sit, idem quoque accipiendum de Mari. Sed respondendum paucis: Hoc ipsum neque de Mari omnino negandum, neque à nobis negari, quatenus id ejusmodi sit, ut eam libertatem seu communionem non admittat. At eam à mari vasto oceanoque quis unquam arcuit, aut arcere potuit? Scimus enim qui imperium habet in terras & a- Pag. 175. edit in 8.

quas, ejus lege edictisque posse impediri aliquos, ne feras, pisces, aves capere & capiendo acquirere ipsis liceat; ac eâ teneri lege non indigenas tantum sed & exteros quoque. Ratio est, quia loci natura spatiumque admisit, ut id, quod fuerat jam ante commune, in proprium jus dominiumque cesserit, aliàs inquam commune omnibus ac liberum. Unde non semel in jure Romano occurrit, jure naturæ ac gentium liberum esse feras, pisces & aves venari, sed tandiu, quousque aliter statutum ab iis, qui res, cujusmodi fuerant in primævo statu, cum se jam esse earum potentes posse viderent, aliter atque aliter immutarunt. Nam de talibus alias aliasque gentes aliud, nec unum statuisse omnes, constat.

Quod autem sub capitis ejusdem 24 calcem adijcitur ex epitaphio *Frederici* II Augusti imperatoris, cujus scilicet tumulo talis versus inscriptus legitur:

Qui Mare, qui terras, populos & regna subegit,

quasi ex eo authores ejus statuere voluerint, nec Maris dominium (sunt verba Seldeni) à Telluris populorumve dominio discre-

discrepare; Nec id magnopere diffitendum, modò intra metas consistamus; & res de mari locisq; dominii capacibus accipiatur. Subegit regna, subegit populos terrasque & Maria *Fredericus* imperator, sed non omnia, non universa, sed ea, quæ subigi, quæque haberi in potestate potuerunt.

CAPUT XIV.

Excutitur prolixè Responsum Imperatoris Antonini, de lege Rhodiâ.

CApite deinde XXV prolixe disputat Seldenus de Responso Antonini Augusti ad Eudæmonem. quo *ille imperator se dominum quidem Mundi,* legem autem esse dominum Maris memorat in L. *deprecatio, ff. tit. de lege Rhodia.* Nec eo quidquam reperiri ait, quod Maris dominio omnino refragetur. Sed ejus genuinum sensum fugisse hactenus interpretum turbam ait. Libello enim supplice Eudæmon naufragus ab imperatore petierat, ut bona naufragii sui à publicanis direpta sibi restituerentur, idque his verbis, quæ ex Volusio Mæctiano ab intimis Imperatori consiliis recitantur,

citantur, istis scilicet: Κύριε Βασιλεῦ Ἀντωνῖνε ναυφράγιον ποιήσαντες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, διηρπάγημεν ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς Κυκλάδας νήσους οἰκούντων. *Domine Imperator Antonine; Naufragiũ in Italia facientes, direpti sumus à Publicanis Cyclades insulas habitantibus*: responsum ab Imperatore redditum ejusmodi Ἐγὼ μὲν τοῦ Κόσμου Κύριος ὁ δὲ νόμος τῆς Θαλάσσης. τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων κρινέσθω τῷ ναυτικῷ, ἐν οἷς μή τις τῶν ἡμετέρων αὐτῷ νόμος ἐναντιοῦται τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Θειότατος Αὐγουστὸς ἔκρινεν. id est, ut vulgo vertitur: *Ego quidem mundi dominus, lex autem Maris. Lege id Rhodia, qua de rebus nauticis præscripta est, judicetur quatenus ei nulla nostrarum legum adversatur.* Ex quibus videretur intelligi, imperatorem quidem Terrarum Orbis dominum esse, non autem Maris; sed hujus legem tantum, non hominum quemquam esse Dominum. Sed addit ex Alciato, qui ità interpretatur: *Dum dicitur, Ego quidem Mundi dominus, Lex autem Maris, quidam Gallici doctores existimabant propter adversativum, Maris imperium ad Imperatores non pertinuisse. Quod sane perridiculum est: tametsi Baldus & Jason hac ratione existimaverint Venetos Romano imperio subditos non esse. sensus autem hujus legis is est, res scilicet maritimas lege Rhodiâ finiendas. Nam cum imperator sit*

mundi

mundi dominus, certe non Terra tantum, sed Mare ipsius legibus parere debuerat, & ipse in eis leges statuere: cum tamen in Mari non lege propriâ judicet, sed Rhodiâ, quæ ab eo est approbata. Intellige ergo, dum dicitur. Ego Mundi Dominus; *quia orbem terrarum ex lege mea rego.* Lex autem, *intellige Rhodia,* Maris, *quoniam ex ea jus in Mari redditur.* Sed detur ait Seldenus, ità respondisse, ut vulgo vertitur; Ergone sibi negat Maris dominium, quia legem affirmat Maris dominam? haud quaquam; cum ipse in terra Mundi adeoque legis ipsius dominus & arbiter sit. Quod ipsi placuit, Lex erat &c. Inde aliorum præterea interpretationem adducit, qui sensum verborum ad hunc modum reddunt: *Quamvis ego sum Mundi dominus & imperator atque ita legibus solutus, neque tenear ex præcepto aliquo subditis respondere, adhuc tamen lex sit domina & Regina Maris, id est, rebus quæ in Mari acciderunt, imperet mari, cum pertineat ad res Nauticas. neq; fiscus præferatur cũ subditorũ damno, sed fisci & privati æqua lãcẽ debet tractari justitia, & ideo respõdere tenebitur fiscus.* ità Franciscus de Amaya in Regio Granatensi senatu fisciRegii patronus. At JohannesIgneus sensum vult esse, ut Antoninus expressim dicat tam maris legem quam Mundi

Mundi dominum seipsum esse. *Ego quidem mundi dominus, lex autem sum etiam & Maris.* Quæ omnia quomodocunque accipiantur inquit Seldenus, dominii marini negàtionis ne vestigium quidem uspiam admittitur; sed ipsum etiam Maris dominum esse imperatorem satis adstruunt.

At contra vir doctissimus clarissimusque Samuel Petitus Gallus, etiamsi interpretari atque illustrare conatur responsum ut vulgo habetur, Imperatoris Antonini, tamen alium postremo subesse sensum hariolatur. Cujus sententiam atque expositionem licet eodem hoc Capite non prætereat etiam Seldenus, tamen quia ad manus sint ejus Miscellanea, unde ea Seldeno desumpta, verba hîc ipsa Petiti ponam, quæ ità habent:

Miscel lib. 3. cap. 11.

Non satis diligenter excußa sunt quæ refert ex lege Rhodia Volusius Macianus lib. IX D. de lege Rhodia.

Eudæmon ad Imperatorem Antoninum:

Græca superius posita sunt.

Domine imperator Antonine; Naufragium in Italiâ facientes direpti sumus à publicanis Cyclades insulas habitantibus.

Anto-

Antonini Imp. Responsum.

Ego quidem Mundi dominus, lex autem Maris (ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης) *Lege id Rhodia quæ de rebus nauticis præscripta est, judicetur; quatenus ei nulla nostrarum legum adversatur. hoc idem divus quoque Augustus judicavit.*

Quid hîc monstri est, eos qui in mari ad Italiam naufragium fecerunt, à publicanis, qui in Cycladibus sunt insulis, direptos fuisse? naufragium facientes in Italia, direpti sumus à publicanis Cyclades insulas inhabitantibus. *Quænam hæc est Cosmographia? Unde publicani Cycladum insularum ad Italiam? Præterea non negat Antoninus, se maris dominum esse, ut non possit leges dicere iis qui navigant; vides enim velle jus dici Eudæmoni, & publicanis, qui in Cycladibus insulis, ex lege Rhodia; neque item dicit se ità teneri hac lege Rhodia, ut non possit omnino Eudæmoni succurrere adversus hanc legem, si quid illi fiat injuria; sed vult Eudæmoni judicium reddi ex hac quidem lege, ità tamen ut Romanarum legum nulli adversetur hæc lex. Atque ex his manifesti satis arguitur vitii hic locus; de cujus porro emendatione agendum restat. Rescribendum itaque putamus:* ναυφράγιον πο-

ιήσαντες

ναυαγήσαντες ἐν τῇ Τηλίᾳ, διηρπάγημεν ὑπὸ τῶν δημοσίων, τῶν τὰς κυκλάδας νήσους οἰκούντων. i. naufragium facientes in Telio direpti sumus à publicanis Cyclades insulas habitantibus. *Corruptio hinc manavit: scriptum olim, ἐν τῇ Τηλίᾳ, quod cum non intelligerent homines libris corrumpendis nati, mutarunt in τὸ, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ. Emendationis ratio hac est. Telus erat una è Cycladibus. Stephanus* Τῆλος, νῆσος τῶν κυκλάδων, ἀπὸ Τήλου οἰκιστοῦ, τὸ ἐθνικὸν Τήλιος, Αἰσχροτίων ἐκ τῶν Αἰτωλίου. *Dixit autem Eudamon,* ναυφράγιον ποιήσαντες ἐν τῇ Τηλίᾳ, *supple* θαλάσσῃ, *naufragium fecimus in mari* Telino, *sive ad insulam* Telum, *qua ut diximus una erat de Cycladibus, itaque publicani, qui in insulis Cycladibus erant, undique advolarunt, ut dirsperent merces, qua naufragio peribant. Sequitur in Rescripto Antonini ad Eudamonem;* Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ ἄνεμος τῆς θαλάσσης, τῷ νόμῳ τῶν Ῥοδίων κρινέσθω τῷ ναυτικῷ &c. *id est*, Ego quidem Mundi dominus, at ventus (ὁ δὲ ἄνεμος) maris. Lege id Rhodia quæ de nauticis rebus est, judicetur &c. *Quarebatur Eudamon se naufragium fecisse; & praterea merces suas in naufragio à Publicanis fuisse direptas. At prius respondet Antoninus, se quidem Orbis dominum esse, sed tamen vento imperium esse in mari*: Ego quidem Mundi dominus,

at

ắt ventus (ὁ δὲ ἄνεμος) maris. Lege id Rhodia, quæ de nauticis rebus eſt, judicetur &c. *Quærebatur Eudæmon ſe naufragium feciſſe; & præterea merces ſuas in naufragio à Publicanis fuiſſe dereptas. Ad prius reſpondet Antoninus, ſe quidem Orbis Dominum eſſe, ſed tamen vento imperium eſſe in mari:* Ego quidem Mundi dominus, at ventus Maris. *neque à ſe legem vento poni poſſe: itaque ne faceret naufragium Eudæmon, à ſe præſtari non potuiſſe. Quod ad alterum verò attinet, jubet, ut ex Lege Rhodiâ cum Publicanis judicio experiatur.* Hactenus Petitus.

Ex quibus apparet duplex mendum inſediſſe pauculis illis verbis. Et primo quidem pro *Italia* legendum *Telia*, cum non in Italia, ſed circa Telum & illas Cycladum inſulas naufragium illud contigerit. Et denique pro ὁ δὲ νόμος, id eſt, *lex*, faciendum levi mutatione, ὁ δὲ ἄνεμος, id eſt, *ventus*. Quæ omnia ſi admittantur, ejuſmodi ſunt, quæ meo animo ſenſum rei commodiſſimum ac convenientiſſimum exhibitura videantur.

Seldenus nihilominus, licet coſmographiæ emendationi aſſenſum libentiſſime præbiturus videatur, lectionem tamen veterem receptamque Reſponſi Cæſarei mutandam non exiſtimat, exceptâ duntaxat

interpunctione. Sic enim deinceps loquitur:

Punctorum sæpissime ratio nulla habita est in codicibus priscis, neque usus ullus. unde posteris deinde syntaxis confusio. Perquam exigua autem eorum heic mutatione sensus mihi redditur non solum in deprecationis rem appositus & manifestus, verum etiam tum somnio illo de Maris dominio Imperatori ibi negato, tum commento de Marino legis dominio expressim ibi tradito plane liberatus. Nec quod voluit imperator satis assecutos esse hactenus interpretes, in animum possum inducere Nam quid hoc ad rem? Ego sum Mundi dominus quidem, lex autem Maris domina. *Si de lege generatim dicatur, certe lex aque erat & continentis domina. Etiam in Continente, ut in pelago, legis omnimodæ dominus ipse Cæsar. Atque ita sane nihil ad deprecationem hactenus attinuisset responsum. Si de lege Rhodia intelligas, eo sensu ut eam legem esse maris dominam vellet imperator (quemadmodum Alciatus) quid illud est quod sequitur? Lege Rhodia finiendam rem, quatenus Romanarum legum nulla adversetur. Anne Lex Rhodia simpliciter Maris domina, quæ nihilominus, etiam dum eo insignita est titulo, legibus Romanis est coercenda? Concoqui hæc nequeunt. Interpunge igitur, aut ad hunc modum:*

dum: Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος. ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης. Τῷ νόμῳ τῷ Ῥοδίων κρινέσθω τῷ ναυτικῷ ἐν οἷς μή τις τῶν ἡμετέρων αὐτῷ νόμος ἐναντιοῦται. *id est,* Ego quidem Mundi dominus. Sed verò hujuſmodi ſeu illa lex, ſeu Mos eſt Maris. Lege Rhodia decernatur nautica, quatenus eidem noſtrarum legum nulla adverſatur. *Aut ſic:* Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης τῷ νόμῳ τῷ Ῥοδίων &c. Ego quidem Mundi ſum dominus. Sed verò lex ſeu Mos ille Maris, ex lege Rhodiorum nautica, judicetur ſeu decernatur, quatenus &c. *Eudamon Aſiaticus, Nicomedia Bithyniæ urbe Oriundus, Mari in Telio (ſeu Ægæo quod circa Telum) naufragium paſſus conqueritur bona ſua publicanos Cycladum invaſiſſe, opem Auguſti implorans, perinde ac ſi injuria ſummâ publicani ex ejus calamitate compendium ſibi feciſſent. Dominum eum ſalutat & imperatorem. Reſponſo autem dominum ſe libenter agnoſcit imperator, adeoq; dominum ut Orbis Terrarum, etiam ipſius Mundi dominatu ſuo contineri aiat. Quo etiam innuit ſuum eſſe ſupplicibus, qui injuriâ afficerentur, ſuccurrere. At verò quod ad rem attinebat querelæ, ſeu deprecationem de naufragij bonis à publicanis injuſte direptis, id non ſatis conſtare. Quippe (ſi prior lectio noſtra, ſeu interpunctio admittatur) generatim*

 inquit,

inquit, & regulariter mos obtinet maritimus, seu lex Maris qua Naufragorum bona ad publicanos pertinent. Nam ita ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης ille vero mos *seu* lex illa hujusmodi est maris, *refertur ad rem à publicanis gestam, quà in deprecatione breviter narrabatur. Quoniam verò mori seu legi huic maritimæ poterant esse, sive ex privilegio, sive ex bonorum qualitate, sive ex aliâ aliquâ non minus, pro re natâ, obtinente lege, temperamenta aliquot, quorum ratione forsan aut publicanis eßet, hac in causâ, bonis abstinendum, aut conquerenti ob temporalem aliquam exceptionem non agendum; ideo legibus Rhodiorum navalibus, rem tam succinctè nullisque circumjectis circumstantiis in libello expressam, rectè voluit decernendam; sed quatenus interea leges Romanæ non adversarentur. Neque multum discrepat sensus, si posterior admittatur interpunctio & versio. Mundi quidem sum dominus, & ditione meâ tam Mare quam tellus continetur. In utroque injuria affectis, ut jus exigit, libenter succurro. Sed verò quodnam sit hâc in causâ jus maritimum, & an quærenti fuerit succurrendum, decernatur ex Rhodiorum legibus quæ in mari, permittentibus nobis, obtinent, ubi nostris non reluctantur. Ad priorem autem sensum, quo lex maritima de Naufragorum bonis ac jure Publicanorum*

(id

(id est Fiſci, cujus jus in eos tranſlatum) aſſeritur, firmandum, haud parum facere mihi videtur, ſi conſtiterit ejuſmodi legem ſeu morem tunc temporis obtinuiſſe. Quod interpretes heic admittere non ſolent.

Quâ equidem clariſſimi Seldeni expoſitione, ut omnia illuſtriora reddi, cunctaque ob oculos quàm luculentiſſime proponi haud inficias iverim; itâ an omnes ejuſmodi liberali non modo interpunctioni, ſed expoſitioni quoque, præſertim quæ poſteriori eſt loco poſita; ſuum adjecturi calculum ſint, admodum dubito. Nec video, quâ formâ ſive dicendi genere efferri poſſit, ſeque nobis probet illud, *lex maris ex lege Rhodiorum nauticâ judicetur.* Quid enim eſt, *lex lege judicetur.* vel *lex nautica*, ex lege nautica Rhodiorum judicetur? Nec temere idcirco à Seldeno aſſumpta interpretatio, ut *lex* idem ſit quod *mos.* Sed his utcunque acceptis, aut, ſi ita placet, in medium relictis, mihi, quod antea etiam injeci, præcipue ſequi ſedeat, quæ eſt jam modo ex *Samuele Petito* adducta tam emendatio quàm interpretatio; præſertim ſi ea illius conjectura aliquo meliore codice aut vetere ſcripturâ fulciretur. ut nimirum imperator ſe mundi, tempeſtates verò ac ventum Maris agnoſcat dominum.

num. Etenim receptum creditumque jam olim est, & ità poetæ loquuntur, regnum scilicet hîc (id est, in mari) Æolũ & Neptunum tenere, cum præsertim, ut ille inquit,

Varro satyr. Marcipor.

Venti frigido se ab axe eruperunt,
Phrenetici, septentriodum filii,
Secum ferentes tegulas, ramos, syros.

Tum inquam contremiscunt aut jacent, quæcunque in adversum opponas sive pares, haud aliter quam inter arma leges solent. ut meritò imperator nihil se hic posse, sed esse in potestate ventorum cuncta concedat. Eis à se legem non poni, neque potuisse præstari, ne faceret naufragium Eudæmon. Et eo alludens sapientissimus ille Cato senior, tria per omnem vitam accidisse sibi dixit, quorum pænituisset: primum si quid arcani fæminæ credidisset: secundum, si navigio vectus quopiam esset, quo pedestri itinere pervenire licuisset: tertium, si quis dies ipsi per negligentiam absque fructu effluxisset. Etenim navigio vehens & mari jam creditus, sciebat in potestate ventorum se esse; qui cujusmodi futuri essent, adversi vel prosperi, cum ignoraret, nihil quoque de itinere suo statuere certi poterat. Et huc quoque respici-

respiciens maximus ille Regum Canutus, Angliæ, Daniæ ac boreæ propemodum universi Rex, cum se quoque nihil adversus mare ejusque vim posse demonstratum cuperet, ac forte fortuna secundum littus obambularet, essetque Rex omnium potentissimus ab accurrentibus ac ceteris, qui ex domesticis atque aulâ aderant, salutatus; idque universi, qui circumstarent, comprobare viderentur, ille & vultu & manu indecoram salutationem respressit, & tali præterea argumento coarguit. Veste enim exteriore in terram depositâ ac super convolutâ ad littus maris sedens, vel, ut alii, sede regiâ in littore positâ, alluentem oceani undam his cæpit verbis increpare, *Tu mare ditionis mea es, & terra, in quâ sedeo, es mea; impero tibi ac denuncio, ne in terram meam ascendas, nec membra, aut vestem domini tui madore perfundas.* At mare nihilominus æstu insurgens totum permadefecit. Tum ille ad suos conversus, *Videtis*, inquit, *quem Regem potentissimum appelletis, qui ne illas quidem aquarum guttulas cohibere atque imperio meo possum remorari? Solus itaque universi conditor ac rector Deus hoc honore ac nomine compelletur.* Quâ erga summum rerum moderatorem, animi demissione nescio an quisquam Christiano-

stiano-

stianorum principum præferri Canuto debeat, certe Antoninum hîc etiam, cognomento licet Pium, pietatę superavit. Nam ut ille Maris dominum, non se quidem, sed, ut positũ, superius ventum ventorumque vim agnovit;ità Canutus ulterius ascendens, etiam mare ipsosque ventos, rerum supremo arbitro, Deo subjecit. Quod ipsum eleganti mehercule epigrammate expressum aliquando à se Scriverius noster, & ad me missum, cum latere amicum noluerit, etiam hîc apponendum censui. Sed priusquam appono, ipsa Seldeni verba, cujusmodi ea lib. 2. cap. 12. Maris Clausi, ex Chronico Huntindoniensis & Florilegi ad an 1035. expressa ab eo habentur, præmittam, quæ sunt ista: *Canutus autem Rex sua ditionis esse Oceanum Britannicũ verbis expressissimis item est testatus. Is in littore Southamtoniensi, ad æstum maris, sedili posito discumbens, ut etiam Reges ipsos homines esse assentatoribus manifestaret, Mari æstuanti ad hunc modum imperaße fertur:* Tu meæ ditionis es, & Terra in qua sedeo mea est. Nec fuit qui impune meo resisteret imperio. Impero igitur tibi, ne in terram meam ascendas, nec vestes, nec membra dominatoris tui madefacere præsumas. Mare vero de more conscendens,

pedes

pedes Regis & crura sine reverentia madefecit. *Unde Rex resiliens neminem Regis nomine dignum esse pronunciavit præter eum unicum, cujus nutum tam Mare quàm Terra observaret. Neque postea auream coronam induere voluit, sed imagini Servatoris cruci affixæ consecravit. Ipsum se interea Maris dominatorem, æque ac insulæ, esse palam est heic professus.* Hucusque Seldenus. Jam, quod dixi, Carmen, partem priorem & quatenus res ipsa à chronologis est indicata, graphicè exprimens, est ejusmodi:

Ad Regem quicunque MARIS IUS *deferet omne,*
Et Mare claudentis sentiat esse capax:
Discat ab exemplo Regis meliora Canuti:
Assentatores discat inepta loqui.
OCEANUM *inspectans, residensque in littore curvo*
REX, *Maris instantem cedere jussit aquã:*
Disce, inquit, leges; & habenas disce Britannas:
Quantulacunque, meâ sub ditione fluis.
Ut Terræ dominus, sic & Maris esto Canutus:
Serviat adstrictis Ennosigæus aquis.
Et JUBET. *(ô nullas sortite Tridentifer aureis;*
O vana, & rapido verba ferenda noto!)

O 5 STA

STA MARE, STA: *præscripta tibi ne limina transi:*
Hanc certè pictam tangere parce togam.
Dixerat: insurgunt decumanis fluctibus undæ,
Nec dubitant sacros Regis adire pedes,
Ille abit indignans, madidusque aspergine ponti,
Arbitrii non est res, ait, ista mei.
NUMINIS *est quodcunque fluit Mare, Numine plenum:*
Imperium salsæ Rex homo nescit aquæ.
Addidit, indignum specioso nomine Regis,
Quem nolit dominum Tethyos unda suum.
Non alius Mare quam Rector frenabit Olympi.
Quis Terræ famulas tam bene junget Aquas?
Aurea quin etiam capiti detracta corona est,
Ad Servatorem jussa redire suum.
O, utinam reddant hunc tempora nostra Canutum!
Nec, quod vir sapiens spreverat, alter amet!

P. S.

CAPUT

CAPUT XV.

Lex Rhodia, Lexque maris quid Seldeno. Deque naufragiis pauca addita.

COnnectit continuò superioribus excutitque Seldenus eodem isto Capite XXV. lib. I. quid de naufragis eorumque bonis senserit olim, statueritque idem Antoninus, ut nimirum hoc pacto ostendat, locum esse posse interpunctioni suæ, de quâ jam modò dictum, ut & interpretationi, quâ voluit, ut *lex maris* intelligeretur atque aliud haud esset quam, *mos maris*, seu, *mos maritimus*, si nimirum palam fecisset, eum tum (hoc est tempore Antonini) obtinuisse morem, ut in fiscum scilicet ac jus publicanorum bona naufragorum rejicerentur. Quod ut clarius pateat; ipsa advocanda ponendaque Seldeni verba sunt, quæ, loco jam indicato, ità habent:

Cæterum ipso Antonini hujus Augusti ævo (Antoninum Pium intellige, quem scribit Julius Capitolinus, in jure sanciendo usum fuiße Volusio Mæciano Jurisconsulto, è cujus libris, Deprecatio & Responsum, quod tractamus in Pandectas transscriptum est) legem seu morem

rem de Naufragorum bonis fisco applicandis vim habuisse, non obscuris colligitur ex indiciis. Omnia fere, quæ in Pandectis occurrunt de eis pristino domino servandis, è Paulo, Callistrato, Ulpiano. qui compluribus annis post Antoninum hunc floruêre, desumta esse manifestum est. Nonnihil etiam ad eandem rem è Prisco Javoleno, qui Antonino huic coætaneus. Sed imperavit Augustus hic annos XXII, *& sanctione, ut videtur ex Javoleno, fiscalem hac in causâ rigorem mitigavit. Unde facile evenire potuit, ut sub eodem & vis inesse potuerit legi seu mori, qualem diximus, atque sub eodem potuerit sive abrogari sive mitigari. Constitutio principalis, quæ in codice Justinianeo, hac in specie, nolit se interponere, ab Antonio Contio, Jureconsulto præstantissimo, Antonino Augusto ex autoritate codicis veteris MS. tribuitur, tametsi in editis Constantini nomen præfigatur. Verba sunt:* Si quando naufragio navis expulsa fuerit ad littus, vel si quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat, Fiscus meus se non interponat. Quod enim jus habet fiscus, in aliena calamitate, ut de re tam luctuosa compendium sectetur? *Etiam & sub Adriano, hujus, per adoptionem, patre ejusmodi quid rescriptum esse docet Ulpianus:* Licere unicuique (*sic Ulpianus*)

Lib. I. C. de Naufr.

L. 13. ff titul. de incendio.

anus) naufragium suum impune colligere constat, idque imperator Antoninus cum divo patre suo rescripsit. *Liquidissima sunt in hisce vestigia usus, sub id tempus, juris, quale diximus, fiscalis; quod est contra vim rescriptorum veterum, repullulare solitum esse certò scimus. Nam & sub Theodosio seniore in usu fuisse illud aliquo elicitur ex Valgu, seu Victoris, Naufragio apud D. Paulinum.* Epist.37.ad Micar. *Exempla etiam similia sunt in Imperii Romano-Germanici littore Alia adferri queant, ubi tamen leges aliquot in contrarium lata. Quin & Rhetores prisci, tam Graci quam Latini, dum de Forensium qui quastionum statibus exempla adducunt, hanc ipsam legem seu morem de naufragio moribus aliis in Graciâ ac Romano imperio usitatis ac vetustis immiscent; velut id quod erat receptissimum. Sopater & Syrianus in Hermogenem*: Lex est spolia, quæ reperiuntur, ad ducem exercitus attinere; lex item, Naufragium esse Publicanorum. Mari procelloso, spolia in portum inferuntur. Controversia de iis oritur inter duces & publicanos. Hac in specie non oportet legum lectione frustra torqueri, sed ipsam rerum naturam introspicere. Artis Rhet. Lib. I. *Quastio scilicet est, spolia an naufragia jam dicenda hac bona. Curius item Fortunatianus*; Quæ est simplex definitio? Quum

Quum unam rem ſimpliciter definimus. Ut, Naufragia ad publicanos pertineant. Cujuſdam naufragi corpus cum ornamentis ad littus expulſum harena obrutum eſt. Id Publicani eruerunt. Rei ſunt ſepulchri violati. Hîc ſimpliciter quæritur, quid ſit violare ſepulchrum. *Quin ſcripſiſſe Deprecationem illam & Reſponſum Voluſium Matianum*, in libris Publicanorum ex lege Rhodia *liquet, id eſt, in recenſione jurium ſive fiſcalium ſive Publicanorum, in quibus etiam naufragii è fiſco applicandi ſive jus ſive Mos.* Quibus poſtremo addit: *accommodum eſt hiſce, ut in reſponſo illo Antonini Auguſti verba illa: ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης per*, lex vero illa Maris *vertantur, ſeu* Mos ille Maritimus, *quem, ad leges Rhodias voluit ita ille exigi atque decerni, ut interea, ſi quod reſcriptum aliave lex Romana adverſaretur, ne Rhodia quidem vim obtineret.*

Quibus ex omnibus colligere eſt, Rhodiæ quidem legi, quæ de naufragiis fuit, eam vim ac mentem fuiſſe, ut bona naufragorum fiſco ac publicanis adjudicarentur; Quæ an eadem quoque ſtatuerit Pius Antoninus, quamvis aſſeverare Seldenus haud videatur, morem tamen inveteratum ejus ævo obtinuiſſe, non obſcuris indiciis poſſe colligi declarat. Nam ſane id ab eo

lege

lege latâ decretum si assevcraret, objici continuo posset, quod etiam ipsemet adducit, Adriani Imperatoris Rescriptum, quo intelligitur idem hîc ab Antonino, quod jam ante à divo ejus patre Adriano, fuisse statutum, teste Ulpiano, cujus hoc fragmentum reperitur: *Licere cuique naufragium suum colligere constat. idque Imperator Antoninus cum divo patre suo* (Adriano,) *rescripsit.* ut non immeritò nec sine ratione secutus sit Antonius Contius, Jurisconsultus præstantissimus, manuscriptam potius codicis Justinianæi lectionem, qua principalis illa, quæ eodem in codice l. 1. c. de naufragiis, occurrit, constitutio, non Constantino, ut habent vulgata exemplaria, sed Antonino tribuitur: Adeò ut cetera, quæ exinde à Seldeno referuntur de more confiscandi naufragorum bona magis ex corrupta consuetudine, quæ paulatim invaluerat, quàm ex lege fractita sit dicere. Et ea tamen ipsa an ejusmodi sint, quæ faveant multum commodentque versioni, sive interpunctio est, quæ à Seldeno tentata in illo Antonini Augusti Responso, ἐγὼ νόμου &c. aliis dispiciendum relinquere, quàm hoc ipsum pluribus hîc retractare aut ventilare satius existimo. Saltem quæ à nobis est memorata viri clarissimi

rissimi Samuelis Petiti verborum illorum in eodem Responso Emendatio, & eadem deinceps ut est jam verbis quoque nostris vel explicata uberius vel illustrata, nullum præ se ferre ea singula maris dominium patere manifestò putem. Quod addendum fuit, ob verba, quæ continuo exinde eodem Seldeni capite XXV sub calcem leguntur, ista scilicet: *Sed ut hanc rem demum expediamus, sive vulgatam versionem, sive nostram quis malit, Dominum Maris in responso illo negari aut in eo quidquam vestigii, quod dominio ejus refragetur, comperiri, nemo hominum puto, nisi rationi ipse renunciaverit, re totâ rite perpensâ, existimabit.* Lector igitur quid hîc statuendum, quidve sequendũ etiam, aut non sequendum sibi putet, ipse hinc secũ constituat. Vide & supra pag. 53.

Possit jam dictis Coronidis vice non incommode subijci, quod naufragia spectet, verisimile videri, hominum circa ea, & maximè Publicanorum, avaritiam, haud semel ab optimis Imperatoribus fuisse legibus coercitam, sed reprimi difficulter potuisse, quòd loca ad littora & syrtes collocata, ubi mare tantum & solitudines, nec ullibi tribunal aut judices, majorem quoque ex eo delinquendi occasionem iisdem præbuerint. Quibus & illud accedit,

quod

quod leges ab antiquo latæ in promptu essent, quæ Publicanis faverent, eorumque foverent cupiditatem. Rhodiam enim, ut indicatum, huc abire satis manifestum est; licet novis eam Rescriptis identidem confutare ac tollere imperatores non intermitterent. Quod ex Rescripto, de quo dictum, non Adriani modò, sed & filii ejus adoptivi Antonini Imperatoris, qui confirmare Rescriptum illud patris sui studuit, liquere potuit. Nam alias civiles illas constitutiones seu leges, quæ sæpenumero sunt injustissimæ, ut ea, quæ bona naufragorum fisco addicit, ipsæ naturæ leges redarguunt, nihilque esse iniquius clamant, quam si quis alicujus dominium aut fortunas in se transferre sine ullâ præcedenti probabili ratione instituat. Unde & meritò, quæ superius est posita, Constitutio Principalis Antonini, vel, ut alii habent, Constantini, ità loquitur: *Ecquod jus habet fiscus in aliena calamitate, ut in re tam luctuosâ compendium sectetur?* Nec aliò respexit poeta Græcus, cujus verba, Latino senario reddita, ità habent: Euripid. Helenâ.

Sum naufragus, spoliare quod genus est nefas.

Et Dion Prusæensis Oratione VII de nau-

fragio agens, *Absit*, inquit, ô *Jupiter, ut lucrum captemus ex hominis infortunio.* Quod tamen quàm aliquandiu pertinaciter obtinuerit etiam apud Christianos principes, ostendunt, quæ refert Bodinus de legato Cæsaris; Qui *cum questus esset coram Henrico II Francorum Rege duas naves ad littus ejectas, & ab Jordane (principis nomine) captas esse, easque restitui postularet, Annas Mommoransius, Magister equitum, respondit, ea quæ ad littus fuissent ejecta, gentium omnium jure, ad principes, qui littoribus imperarent, pertinere. Ita jus invaluit, ut ne Andreas quidem Doria questus sit de Navibus in littus Celticum ejectis & à præfecto classis Gallicæ direptis.* Ità Bodinus. Apud boreæ reges ac nationes idem usitatum aliquamdiu, immutavit tandem ac sustulit, summo omnium, qui mare id boreum frequentant, bono, *Christiernus* ejus nominis II. legemque tulit, quæ non nisi ab optimo principe (quamvis ille, ob crudelitatem in suos postmodò perpetratam, sequius audit) ferri ac promulgari debuit. Hac statutum, ut naufragis sua redderentur, æquo tantum pretio depenso iis, qui laborantibus suâ operâ curâque succurrissent. Memorat Cornelius Scepperus, homo Flander, ejusdem Christierni Vicecancellarius, audivisse non

semel ex ipso Rege seieâ ex lege deperisse ipsi supra centum aureorum millia annui naufragii. Sed hæc occasione eorum, quæ iam dicta, nonnihil extra rem; nunc in gradum ac lineam redeamus.

CAPUT XVI.

De maris communione; & quatenus ea admittenda; dissertatum: Vasquius Hispanus ejusque sententia propius explicatâ illustrataque.

POstremò Capite XXVI, quod omnium libri prioris ultimum est, differit Seldenus de Recentiorum Jurisconsultorum super maris communione sententiâ. Hanc ipsis natam inolitamque ait ex eo, quod Ulpiano sive alii alicui magistro vetusto, quam par erat, addictiores, in verba eorum juraverint. *Nisi dicamus* (ità porro addit) *eorum nonnullos non tam jus ipsum hac in re, quam jurisconsultorum, quæ traditæ sunt, opiniones explicaße. Perinde ac si quis Astronomica Aristotelis; Thaletis sententiam, Mari terram, ut discum, innatare; Stoicorum, hoc illam ut cingulum ambire,*

Veterum de immenso sub Æquatore calore, & quæ sunt ejusmodi alia, à posteritate, cui illuxit observationum experientia, rejecta damnataq; ità explicaret; ut non tam rem ipsam disquirere, quam authoris, cujus vestigia premeret, personam (ut quid ille tantum sentiret doceatur) induere videretur, Sed ut radice succisa arbor corruit, ità summota Veterum illorum autoritate, recentiorum cuncta ab eâ tantum suffulta enervantur. Hactenus Seldenus.

Nos, quæ ejus fuêre, excussimus superius Capite XIII. ac demonstravimus communionem constitui debere in iis præsertim quæ venire in proprietatem nequeant, in ceteris & quæ aliter se habent inque proprietatem deduci possunt aliter rem habere, nec eam à jurisconsultis etiam vetustioribus negari, ut est suo loco ibidem sed obiter memoratum. Quæ sane ejusmodi sunt, quæ haudquaquam comparanda cum Aristotelis Astronomiâ, aut disco Thaletis, vel cingulo Stoicorum, aut denique cum eorum opinione, qui sub æquatore calorem immensum, ac zonam æstu inhabitabilem statuunt. quamvis & alii ex iisdem sint, qui saniora docuerunt, ut est à nobis suo loco ostensum; & maxime ubi versum illum Nasonis de Zonis:

Qua-

Quarum quæ media est non est habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, Ovid. 1. Metam.

Explicamus in. Tractatu de globis cœlesti & terrestri eorumque usu, ab Hondio olim Amstelodami evulgato, ad cap. 4. Partis 1. Hinc addit Seldenus:

Jam verò quod è Ferdinando Vasquio superius adducitur, rationibus nititur aut manifestò falsis, aut ad rem non pertinentibus. Nam quid hoc est. Mare ab origine Mundi ad hodiernum usque diem esse fuisseque semper in communi nullâ ex parte immutatum, ut est notum. *Certe notissimum est iis, qui gentium seculorumque mores receptos juraque introspexerint, id quod maxime est contrarium: id est, Maria aliquot tum in principum, tum in privatorum dominium patrimoniumque, jure exploratissimo transiisse, ut ex supra ostensis luculenter comprobatur.* Quæ verba Vasquii, ut meam hîc interponam sententiam, facile conciliari posse existimo, modò Vasquium de Mari accipiamus, cujusmodi vulgo universale vocamus. Quomodo accepta quid magnopere incommodi verba ejus habeant non video. Et accipiendum ità Vasquium, ver-

ba, ejus, quæ continuò ſequuntur non obſcurè indicant, iſta ſcilicet: *Et quamvis ex Luſitanis magnam turbam ſæpe audiverim in hac eſſe opinione, ut eorum Rex ità præſcripſerit navigationem Indici occidentàlis ejuſdemque vaſtiſſimi Maris, ità ut reliquis gentibus æquora illa transfretare non liceat, & ex noſtriſmet Hiſpanis vulgus in eadem opinione fere eſſe videatur, ut per vaſtiſſimum immenſumque pontum ad Indorum regiones, quas potentiſſimi reges noſtri Hiſpaniarum ſubegerunt; reliquis mortalium navigare, præter quam Hiſpanis, jus minime ſit; (quaſi ab eis id jus præſcriptum fuerit) tamen iſtorum omniũ non minus inſanæ ſunt opiniones, quàm eorum, qui quoad Genuenſes & Venetos in eodem fere ſomnio eſſe adſolent. Quas ſententias ineptire vel ex eo dilucidius apparet, quod iſtarum nationum ſingulæ contra ſeipſas nequeunt præſcribere; hoc eſt, non Reſpublica Genuenſium contra ſemetipſam; non regnum Hiſpanorum contra ſemetipſum; non regnum Luſitanorum contra ſemetipſum. Eſſe enim debet differentia inter agentem & patientem. Contra reliquas verò nationes longe minus præſcribere poſſunt, quia jus Præſcriptionum eſt merè civile. Ergo tale jus ceſſat cum res agitur inter principes vel populos, ſuperiorem non recognoſcentes in temporalibus.*

Qui-

Quibus ex Vasquii verbis, quæ loco priore sunt posita, quæque vastissimum immensumque pontum, ut verba habent, mareque, quod Indias interluit, nominant, satis nos docent, universale ab eo mare intelligi; quod hîc ad speciale non debet trahi. At reliqua, quæ sequuntur, hicque à Seldeno adducta non sunt, ad maria forte alia ire non diffitear. De quibus quid sentiam, & quatenus ea, & sæpe etiam quàm ea difficulter dominii capacia sint, consideratâ vel majore vel minore eorundem vastitate, jam ante indicasse nos existimo; allato, inter cetera, Tyrrheni maris, quod sibi adversus Romanos vindicare jam olim Carthaginenses instituerant, exemplo, quod est apud Polybium, notissimo.

Hinc iterum ibidem Seldenus: *At verò & præscriptionem cessare inter invicem exteros, neque in jure gentium, sed Civili tantum, locum vult* (Vasquius illustrium controversiar. lib. 1. cap. 51. §. 23.) *habere: adeo ut inter eos, qui civili, quod præscriptionem admittit, juri communiter non subsunt (veluti inter principes binos supremos) præscriptio juxta ejus sententiã vim sortiatur nullam. Quo quid absurdius dici, ne cogitari quidem potest.* Respicit haud dubio hîc Seldenus

illa Vasquii Verba, quæ sunt illustrium Controvers. lib. 2. cap. 89. §. 20. hæc nimirum, *Jura Civilia cujuscunque regionis, quoad exteros populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quàm si revera non esses tale jus aut unquam fuisset; Et ad jus commune Gentium primævum vel secundarium est recurrendum, eoque utendum, quo jure talem Maris præscriptionem & usurpationem admißam non fuisse unquam constat.* De quibus, ultra quæ modò dixi, pronunciandum mihi non sumo; aliis, & quibus ea, quæ merum jus spectant, curæ sunt, hanc, qualiscumque est, spartam exornandam demandans.

CAPUT XVII.

Mare magnum æque atque exiguum dominij capax non esse monstratur; addito totius disputationis epilogo.

HInc eodem adhuc capite XXVI, hæc habet Seldenus:

> *Partis exiguæ & majoris discrimen in dominio privato statuendo locum (puto) non habet.*

existi-

existimans scilicet, mare, quantumvis magnum ac vastum, æque atque exiguum, dominij esse capax. Nam addit statim:

Et sane ut occuparetur totus oceanus, nemo existimare potest non esse difficillimum. Si tamen occuparetur, ut fretum aut sinus, ut totus orbis veteribus occupari à principibus dictus est, æque etiam in dominium occupantis possit transire.

In scholis responderi vulgo solet, à posse ad esse non valere consequentiam. hîc quę iterum iterumq; jam ante meminimus attulimusque, reponere atque identidem adferre liceat, addereque, quę diximus toties de maris immensitate deque incertitudine ejus elementi in loco etiam terris hinc inde concluso infusoque. Nam oceanum illum magnum quis ignorat velut immensum, infinitum, rerum parentem ac cælo conterminum ab antiquitate habitum ęstimatumque? adeò ut quod deinde sub calcem hujusce capitis epilogi loco ab eodem clarissimo viro memoratur:

Cæterum universis, quæ hactenus ex tot sęculorum gentiumque moribus ac jure tam plurimarum civili quam communi seu in-

terveniente deprompta sunt, rite perpensis, nemo (puto) dubitabit, quin neque in natura ipsius Maris, neque in jure sive divino sive Naturali sive gentium quid maneat, quod ità dominio ejus privato reluctetur, ut id non jure omnimodo atq; exploratissimo queat admitti; adeoque quin jure qualicunque Dominij privati capax sit qualecunq; Mare, quod erat demonstrandum,

reluctari dicimus rei naturam ceteraq; jam toties dicta haud sinere ut *mare omne*, vel, ut habent hîc verba tua Seldene clarissime, QUALECUNQUE MARE dominij privati capax habeatur. Etenim mare cum liberum, aut clausum dicitur, indefinite nec satis plene dicitur; quia Mare id Liberum tantùm intelligitur, quod in proprietatem occupantis venire nequit; sicuti clausum, quod jam occupatum claudi ac subjici dominio inque proprietatem venire potest. Idque ut demonstrandum tam hîc, quàm ad librum posteriorem erat, ità quoq; demonstratum utrobique sic satis existimo.

DIS-

DISCUSSIONUM HISTORICARUM MANTISSA.

In quâ

De patriâ agitur seu solo natali Constantini Magni; asseriturque non Dacia, ut statuit Cedrenus; vel Britannia, ut Baronius scriptoresque Britanni, sed esse Bithyniæ Tharsus. divus item Paulus Tharsensis.

SUperius, ubi de Constantio Chloro ejusque filio Constantino, ac rebus cujusque, injectum est, nihil, utpote ad rem non spectans, de Constantio est memoratum, qui Eboraci in Britannia supremum diem clausit, relicto filio Constantino, Magno exinde dicto. Hic in Angliâ tum consistens ibi confestim, defuncto patre, ut docent Panegyristæ, imperator est salutatus. Quod Panegyristæ unius verbis itâ est prolatnm, ut ibi non Cæsarem aut Imperatorem, declaratum, sed natum etiam plures existimaverint. In his non solum Polydorus Virgilius,

gilius aliiq; scriptores Britanniæ fuêre, verum & Baronium fuisse, iisdem Panegyricis male intellectis, indicio sunt ejusdem annales. Camdeni cum illa in Britanniâ ejus

Romani in Britan.

legerem: *Britanniam* (post Allectum & Carausium) *plene recuperatam magnâ cum laude administravit Constantius ille Chlorus Christiani nominis admodum studiosus, brevique Eboraci diem obiit; ubi protinus milites filio ejus Constantino magno purpuram injecerunt, qui & Rempublicam Romanam in libertatem asseruit, & Christianam pietatem maxime instauravit,* quæ, inquam, cum legerem, existimaveram haud ulterius acceptũ ab eo Panegyrici authorem, quàm, ut debuerat, de imperio ac purpurâ in Constantinum per militem ibi translatâ; At sequentia inspiciens, ubi de Brigantibus & Eboraco agit, hæc repperi: *Hîc* (Eboraci) *ex priore conjuge Helenâ Constantinum Magnum, Romanæ urbis, ut est in antiquis epigraphis, liberatorem, quietis fundatorem, Reipublicæ instauratorem* (Constantius) *suscepit.* Ex quibus etiam ejusdem fuisse cum ceteris sententiæ accuratissimum hunc virum animadverti: & eum exinde sequutum, aut ab eo haud dissentientia attulisse elegantissimum quoque Seldenum in Analectis Anglobritan. Ubi inter cetera hæc le-

Cap. 7. lib. 1.

gun-

guntur: *Terra ista nostra percolato martyrum sanguine humigata, principem, cui nihil prius erat quàm Christianam fovere religionem, Britannico sanguine natum (summum insulæ decus) tunc temporis nutrivit, atque in imperium evexit; Constantinum nempe illum, quem ex Helenâ Cœli Reguli (qui Asclepiodotum regno spoliarat) filia primis nuptiis ductâ Constantius Chlorus Cæsar, dum in Britanniis agebat, susceperat.* Inde addit hæc Eumenii Panegyristæ verba: *O fortunata & nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti.* & post pauca, quæ ibidem sequuntur, ista scilicet; *Dii boni quid hoc est, quod semper ex aliquo supremo fine Mundi nova Deum numina universo orbi colenda descendunt? Sic Mercurius à Nilo, cujus fluminis origo nescitur; sic Liber ab Indis prope consciis Phœbi orientis Deos se gentibus ostendêre præsentes. Sacratiora sunt profectò mediterraneis loca vicina Cœlo & inde propius à Diis mittitur imperator, ubi Terra finitur.* Et statim Seldenus ibidem: *Constantinus ille Augustus è Britannâ & in Britanniâ natus, imperator in Britanniâ salutatus, Romanum imperium in Britanniam quasi transtulisse videtur.* Quibus & ille panegyristæ locus, qui est incerti panegyrici, Maximiano & Constantino dicti,

cti, addendus præterea, iste nimirum: *Liberavit ille* (Constantius pater) *Britannias servitute, tu etiam nobiles illic oriendo fecisti.* Quibus in locis omnibus verba illa, *illic oriendo*, & quod præcedit, *quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti*; &, *inde mittitur imperator*, ità de Britanniâ accipiunt, quasi natus ibi susceptusque Constantinus ille sit; cum nihil aliud velint, hæcque authorum eorum mens sit, gratulari se, ibi ortum factumque imperatorem Constantinum; quodque eum proclamatum Cæsarem Britannia prima viderit; & ab ultimo quasi boreâ eoque terræ tractu, qui cœlo & astris quodammodo videretur vicinus, missus adesset imperator. Hoc ità esse, & ità accipiendam vocem præcipue *oriendo*; satis ostendant similes apud panegyricos illos locutiones, &, inter ceteras, illa, quæ est Eumenii: *O felix beatumque ver novo partu, jam non amanitate florum, nec viriditate segetum, nec ipsis tantum favoniis, & luce serenata lætum atque venerabile, quantum* ORTU *Cæsarum maximorum*! ubi per *ortum* similiter intelligit Constantium & Galerium in Imperatores allectos. Erat enim antiquis illis velut alter natalis & quasi quædam de novo creatio Cæsarem aut consulem renunciari crearique. Unde & cre-

& *creationis* vox eo significatu etiamnum Latinis in usu hæret. Quin & Cicero pro P. Sextio Nonas Sextiles *Salutis natalem* appellavit, quod eo die in Quirinali ædes ei esset consecrata. Quo & Martialis respexit illo versu, *Maia Mercurium creastis idus*. *Creastis* inquit, quia templum tum ei fuerat dedicatum, de quo Livius & Festus. Et adde quod martyribus olim passionum dies, eorum natalis sit appellatus, quemadmodũ notavimus alibi. In Orig. Fran.

Verum si nec ista ad præoccupatã hanc è mentibus opinionem, &, ut ille loquitur, ad avias veteres pulmone revellendas sufficiant, ecce Panegyrista ipse Eumenius, qui pro parte etiam commento huic, sed perperam intellectus, occasionem dedit, id ipsum vel maxime confutabit. Diserte enim refert ille, quod minus animadversum viris doctis video, quamvis & Sextus Victor idem memoret, Constantinum nimirum Magnum fuisse in rerum naturâ antequam in Britanniã trajiceret pater Constantius, imo agentem hoc eum continuo insecutum, ac patri, qui ibi supremum mox diem clausit, adfuisse morienti, & ab eo hæredem imperii declaratum. Sed verba disertissimi Eumenii quid vetat adscribere? ista scilicet: *Jam tunc cœlestibus suffragiis*

fragiis ad salutem reipublicæ vocabaris, cùm ad tempus ipsum, quò pater in Britanniam transfretabat, classi jam vela facienti repentinus tuus adventus illuxit; ut non advectus cursu publico, sed divino quodam advolasse curriculo videreris. Non enim ulla Persarum Cydonumve tela tam certis jactibus destinata fixerunt, quam tempestivus patri tuo terras relicturo comes adfuisti, omnesque illius curas, quas præsaga & tacitâ mente volvebat, præsentia tua securitate laxasti. Dii boni, quanta Constantium Pium etiam in excessu suo felicitate donastis! Imperator transitum facturus in cœlum, vidit, quem relinquebat hæredem. Illico enim atque ille terris fuerat exemptus, universus in te consensit exercitus te omnium mentes oculique signarunt &c. Ex his jam clarius clariusq; liquet, ecquid velint, nec aliter, quàm diximus modò, accipienda esse illa superius memorata, quibus dicitur Constantinus *nobiles fecisse Britannias illic oriendo:* & quod statim hîc Eumenius subjicit, *inde propius à Diis mittitur imperator, ubi terra finitur*, non inquam aliud ea velle, quàm indicare, quod iterum iterumque jam dictum, hîc Cæsarem factum creatumque ab excessu Constantii Constantinum. Victor de eodem ità loquitur: *Constantinus Constantii Imperatoris & Helena*

ſenæ filius imperavit annis XXX. *Hic dum juvenculus à Galerio Maximiano in urbe Româ religionis ſpecie obſes teneretur, fugam arripiens, atque in fruſtrandos inſequentes, publica inventa quaqua iter egerat, intercipiens, ad patrem in Britanniam pervenit: & forte eiſdem diebus ibidem Conſtantium parentem fata ultima perurgebant. Quo mortuo, cunctis, qui aderant, adnitentibus, ſed præcipue Eroco, Alemannorum Rege, auxilii gratiâ Conſtantium comitato, imperium capit.* Hactenus Victor. De *Daciâ* verò quod infert Cedrenus, id, ut multa ejus authoris, aut falſum aut corruptum.

Quæ cum ità ſint, ubi igitur natus Conſtātinus? Id diſerte Nicephorus Firmicuſq; dicent, qui Bithyniam natale ejus ſolum ac patriā eſſe Tharſum profitentur. Sed hoc cum aliis & Juſto præſertim Lipſio paucis quidē, ſed ut mos fuit ejus viri, eleganter ac perſpicue jam olim ſit demonſtratū, ne mihi, quod meū non eſt, attribuere videar, ad eorū, quæ à nobis jā dicta, uberiorem demonſtrationē, ipſum hîc loquentem verbis ipſius ſubjiciam. In iis ſi quid notandū vel aliàs adjiciendem, ſub finum id, & poſitis prius, quę dixi, Lipſianis illis nō reticebo. Ità igitur clariſſimus ille vir Libro de Magnitudine Rom. v. capite penultimo:

AUDITOR. *Oro te mi doctor, benigne & honeste de hoc viro (Constantino Magno) loquamur, & qui ut sidus illustravit vicinam nostram terram.* LIPSIVS. *Ego verò loquor in omni aliâ re; & præsertim quæ sacra & pietatem tangit. Quis nescit illum, Deo duce, depulisse tenebras, quæ orbem terræ densâ superstitionum nube obsidebant? ille dissipavit, lucem intulit, templa nobis & Christo aperuit, vanis cultoribus & diis clausit. Magnus igitur laudatusque vir; sed quid tamen ea lux proprie ad vicinam nostram terram, ut dicebas?* AUD. *Nam quis nescit in Britanniâ ortum hunc esse, & gloriam etiam redundare ad natalem terram?* LIPS. *Ego verò nescio, & ambigo & propior sum ut negem.* AUD. *Tune, contra eruditissimis viris nuper adserta? & clarum hunc etiam Panegyrici scriptoris locum? Nam ille apud ipsum Constantinum hæc profert:* Pater tuus liberavit Britannias servitute, tu etiam nobiles ILLIC ORIENDO fecisti. *Quod os tuum erit, contra verba tam expressa, euntis? Nisi hoc dices, qui ejus oratorem nescisse principis sui patriam, & in re tam nobili, ignave & fœdè apud ipsum errasse.* LIPS. *Hoc non dicam, & os non abdicabo, imo neç perfricabo quidem. Fides apud me esto Panegyristæ: sed quid dicit igitur:* Ortum illic *Constantinum:*

at

at non in tuam senientiam fortasse, sed meam dicit. Ea est, non ipsum ibi, sed imperium ejus ortum: non Constantinum, sed Principem. Vere tibi dico (siste, nec resilias) hæc ejus mens est: Tu nobiles fecisti Britannias quod illîc ortus factusque es imperator. *Prima imperii tui* lux *illîc, & illinc, fulsit. Nec dissimile nimis in verbo, quod paullo ante idem Orator dixit,* Constantine oriens imperator. AUD. *Percussisti me novâ interpretatiode: sed quid tu tamen contra communem omnium assensum?* LIPS. *Nego, communem: imo nemo veterum hoc scripsit. Media aut novellæ ætatis hæc assertio est, nec nisi ab illo imperii ortu orta. Quid? nonne Nicephorus, Ecclesiasticæ historiæ scriptor, de Bithyniâ palam affirmat?* Nam patrem ejus Constantium, cum ad Persas legatus iret, Drepanum Bithyniæ venisse, divertisse, Helenã hospitis sui filiam novisse, Constantinum hunc genuisse. *Cur autem ille hoc tam constanter, tam nihil ambigens, aut de varietate inferens, si variatum tamen fuit? Atque ego arbitror, verissima Nicephorum tradidisse. Quo teste? quem nemo respuat, veteri & ab ipso Constantini ævo. Is est Julius Firmicus, qui Matheseon libros scripsit: & in eorum primo, hæc verba:* Dominus & Augustus noster ac TOTIUS orbis impera-

tor, Pius, Felix ac providus princeps CONSTANTINUS scilicet MAXIMUS, DIVI CONSTANTII filius, augustæ ac venerandæ memorię principis, qui ad liberandum orbem à tyrannicis immoderationibus, & ad comprimenda domestica mala, favore propitiæ majestatis electus est, APUD THARSUM GENITUS, à primo ætatis gradu gubernacula imperii retinens, quæ prosperis nactus fuerat auspiciis ROMANUM ORBEM salubri gubernationis moderamine sustentat. *Ea de* Constantino *nostro accipienda esse, primum doceo, tum de re meâ addo. Aliquis enim dixerit* Constantinum ejus filium *capiendum; quoniam in libris vulgatis legitur,* Divi Constantini filius: *sed profecto id improbum est, &* Constantii, *ut recitavi, legendum. Multa docent clarè. primum quod ait,* Totius orbis Imperatorem *fuisse. atqui* Constantinus *ille, inter tres* Constantini *Magni filios, sorte duntaxat Gallias, Hispanias Britanniasque habuit. Item, quod* Maximum *agnominat: quod, Tyrannos ab eo extinctos; & quod RomanumOrbem salubriter facit gubernantem. Atqui partem modò, ut dixi: nec eam ipsam diu tenuit, intra triennium occisus. Quid, quod diserte mox idem Firmicus,* Constantinum *maximum principem, &*

ejus

ejus INVICTISSIMOS LIBEROS, *Dominos* & CÆSARES *appellat? Certe non habuit tales minor ille Constantinus, & palam ad nostrum hunc spectant. Ista præmisi, si quis (ut sunt mores aut ingenia) refragari vel calumniari vellet: nunc ad rem aptemus. Ait igitur, Constantinum illum suum principem* apud Tharsum *genitum. Quæ illa est? an nobilis in Cilicia? non est; sed in Bithynia ego eam inveni. Nam Stephanus de Urbibus, Nicephorus, Porphyrogennêta,* Tarsum *hanc (ita scribunt sine adspirante littera) in Bithyniâ signate ponunt, juxta Nicomediam ipsam. Ego vero aio & infero eandem cum* Drepano *esse. Quod Nicephorus nominavit. Quo argumento? quod apud Nicomediam sinus & curvatura maris est, quæ loca talia communi nomine* Drepana *Græci, quasi falces, à similitudine, vocabant. Inde passim* Drepani *hoc nomen in maritimis, & Ortelium nostrum vide. At proprium ejus loci oppidique nomen & magis restrictum,* Tarsus *fuit. Mea hæc conjectatio est. nec moveor, si posteri, aut Britanni scriptores, aliter de totâ re scripserunt. Multo minus Georgio* Cedreno *aurem præbeo, scribenti natum Constantinum* περὶ τὴν τῆς Δακίας πόλιν, circa urbem Daciæ. *Corrupta, aut falsa sunt: & quoties vanitatum manifestus ille auctor? Pro nobis etiam*

valide facit, quod ipsum istud Drepanum, Helenopolis *appellatum postea, in honorem matris, & Pontus vicinus Polemoniacus, item*Helenopontus*: sed& sedes imperii in viciniam translata, nonne affectum in patriam testatur? Ipsum denique avum Constantini adjuvat, si consideras natum eum circa annum* CIↃ. XXIIII *urbis conditæ: quo tempore quieta adhuc Britannia, & turbæ post motæ, & pater ad eas sedandas missus. Ergo verius ante, & alibi, natum esse. Sed tu, aut alius, ut volent: ego sine fraude censui, & sermonem meum totum finivi.*

Quibus ex verbis clarissimi Lipsij duplicem Tharsum ac Tharsenses, Bithyniæ & Ciliciæ, fuisse cognoscere est, & hac quidem Tharso Ciliciæ oriundum ac natum fuisse divum Paulum, Bithyniæ verò Tharsum imperatori huic Magno Constantino, ut patriam ac solum natale, tribuendum. Quod autem Drepanum Helenopolim appellatum addit, id authoribus lato modo proditum putem: cum proprie Tharsus hanc appellationem meruerit. Nam ut
Lib. 47. olim, quod Dio notat, Tharsenses illi vetustissimi urbem suam Juliopolim, in gratiam Julii Cæsaris vocitarunt; ità in honorem & gratiam quoque Magni hujus Constantini, ejusque genitricis, quæ Helena

est

est dicta, Helenopolim exinde Tharsenses hosce nominasse verisimile existimem: nisi hæc Helenopolis sicuti ad Tharsum referenda Bithyniæ, sic ad Tharsum Ciliciæ referre alteram placeat. At Tharsum Ciliciæ non fuisse *Juliopolim*, satis indicabit Ptolemeus, qui diserte *Juliopolim* in Bithyniâ collocat, quorum & incolas *Juliopolitas* novit Plinius. Ut ità existimem eosdem Bithyniæ Tharsenses sive Tharsi incolas, qui olim Julio Cæsari gratificaturi urbem suam appellitarunt *Juliopolim*, exinde eorundem posteros voluisse similem in modum gratificari Magno Cæsari Constantino, ejusque genetrici Helenæ, oppidum idem suum *Helenopolim* quoque nominasse, postliminio. Ut ità concidat simul opinio, quæ ex citatis quoque superius patuit, statuentium Helenam hanc fuisse Britannam.

Dein cum natus sit Constantinus Magnus, quod accurate præterea ibidem injicit Lipsius noster, circa annum CIↃXXIV urbis conditæ, eo nimirum tempore, cum esset adhuc quieta Britannia, nec uspiam audita fuissent Carausii & Allecti nomina, qui, ut supra meminimus, à Romanis exinde deficientes, suam Britanniam fecerant, ea haud leviter juvabuntur iis, quæ à

 nobis

nobis superius præmissa sunt, Eumenii Rhetoris clarissimi verbis. Etenim ille, ut retulimus, quem trajecisse in Britanniam Constantium refert, in id trajecisse tum constat, ut Allectum illum, qui, interfecto Carausio, sibi insulam vindicaverat, compesceret imperioque obsequentem redderet. Atque inde cum addat, quod similiter meminimus, filium Constantinum, continuò eodem profectum reperisse decumbentem patrem Constantium, ac ei moribundo adfuisse, quid esse clarius potest, quàm alibi natum Constantinum, & ibi, defuncto jam patre, veluti à boreâ exortum solem, imperioque à milite inauguratum præfectumque? Esto itaque Tharsensis, id est, natus in oppido Bithyniæ Tharso Constantinus Magnus, quemadmodum divus Paulus Tharsensis similiter fuit, genitus item Tharsi, sed oppido Ciliciæ. Quorum uterque quantum commodaverit rei Christianæ, ille consilio & armis; hic doctrinâ & vitâ, ecquem latere hominum potest? Unde, ut hoc superioribus istâ occasione addam, nata aliquando mihi materia, suggerente præcipue eam clarissimo viro *D. Ernesto Brinckio*, consule urbis Hardervicenæ amplissimo, celebrandi hoc nomine utrumque epigrammatio; quod, eorun-

eorundem subditum imagini, servat vir idem spectatissimus in pinacothecâ suâ, rarissimis tam hujus, quem incolimus, quàm orbis novi ceimeliis ac rebus instructissimâ. Est verò hoc ipsum, ne ibi solum legatur, ejusmodi:

CONSTANTINUS MAGNUS
IMPERATOR,

&

PAULUS APOSTOLUS
Tharsenses

Ad

D. ERNESTUM BRINCKIUM
Consulem Hardervicenum.

BEate Paule, *tuque summatum virûm*,
Quos orbis habuit, prime vel primos supra,
O Magne Constantine. *Te Tharsus tulit*,
Tulitque Paulum. Gentium hic doctor fuit,
Docuitque Christum voce, vitâ, tum stylo:
Adseruit ille, primus & Christum suis
Tutatus armis, arma sustulit fera,
Queis trux tyrannis sæviit in Christi gregem;
Mundumque nobis Christianum condidit.
Felix ô Tharse! vosque Tharsenses duo,
Tu Magne Constantine; Tuque seu minor
Majorve Paule; minor uterque sed Deo,
Deoque solo, tanta qui per vos dedit.

Amice consul, hoc tuum melos puta;
Hos tu latere noluisti qui duos,
Tharso profectos. quorum uterque, ut dispari,
Itâ stupendo, vertit hunc Orbem modo:
Ille ense ferri; hic ense, qui Dei est logos.
ERNESTE BRINCKI, *carmen en tuum meum;*
Materia tua sit, versus ac textus mei.

MANTISSA II.

Vbi de Thule deque Thulensium largâ ac diutinâ Pomonâ expensa Solini verba; itemque Taciti & Panegyristæ Eumenij de Britanniâ.

NEque temere neq; libenter antiquissimis illis ac classicis authoribus derogare fidem vel soleo vel audeam. Quis tamen, ut intra circum & hæc nostra consistam, Solino in universum assentiatur, de Thule insulâ memoranti, *eam largâ ac diutina Pomona copiosam, & veris initio inter pecudes pabulis vivere indigenas, deinde lacte; in hiemem congerere arborum fructus?* Nam si Thulenses non nisi post vernum, ut ipse indicat, æquinoctium, ac demum solstitij æstivi tempore Solem benigniorem experiantur,

Capite 25.

riantur, & Orcades, quæ Thule tanto sunt australiores, *nec silvas nec arbores habeant, tantumque*, ut verba ipsiusmet habent, *junceis herbis inhorrescant*, quomodo Thulenses adeò versus boream remotiores, & *arborũ fructus sub hiemem congerere, & habere Pomonam copiosam* possint? Hîc Thulem & Thulenses cum nomino, intelligi, qui hodie Islandi nominantur, extra controversiam habeam. At illis arbores nullas esse aut nasci hodie certum est. Interim junceas stirpes, Betulam appellat Arngrimus Islandus; tum & pecus tam equinum quam vaccinũ, aliaque id genus habent, satis fæcunda, & gramen quoque æstivis mensibus adeò luxurians, ut pecora, quod de Hiberniâ Mela refert, citissime se impleant, & nisi pabulis prohibeantur, diutius pasta dissiliant. Quod autem additur ejusdem Solini verbis, *inter pecudes pabulis vivere indigenas*; facile concedam, si accipiantur, ut à verbis Taciti haud abeuntia; qui de priscis Germanis non dissimiliter loquens inquit; *Dominum & servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt, donec ætas separet ingenuos, virtus dignoscat.* Quod verò *arbores* spectat, occurrat hic quispiam dicatq; non Islandiam, sed Norvegiam Solino fortassis Libro de Ger.

tassis

missis intelligi, quam & arbores habere confertissimas, tum & insulam & Thulem appellatam veteribus, & in his Procopio præsertim constat. At respondemus, omnino de Thule, utpote Islandiâ, accipienda Solini verba demonstret vel ipse Solinus, qui Scandinaviam nominans, quemadmodum & Plinius, sub ea comprehendisse Norvegiam & eum tractum dignoscitur quod alibi ostendimus.

In Chorog. Daniæ descrip.

Solino proxime subjungendus Tacitus, quamvis ætate anterior. Is in vitâ Agricolæ, de Britanniâ loquens, hæc inter cetera, habet: *Solum, præter oleam vitemque & cetera, calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fæcundum.* Quo loci ità Tacitum interpretor, ut, oleâ vinisque & ejusmodi, quæ locis ac terris calidioribus provenire sueverint, exceptis, frugum aliàs ac frumentorum omnium fæcunda sit, ac ferax Britannia. Et hoc ità haberi, hodie res doceant; nec sibi solum, sed proximis quoque regnis ac regionibus, ubi opus est, subvenire liberaliter eam, fruges atq; alimoniam subministrando. Unde & olim quoque horreum & veluti penuarium occidentalis imperii fuisse Zozimus memorat: adeò ut DCCC navibus, quæ lembis majores erant, maxima frumenti vis è Britannia

nia in Germaniam ad exercitus limitaneos circa Rhenum & illa loca transvecta quotannis. ut omittam de cerevisiâ dicere, quæ etiam hodie palmam inter cerevisias exoticas ferens, tanta ibi conficitur ac coquitur non modo copiâ, sed etiam gratiâ, ut eam circumquaque exteri delicatiores depereant dicam an expetant? Et ante quoq; Tacitum Zozimumque Cæsar haud ultra frumentum ac fruges procedens, addit, *interiorum plerosque frumenta non serere, sed lacte & carne vivere.*

At ab his quàm longe recedens panegyrista Eumenius, non Cereris modò sed & Liberi muneribus sufficere asserit. Ubi ait: *Meritò te* (Britannia) *omnibus cœli ac soli bonis Natura donavit, in qua nec rigor est nimius hiemis, nec ardor æstatis, in qua segetum tanta fœcunditas, ut muneribus utrisque sufficiat & Cereris & Liberi.* Ecce non Cererem seu fruges modò, sed vinum etiam ac Liberi Bacchique dona Britanniæ tribuit, præter, quàm memoratum nunc authoribus; & præter quoque ea, quæ docet quotidianus usus atque experientia. Videaturq; Eumenius aspexisse hîc quidem Tacitum sed aliter, quam nos accepisse verba, *præter oleam vitemque*, præsertim cum presse insistat ejusdem verbis eaque exprimat.

In vitæ Agricolæ. mat. Nam ubi Tacitus de eâdem Britanniâ dixit, *asperitas frigorum abest*, ille habet, *nec rigor est nimius hiemis, nec ardor æstatis*: Et illa quoque Taciti: *dierum spatia ultra nostri orbis mensuram, & nox clara, & extrema Britanniæ parte brevis &c.* item illa ejusdem: *scilicet extrema & plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras &c.* ita reddidit Eumenius: *Longissimæ dies, & nullæ sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras.* Quæ tamen (quod & aliis observatum) futilis ratio à solo petita, quæ à sole & cœlo repetenda. Sed, an illud de Libero ac vite a Tacito, ad sensum suum detorto, vel a Apollonius in Mirabilib. Schitinio potius Chio, qui fructus sine nucleis, uvasque sine acino in Britanniâ nasci fabulatus est, sumserit Eumenius, in medium relicto; id tamen adferri pro Eumenio possit, quod refert Gulielmus Malmesburiensis de Angliæ ditione Glocestriâ. Ibi enim hæc habet: *Regio plusquam alia Angliæ provincia vinearum frequentia densior, proventu uberior, sapore jucundior. Vina ipsa bibentium ora non tristi torquent acredine, quippe quæ parum debeant Gallicis dulcedine.* Ubi de re quasi præsenti ac sibi compertâ videatur loqui Malmesburiensis; Nec ideò refragari ejus narrationi facile

cile

cilesit; Guljelmus tamen Camdenus ubi loci ejus meminit, agens de Dobunis hæc subjicit: *Hinc tamen, ut alia taceam, non est cur miremur, tot loca in hac regione à vinetis Vineyards vocari, cum vinum protulerit. & certe ex incolarum potius socordiâ, quam cœli intemperie videatur, quod hodie nullum ferat.* Socordiæ hoc adscribit incolarum Camdenus, quod ego potius aliò traxerim. Nam segetum cum ea ubivis ibi ubertas sit fueritque, ut paulo ante dixerit quoque idem Malmesburiensis, *terra omnis frugum opima, fructuum ferax, hîc sola naturæ gratia, illic culturæ solertiâ, ut quemvis tædiosum per socordiam provocet ad laboris illecebram, ubi centuplicato fœnore responsiva sit copia,* Hinc sane collegerim, cum segetum ibi cultura ac proventus non sine fœnore aut simplice lucro habeatur, ideò vineas ac vineta, quæ ad delicias & viridariorum ornatum magis, quàm rei augendæ facerent, insuper habita paulatim neglectaque. Nam de cœli intemperie, eam incusari non posse, quod addit Camdenus, sciri refert, longe eum Britanniæ tractum ceteris esse borealiorem, & gradus ibi numerari haud multò infra 55, cujusmodi propemodo situs est Visurgim & Albim accolentium in Germaniâ. At eam Germaniæ partem

In Britannia sua.

tem

tem vini admodum feracem non eſſe, aut vix eſſe, latere neminem exiſtimo.

Verùm occurrat quiſpiam, Cæſaris illud adducens, quo ille *Britanniæ temperatiora eſſe loca, quam in Galliâ, remißioribus frigoribus*, commemorat; ut ità de vite & Libero, quod Eumenius & authores tradiderunt, locum habere poſſit. Cui ut reſpondeatur, non repetam, quæ uſus & experientia hodierna teſtantur, de quibus injectum jam modò; ſed illud tantùm adferam quod habet Tacitus; interpretans quaſi Cæſarem, & *aſperitatem quidem frigorum abeſſe Britanniæ, interim crebris imbribus ac nebulis fœdum eſſe cœlum* referens, & ideò clementes ibi eſſe hiemes; quod frigoris vim frequentes, ſed ſedatæ, pluviæ diſſolvant; & mare inſuper circumfuſum moderato tepore foveat terram. Quemadmodum hoc ipſum non obſcure quoque doceant phyſici, & indicet Minutius Felix, ubi de ipsâ hac Britanniâ loquens ſcribit, *Britannia ſole deficitur, ſed circumfluentis maris tepore recreatur. Sole* inquit *deficitur*, id eſt, ità ibi pluviâ nubibus ſæpenumero obducitur aer, ut in aſpectum prodire ſol ejuſque radii vix ac rarò poſſint. At quem vinum & vineta efflagitant, præcipue Phœbus eſt, cujuſmodi in Galliâ & præſertim

Italia

Italia, sudus ut plurimum ac serenus fulget, qui & Liberi hisce muneribus suam maturitatem ac ultimam, quod dicitur, manum addere quàm maxime potis est.

MANTISSA III.

Cæsaris de Gallis & Britanniâ relatio & verba ambigua. Eaque posita expensaque.

VErba sunt Cæsaris, ubi de Vennetis agit, qui hodie, in Britanniâ minori sive Gallicâ, Vannes dicuntur. Ejus inquam verba ibi sunt: *Hujus civitatis* (Vennetorum) *est longe amplissima autoritas omnis oræ maritimæ regionum; quod & naves habent Venneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt; & scientia atque usu nauticarum rerum ceteros antecedunt &c.* Lib. 3. de Bel. Gal. Atque inde aliquando post: *insula* (Britannia) *natura triquetra, cujus unum latus est contra Galliam; hujus lateris alter angulus, qui est ad Cantium, quo fere ex Gallia naves appelluntur, ad orientem solem; inferior ad meridiem spectat &c.* Libro 5. de Bel. Gall. Quæ omnia ejusmodi sunt, ex quibus per id tempus frequen-

tem fuisse ac solemnem è Galliis in Britannos navigationem colligere esset; at cum inde libro, qui est inter utrumque jam dictum, tertium & quintum, intermedio,
Ibidem l. 4. IV scilicet, hæc tradat: *Magno sibi usui fore arbitrabatur, si modo insulam adisset, genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus cognovisset, quæ omnia fere Gallis erant incognita, neque enim temere præter mercatores illo adit quisquam, neq; iis ipsis quidquam, præter oram maritimam atque eas regiones, quæ sunt contra Galliam, notum est.* Quæ vicissim aliud loqui videantur; & opponi iis merito possit, quod de Vennetis jam memoratum libro antecedente, qui est tertius, eos, ut pote navibus abundantes, in Britanniam navigare pro more consuevisse, ut verba habent, jam jam recitata. Nec quod censeat quispiam, latere hoc Cæsarem potuit cum, ut patet libro eodem tertio, missâ eo non classe tantum, sed & terrestri exercitu, suæ eos jam ante potestatis ac juris fecisset: & quinto insuper libro, ut posuimus, ad Cantium è Galliâ fere appellere naves tradiderit. Quis igitur cognoscere ista ex Vennetis eum, ceterisque Gallis, nequiisse non miretur? quod scilicet ibi hominum genus, quæ loca, portus, aditus essent? Quis, inquam, inco-

incognita hæc fuisse Gallis omnia, adeò solemniter in ea loca navigare eaque frequentare solitis, non miretur? Nisi excusare hic Cæsarem libeat, & vocula *fere*, quæ additur, pleniorem singulorum, nec eorum modo, qui sunt contra Galliam portuum & locorum hominumq; sed & ceterorum quoque versus boream cognitionem requisivisse eum dicamus; aut occultasse hæc ei Gallos, nec, quæ debebant, profiteri ingenue satis aut aperire cuncta voluisse.

HÆc, quæ jam posita, addidisse obiter superioribus satis sit, licet ad rem, quæ agi à nobis instituta, haud proprie faciant, haud tamen præter eam fuerint. præsertim cum Cæsarē, Tacitum & ejusmodi authores classicos explicare eisq; adferre pleniorem lucem, quod ad Galliæ Britanniæque tam maritimos, quam terrestres districtus, haud leviter possint. Nunc, quod Capite 5 libri Secundi pollicitus jam dudum fui, proxime subjungam, Gasparem *nimirū* Varretium *Lusitanum. Qui de* Ophyrâ regione *& ad eam Navigatione, brevem quidem sed accuratum Commentarium, sive appellare* Dissertationem *libet, Eboræ olim apud Lusitanos evulgavit. Cum enim allatæ à V Cl. Iohanne Seldeno navigationes fere omnes sint factaque eorum, qui mari & classibus valuerunt, haud proletaria suo loco mentio, haud quaquam omittenda hæc nobis videbatur, à Rege omnium maximo Salomone in Ophyram directa. Vnde aurum ille aliaque suo cælo rarissima tantâ ad ferri copiâ curavit, ut ea, testantibus SS. scripturis, obvia paulatim viliaque haberentur. Vt taceam, quod præcipue institutum hoc spectat, quæri hodieque inter eruditos, quâ Orbis plagâ hæc habeatur Ophyra, quæri inquam, nec inveniri, alio huc aliisque vicissim aliò trahentibus. Quos inter omnes, meo animo, haud alium existimo id explicasse vel clarius, aut attigisse verum propius, vitatis, quæ incurrunt hîc plures, non unis absurdis, hoc ipso, quem damus, his, quæ sequuntur, pagellis, Varrerio.*

CASPARIS VARRERII LUSITANI

De

Ophyra regione

ET

Ad eam Navigatione

DISSERTATIO.

D. IOANNI III.

Portugalliæ & Algarbiorum Regi inclyto, Africo, Æthiopico, Arabico, Persico, atque Indico,

GASPAR VARRERIUS S.P.D.

Um animadverterem, Rex inclyte; varias & diversas Doctorum virorum opiniones & sententias: de *Ophyra* regione, quæ olim Salomoni Judæorum regi, innumera pene auri pondo suppeditare solita esset, cepit me aviditas quædam inexhausta investigandi, quonam terrarum situ hæc regio esset posita. Nam alii *Sofalam* insulam credidere. Multi *Hispaniolam*, ut vocant, aliam nuper repertam insulam, opinati sunt. Plurimi apud Indos esse statuentes, nullum tamen certum atque definitum in tam vasta & ampla regione locum expresserant. Quo majore studio hujusce disquisitionis, ut dixi, incendebar. Itaque cœpi rem perpendere, auctores evolvere, quam rationem habuerint singulę uniuscujusque sententię observare, multa exquirere, plura ratiocinari, eodem denique inve-

stigando

ſtigando pervenire, ut Ophyram regionẽ: in illis oris, quæ in India ultra Gangem ſub tuo imperio & ditióne ſunt, omnino eſſe deprehenderim. Quam vero recte aliorum ſit judicium, certe perdiligenter, quantum mea tulit & eruditionis & ingenii tenuitas. De qua regione hunc commentarium elucubratus ſum. Quem ut tibi dicarem: multæ me cauſæ, multæ impulerunt rationes. Vt enim prætercam, oram illam Gangeticam, tuo nutu & ditione gubernari, ad eamque ſingulis quibuſque annis claſſes tuas navigare ſolitas, uti Salomonis auſpiciis factitatum olim fuiſſe proditum eſt, multa tibi cum ſapientiſſimo illo rege cõmunia eſſe comperiebam. Nam illi, ob mitem animi naturam: ad pacem quam ad bellum propenſiorem, Deus Opt. Max. ut templum ſibi ædificandum curaret injunxit, non autem patri, eo quod multa cæde & humano ſanguine ſeſe cruentaſſet. Tu vero rex inclyte, non modo in ſumma pace & placidiſſima tranquillitate, hactenus regna cunctamque tuam ditionem ſtabiliviſti, verum religionem etiam Chriſtianam, tua pietate, prudentia, conſilio atque induſtria, quæ ſumma in te ſunt, auxiſti. Legem Euangelicam in remotiſſimis Orientis oris propagaſti, auguſta illic templa dedi-

In vitæ Agricolæ. mat. Nam ubi Tacitus de eâdem Britanniâ dixit, *asperitas frigorum abest*, ille habet, *nec rigor est nimius hiemis, nec ardor æstatis:* Et illa quoque Taciti: *dierum spatia ultra nostri orbis mensuram, & nox clara, & extrema Britanniæ parte brevis &c.* item illa ejusdem: *scilicet extrema & plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras &c.* ita reddidit Eumenius: *Longissima dies, & nulla sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit umbras.* Quæ tamen (quod & aliis observatum) futilis ratio à solo petita, quæ à sole & cœlo repetenda. Sed, an illud de Libero ac vite a Tacito, ad sensum suum detorto, vel a Schitinio potius Chio, qui fructus sine nucleis, uvasque sine acino in Britanniâ nasci fabulatus est, sumserit Eumenius, in medium relicto; id tamen adferri pro Eumenio possit, quod refert Gulielmus Malmesburiensis de Angliæ ditione Glocestriâ. Ibi enim hæc habet: *Regio plusquam alia Angliæ provincia vinearum frequentia densior, proventu uberior, sapore jucundior. Vina ipsa bibentium ora non tristi torquent acredine, quippe quæ parum debeant Gallicis dulcedine.* Ubi de re quasi præsenti ac sibi compertâ videatur loqui Malmesburiensis; Nec ideò refragari ejus narrationi facile

Apollonius in Mirabilib.

cilesit; Guljelmus tamen Camdenus ubi loci ejus meminit, agens de Dobunis hæc subjicit: *Hinc tamen, ut alia taceam, non est cur miremur, tot loca in hac regione à vinetis Vineyards vocari, cum vinum protulerit. & certe ex incolarum potius socordiâ, quam cœli intemperie videatur, quod hodie nullum ferat.* Socordiæ hoc adscribit incolarum Camdenus, quod ego potius aliò traxerim. Nam segetum cum ea ubivis ibi ubertas sit fueritque, ut paulo ante dixerit quoque idem Malmesburiensis, *terra omnis frugum opima, fructuum ferax, hic sola naturæ gratia, illic cultura solertiâ, ut quemvis tædiosum per socordiam provocet ad laboris illecebram, ubi centuplicato fœnore responsiva sit copia*, Hinc sane collegerim, cum segetum ibi cultura ac proventus non sine fœnore aut simplice lucro habeatur, ideò vineas ac vineta, quæ ad delicias & viridariorum ornatum magis, quàm rei augendæ facerent, insuper habita paulatim neglectaque. Nam de cœli intemperie, eam incusari non posse, quod addit Camdenus, sciri refert, longe eum Britanniæ tractum ceteris esse borealiorem, & gradus ibi numerari haud multò infra 55, cujusmodi propemodo situs est Visurgim & Albim accolentium in Germaniâ. At eam Germaniæ partem

in Britannia sua.

tem vini admodum feracem non esse, aut vix esse, latere neminem existimo.

Verùm occurrat quispiam, Cæsaris illud adducens, quo ille *Britanniæ temperatiora esse loca, quàm in Galliâ, remißioribus frigoribus*, commemorat; ut ità de vite & Libero, quod Eumenius & authores tradiderunt, locum habere possit. Cui ut respondeatur, non repetam, quæ usus & experientia hodierna testantur, de quibus injectum jam modò; sed illud tantùm adferam quod habet Tacitus, interpretans quasi Cæsarem, & *asperitatem quidem frigorum abesse Britanniæ, interim crebris imbribus ac nebulis fœdum eße cœlum* referens, & ideò clementes ibi esse hiemes; quod frigoris vim frequentes, sed sedatæ, pluviæ dissolvant; & mare insuper circumfusum moderato tepore foveat terram. Quemadmodum hoc ipsum non obscure quoque doceant physici, & indicet Minutius Felix, ubi de ipsâ hac Britanniâ loquens scribit, *Britannia sole deficitur, sed circumfluentis maris tepore recreatur. Sole* inquit *deficitur*, id est, ità ibi pluviâ nubibus sæpenumero obducitur aer, ut in aspectum prodire sol ejusque radii vix ac rarò possint. At quem vinum & vineta efflagitant, præcipue Phœbus est, cujusmodi in Galliâ & præsertim

Italia

Italia, sudus ut plurimum ac serenus fulget, qui & Liberi hisce muneribus suam maturitatem ac ultimam, quod dicitur, manum addere quàm maxime potis est.

MANTISSA III.

Caesaris de Gallis & Britanniâ relatio & verba ambigua. Eaque posita expensaque.

VErba sunt Caesaris, ubi de Vennetis agit; qui hodie, in Britanniâ minori sive Gallicâ, Vannes dicuntur. Ejus inquam verba ibi sunt: *Hujus civitatis* (Vennetorum) *est longe amplissima autoritas omnis ora maritimæ regionum; quod & naves habent Venneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt; & scientia atque usu nauticarum rerum ceteros antecedunt &c.* Atque inde aliquando post: *insula* (Britannia) *natura triquetra, cujus unum latus est contra Galliam; hujus lateris alter angulus, qui est ad Cantium, quo fere ex Gallia naves appelluntur, ad orientem solem; inferior ad meridiem spectat &c.* Quæ omnia ejusmodi sunt, ex quibus per id tempus frequen-

Lib. 3. de Bel. Gal.

Libro 5. de Bel. Gall.

tem fuisse ac solemnem è Galliis in Britannos navigationem colligere esset; at cum inde libro, qui est inter utrumque jam
Lib. l. 4. dictum, tertium & quintum, intermedio, IV scilicet, hæc tradat: *Magno sibi usui fore arbitrabatur, si modo insulam adisset, genus hominum perspexisset, loca, portus, aditus cognovisset, quæ omnia fere Gallis erant incognita, neque enim temere præter mercatores illo adit quisquam, neq; iis ipsis quidquam, præter oram maritimam atque eas regiones, quæ sunt contra Galliam, notum est.* Quæ vicissim aliud loqui videantur; & opponi iis merito possit, quod de Vennetis jam memoratum libro antecedente, qui est tertius, eos, ut pote navibus abundantes, in Britanniam navigare pro more consuevisse, ut verba habent, jam jam recitata. Nec quod censeat quispiam, latere hoc Cæsarem potuit cum, ut patet libro eodem tertio, missâ eo non classe tantum, sed & terrestri exercitu, suæ eos jam ante potestatis ac juris fecisset: & quinto insuper libro, ut posuimus, ad Cantium è Galliâ fere appellere naves tradiderit. Quis igitur cognoscere ista ex Vennetis eum, ceterisque Gallis, nequiisse non miretur? quod scilicet ibi hominum genus, quæ loca, portus, aditus essent? Quis, inquam, inco-

incognita hæc fuisse Gallis omnia, adeò solemniter in ea loca navigare eaque frequentare solitis, non miretur? Nisi excusare hic Cæsarem libeat, & vocula *ferè*, quæ additur, pleniorem singulorum, nec eorum modo, qui sunt contra Galliam portuum & locorum hominumq; sed & cæterorum quoque versus boream cognitionem requisivisse eum dicamus; aut occultasse hæc ei Gallos, nec, quæ debebant, profiteri ingenue satis aut aperire cuncta voluisse.

HÆc, quæ jam posita, addidisse obiter superioribus satis sit, licet ad rem, quæ agi à nobis instituta, haud proprie faciant, haud tamen præter eam fuerint. præsertim cum Cæsarē, Tacitum & ejusmodi authores classicos explicare eisq; adferre pleniorem lucem, quod ad Galliæ Britanniæque tam maritimos, quam terrestres districtus, haud leviter possint. Nunc, quod Capite 5 libri Secundi pollicitus jam dudum fui, proxime subjungam, Gasparem nimirū Varrerium Lusitanum. Qui de Ophyrâ regione & ad eam Navigatione, brevem quidem sed accuratum Commentarium, sive appellare Dissertationem libet, Eboræ olim apud Lusitanos evulgavit. Cum enim allatæ à V. Cl. Iohanne Seldeno navigationes fere omnes sint factaque eorum, qui mari & classibus valuerunt, haud proletaria suo loco mentio, haud quaquam omittenda hæc nobis videbatur, à Rege omnium maximo Salomone in Ophyram directa. Vnde aurum ille aliaque suo cælo rarissima [illegible]tâ ad ferri copiâ curavit, ut ea, testantibus SS. scripturis, obvia paulatim viliaque haberentur. Vt taceam, quod præcipue institutum hoc spectat, quæri hodieque inter eruditos, quâ Orbis plagâ hæc habeatur Ophyra, quæri inquam, nec inveniri, alio huc aliisque vicissim aliò trahentibus. Quos inter omnes, meo animo, haud alium existimo id explicasse vel clarius, aut attigisse verum propius, vitatis, quæ incurrunt hìc plures, non unis absurdis, hoc ipso, quem damus, his, quæ sequuntur, pagellis, Varrerio.

CASPARIS VARRERII LUSITANI

De

Ophyra regione

ET

Ad eam Navigatione

DISSERTATIO.

ftigando pervenire, ut Ophyram regionē: in illis oris, quæ in India ultra Gangem sub tuo imperio & ditione sunt, omnino esse deprehenderim. Quam vero recte aliorum sit judicium, certe perdiligenter, quantum mea tulit & eruditionis & ingenii tenuitas. De qua regione hunc commentarium elucubratus sum. Quem ut tibi dicarem: multæ me causæ, multæ impulerunt rationes. Vt enim præteream, oram illam Gangeticam, tuo nutu & ditione gubernari, ad eamque singulis quibusque annis classes tuas navigare solitas, uti Salomonis auspiciis factitatum olim fuisse proditum est, multa tibi cum sapientissimo illo rege cōmunia esse comperiebam. Nam illi, ob mitem animi naturam: ad pacem quam ad bellum propensiorem, Deus Opt. Max. ut templum sibi ædificandum curaret injunxit, non autem patri, eo quod multa cæde & humano sanguine sese cruentasset. Tu vero rex inclyte, non modo in summa pace & placidissima tranquillitate, hactenus regna cunctamque tuam ditionem stabilivisti, verum religionem etiam Christianam, tua pietate, prudentia, consilio atque industria, quæ summa in te sunt, auxisti. Legem Euangelicam in remotissimis Orientis oris propagasti, augusta illic templa dedi-

cari jussisti. Ordines monachorum à pristinis institutis degenerantes, instaurandos, & renovandos curasti. Nobilissimum gymnasium, omni disciplinarum genere extructum Conimbricæ fundasti, ut quod Salomon ipse solo pene nomine habuisse visus sit, tu reipsa cumulate præstitisse videare, nempe dulcissimam & saluberrimam & semper optatissimam cunctis nationibus pacem. Quis enim mortalium, unquam bellum non exhorruit ac summe detestatus est? Etenim ut torrens è montibus lapsus, hybernisque auctus imbribus: sata læta suo evertit impetu, atque aquarum violentia agros populatur, ita bellum vel justè susceptum: nefarium & horrificum per se est, omnia diripit, cuncta convellit: utpote quod ipsis etiam victoribus non minus quam victis exitiales soleat plerunq; exitus afferre, ita ut belluarum immanitati magis quam humanis ingeniis, convenire videatur, &, ut rectè dixit quidam, sic ab unoquoque suscipi oportere, ut à ratione stabiliendæ pacis non discedat. Quæ si absque bello confici & honeste conservari potest, quis adeo ferus inhumanusque sit, ut cum hoste confligere & ferro humanum sanguinem fundere, quam pacem malit? nisi qui omnino inimicus generis humani,

à natu-

à natura informatus esse videatur? Quod si qui sunt, qui bellica consilia quietis cogitationibus anteponunt, inani quadam specie gloriæ decepti, ii omne rectum atque honestum peruertunt & labefactant, atque à Christiana pietate longè abhorrent. Nec conquisitis rationibus ad hæc confirmanda opus est, cum satis in promptu sint. In quo genere colendæ pacis, rex humanissime tantum excellis, ut, si exemplo tuo alij Christiani principes & reges, (pace quod omnium dixerim) ab armis civilibus abstinuissent, nihil dubiũ est, quin, jam Christo summo Deo restituta fuissent tot regna, ac tot provinciæ, quot illi Barbaræ nationes jamdudum ademerint: invitatæ magis fortassè bellis Christianorum intestinis, quàm rei militaris scientia, aut ingenti quadam animi magnitudine. Quæ dum vident nos domesticis dissidiis, veluti quibusdam pertinacibus verborum concertationibus implicatos, majora quotidie audent, ac eò jam audaciæ prorumpunt, ut, quod reliquum habemus, ingenti fiducia eripere aggrediantur. Quos tu, Rex invicte, tota animi contentione, omnique armorum vi exturbare, ab Africæ, Æthiopiæ, Arabiæ, Persiæ atque Indiæ possessione non desistis. Fortunet Christus

tam pios labores, aliosque Christianos reges ad hoc justissimum & honestissimum bellum erigat & inflammet, Quò Christianum nomen, non modo ereptas provincias & amissa recuperet imperia, verùm dilatet etiam augeat & amplificet, tuo & majorum tuorum exemplo. Hoc vero opusculum quodcunque est, quod tibi plurimis de causis dedicare constitui, precor obtestorque te, eo favore & benignitate prosequare, quibus jacentes soles erigere & humanitate regia fovere, ne in lucem prodire aliquando pertimescat. Rex invictissime Christus Opt. Max. Majestatem tuam salvam & incolumem servet & perpetuam illi donet felicitatem. Vale Eboræ v. Kalend. Decembris. M. D. L.

D. SE-

D. SEBASTIANO

summæ spei Portugalliæ & Algarbiorum Regi inclito, Africo, Æthiopico, Arabico, Persico atque Indico,

GASPAR VARRERIUS

S. P. D.

Icaverā augustissimo Regi Joanni III. auo tuo, Rex inclyte, Commentarium, quem decem ab hinc annos, de Ophyra regione composueram. Sed anteaquam edidissem naturæ concesserat tantus Rex ac tanti nominis, à Deo Opt. Max. (ut credere par est) ad illud concilium & cœtum beatorum è terris evocatus, ob plurima & præclara virtutum ornamenta, quibus illum, dum viveret, decorarat. Quando igitur nutus divini numinis te in demortui Regis avi tui locum suffecit, tam magno cunctorum præsertim tuorum omnium applausu, ut cum adoleverit ætas, sceptra tenens hæreditaria, ad Regnorum administrationem feliciter incumbas, prædictum Commentarium tibi dicandum stauui,

stitui, eo maximè consilio, quod illas Indiæ partes, quibus regio ipsa *Ophyra* continetur, in partem quoque Regni tibi contigisse videantur. Quam regionem propterea exquisita quadam curiositate indagare arbitratus sum, quod viderem multos varie de hac re sensisse. Quantum vero in hujusmodi molesto & operoso negotio, quo me implicavi, consecutus sim, alii viderint, certe quod potui prestiti, quantum per tenuem & literarum, & ingenii facultatem licuit. In qua regione, ut omnes tui & alieni, qui præclaram & excellentem & verè regiam istam admirantur indolem speramus, reddes Ophyriis pro auro, (quod rerum aliarum permutationibus, Salomon redimere consueverat) inæstimabiles legis Euangelicæ merces. Sustines enim cum honorum & bonorum hæreditate, non paruam expectationem industriæ & avitæ virtutis imitandæ, & pro egregia innata indole fortasse etiam superandæ. Nam cuncti majores tui reges, tam ex paterno quam materno sanguine, maximam & singularem erga Deum semper præstitere pietatem, & omnem hanc Hispaniæ Provinciam, ab impotentissimo Barbarorum dominatu armorum vi, & summa militari virtute eripuerunt,

puerunt, adeò ut quem quisque eorum locum, semel pedibus proculcaverat & ferro aperuerat, eundem manu strenua pugnando retinuerit. Nec intra Hispaniæ fines virtus tanta se ipsam continuit. In Africam trajecerunt, ut fugientes Barbarorum reliquias persequerentur, & funditus delerent. Ibi ingentes illorum copias parua manu sæpius profligarunt. Multa ibi oppida maritima, obsidione & oppugnatione ceperunt. Postea in Æthiopiam, in Arabiam, in Persiam, in Indiam denique arma converterunt. Quæ vero in iis Provinciis strenue gesserunt, hæc tu, Rex inclyte, & à tuis scire poteris, & apud Asiaticam historiam, ab auunculo meo doctissime & elegantissime scriptam, literis mandata facile cognosces. Alii ad longinquas Occidui orbis plagas, nunquam antea cognitas se contulerunt, multas illic Barbarorum provincias occuparunt, atque deleto impio idolorum cultu, Christi Euangelium latè propagarunt; ut nullus fere in toto terrarum orbe tam longè positus, nec tam abditus & ab hominũ consortio semotus sit locus, quem non majorum tuorum arma vel occupaverint vel terruerint. Nec ad eorum tot ac tantas virtutes imitandas, vel etiam superandas, ea tibi

tibi desunt, quæ non parum optimo Principi formando conducere, semper viri sapientes arbitrati sunt. Nam ut prætercam magnam spem multis & non obscuris significationibus concitatam, & multarum, non adumbratam sed expressam virtutum effigiem, habes; apud Catharinam aviam tuam, illustrissimam Reginam & feminam lectissimam educaris, cujus domus quoddam magis virtutum domicilium quam aula; opimarum disciplinarum schola potius quam regia, jure nuncupari potest. Habes quoque intra ipsius aulæ tecta, Clarissimum Principem Henricum, Cardinalem amplissimum, ac Portugalliæ Infantem avunculum tuum, à Deo Optimo Max. tibi velut dono datum. Quem sapientissima Regia in tuorum regnorum curam &administrationem sibi socium ascivit; &, qui te priscorum morum atque vitæ sanctissimæ exemplo, multarumque & optimarum rerum doctrina imbuere & informare valet. Cujus dicto si te semper audientem præstiteris, sine ulla dubitatione tibi polliceri & confirmare possum, Rex inclyte, non fore cur omnes tui in te quicquam desiderent, sed futurum potius ut alii reges & te admirentur, & tuam æmulari virtutem maxime laborent. Habes

præte-

præterea illuſtrimas Principes duas, Mariam, & Iſabellam, ſanguine tibi conjunctiſſimas, quarum utraque rarum quoddam eſt omnis & virtutis & probitatis documentum, quæ maximum afferre momentum, ingenteſque conciliare utilitates ad tuam educationem etiam poſſunt. Habes inſuper viros Principes, qui te cognatione attingunt, cæteramque nobilitatem, atque omnes aliorum ordinum Luſitanos, quorum egregia fides erga ſuos Reges perſpecta maxime ſemper fuit. Qui vitam ſuam, cum res ita tulerit, pro tua & tuorum regnorum incolumitate profundere nunquam dubitabunt. Habes quoque literarum Magiſtrum, quem sereniſſima Regina & excellentiſſimus Princeps Henricus, ex novo & ampliſſimo ſanctæ Societatis ordine, ad hoc munus delectum tibi dederunt, virum ſane & nobilitate generis, & literarum ſcientia, & morum claritate conſpicuum, à quo nihil niſi quod bonum decorumque ſit & Regia Majeſtate digniſſimum diſces. Quantæ, bone Deus, ad ſummam virtutem, vel excitandam vel conſtituendam facultates, quanta ad res optimè gerendas præſidia tibi adſunt rex inclyte? Quare macte virtute, omni contentione enitere, ut omnes tui talem

talem te habeant qualem habere desiderant. Et paruum hoc nostrum munusculum tuo nomini dedicatum, pro tua humanitate singulari, benigne, precor, suscipias. Christus Deus omnipotens Majestatem tuam salvam & incolumem seruet, & felicitatem nunquam interituram tibi largiatur. Vale, Eboræ sexto Kalend. Maij. Anno M. D. L X.

ARGV-

ARGVMENTA COMMENTARII
De
OPHYRA REGIONE
GASPARIS VARRERII

TRes de *Ophyra* regione opiniones.
I. Rabani Mauri & Nicolai Lyrani, apud *Indos* esse.
II. Francisci Vatabli, *Hispaniolam* esse Oceani Occidentalis insulam.
III. Raphaelis Volaterrani, esse *Sofalam Æthiopici* Oceani insulam.
Primam sibi tuendam auctor suscepit, & refellitur secunda Hispaniolam à Christ. Columbo repertam esse: & an ea sit quam Carthaginenses repperisse ait Aristoteles.
Ptolemæi error Lusitanorum navigationibus ereptus.

Navigatio:
- Pœnorum duorum.
- Eudoxi cujusdã & Eudoxi Cyziceni.
- Hispanicarum navium.
- Hannonis Carthaginiensis.

Reijcitur tertia opinio de Sofala insula.
I. Opinio de Indis comprobata.
Malaca oppidum Indiæ.
Iosephi Iudæi laus, qui C. Plinij æqualis fuit.
De Chersoneso aurea ubi nunc Malaca ditionis Lusitanorum.
Ormouza celebre Persiæ emporium.
Ganges fluvius hodie *Bengatti*.
Aurum ubi reperiatur.
Taprobane ubi sita, & situs Ophyræ.

Rabani Mauri & Lyrani de Ophyræ solo, & animantibus sententia;
Tigrium copia atque audacia.
Ioannes Barrius Indiarum Historicus Lusitanus.
Lestores aureæ Chersonesi finitimi Ptolemæi.
De Chrysa & Argyra, Mela & Plinius.
Lusitanorum audax in Indiam navigatio.
Navigandi origo rudis, cum rates primum adhibitæ.
Nautica pyxis priscis ignota, nuper reperta.
Magnetis lapidis mira vis.
Argonautarum & Ulyssis in navigando errores.
Lusitanorum navigandi industria laudata.
Christophori Columbi laus.
Causæ cur olim navigatum sit rarius, & diuturniore temporis spatio.
Classis Salomonis cur triennio tantum navigarit.
Tertia opinio Volaterrani de *Sofala* insula rejicitur.
Tharsis 3. Regum 9. an sit Africa.
Divo Hieronymo ubi sit Tharsis.
Africa Hebræis *Phut* hodie *Fez*.
Hebræos provinciis nomina à primis cultoribus dedisse ex Iosepho ostensum.
Alcayrum male à quibusdam *Memphim* nominari.
Tharsin non recte Africam appellare Rabinos.
Iudeorum inscitiæ quam nihil hodie tribuendum sit.
B. Hieronymi laus, & cur Carthaginem esse dixerit Tharsin.
Ophyra Carthago esse non potest.
Ophyram non esse Sofalam insulam vidit Georg. Agricola.

India

India cur in sacris litteris *Ophyra* dicta
Philonis & Iosephi eruditorum Iudæorum laus.
Iudæorum hodie mira ignavia, inscitia, ac pertinacia.
Petrus Gallatinus de Hebraicis bene meritus.
Ophyra unde dicta Iosepho, & *Indiam* esse.
Phison fluvius Hebræis, qui Ganges est Indiæ.
De *Ophyra* & Hivilath, sententia B. Hieronymi & Oleastri, & Rabani Mauri, error vero Augustini Steuchi Eugubini.
Rabini Hebræorum caute legendi.
Divi Hieronymi summa linguæ Sanctæ peritia.
Thomæ Cajetani opinio rejecta.

COMMENTARIUS
De
OPHYRA REGIONE,

Lib. III. Reg. cap. IX. & X. & II. Par. XI. commemorata; Unde Salomoni Judeorum Regi inclyto, ingens auri, argenti, gemmarum, eboris, aliarumque rerum copia adportabatur.

GASPARE VARRERIO
Lusitano Auctore.

IN monumentis rerum gestarum Salomonis, ingentes commemorantur divitiarum copiæ, quibus adeò Rex ille inclytus abundasse fertur: ut, præ nimia auri affluentia, cunctis regiæ supellectilis vasis, ceterisque usus & splendoris domestici ornamentis, ex auro factis uteretur: & argentum apud Hierosolymam id temporis copiosissimam urbem, nihili propemodum penderetur. Tantum auri vim (classe ad oram maris Rubri in hunc usum ædificata) advectam ex Ophyra regione narrat eadem Judæorum Regum historia. Verùm in quanam orbis terrarum parte hæc regio sit posita,

Cinctáne

cinctáne mari, an illi continens, silentio præterit. Nec quo nomine his temporibus nuncupetur, apud aliquem idoneum auctorem memini me legisse. Si qui verò sunt, qui in eo aliquam operam posuere, parum aut nihil consecuti mihi esse videntur. Ac priusquam ad hujus regionis cognitionem accedamus, de qua nostra futura disputatio est, visum fuit primùm quorundam referre sententias, quam quisque de eadem re tulit. Deinde ea, quæ ab illis sunt in hoc genere disputata; &, quæ nullam veritatis formam præ se ferre videntur, refellere. Postremò iis adhærere, quæcunque vera synceraque eos protulisse fuerint animadversa. Ex quo ordine serieque tractationis, & rerum ac rationum collatione, dilucidior emergat nostra, quam super hac ipsa re, sumus in medium prolaturi, sententia.

Rabanus Maurus, summo vir judicio & in sacris libris interpretandis satis exercitatus, regionem hanc apud Indos esse, nomenque invenisse ab *Ophyro* Iectani filio, memoriæ mandavit. Eamque terram auream, propterea quod ei aureum sit solum, nuncupatam. Quam nulla gens mortalium, sed leonum, aliarumque ferarum id genus multitudo ingens incoleret. Qua I. Opinio.

propter nullos ad eam ausos succedere; præter nautas, positis in statione navibus, quò facilius pateret perfugium, ab imminente ferarum maleficio, & tractu illo circumcirca ante per exploratores diligentissimè perlustrato. Quam vero humum ab ipsis feris egestam offendissent, ad naves exportasse, ex eáque tandem aurum eruisse. In hanc ferè sententiam discedit Nic. Lyranus, peritissimus & ipse sacrarum literarum interpres.

II. Opinio. Franciscus Vatablus Parisiensis, putat Ophyram regionem esse insulam *Hispaniolam*, in Oceano occidentali positam, nostrisque temporibus repertam. Atque ad id confirmandum nonnullas colligit rationes. Primum quod plurima auri idque optimi metalla gignat hæc insula. Deinde quod longissimis & maris & terrarum intervallis disjungatur à portu sinus Atlantici Asion gabero, è quo classis Salomonis navigabat in Ophyram regionem, ut tanta locorum disjunctio, cum tam diuturna trium annorum navigatione, à sacris literis commemorata, convenire videatur.

III. Opinio. Raphael Volaterranus nonnullos arbitratos fuisse memorat, insulam *Sofalam* in Oceano Æthiopico sitam, (quæ nunc in- ditione

ditione Portugalliæ Regum est) esse Ophyram. Idque Ludovicus quidam Venetus, in quadam sua ab Ulissipone in Indiam navigatione, scripto ab eo prodita; sibi affirmasse certos homines apud eandem insulam in præsidio locatos dicit, sed quibus in ea re parum fidei præstitisset.

Hæc fere sunt, quæ, circa hujus regionis investigationem varia & diversa ii, quos modo nominavi, literis mandarunt. Sunt igitur, ut ea colligamus, tres orbis partes à se invicem disjunctissimæ, *India*, quæ Asiæ celeberrima provincia est: *Æthiopia*, quæ in Africæ partibus continetur. Et *Hispaniola*, quæ (ut diximus) in occidentali posita est Oceano insula: quæ sibi vindicare videntur hunc velut aureum principatum, sicut olim aliquot Græciæ civitates, suum unaquæque civem Homerum vindicabat.

Prima opinio, in qua duorum nec contemnendorum virorum cernitur summa consensio, partim ad rem & veritatem ipsam proxime accedere; partim dubia & incerta sane quidem continere mihi visa est. Dabimus tamen operam, quo pacto perspiciatur aliquam veritatis rationem, seu certè verisimilitudinem præ se ferre. I. Opinio.

Quod vero insula *Hispaniola* non sit O- II. Opinio de Hispaniola.

phyra regio, adeò in promptu eſt, ut nullis nec argumentis, nec rationibus egeat. Verum quia communi judicio popularique intelligentiæ, quæ diſciplinarum rationes minus attingit, accommodandæ ſunt plerumque rerum argumentationes, id exiſtimavimus faciendum, etiamſi doctioribus minus gratum futurum eſſe videatur.

Primum omnium, illud maxime in confeſſo eſt, illam terrarum immenſitatem & ſe in maximam latitudinem effundentem, quæ jam ſatis perulgato vocabulo *Terræ novæ* nuncupantur, quam, noſtra memoria Hiſpani duce Chriſtophoro Columbo Ligure, longis periculoſiſque navigationibus in Oceano Atlantico exhauſtis repererunt, non modo ætate Salomonis Regis à nullis Aſiæ, Africæ, atque Europæ gentibus: ſed nec infinitis prope poſterioribus ſeculis fuiſſe cognitam.

Nec illi mea quidem ſententia audiendi ſunt, qui hanc inſulam eam ipſam eſſe Ariſtotel. arbitrantur, quam Ariſtoteles prodidit Carthaginenſes olim inveniſſe ultra Gades, multorum dierum navigatione, legemque hujuſmodi conſtituiſſe, ut capitale eſſet, ſi quis eam incoleret, quia ſic conſultum fortaſſe videretur publicis illius Reipublicæ

publicæ

publicæ rationibus. Quis enim id pro certo affirmet in tanta insularum multitudine, quibus mare ipsum Atlanticum ad omnes cœli plagas veluti quibusdam maculis distinguitur? Sed esto, vera sint quæ de hac insula opinantur, nonne Salomon Carthaginis originem antecessit 150. annis ut auctores sunt Josephus, & Eusebius Cæsariensis Episcopus? Accedit huc nec esse probabile nec verisimile, insulam ab Aristotele memoratam, in ipso statim Carthaginis ortu fuisse repertam, sed potius postquam urbs illa Romani imperij æmula crevit, bonamq; Africæ partem imperio ac ditione tenuit. Quibus viribus aucta, potuit fortasse ad maris etiam imperium animum adijcere. Nam duorum Pœnorum longinquas navigationes, ex Strabonis, Pomponii Melæ, Plinii, & aliorum auctorum monumentis, constat fuisse multis annorum curriculis post conditam Carthaginem, nempe in ipso urbis incremento, & , ut ipse Plinius ait, florentissimis rebus Punicis. Præterea navigatio ipsa à mari Indico in Atlanticum, per Australem orbis plagam, non modo Salomonis ætate, nondum nota; sed nec satis explorata fuerat, usque ad tempora Emmanuelis Portugalliæ regis inclyti. Cujus classes velis auda-

Duorum Pœnorum Navigatio.

cibus magnum illum Oceanum longe lateque diffusum percurrentes, utramque Indiam citra & ultra Gangem penetraverunt: erroremque Claudii Ptolemæi Alexandrini illustris Mathematici, aliorumque existimantium Indicum mare, minime ad Oceanum Atlanticum pertinere, toti orbi summa cum laude eripuerunt. Nec illud me movet, quod Scriptores aliquot (in quorum est numero, cujus modo mentionem feci, Plinius) memoriæ prodiderunt, extitisse aliquos multis ante seculis, qui ab ortu in occasum, per magnum ac prope immensum illum maris circuitum navigassent, ut de quodam Eudoxo accepimus, qui (forte capite damnatus) cum iram Ptolemæi Lathyri Ægypti regis, quam incurrerat, declinare properasset, è sinu Arabico solvens fortunæ libidini & pelagi arbitrio se committens, usque Gades tandem pervenisse narratur. Sed nec me movent signa navium Hispaniensium, in mari Rubro ex naufragio reperta, tempore Tiberii Romanorum Principis. Nec navigatio Hannonis Carthaginensis à Gadibus ad finem Arabiæ, quam literis prodidisse etiam fertur. Nam hujusmodi navigationes etiam si fieri potuerunt, præterquam quod casu aut felicitate quadam potius accidisse,

se, mea quidem sententia videntur, quam consilio aliquo, aut scientia navigandi tantam incogniti & procellosi maris vastitatem, tamen non tam probatæ vel illis vel posterioribus seculis extitere: nec tantam fidem facere potuerunt, quanta opus erat, ad tam inusitatam & periculis plenam navigationem aggrediendam. Suspectæ namq; ut arbitror, vulgò maximè fuerunt. Qua propter Strabo nobilis Geographus, historiam, quam Heraclidem Ponticum narrasse dicit, de certis navigationibus cujusdam Eudoxi Cyziceni, tempore Euergetis secundi Regis Ægypti, tanquàm ineptam fabulam reijcit, & explodit. In qua scripsisse asserit eundem Eudoxum, à mari Rubro Æthiopiam delatum, lignum quoddam navigii, in quo effigies equi insculpta erat, ex naufragio se reperisse. Quod cum in Ægyptum detulisset, tandem à quibusdam naucleris (nostri maris forsitan navigationibus assuetis) Gaditanorum esse navium comperisse. Quo argumento satis sibi persuasum esse asserebat Eudoxus, totius terræ globum undique Oceano circunfundi. Quæ, (tametsi vera extitisse crediderim) neutiquam refelleret nobilis Geographus, si in ea, qua fuit ætate, navigaretur tota illa pars Australis Ocea-

Oceani, quemadmodum à nostris hominibus navigatur hodie, idque tanta facilitate, quanta mare nostrum à cunctis fere nationibus Africæ & Europæ navigatur. Quando igitur illis temporibus, non modo non ita absoluta, ut oportebat, & plena quadam cognitione hæc navigatio pernoscebatur: nec ullis Geographicis Tabulis illustrata circunferebatur, quo littora & promontoria, portus, urbes, fluminumque ostia, atque horum omnium situs, ex certa cœli & siderum observatione internosci quocunque tempore adirique possent, sed etiam à Claudio Ptolemæo disciplinarum Mathematicarum peritissimo omnino sublata fuerat, qui fieri poterat, ut ætate Salomonis notum esset, quod nulla tot seculorum posteritas, præterquam memoria nostra, usu & experientia consecuta est?

Sed esto, *Hispaniola* insula Ophyra sit regio. Quorsum attinebat per tot vastissima vagari maria, & universum pene orbem laboriosissima navigatione, infinitis pene & cassibus & erroribus obnoxia, peragrare; si per fretum Herculeum è nostro mari in Atlanticum exeuntibus, compendiaria navigatione & breviore temporis intervallo, illuc licebat peruenire? Jam illud prætereundum censeo, quod hæc insula,

ula, præter aurum, nihil carum rerum gignat, quæ ex Ophyra Salomoni apportabantur, videlicet gemmas pretiosissimas, ebur, pavones, simias, & ligna optima, ex quibus citharæ, aliaque Musicorum organa fabricabantur. Suspicor Vatablum istuc ipsum hausisse ex libris Petri Martyris Anglariensis. Is enim narrat Christophorum Columbum, cum primum hanc insulam reperisset, atque Indiæ partem aut certe illi finitimam, ob plurimam auri ubertatem illic animadversam, esse existimasset, persuasum habuisse Ophyram esse.

III. Opinio de Sofala insula.

Quòd verò nec *Sofala* insula, sit Ophyra regio, quam, supra diximus Volaterranum ab aliquibus *Ophyram* fuisse existimatam, commemorasse, & quam Ludovicus Venetus, cum illuc appelleret, idem sibi Lusitanos quosdam affirmasse significat; ex toto nostræ disputationis contextu, facile apparebit, quàm recte judicaverit Venetus, illos id falso opinari.

I. Opinio confirmata.

Hic igitur jactis velut fundamentis, reliquum est, ut in medio ponamus rationes, quibus nostra de hac ipsa re tota nititur sententia. Flavius Josephus omni genere doctrinæ instructissimus, in historia sacrorum librorum, quam more pene Paraphrastico

stico

Indi.

lib. 8. Antiquit. Iudaic. cap 2 (aliis 6) & libr. 1. adversus Apionem.

Iosephus.

ſtico interpretatus eſt, hanc regionem ſcribit apud *Indos* eſſe, atque vulgò ætate ſua *Terram Auream* nuncupatam fuiſſe. Cujus verba ſubijcienda duximus ad pleniorem hujus ſuſceptæ tractationis intelligentiam. Ait enim. *Habuit autem* (Salomonem intelligit) *ad ædificandas naves beneficio regis Hiræ. Ipſe namque ei multos viros gubernatores & in marinis rebus edoctos miſit; quos juſſit navigare cum diſpenſatoribus ſuis ad locum, qui olim Ophyra, nunc* Terra Aurea *nuncupatur* (eſt enim in India) *ut aurum deferrent, & colligentes quadringenta talenta, ad regem denuo ſunt reverſi.* Ex quibus ſatis apparet non ſolum antiquam & peruulgatam, ſed clarorum etiam virorum hanc fuiſſe ſententiam. Fuit namque Joſephus Græcarum literarum longe peritiſſimus, & in evoluendis Græcis auctoribus exercitatiſſimus, ut ejus libri teſtantur, quos contra Apionem Grammaticum Alexandrinum ſcripſit, multiplici rerum doctrina & cognitione refertos. Quo in genere tantum excelluit, ut ob ingenii elegantiam, ſtatua ei Romæ publice poſita fuerit, & de quo ſatis præclarum Elogium exſtat apud divum Hieronymum in libro *De claris ſcriptoribus*. Cujuſque ſeptem libri *de captivitate Judaica* publicæ bibliothecæ

thecæ sunt traditi, ut eodem libro idem vit sanctissimus testatur. Floruit principatu Vespasiani Imperatoris, eique cum primis charus fuit. Quo tempore C. Plinius, totum cursum, quem Romani terra, marique singulis quibusque annis, in Indiam tenebant, summa cum diligentia scripsit. Quo loco etiam commemorat amplissimas pecunias, quas quotannis India ex ærario Populi Romani, in redimendis aromatibus aliisque id genus mercibus exhauriebat. Quemadmodum apud nos forsitan pessimo publico fieri videmus, & non sine justa querela maximoque dispendio publicarum Lusitaniæ rationum. Quo circa cum idem Josephus, tam varia multarum rerum cognitione, & doctrina polleret, atque omnis antiquitatis præsertim Judaicæ, acutissimus esset indagator, multaque, vetustate jam pene obruta è tenebris eruisset, omnisque regio Indiæ illis temporibus, quibus ipse vixit, Romanorum navigationibus explorata, ab aliarumque nationum mercatoribus satis perlustrata foret, haud equidem consentaneum videtur, Ophyræ regionis notitiam, ita ex hominum memoria excidisse, ut, incuria seu oblivione penitus exolesceret. Quarè Josephus ità ipsam apertè rem locutus est, ut

ut nihil significantius dici posset, quàm regionem hanc apud Indos esse, & *Terram Auream* nuncupari, adeo ut digito pene commonstrasse videatur. Nam Claudius Ptolemæus eam ipsissimam, (ut Plautino more loquar) in India sitam scribit, libro septimo vndecimæ Tabulæ Asiæ, his verbis. *Super Argenteam autem regionem, in qua multa dicuntur esse metalla non signata, superiacet autem Aurea regio Besyngitis appropinquans, quæ & ipsa metalla auri quam plurima habet.* Hæc Ptolemæus. Quoniam vero ultra peninsula est: ad quam mercatores ex Aurea regione exque insula Somatra, tanquàm ad nobilissimum totius Orientis emporium, maximam (ut hodie fit) auri copiam conferrent, evenit, ut *Aurea Chersonesus* appellaretur, cujus omnes meminere Geographi, omniumque maxime Prolemæus. Quæ sine controversia eadem ipsa est, ubi oppidum nunc *Malaca* positum, sub imperio ac ditione Portugalliæ regum est, permanetque & durat ad hoc tempus, apud idem oppidum celebris cunctarum rerum mercatus, quò omnes negotiatores Orientalium partium, emendi & vendendi gratia confluunt. Cui oppido, propterea quod in extremitate cujusdam promontorii, quod Ptolæmeus *Malei-*

Aurea Chersonesus.

Maleicolum appellat, situm est, nomen *Malaca* inditum existimo. Eamque terræ lingulam in altum excurrentem, mare, vi reciprocantis æstus, à continente, cui tamen ponte conjungitur, abstulit. Quo effectum est, ut *Malaca* in insula remanserit. Quemadmodum insula *Ormuzia*, (quæ ab incolis alio nomine Gerum appellatur) ubi totius Persiæ celebre emporium est, nomen traxisse videtur ab Armuzio promontorio in sinus Persici fauces projecto, & à regione Armuzia à Plinio in eadem Carmaniæ parte, ubi hodie Ormuzium regnum est, commemorata. Hæc iccirco meminisse libuit, ut gratiam inirem à curiosis in exquirendis Antiquitatis vestigiis. Verum, ut ad propositum revertamur, si quis Ptolemæi Tabulas, cum nostris Geographicis Tabulis, à peritissimis nauticæ artis hominibus confectis, diligenter contulerit, jam profectò reperiet inter sinum Gangeticum (nunc *Bengalicum* appellatum) & auream Chersonesum, Auream & Argenteam regionem esse positam. Quo terrarum situ Pegusium regnum esse nemini dubium est. Atqui huic nostræ opinioni confirmandæ, satis fidem debet constituere, quod citra & ultra Gangem nulla pars Indiæ sit, quæ aurum gi-

Ormuzia.

Ganges.

 gnat

gnat præter *Pegusium & Somatram* insulam, quam multi falsò opinati sunt esse *Taprobanam*. Ut enim à nobis in quibusdam nostris Geographicis observationibus satis disputatum est, constat eam esse insulam *Taprobanam*, quæ his temporibus eodem ipso penè nomine Seilam appellatur, quo jam olim, auctore Ptolemæo, fuerit nuncupata. Quapropter omnem illam oram, quę Pegusiis, Malaca, & Somatra continetur, apud divinam historiam, *Ophyram* regionem esse appellatam facilè contenderim, ob locorum vicinitatem, quam inter se habent, ut nullus terrarum interjectus reperiatur. Nam ora ea maritima à sinu Gangetico in Pegusium, hinc autem in Malâcam excurrit. Ab hac verò urbe ad Somatram, exiguus maris trajectus interpositus est. Cujus incolæ, illi præsertim qui *Benancabi & Barri* nuncupantur, ingentem auri vim ad Malâcæ mercatus semper importare consueverunt. Præterea, illud maximo ad hanc rē argumento esse arbitror, quòd ingens cæterarum rerum copia apud Pegusium sit, quæ præter aurum & argentum ex Ophyra regione Salomoni afferebantur. Nam gemmas cujuscunque generis pretiosissimas Indorum nulli præterquam Pegusij vendunt. Simias & Pavones quam

Taprobana ubi.

Ophyra regio, ubi.

plurimos

plurimos habent, Eboris ingentem numerum. Silvis lignorum pretiosorum, ex quibus apud nos citharæ aliaq; id genus Musices instrumenta conficiuntur, longè plurimis abundant.

Sed priusquam ad reliqua totius disputationis veniamus, discutienda videntur ea, quæ Rabanus Maurus & Nicolaus Lyranus protulere, de Ophyra regione aureum solum habente, deq; leonibus aliisque maleficis animantibus, quæ Salomonis ætate eosdem terræ tractus adeò infestabant, ut sine maximo periculo è navibus egredi nõ liceret. Hæc quanquam similia fictis fabulis, & finitima videntur iis, quæ Herodotus & Aristæas Proconnesius (ut à Plinio traditur) scriptum reliquere, de gryphibus aurum custodientibus, & Arimaspis rapientibus; aut iis, quæ Pomponius Mela tradit, de formicis magnitudine maximos canes æquantibus, quæ prædictorum gryphium more, aurum etiam egestum in multorum exitium custodiant, tamen maximè exploratum est, vasta Pegusiorum & deserta loca, tum tigrium, tum elephantorum esse longè refertissima. Atque tantam earundem ferarum esse copiam, apud *Auream Chersonesum*, (quæ regio Pegusiis finitima 1360 pass. patet longitudine) ut nulla

Refellitur ri opinio.

ibi oppida, nullæ habitentur urbes, præter Malâcam & perpaucos barbarorum vicos, ob truculentarum tigrium (quas *Reimones* appellant) immanitatem & maleficia, adeò ut noctu nullum sit miseris accolis perfugium, præterquàm succensi ignes, quos maximè formidat hoc animal, & arborum summitates. Si enim non altius quam ad altitudinem 20 pedum ascendunt, à tigribus pernicissimo saltu corripiuntur. Ac vulgò memoratur apud nostros, quandam tigrim, magnum aliquando facinus intra urbem Malâcam edidisse, jam tum cum illic rerum potiremur. Ad tantam siquidem prorupit audaciam, sæviente prædæ aviditate, ut nocte concubia in urbem irrumpens, hortumque quendam invadens: tres servos ad trabem ob flagitia vinctos arriperet, ejsque cum trabe simul dorso impositis, maceriam etsi prætaltam saltu tamē evasisse. Idque, & accipimus & à multis viris auctoritate gravissimis, & legimus in historia Asiatica doctissimi, atq; clarissimi viri Joannis Barrij avunculi nostri. Quod verò jam olim, tigres & elephantos habuerit Aurea Chersonesus & finitima tota illi regio, auctor est Ptolemæus. Qui postquam Chalcitim regionem, atque aliquot vicinas gentes descripsit: tandem ad Doa-

Ioan. Barrius Hist. Indiar.

nos veniens, postq; ipsos ad montana quędam tigres & elephantes habentia, descendit: juncta Lestorum regioni. Qui *Lestores* finitimi sunt Aureæ Chersoneso: sed ejusdem verba hæc ferè sunt. *Postea Daona ad flumen ejusdem nominis, & post ipsos montana sunt, juncta Lestorum sive Pradonum regioni tigres habentia & elephantes.* Potuit enim fieri ut Salomonis ætate, in qua nondum terrarum orbis universus tanto hominum cœtu & frequentia; quanta posterioribus seculis habitaretur, Pegusiorum regio adhuc inculta ac deserta esset. Postea verò quàm finitimæ gentes animadvertissent multos mortales ad eam, auri adipiscendi gratia commeare, hujus aviditate quoque allectæ in animum induxissent ipsam Auream regionem incolere, ut auro potitæ rerum multarum, quibus carerent, permutationibus augerentur. Qua de causa hominum crescente multitudine, feræ paulatim loco cedentes, ad solitudinē confugerent. Quæ in *Aurea Chersoneso* fieri non potuissent, propterea quòd nulli mortalium, ob soli sterilitatem utilitate aliqua ad eam habitandum allicerentur: exceptis locis aliquot maritimis ad mercaturas faciendas accommodatis, quorum est *Malâca* illius regionis metropolis. Quod verò regio

Ophyra solum aureum habuerit, ut asserunt prædicti Rabanus Maurus, & Nicolaus Lyranus, nemini mirum videri debet, illos istuc ipsum credidisse, quippe cum pervulgatum id multis ante sæculis apud omnes esset, ut Pomponius Mela & Plinius testantur. Ait enim iste: *Extra ostium Indi Chrysa & Agyra fertilis metallis, ut credo. Nam, quod aliqui tradidere, aureum argenteumque iis solum esse, haud facilè crediderim.* Mela autem: *Ad Tamum* (est enim Indiæ promontorium) *insula est Chryse, ad Gangem Argyre, altera aurei soli* (ità veteres tradidere) *altera argentei. Atque ita, ut maximè videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo ficta fabula est.* Hæc Plinius & Pomponius. D. etiam Hieronym. in epistola ad Rusticum monachum nonnulla commemorat, quæ iis convenire videntur. Quæ ideò commemorare visum est, ne vituperatores aliquot libidine obtrectandi hinc ansam arriperent, ad Maurum & Lyranum reprehendendos. Id enim illos hinc liquido constat ab antiquis auctoribus accepisse. Nec modò opinio ea, constanti fama multorumque scriptorum literis, antiquis illis temporibus celebrata est, verùm etiam ad nostram usque ætatem & apud Indos emanavit, adeò ut multi Lusitanorum, auri cupiditate

Plinius lib. 6. cap. 21. Pomp. Mela lib. 3. cap. 8.

piditate

piditate inducti, magnos adierint labores, non sine maximo vitæ discrimine &rei familiaris jactura, in perquirenda & investiganda hac Aurea regione. Increbuerat enim fama, certos homines, casu in eam regionem nave quondam appulsos, ibique, dum fortè idoneam ad navigandum tempestatem nanciscerentur, aliquot dies cōmoratos, cum ea, quibus ad instruendam navim opus erat, pararent, & alia non suppeteret ad saburram materia, præterquàm humus, magno ejus pondere in carinam injecto, navim firmasse. Atque illinc solventes urbem Goam tandem pervenisse. Cum verò ea navis posteris temporibus vetustate corrupta, in navalibus dissolveretur, & aurei grumuli in saburra lucentes, homines ad se allexissent, inventum aurum fuisse, atq; hinc coniecturam cepisse, humum illam ex Aurea regione casu non scienter exportatam. Porro de ijs, quæ de aureo solo huius regionis, deque malefico genere animalium eandem infestante produntur, nihil definire certum mihi est, eò quòd sint adiudicandum difficillima. Verum seu ex egesto à feris solo, aurum eruerint, seu ex rerum permutationibus (quod vero similius magisque consentaneum est, & diuus Hieronymus, vt inferius apparebit, innue-

Lusitan. navigatio in Indiam.

re videtur, vel quauis alia ratione compa-rauerint, hæc quomodo sese habuerint, affirmare nihil dubitaverim facta atq; transacta fuisse, in ea ora maritima, quæ Pegusiis, aurea Chersoneso, & insula Somatra, (vt iam conclusimus) circunscribitur.

Sed ijs cognitis, ad aliam partem disputationis; quæ non paruam dubitationem habere videtur, oportet accedamus. Narrat siquidem eadem rerum Judaicarum historia, *classem Salomonis* (ut ejusdem verbis utamur) *cum classe Hiera, semel per tres annos, ire in Tharsis.* Quæ verba in hunc sensum explicat Josephus, ut hujusmodi navigationem ante triennium, haud quaquã fuisse confectam & absolutam existimet. Nos verò, tametsi hunc locum aliter ac censet Josephus intelligi posse (ut postea disputabimus) arbitramur, tamen pro virili parte, quantum fieri possit, ne aliquis resideat scrupulus, nonnullas colligemus rationes, quibus illum rectè sensisse intelligatur. Porrò, ut causas dubitationis explicemus, cum hac tempestate usu & experientia compertum sit, illos, qui à mari Rubro secundo cursu *Auream Chersonesum* navigare, atq; indè commodè renavigare solent, totam navigationem decimo mense, aut summùm anno conficere, apparet omninò

3. Reg. 10.

Josephus Judæus.

omninò incredibilis & absurda illa nauigatio, quæ cum vnum atque idem maris spatium percurreret, id prætęrquàm triennio non absolveret. Quæ causa impulit Franciscum Vatablum, vt crederet tam longi temporis intervallum, cum longissima huiusmodi convenire navigatione, qualis esset à sinu Atlantico maris Rubri ad *Hispaniolam* insulam. Ex quibus facile intellectu est, aut Ophyram regionem non esse ad oram maritimam Pegusiorum & Aureæ Chersonesi atque Somatræ, aut, tam diuturnam navigationem, quæ perpetuum triennium complecteretur, esse prorsus vanam & commentitijs fabulis quàm vero similiorem. Sed si rectè diversæ temporum rationes expendantur, jam profectò non inepta nec absurda hæc Josephi interpretatio judicabitur. Etenim si huius facultatis, quæ vocatur navigatio, sivè artis sivè scientiæ volumus considerare originem, facilè reperiemus, eam sicut aliarum artium & disciplinarum principia, ab exiguis initijs esse ortam atque deductam. Nam cum principio animadvertissent homines, magnas atque ingentes utilitates in fluminum & maris navigationibus esse constitutas, cœperunt inire rationem, qua eis ad vitæ usus necessarios uti commodè & vtiliter

Navigationis origo vide HoratiiOdā; Illi robur & æs triplex &c.

ter possent. Itaque primum rudis illa ætas, trabes invicem connectere atque conjungere cœpit, quas *rates* appellavit. Quibus primò in fluminum transvectionibus utebantur; deindè per ipsa flumina vecti ad finitimos importabant ea, quorum maximè indigere intelligebant, ex quorumque permutationibus alia similiter compararent, quibus etiam ad vitam tuendam & propagandam carere non poterant, Postmodum scaphas & lembos aliaque id genus minuta navigia, per solertiam excogitarunt, velis & remis, multisque rebus ad usus nauticos pertinentibus, paulatim inventis, non modo instruxerunt, sed etiam aliis ad decorem & ornatum appositis illustrarunt. At crescente jam cum longa experientia, & frequenti hujus rei usu audacia, in altum se majoribus navigiis contulerunt. Primum propter oram maritimam navigantes; propinquitate continentis animos faciente, deinde ad interiora maris eos ducente peritia, cœpere procellosis fluctibus se opponere, & jam audacter vẽtis vela dare, atque confidenter tandem & strenuè longa maris spatia transmittere. Unde colligitur, hujus artis nauticæ scientiam, paulatim & per quosdam velut ætatis gradus crevisse, adeò ut, auctore Plinio,

remum Copæ & ejus latitudinem Plateæ, vela Icarus, Tyrrheni anchoram, malum & antennam Dædalus, roſtra Piſeus, Salaminij hippagum, & alia alij diverſis temporibus invenerint, & plurima adjumenta huic arti ſubminiſtraverint. Nec in tot ſæculorum ætatibus, ad perfectam illam & omnibus ſuis numeris expletam navigationis rationem pervenerunt, uſq; ad illud tempus, in quo multa quoque Mathematices diſciplinæ, ad rei nauticæ facultatem maximè pertinentia, fuerunt excogitata inſtrumenta. Quorum illud extitit, valde poſt homines natos admirandum, quod vulgò *Acum nauticam* appellant: Quæ Septentriones nimia & mira quadam inſita aviditate, ex vi contactus magnetis lapidis contracta, appetit: & cuſpide veluti digito perpetuò oſtendit. Cuius vim, nativamque lapidis in Arctos ſemper reſpectantis, antiquis ignotam fuiſſe manifeſtum eſt. Hinc illa ſumma admiratio, quam Argonavis Argonautarumque à Theſſalia in Colchos per quam brevis navigatio illis temporibus excitavit. Hinc Vlyſſis neſcio quos errores, priuſquam in Siciliam inſulam ab Ilio perveniſſet, intra tam exigua maris ſpatia exhauſtos, admirata eſt maximè Antiquitas, quos illuſtris ille Græcus poëta propterea egregijs

Plin. libr. 7. cap. 56.

Nautica pixis.

Magnetis vis.

Argonavis.

Vlyſſis error & Æneæ apud Virgil. 3. Æneid.

egregijs decoravit numeris. Quum igitur (ut diximus) hæc ars non subito, sed per longa temporum intervalla nacta fuerit incrementa, repertæ sunt compendiariæ navigationes, usu & consuetudine navigandi. Nam, ut Plinius refert, cum ab Siagro Arabiæ promontorio (quod hodie *Fartacum* appellatur) Patalam Indiæ vrbem petere consuetum esset, posterior ætas breviorem tutioremque esse navigationem, ab eodem promontorio ad amnem Zizerum, Indiæque portum credidit, diuque ita navigatum esse dicit, donec avidi & lucro inhiantes mercatores, aliã magis compendiariam navigationem invenerunt, quá singulis quibusque annis Romani in Indiam navigabant. Quo in loco (ut supra memoravimus) diligenter scribit, quem cursum Romani terra marique, dum Indiam peterent, ad species aliaque id genus aromata comparanda tenebant: & quo anni tempore hinc atque illinc proficiscebantur, quantoque spatio (quod annuum esse significat) totum illud iter, usque dum reverterentur conficiebant. Ità igitur usque ad Plinij tempora certos quosdã progressus fecisse videtur navigatio. Verum tamen multò ampliores usque ad nostram ætatem. In quo genere jure laudantur Lusitani,

Lusitan. laus.

tani, qui magnum fundamentum perpetuæ suæ commendationis & famæ fecisse, atque memoriam nominis sempiternam consecuti esse videntur, apud quos magis quam in cæteris nationibus hæc ars exculta est. Cum primi mare Atlanticum navigantes, cunctam Mauritaniæ & Æthiopiæ oram, usque ad magnum & vastum illud *Bonam Spem* Promontorium; maris interiora magno impetu irrumpens, atque ab antiquis Geographis ignoratum, summa cum animi fortitudine & solertia, & magnis tandem exantlatis laboribus explorarunt, temporibus Infantis Henrici & Ioannis Portugalliæ regis secundi, & plurimis annis antequam Christophorus Columbus Ligur occidentalem Oceanum navigasset, viamque munitam posteris reliquêre, qua perfectum est, ut postmodùm in Indiam ab Ulissipone, summa, ut hodie fit, facilitate navigaretur. Vt igitur hanc partem disputationis concludam, in illa ætate, in qua necdum tam strenuè tantaque artis peritia maria percurrebant homines, interdiu navigare, noctù verò in anchoris diem expectare consuescebant. Vt nunc quoque fieri videmus in sinu Arabico, propterea quòd illic & vadosum & maximè scopulosum sit mare. Tum etiam

Christopi Columbus Ligur.

quoad

quoad fieri poterat, propter oram maritimam, atque secundis duntaxat flatibus navigabant, eò quòd nondum alijs ventis vela dare, ad usumque & utilitatem navigandi trahere noverant, ut posteris temporibus inventum est. Alia tam tardæ ac lētæ navigationis causa erat, quòd ob maris & locorum maritimorum insolentiam, naucleros pro diversitate regionum mutabant, aliosque mutuabantur vicinarum navigationum scientissimos: uti à nostris hominibus factitatum fuisse satis compertum est, cum primùm in Indiam navigarunt, propterea quòd certiorem & tutiorem cursum ignorarent. Sed alia quoque hujusce rei erat causa quòd cum id tēporis navigia, propter modicam magnitudinem, tantum cibariorum numerum capere nequivissent, opus erat aquandi & commeatus gratia, sæpius apud maritima loca ad id maximè opportuna, moras producere. Ad hæc mare Indicum (ut satis notum est) hyeme, quæ apud Indos à Kal. Aprilis circiter Kalen. Octobris protenditur, adeò procellosis & immodicis tempestatibus agitatur, ut infestū & invium hoc tempore efficiatur. Præterea sunt in illo cœlo stati ventorum flatus, (quemadmodum apud nos *Etesiæ* certo æstatis tempore,) quos

Mon-

Monsoas vocant, quibus exceptis, idoneæ ad navigandum tempestates nullæ sunt. Quare oportet hos tempestiuos ventos expectare. Nam qui à sinu Arabico seu Persico vel ab urbe Goa in Auream Chersonesum navigant, nec statim illinc renavigare valent, sed tantisper ibi manere opus est, dum hujusmodi venti flare incœperint. Quapropter tres aut quatuor, & amplius menses apud Malâcum commorantur. Itaque cum illa ætate non admodum vigeret, ut postea viguit, hæc navigandi scientia, cumque dies non noctes & proximè oram maritimam navigarent, ex quo tardiores efficiebantur navigationes, propter longos orarum anfractus, veluti quosdam in semet reductos Mæandros, idque verno non hyemali tempore. Deinde, cum in crebras, tum aquationes, tum lignationes, & in perquirendos novos naucleros, atque in expectandos commodissimos ventorum accessus, postremò in aurum comparandum, seu rerum permutationibus, seu quacumque alia ratione id fieret, non modicum temporis insumendum esset, nihil mirum videri debet, si totum cursum antè triennium conficere nequiverint. Mitto instrumentorum nauticorum duplices apparatus, quibus illa ætas in nautica disci-
plina

plina nondum satis exercitata, opinor non utebatur. Quorum penuria solet sæpe numerò cursus navigationum retardare, dum reficiendis navibus, vi ventorum ac tempestatum corruptis incumbunt, ut usu venire videmus nostris navibus ex India huc properantibus, quæ in insula *Mosambique* hyemare eisdem de causis sæpissimè coguntur. Quāquam, ut superius diximus, illa verba sacræ historiæ, *semel per tres annos*, etiam in hunc sensum & fortasse veriorem explicari posse arbitramur, ut trinis annis semel classis Salomonis solita sit in Opyram regionem navigare, non autem quod perpetuos tres annos in hanc navigationem insumpserit. Accidere namque poterat, ut ex tam longa navigatione naves adeò dissipatæ & dissolutæ redderentur, ut integrum triennium, tum in navigatione peragenda, tum in classe, maris iactationibus corrupta & conquassata, reficienda insumeretur. Quemadmodum accidere nostris navibus in Indiam navigantibus solitum est, vt quam paucissimas extitisse credamus, quæ duas amplius navigationes, in tam longinquas oras perficere quiverint. Nec sic integræ omnibus suis partibus redierint, vt non refici & instaurari ad iterum navigandum, malis, carinis, lateribus,

3. Reg. 10. (margin note beside *semel per tres annos*)

lateribus, proris, puppibus, antennis, velis, gubernaculis, aliisq; hujusmodi ad earum robur & firmitatem stabilendam pertinentibus, opus eis fuerit. Quapropter mirari desinamus, cum Romani in ea ætate, in qua jam ars ipsa navigandi ampliores fecerat progressus, plurimum terra marique possent, annum tamē (ut auctor est Plinius) in eadem Indica navigatione, quæ citra Gangem continebatur, absumerent, classem Salomonis longius (quippe ultra Gangem) progressam (qui nec opibus, nec navali disciplina, antiquis illis temporibus, nondum satis cognita nec culta, cum Romanis esset conferendus) ante triennium conficere nequivisse. Sed hæc hactenus.

Sequitur, ut de reliqua parte dicendum sit, quam in ultimum locum nostræ disputationis conjicimus. Quæ quorundam hujusmodi continet sententiam, ut statuant insulam *Sofalam*, quam ultra Bonam Spem promontorium, ad oram maritimam Æthiopiæ sub Ægypto positam commemoravimus, esse *Ophyram* regionem. Idque hujusmodi rationibus concludunt. Cum id vocabulum *Tharsis* apud sacras literas (ut ipsi volunt) *Africam* significet, cumq; insula Sofala in Africæ regione sita sit, illicq; plurima auri suppetat ubertas, quod fini- III. Opinio Volaterrani. Tharsis in sacris literis an sit Africa.

timi Æthiopes, qui eorum lingua *Cafri* appellantur, ad prædictam insulam importare soliti sint, ut ejus permutationibus, ea, quibus carere non possunt, à nostris hominibus ibidem degentibus nanciscantur, satis apparere iis sic constitutis, & consequens esse quod statuunt, *Ophyram* scilicet esse *Sofalam*.

Verùm hæc quo verius ac rectius intelligi dijudicarique valeant, cunctos sacrorum librorum locos, in quibus hæc navigatio commemoratur, subjiciemus. Deinde, quæcunque in rei hujusmodi disquisitione sunt posita, in omnes partes disputabimus. Postremò, si quod aliquorum peccatum, in hac ipsa re dijudicanda sit animadversum, indicabimus. Sed ipsa jam Sacræ historiæ verba diligenter attendamus. Ait enim: *Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore maris Rubri, in terra Idumeæ, misitque Hiram in classe illa, servos suos viros nauticos & gnaros maris, cum servis Salomonis. Qui cum venissent in Ophir sumptum inde aurum, quadringentorum viginti talentorum, detulerunt*
3. Reg. 10. *ad regem Salomonem.* Et sequenti capite. *Sed omnia vasa de quibus potabat rex Salomon erant aurea, & universa suppellex domus saltus libani de auro purissimo. Non erat argentum,*

gentum, nec alicujus pretij putabatur in diebus Salomonis, quia classis regis, per mare cũ classe Hiram, semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes Elephantorum, & Simias & Pavones. In 2 verò lib. Paralip. cap. 8 ait: *Tunc abjit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram maris rubri, quæ est in terra Edom. Misit ergo ei Hiram, per manus servorum suorum, naves & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntq; inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.* Nono autem c. idem iterum refert: *Sed & servi Hiram cum servis Salomonis, attulerunt aurum de Ophir, & ligna Thyina & gemmas pretiosissimas, de quibus fecit rex de lignis scilicet Thyinis, gradus in domo domini & in domo regia, Citharas quoque & Psalteria cantoribus. Núnquam visa sunt in terra Juda ligna talia.* Et in eodem cap. eadem inculcat, dicens: *Omnia quoque vasa convivij regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur, si quidem naves regis, ibant in Tharsis cum servis Hiram semel in annis tribus, & deferebant inde aurum & argentum, & ebur & simias & pavones. Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ, præ divitiis*

& gloria. Præterea c. 20 sic ait: *Post hæc autem injit amicitias Josaphat rex Juda, cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt impiissima, & particeps fuit, ut faceret naves quæ irent in Tharsis, feceruntque classem in Asiongaber, prophetavit autem Eliezer filius Dodan de Maresa ad Josaphat dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.* Quibus diligenter inspectis intelligitur, sacram historiam, eandem regionem modo *Ophyr*, modo *Tharsis*, diversa nominũ appellatione nuncupare. Quod ansam præbuit aliquibus (cum persuasum haberent *Tharsis* apud Hebræos *Africam* significare) ad existimandam *Sofalam* insulam (ut diximus) fuisse olim *Ophyram*. Verum divus Hieronymus hunc nobis eripuit errorem. Nam dum quædam loca Esaiæ explicat, hæc infert: *Est autem Ophyr Indiæ locus, in quo aurum optimum nascitur.* Et alibi explicans vim significationis hujus vocabuli, ait, *Tharsis, vel India regio est, ut vult Josephus, vel certè omne pelagus Tharsis appellatur.* Et in explicatione ultimi capitis Isaiæ, eadem rursus inculcat: *Tharsis lingua Hebræa mare appellatur, &, ut ajunt, India regio, licet Josephus litera commutata Tharsum putet nuncupari pro Tharsis*

Tharsis D. Hieronymo, vide Geographicum Thesaurum Ortelii. & P. Riber in xii. Prophetas minores.

urbem

urbem Ciliciæ. In Jonæ autem commentariis hæc quoque subjungit: *Unde imitatus Cain Jonas, & recedens à facie Domini, fugere voluit in Tharsis, quam Josephus interpretatur Tarsum Ciliciæ civitatem, prima tantum litera commutata. Quantum verò in Paralipomenon libris intelligi datur, quidam locus Indiæ sic vocatur. Porro Hebræi Tharsis mare dici generaliter autumant, secundum illud:* In spiritu vehementi confringes naves Tharsis, *id est maris. Et in Isaia.* Ululate naves Tharsis. *Super quo ante annos plurimos, in epistola quadam ad Marcellam dixiße me memini. Non igitur propheta ad certum fugere cupiebat locum, sed mare ingrediens quocunque pergere festinabat, & hoc magis convenit fugitivo & timido, non locum fugæ ociosæ eligere, sed primam occasionem arripere navigandi.* Ipsius verò epistolæ ad Marcellum hæc verba sunt: *Quæris si Tharsis lapis Chrysolitus sit aut Hiacynthus, ut diversi interpretes volunt, ad cujus coloris similitudinem Dei species scribatur. Quare Jonas propheta Tharsis ire velle dicatur, & Salomon & Josaphat in Regum libris naves habuerint, quæ de Tharsis solita sint exercere commercia. Ad quod facilis est responsio, homonymum eße vocabulum, quòd & India regio ita appelletur, & ipsum mare quia cæruleum sit & sæpe solis*

vadiis percussum, colorem supradictorum lapidum trahat, & à colore nomen acceperit, licet Josephus τ. pro θ. litera mutata Græcos putet Tarsum appellare pro Tharsis. Hæc divus Hieronymus. Ex quibus liquidò perspicitur persuasissimum fuisse viro sanctissimo & eruditissimo, hanc regionem in India esse positam, eique duo nomina indita, videlicet *Ophyr & Tharsis*, atque in eadem sententia fuisse Josephum, ut ex verbis ipsius à nobis paulò ante recitatis, & ex divo Hieronymo, qui istuc ipsum sensisse Josephum affirmat, ostensum est. Atqui ipse auctorem in illa ætate gravem extitisse neminem existimo, qui hoc verbum *Tharsis*, apud Hebræos *Africam* significare scribat, sed longè alio nomine ac diverso Hebręos *Africam* nuncupare solitos accepimus, quod est *Phut* sive *Phul*. Ait namque divus Hieronymus, dum caput ultimum Isaiæ interpretatur: Phut *autem sive* Phul *Lybie, omnisque Africa usque ad mare Mauritaniæ, in qua fluvius hodie qui* Phut *dicitur, & cuncta circa eum regio*, Phutensis *appellatur.* De quo fluvio sic meminit Josephus: *Instituit & Phut Libyam, Phutos à se vocans provinciales. Est autem & fluvius in Mauritania provincia, qui isto nomine nuncupatur. Unde & plurimos Græcorum historiographorũ inve-*

Phut seu Phul Hebræis Africa dicta.

Lib. 1. Antiq. c. 6 (aliis 12)

invenimus hujus fluminis memoriam facientes & ex adiacenti provincia, quæ Phuti *vocatur, ei nomen impositum.* Hæc divus Hieronymus & Josephus. Ejus fluvij quoque mentionem facit Plinius, cum Mauritaniam Tingitaniam describit, cujus hæc verba sunt: *Indigenæ autem tradunt, in ora ab Sala, CL. M. pass. Flumen Asanam, marino haustu sed portu spectabile, mox amnem quem vocant Phut.* Hunc Ptolemæus quoq; *Phthut* nominat in eademq; provincia esse, ejusq; oris situm gradus habere 72302. scribit. Quod flumen *Phut*, nunc corrupto nomine *Fez*, & regio *Phuti* etiam *Regnum Fez* hodie nuncupari, nemini dubium est. Quod & nos, in quibusdam nostris Geographicis Observationibus accuratè disputavimus; & satis credo, diligenter (absit verbo invidia) perquisita & investigata, à nobis sunt hæc ipsa, hujus antiqui nominis vestigia. Sed ne de pluribus agam, ad propositum revertar. Jam illud opinor notum & satis compertum esse, vel illis qui mediocri literatura præditi sunt, Judæos, provincias & regiones, atque maria & insulas, longe aliis nominibus ac nos, solitos esse nuncupare. Nam nomina eorum, quos maximè persuasum habuere, extitisse primos terrarum cultores, ipsis terris indiderunt. Quapropter

Lib. 5. cap. 1 Natur. hist.

Hebræi Regiones ferè à primis cultoribus nominant.

propter Africam (ut modò diximus) *Phut* à Chami hujus nominis filio, Æthiopiam verò sub Ægypto, *Chus* à Chuso Phutis fratre. A Mezraimo horum etiam fratre, totam Ægyptum Mezraim appellavere. Quo nomine his temporibus, à Judæis & Arabibus, Ægyptus *Mitzraim* nuncupatur, & urbem *Alcayrum* ejus Provinciæ metropolim, (quam nonnulli falsò *Memphin* arbitrantur) ob linguarum inter se similitudinem, *Mezzaram* vocant. Quemadmodum temporibus etiam Josephi à Judæis vocabatur, ut testatur ipse his verbis: *Servata est etiam Mezreis secundum appellationem prisca memoria. Ægyptum namque Mez rim & Mezreos omnes vocamus Ægyptios.* Tum Cyprum insulam *Cethim* appellavere, à Cethimo Japheti nepote. Atqui hinc mos apud illos inolevit, ut insulas hoc nomine *Cethim* significarent. Italiam verò *Thubal* nuncupant à nomine Thubalis, quem primò credidere hanc Provinciam coluisse. Nec *mare Rubrum*, vel hoc nomine, vel sinum Arabicum, ut Græci & Latini, sed *mare Carectosum* appellare semper consueverunt. Qua de re, miror si qui sunt, qui apud Hebræos existiment *Tharsis* nomine Africam significari. Nisi fortè auctoritate ducti cujusdam Judæi David Chimhi nuncupati,

Ægyptus.

Memphin malè Alcayrũ nominant.

Lib. 1. Ant. Iudaic. c. 6.

Cyprus.

Italia.

cupati. Cui ego aliisque recentioribus Judęis, nullam tribuendam esse auctoritatem existimo, maximè quandò aliter sentiunt ac divus Hieronymus, & antiqui ac doctissimi Judæorum, illi præsertim qui Christi præcesserunt ætatem. In quorum sunt numero *Philo* & *Josephus*, ab ipso Hieronymo & sapientissimi & eruditissimi existimati. Nam (ut prætercam quòd à viris longè gravissimis & in Hebraicis literis exercitatissimis acceperim: cum Romæ apud Paulum III. Pontificem Maximum, negocia gererem illustrissimi Principis Henrici Cardinalis ac Portugalliæ Infantis, Judæos hujus ætatis, nullam aut certè perexiguam Hebraicę linguę eruditionem callere,) quę tanta potest esse hominum quorundam inscitia, seu potius amentia, ut perfidi Judæi, à veraq; Christi Optimi Maximi Religione alienissimi, judicium præferant divi Hieronymi eruditioni & auctoritati? Quē divus Augustinus *virum doctissimum* appellat, *& omnium trium linguarnm peritissimum*, Et quem Judæi illius ætatis, rectè de Hebraicis veterem sacrorum librorū scripturam, in Latinum convertisse ingenuè fatebantur. Quapropter non aliter hujusmodi homines desipere arbitror, ac si veritati vanitatem anteponant. Suspicamur ipsum

Davidem, & si qui sunt in eadem sententia, cum apud Isaiam, Hieremiam & Ezechielem, Septuaginta interpretes divumq; Hieronymum, hoc vocabulum *Tharsis Carthaginem* aliquando interpretatos esse animadverterent, hinc occasionem fortasse nactos ad hanc opinionem confirmandam, videlicet Tharsis, unde aurum Salomoni afferebatur, *Africam* significare; cumque, ut diximus, finitima *Sofalæ* regio auri feracissima sit, & in quadam Africæ parte collocata, omninò statuerunt *Sofalam Ophyram* esse *regionem*. Quasi verò in multis Æthiopiæ partibus, ad quas breviore temporis intervallo, è nostro mari in Atlanticum exeuntes navigare potuissent, non magna etiam auri, idq; optimi affluentia sit, summaque ubertas? Ex cujus Æthiopiæ diversis locis, nostri homines, auspiciis Christianissimorum Portugalliæ Regum, singulis quibusque annis, ab ipsis Æthiopibus variarum rerum permutationibus, aurum cõparantes huc deferunt. Quod si divus Hieronymus & LXX. apud commemoratos Prophetas, idque certis duntaxat locis, id vocabulum *Tharsis Carthaginem* significare profitentur, non id propterea, quòd ex sua præcipua, &, ut dicã nativa significatione, urbem Romani imperij æmulam exprimat.

Quî

Quî enim id fieri poterat, cum Salomonis ætate necdum *Carthago*, ut jam demonstravimus, condita esset? Sed cum civitas admodùm opulenta foret, & maximis afflueret auri & argenti divitiis, commercio Hispaniæ id temporis omnium metallorum feracissimæ adeptis, quibus domi forisque potentiam & imperium suum largiter auxerat, eam nomine *Tharsis* expressit divina Scriptura: sicuti terris novis nostra memoria repertis usu venisse videmus. Quę ideò quòd à nobis procul versus occiduas orbis partes recesserint, & auro plurimùm abundaverint, vulgò jam *Indiæ* nomen invenerint. Qui enim aliter statuunt ij multum à veritatis ratione abesse, nec justa reprehensione caruisse mihi videntur, si judicant sacram Scripturam Salomonis principatu, hoc verbo urbem, quæ id temporis nusquā esset, designasse. Quoniam verò recentiores Judæi, in summa Geographicæ facultatis ignoratione, temporumque inscitia versantur, nec exterarum nationum historias attingunt, quò temporum ordines, varietates, eorumq; congruentiam, disquirere & dijudicare valeant, quippè cum *Historia testis sit temporum, & nuntia vetustatis*, ut rectè judicavit quidam, fit, ut variis id genus imbuantur erroribus.

M.Tull 2. de Orat. ad Q. Fratrem.

Quod

Quod accidere nequaquàm potuit in hoc genere *Josepho* & *Philoni*, in omni disciplinarum doctrina, & rerum multarum cognitione versatis. Hanc Hieronymi & Septuaginta interpretationem, nonnulli fortasse arripientes, existimaverunt aliquando *Carthaginem* fuisse *Ophyram*, parùm attendentes è quonam portu, quove ex sinu classis Salomonis eandem regionẽ petitura solveret. Sed nec attenderunt apud *Sofalam* insulam, nullum pretiosarum gemmarum genus, nullum argentum, nullos esse pavones. Quæ omnia, ex *Ophyra* regione præter aurum, etiam afferebantur. Id quod Georgius Agricola animadvertisse visus est, cum *Sofalam Ophyram* esse negavit, in libris quos de *veteribus & novis metallis* composuit. Atquî tantum abest, ut *Tharsis*, Salomonis tempore *Africam* significaverit, ut non defuerit, qui hac tẽpestate, libros veteris legis convertit ex Hebraicis, & vocabulum *Tharsis* apud historiam Regum (tertio Regum 9. & 10.) *Indorum mare* interpretatur, non autem *Indiæ* oram, integra remanente historia *Ophyræ* regionis.

Georgius Agricola.

Nunc reliquum est, ut causas explicemus, cur in mentem venerit Sacrę historię, eam *Indiæ* regionem *Ophyram* nuncupare. Quòd

Quòd si ea, quę superius à nobis in hoc genere sunt disputata, diligentius attendamus, facilè reperiemus ut supra diximus, moris esse sacræ Scripturæ, nomina eorum, qui terras primum incolere & habitare cœperunt, ipsis terris imponere. Sed cum hujusmodi nomina, parùm cognita aliis nationibus fuerint, ut ipse similiter Josephus animadvertisse visus est, propterea quòd eis soli Judæi uterentur, evenit, ut ob prædictorum nominum insolentiam, multa sacrorum librorum hujus generis loca, maximè obscurarentur & magnam dubitationem afferrent. Quod si nonnulli Judæorum viri doctissimi, qui aliarum gentium & exterarum nationum literas, historias, & monumenta, variasque artium disciplinas perceperunt, ex quibus extitere *Philon & Josephus* summa cum diligentia, non multi hujusmodi posteris explicata, literis tradidissent, quæ peculiari quadam cognitione indigebant, multò pejus etiam nunc circa locorū hujusmodi abstrusorum intelligentiam hallucinaremur. Si autem recentiores Judæi, more illorum (quos modo nominavi) clarorum virorum, literis Græcis & Latinis ab ineunte ætate imbuerentur, reliquasque disciplinas attingere in animum inducerent, quò rerum ac temporum

Ioseph. lib. 1 Ant. cap. 6.

Philo & Iosephus.

porum congruentiam intueri & intelligere possent, non esset sanè quòd in tantis ac tam depravatis opinionum erroribus implicarentur. Nunc, cum præter Hebraicas literas, hasq; sine ulla Grammatices ratione, primoribus labris degustatas verius quàm perceptas, quippe à parentibus veluti tumultuariè traditas, nullum, nec literarum nec disciplinarum genus consequantur, quid aliud quàm labi, falli, & turpiter errare illis futurum putamus? Quodque caput est, præterquàm quòd cum ipso nutricis lacte errorem sugere incipiunt, non modo ignoratione veræ Religionis imbuuntur, sed variis, tum falsis, tum perversis, & quandoq; ridiculis etiam opinionibus, poëtarumque portentis similibus adhærescunt. Quarum plura quidem genera videre licet, cum apud multos benè doctos viros, à quibus adversus Judæorum pervicaciam plura sunt subtiliter & acerrimè disputata, tum vel maximè apud Petrum Gallatinum, bonum in primis auctorem, & Hebraicarum literarum satis peritum. Adeò ut pudeat & misereat me infelicis hominum conditionis in tot mentis cæcitatis & animi pravitates immersæ. Josephus igitur hunc locum è tenebris in lucem evocare videtur. Explicans enim in primo libro

Pe. Galatinus

bro

bro Judaicarum Antiquitatum, quendam locum sacrorum librorum, satis docet unde nominis originem *Ophyra* regio traxisse videatur. Quum enim divina historia commemoret, temporibus Phaleg divisam fuisse terram, quamobrem hoc ei nomen inditum, quod *divisionem* significat apud Hebræos, ita, *Natique sunt Heber filij duo, nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan. Qui Jectan genuit Almodad, & Saleph, & Asarmoth, Jare, & Adonan, & Uzal, & Decla, & Hebat & Abimael, Saba, & Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes isti filij Jectan. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem Orientalem.* Josephus verò eadem in hunc modum narrat: *Heber autem Jectan genuit & Phaleg. Dictus autem Phaleg, quoniam secundum divisionum habitationum natus est. Phaleg autem* divisionem *Hebræi vocant. Jectan verò, qui filius fuit Heber, habuit filios Helmodat, Saleph, Asarmoth, Jarach, Aduram, Uzal, Decla, Obal, Abimael, Saba,* Ophyr, *Evila, Jobab. Isti à flumine Cophino Indiæ, & positæ circa eam Syriæ, loca quædam inhabitant.* Hæc Josephus. De quo flumine qui Indum influit, frequens mentio fit apud Geographos. Quorum verba subjicienda duximus, ad plenio-

Ophyra unde dict. Iosepho.

Genes. 31.

Lib. I. Antiq. c. 6 (aliis 14)

pleniorem rei cognitionem & intelligentiam. Nam Pomponius hæc profert: *Indus ex monte Parapamiso exortus, & alia quidem flumina admittit, sed clarissima Cophen, Acessinem, Hydaspem.* Plinij verò hujusmodi sunt: *A proximis Indo gentibus montana Capissana habent Capissam urbem quam diruit Cyrus, Arachosia cum oppido & flumine ejusdem nominis. Quod quidem Cophen dixere à Semiramide conditum.* Et paulò inferius subjungit: *Flumen Cophes, influunt in eum navigabilia Sadarus, Parospes, Sodinus.* Strabo autem incidens in mentionem Alexandri in Indos expeditionis, de eodem fluvio sic meminit: *Quare iisdem montibus per vias breviores exuperatis, reversus est, habens Indiam à sinistris. Postea rursus in eam rediit ac occidentales ejus fines, & Cophen flumen & Choaspem qui in Cophen immittit.* Et paulò inferius: *Post Cophen itaque Indus fluit. Regionem inter hæc duo flumina mediam habitant Astaceni, Massiana, Nissei, &c.* Et Plinius iterum: *Ultimo fine Cophete fluvio, qua omnia Ariorum esse aliis placet. Nec non & Nysam urbem plerique Indiæ ascribunt.* Quum igitur decem filiorum Jectani coloniæ, partim in quædam Syriæ loca Indiam penè attingentia, partim, in illum Indiæ tractum quæ Cophe fluvio irrigatur (ut

Josephus

Pomp. Mela lib. 3. cap. 7.

Lib. 6. nat. hist. cap. 23.

Strabo.

Lib. 6. c. 21. nat. histor.

Josephus narrat) deductæ sint, & unus ex ejus filiis *Ophyr* nuncupatus fuerit, apparet ex hoc nomine, per interiores Indiæ partes pertinente, *Ophyram* regionem esse nominatam, ut rectè existimavit Rabanus Maurus & Nicolaus Lyranus. Quoniam verò Hevilat frater Ophyri, finitima *Ophyræ* regioni loca etiam incoluit, ideò Moses cum Indiam exprimere voluisset, quam inclytus amnis Ganges (*Phison* ab eo appellatus) uberrimis aquis interfluit: Havilat nuncupavit. *Et fluvius (inquit) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita, nomen uni Phison, ipse est qui circuit omnem terram Hevilat, ubi nascitur aurum. Et aurum terræ illius optimum est.* Quam regionem Hevilat Josephus *Indiam* interpretatur. Cujus hæc sunt verba: *Rigatur autem hic hortus ab uno flumine circa omnem terram undiquè profluente. Hic in quatuor dividitur partes, & uni quidem nomen est Phison, quod inundationem significat: eductus in Indiam pelago diffunditur: qui Getha nuncupatur à Græcis.* Sed ne quis arbitretur hanc esse *Hevilat*, quam alio in loco idem Josephus dicit esse *Getuliam* Africæ provinciam, ab Hevila Chusi filio nominatam, opus est ut duos fuisse ejusdem nominis intelligatur; hunc

Phison amnis est Ganges Indiæ flu.

lib. I. Antiqu. c. I.

lib. I. Antiquit. c. 6. (aliis 12.)

X quem

quem modo nominavi, alterum Iectani filium Ophyrique fratrem, de quo nunc agimus. Quam dubi ationem funditus sustulit Josephus, cum significavit fluvium *Phisonem* apud Indiam in pelagus defluere. Et Indiam provinciam à Mose *Hevilat* esse nuncupatam, preterquàm quòd ex ipsius verbis paulò antè recitatis liquidò dignoscitur, tum etiam ex Commentariis divi Hieronymi *de locis Hebraicis*, quibus sic ait. *Hevilat ubi aurum purissimum, quod Hebraicè dicitur Zahab, & gemmæ pratiosissimæ, carbunculus, smaragdusque nascuntur. Est autem regio ad Orientem vergens, quam circuit de Paradiso Phison egrediens. Quem nostri mutato nomine Gangem vocant,* Sed *& unus de minoribus Noe Hevilat dictus est, quem Josephus refert cum fratribus suis à flumine* Cophone *& regione Indiæ usque ad eum locum, qui appellatur Ieriæ, possedisse.* Et paulò post subjungit: *Messe regio Indiæ, in qua habitarunt filij Heber. Sophera vero mons Orientalis in India: juxta quem etiam prædicti habitaverunt, quos Iosephus refert à* Copheno *flumine & Indiæ regionibus usque ad eum locum pervenisse, ubi appellatur regio Ieria.* Sed *&* Classis *Salomonis per triennium hinc quædam commercia deportabat.* Hæc ille. Intelleximus divi Hieronymi sententiam,

Hevilat Moysi est India.

tiam, etiam Rabani Mauri cognoſcamus. ait enim: *Hevilat regio eſt Indiæ quæ poſt diluvium poſſeſſa ab Hevilat, filio Iectan filij Heber patriarchæ Hebræorum.* In quorum ſententiam diſcedit Hieronymus ab Oleaſtro, ampliſſimus Theologus in doctiſſimis Commentariis, quos proximis annis edidit, in quinque libros Moyſi, cujus etiam verba tranſcribere viſum eſt, quæ hujuſmodi ſunt: *Alia eſt Chavilah, denominata à Chavilah filio Iectan filij Heber. Quæ quidem Chavilah etiam Orientalis eſt, quia ibidem dicitur fuiſſe habitatio filiorum Heber, à Meſah uſque ad Sephar montem Orientis, quæ etiam auro abundat, cum ſit propè Ophir. Nam Ophir, fuit frater Chavilah, ut ibidem dicitur.* Hæc ille. Ex quibus omnibus intelleximus Judæorum peculiares, regionum, fluminum, inſularum, & maris appellationes, à Græcis & Latinis, ab aliiſque aliarum nationum longe diverſas, eaſque à primis terrarum habitatoribus eſſe deductas. Tum etiam perſpeximus *Ophyrum & Hevilam* fratres, ut Joſephus, ut divus Hironymus, ut alii quoq; viri doctiſſimi (quorum modò mentio facta eſt) profitentur, Indiæ quaſdam partes incoluiſſe, quas divina hiſtoria ex more ſuo, eiſdem duorum fratrum nominibus,

nibus, Ophyram & Hevilam appellat. Quarum alteram Moses scribit aurum optimum gemmasque pretiosissimas producere: ex altera vero ingentem auri copiam Salomoni delatam, Judæorum regum monumenta testantur, hasque finitimas esse, & (ut paulò antè dixit divus Hieronymus) ex quarum altera classis Salomonis per triennium quædam commercia deportabat. Prætereà Africam, consentientibus doctorum virorum testimoniis, apud Hebræos *Phut*, non *Tharsis* esse appellatam, & *Ophiram* apud Indos esse etiam percepimus. Quid ergo amplius pertinaciter inhæremus, inanissimis Judæorum recentiorum opinionibus & deliramentis, eorumque lutulentos rivulos consectamur, ex limpidissimis autem doctissimorum atque Orthodoxorum Patrum fontibus, haurire negligimus? Nec me movent novæ Augustini Eugubini in hunc locum interpretationes, nova nescio quæ flumina cōminiscentis, (quanquam aliàs hominis eruditionem & doctrinam suspicio & veneror, & quanquam cum illo mihi arctissima Romæ consuetudo intercessit, magis tamen amica veritas.) Quæquidem parum momenti (si rectè quis rem perpendere voluerit) habere videntur, & quas non magni

3. Reg. 9. & 10.

gni fuerit negocij convincere. Nec me movent vel ſexcenti recentiores Judæi novis & deliris ſemper interpretationibus ſtudentes, & nova ſenſa ab antiquis Orthodoxorum Patrum ſententiis, longe abhorrentia, in divinos libros architectantes. Quorum Judæorum libri, integra mente & acri attentoque animo evoluantur oportet. Nam hinc, ut arbitror, jam eò proceſſit hæreticorum quorundam hominum audacia, ut aſſerere nihil vereantur, ætate divi Hieronymi non admodum viguiſſe, ſeu potius elanguiſſe Hebraicarum literarum ſcientiam. Qui nihil aliud mihi viſi ſunt dicere, quum hæc dicunt, quàm divum Hieronymum ſummis labris has literas attigiſſe. Quem (ut ſupra dixi) divus Auguſtinus *peritiſſimum in hoc genere*, cum ſumma teſtificatione laudum ipſius fuiſſe dicit. Et quem doctiſſimi Iudæorum ejus temporis profitebantur, ſacros libros veteris legis, ſummo animi judicio & ſynceriſſima interpretatione convertiſſe. Sed proh Deum immortalem, quid hoc eſt ſi mera inſania non eſt? Adeòne eſſe homines imperitos quibus tanta ſit innata vecordia, ut antiquos illos Eccleſiæ Patres, (divino ſpiritu ſine controverſia afflatos, atque ad exprimenda vera divi-

Rabini cautè legendi.

D. Hieronymi peritia linguæ ſanctæ.

norum librorum sensa, à Deo Optimo Maximo nobis velut dono datos) dicere audeant hallucinatos esse in enodandis quibusdam Prophetarum intelligentiis, nec præcipua & germana illa sensa, quæ in illis locis ipsi præ se tulerunt Prophetæ attigisse. Quibus Prophetarum locis, ad Christianum dogma maximè confirmandum appositis, & eodem sensu enodatis, posteris temporibus Ecclesia pro acerrimo telo usa sit, ad infringendam multorum hæreticorum pervicaciam? Quid dici potest insanius? aut quid isti omnium hominum superbissimi aliud persuadere videntur, quàm ea se (si diis placet) assecutos esse, quæ magni & sapientes illi viri ne degustarunt quidem?

Epilogus. Verùm hæc nos in aliud tempus, in aliumque locum differamus, ad propositumque revertamur. Perspectis tot, tantorumque Patrum testimoniis & auctoritatibus, nemini opinor, jam dubium & controversum erit, *Ophyram* regionem apud Indiam esse, ab *Ophyro*que Iectani filio denominatam & *Tharsis* vocabulum esse homonymum, ut asserit Divus Hieronymus ad Marcellam, propterea quod & *mare & locum Indiæ* significet. Hanc igitur rationem habet Divi Hieronymi, Flavii Iosephi, aliorum-

liorumque sententia, circa regionem *Ophyram*, quam apud Indos esse, ut diximus, statuunt.

Nunc excutienda sunt quæ literis mandavit nobilissimus & clariss. Theologus Cardinalis Cajetanus, non de *Ophyra* regione, quam prorsus ignorare se ingenuè fatetur, sed de cursu quem, classis Regis Hiræ teneret, cùm ad classi se conjungendum Salomonis, solveret è portu, ut una peterent eandem regionem. *De nominibus (inquit) propriis, quæ hic scribuntur, reddere certam rationem nescio, hoc tamen certum est, quod Salomonis tum scientiæ tum providentiæ attestatur constructio & missio navis in Ophir pro auro.* Et in secundo Paralipomenon capite octavo isthæc dicit: *Salomon siquidem fecit propriam classem in illo mari. Rex autem Tyri misit naves suas ad serviendum Salomoni, simul cum propriis navibus Salomonis. (Et fuerunt cum servis Salomonis in Ophir) Regio Indiæ dicitur. Reliqua vide exposita tertio Regum nono: advertendo duo. Alterum, quod quia navigatio in Ophir per mare Oceanum erat, ideo Salomon ad evitandam navigationem per mare Mediterraneum usque ad Oceanum, perrexit ad oram maris Rubri, (quod est quidam sinus maris Oceani) & ibi construxit classem, ad hoc enim il-*

Thomæ Cajetani opinio.

huc juit. Alterum, quod rex Tyri naves quas misit, non nisi per Mediterraneum mare mittere ex Tyro potuit, ad conjungendum illas cum navibus Salomonis. Hæc ille. Quam rem recte quidem judicavit vir doctissimus. Quis enim non in ejusmodi causa? Nam qui fieri posset, ut naves è Tyro soluentes aliter in sinum Atlanticum pergerent, quàm per fretum Herculeum in Oceanum Atlanticum exeuntes, totamque oram Africæ & Æthiopiæ permeantes, magnum illud *Bonam Spem* promontorium transgrederentur, atque inde recto cursu aliud Arabiæ promontorium, olim *Aromatam*, nunc autam *Guardafum* nominatum petentes, tandem angustias Rubri maris ingrederentur? Sed præterquàm quod hæc navigatio tunc temporis omnino incognita erat (ut sæpe jam diximus) multo facilius à rege Tyri id perfici poterat, & minore, cum temporis tum rei familiaris suæ dispendio, & tandem expeditiore via, si materia dolata, ex qua naves ædificari solent, camelis & aliis jumentis, superato isthmo inter illa duo maria interjecto, *Asiongaberum* deportaretur, (sicut olim fieri consuetum est à Sultanis Ægypti, nunc autem à Turcarnm Regibus, quandocunque classes, quas illic habent,

bent, reficere, seu novas ædificare usus est,) quàm tantam maris vastitatem transmittere, ut cum Salomonis classe conjungeretur. Sed ea persuasio fortè literatissimum virum fefellit putantem, regis Hiræ classem è Tyro (ad oram nostri maris posita) in Indiam solitam navigare. Cum enim legeret hæc verba sacræ historiæ; *Tunc abiit Salomon in Asiongaber & in Ailaeh, ad oram maris Rubri, quæ est in terra Edom. Misit ergo ei Hiram per manus servorum suorum naves & nautas gnaros maris, & abierunt, &c.* Fortè non videbatur illi, cum Salomon ageret apud maritima loca maris Rubri superius memorata, rectè significasse divinam historiam, Regem Hiram ad illum misisse naves & nautas suos, si in eodem quoque mari id temporis esset Hiræ regis classis. Quare rem parum videtur perpendisse tanti nominis Theologus. Nam quæ apud Alexandriam in nostro mari sunt naves, quis vetat quin Carthaginem mittantur, atque hinc Uticam seu Hipponem Regium, quæ oppida in locis maritimis ejusdem maris sunt posita? Cum Carolus quintus Romanorum imperator Tunetum oppidum obsidet, naves quæ à Neapoli cum commeatibus, reliquisque id genus bellici apparatus, eò mit-

2. Paralip. 8. 17.

mittuntur, nonne ad portus ejusdem maris mittuntur? quis hoc audeat inficiari? Verum hæc tot verbis persequi non est necesse, cum sint in promptu. Porro quæ ad oppidorum *Ailanæ & Asiongaberi* cognitionem, & notitiam pertinent, eis, quoniam in quibusdam nostris Geographicis Observationibus mox in lucem prodituris, à nobis sunt multis verbis disputata, in præsentia supersedendum duximus. Sed hæc in mentem mihi venerunt, de *Ophyra regione* quæ dicerem.

BART.

BART. KECKERMANNI PROBLEMATA NAUTICA.

IN urbe maritima Dantiſcanâ, ad quam nondũ integri menſis ſpatio tanta vis navium appulit, animus eſt *de re nautica*, hoc tempore breviſſime commentari, dum & ipſi tandem vela ventis date, atq; ex præcognitorum Philoſophicorum ſtatione in ipſum Philoſophiæ altum ſolvere poſſimus.

Partiemur autem ita Commentationem hanc, ut primo generaliter, poſt ſpecialiter de re propoſita agamus.

In genere nobis tractandæ quæſtiones fuerint, de cauſis rei Nauticæ efficientibus & finalibus ſive de navibus, & navigationis inventoribus.

I. *Hebreæne potius genti, alterine cuidam gloriam inventæ navigationis & navium tribuere debeamus?*

RESp. Hebreæ genti gloriam iſtam deberi, præ *Tyriis*, *Ægyptiis*, *Græcis*. Etenim

nim autoritate primi libri Mosis constat ex jussu & præscripto Dei *Noham* ad suam suorumque vitam à diluvio servandam extruxisse navim, quæ à commoditate habitandi, & securitate servandi arca appellatur. Scribit de ea re Josephus. 1. Antiq. Judaic. cur Deus sanctissimo viro Noacho præ aliis hominibus artem condendi & usurpandi navim revelare voluerit. Et Euseb. lib. 10. præparat. Euangel. de Noacho *inquit, quod cum is diu ante Neptunum & Danaum fuerit, gloria inventa navigationis Græcis immerito tribuatur.* Quia autem navis Noachi post diluvium in montibus Armeniæ constitit, exemplum & Idæam struendarum navium, inde vicinæ gentes hauserunt, inprimis vero *Phœnices* gens vicina mari & dedita navigationibus. *Tyrii.* n. teste Strabone lib. 16. navigandi arte præ aliis excelluerunt. A Phœnicibus hæc ars propagata est ad *Ægyptios* teste Plinio lib. 3. cap. 56. *Inuentis* (inquit) *ratibus in mari rubro, inter Insulas ab Erythra rege navigari cœptum est.* Ab Ægyptiis peruenit ad Græcos, quod & Plinius cit. loco *diffiteri non potest* : inquiens: *Nave primus ex Ægypto Danaus advenit, ante enim ratibus non navigabatur.* Strabo lib. 10. *Minoi* hoc tribuit, quod impe-

imperium maris, tenens, artem navigandi invenerit. Diod. Sicul. lib. 6. *Neptuno* hoc ascribit, qui postea ob tam præclarum inventum in numerum Deorum est relatus. Illud certum est, *Cretenses* inter omnes Græcos, navigandi principium initio tenuisse; unde & Proverbium est: *Cretensis nescit pelagus?* id est, nihil est absurdius, quam Cretensem esse & non navigasse, perinde ac si quis diceret, *Hollandus nescit navigare*. A Græcis navigandi peritia per varias gentes dispersa est, inprimis tamen ad Italos & inter hos ad *Genuates* & *Venetos* derivata. Veneti quidem usque adeo navigandi artem exercuerunt, ut hoc potissimum medio ad stupendæ potentiæ fastigium ascenderint, quod testatur celeberrimus Historicus Sabel. lib. 3. decad. 4. *Nullum est* (inquit) *Emporium interni maris, quod à Gaditano freto, inter Africam, Europam, Syriam, & Ægyptum ad ortum excurrit, & ad septentrionem, ad Bosphorum, & Mæotidem paludem, nulli tam ignoti littoris recessus, quem Veneta triremes, ex antiquo civitatis instituto, non negotiorum causa frequentent.* Ab Italis Navigandi industria manavit ad *Lusitanos* seu Portugalenses qui à *Columbo Genuensi* nauta instructi & exculti, usque

que adeo ante annos centum in hac arte excelluerunt, ut & *Novum orbem* aperuerint, & mercimoniis viam paraverint ad *Indias Orientales*. Cum Lusitanos nomino, non excludo *Hispanos*. Sed hoc tamen certum est, omnibus hodie gentibus navigandi industria & peritia superiores esse *Anglos*, post Anglos, *Belgas* & inter hos Flandros, Hollandos, Zelandos.

II. An Navigationis sit necessarius in vita humana usus?

DE Inuentione & successione peritiæ Nauticæ præcedenti problemate egimus, Consequens est, ut de ejusdem fine ac usu dicamus. Ad vitam igitur humanam, alia conducunt, tanquam necessaria, sine quibus plane vivere non possimus, quædam vero tanquam utilia sine quibus vivere commode nequeamus. Navigatio conducit ad utrumque primò ad *vitæ necessitatem*. si non in omnibus locis, at certe in iis, quæ sterilitate frumenti & vini ita laborant, ut cum ultra mare sita sint, necessarius commeatus terra advehi nequeat. Ad *commoditatem* autem vitæ quantopere conducat navigatio, paulo post demon-

monstrabitur. Nunc id nobis dicendum est, maximam illam & vastissimam orbis terrarum partem sive collectionem aquarum, quæ mare dicitur à Deo conditam esse, non solum ut sit locus nativus piscium, nec ideo tantum ne terra, vel sua nativa siccitate vel solis ardoribus infœcūda redderetur, sed hunc etiam ob finem, ut genus humanum haberet brevem ac facilem mutuæ inter se mercaturæ, ac communicandarum mercium occasionem & viam. Id quod diserte *Sacræ Scripturæ* testimoniis probatur quæ videri possunt. Psal. 104. v. 25. 26. Esai. 23. v. 1. 2. Et potest idem probari exemplo sapientissimi regis *Salomonis*, de cujus classe & navigationibus narrat. 1. liber Reg. cap. 9. v. 26. Hinc nimirum illa tam magnifica maris Encomia Psal. 107. vers. 24. ubi illud describitur, tanquam pulcerrimum & maximum miraculorum *Dei theatrum*, ita ut ex eo loco clarissimi interpretes statuant *mare, ipsa terra esse illustrius & excellentius, in* qua sententia est etiam Lamb. Danæus tract. 3. Phys. Christ. cap. 7. Quamvis de eo non sine ratione dubitari potest, cum plurima sint argumenta, quibus terræ dignitas major quàm maris possit demonstrari, de qua re suo loco major erit dicendi occasio. Valet

et interim memorabile illud maris Encomium, quod extat apud Ambros. in opere de creatione. 6. dierum: *Bonum mare tanquam hospitium fluviorum, invectio commeatuum, quo sibi distantes populi copulantur, quo praliorum removentur pericula, subsidium in necessitatibus, refugium in periculis, gratia in voluptatibus, separatorum conjunctio, itineris compendium, transfugium laborantium, subsidium vectigalium, sterilitatis alimentum.* Desumpsit hoc Encomium maris Ambros. ex Basilio homil. 4. Hexameri, & habet similia *Theodoretus* Serm. 2. de Provid: nec non *Greg. Nazianz.* 2. De Theologia & Theologo. *Plutar.* in libello cui titulus est: *Utrum aqua an ignis utilior.* Et *Cic.* 2. de Nat. Deorum. Quæ loca autorum ideo allego, quia pleraque Encomia maris, sunt etiam Encomia navigationis. Sed specialius nobis fuerit deducendus navigationis finis atque usus, qui est vel *principalis* vel *minus principali.* Principalis est ad mercaturam & negotiationes, quas mari quam terrâ commodius fieri, probatur. 1. Quia major copia mercium navi quam curru advehi potest. 2. Quia major varietas mercium, ex variis & diversis locis, ad quæ curru non venitur, adfertur. 3. Terrâ & curru non ita celeriter & expedite,

pedite, quam navibus merces apportantur; præsertim à locis longe dissitis, cum quibus si commercia exercere velis itinere terrestri, tanto opus fuerit sumptu, ut expensæ lucrum multis modis sint superaturæ. Atqui dicet aliquis: *Mercatura res illaudata est.* Ergo *inde navigationem laudare non poteris.* Resp. Falsum est Antecedens. Est enim mercatura in se spectata res humano generi & utilissima & per consequens commendatissima, quod probatur his argumentis. *Instrumenta virtutis publicæ & privatæ sunt laudatissima. Mercatura est instrumentum virtutis publicæ & privatæ*, quod probatur, quia conducit ad servandum, augendum, & ornandum statum Reipub. Status autem Reip. est ordo laudatus, Laudatus autem ordo virtus publica est: conservari autem Reipub. status nequit sine legittima administratione: legittima administratio requirit conservationem Ecclesiæ, Scholarum, itemque dignitatis Senatoriæ, denique distributionem præmiorum & pœnarum, atque adeo bella etiam quæ necessariò pro Repub. suscipiuntur. Harum autem rerum omnium nervus est pecunia, mater mercaturæ. Ad augendam etiam Rempub. mercatura mirifice conducit, sive spectes ipsam

urbis amplificationem, & ædium culturam seu multitudinem, incolarum copiam, quæ utraque sine mercatura obtineri nequit. Exemplo sunt tot vrbes, quæ desertæ ac solitariæ hodie jacent, propter translatam mercaturam, ut *Antuerpia*, *Visma-ria*. Ornantur etiam Resp. per mercaturam. 1. Splendore Senatus & ejus autoritate. 2. Civium opibus & munditie. 3. Ædium, palatiorum, hortorum cultura. Privata virtus per mercaturam exercetur, quia cives quo sunt ditiores, eo pomptiores ad promovendam publicam utilitatē, ad procurandas in bello & pace Reipub. necessitates, ad honeste decoreque educandos liberos, ad exercendam denique erga Ecclesiam, Scholas & pauperes liberalitatem. Alterum pro mercatura argumentum est; quod adducit Arist. lib. 1. Polit cap. 5. ubi sic disputat *mercaturam facere ad humanæ vitæ necessitatem & denique indigentiam humanam*. Idcircò meritò Plato de Repub. inquit: *sine commerciis vix potest subsistere civitas*. Et memorabile est quod celeberrimus superiorum temporum Historicus *Brutus*. 8. Florent. hist. de *Laurentio Medices*, principe florentissimo refert; qui dixit: *Mercaturam esse caput, unde robur & nervi manant in Rempub.*

Sed

Sed tamen non desunt, qui contra mercaturam argumentis ejusmodi, disputent, quorum solutio hoc loco nobis neutiquam intermittenda fuerit. 1. ex Aristot. 1. Polit. c. 5. *Quod non est naturale acquirendarum possessionum medium, illud non est legittimum. Mercatura non est talis.* Ergo. Resp. ex ipso textu Arist. etsi mercatura non sit naturalis, quoad causam efficientem & principium, esse tamen naturalem, quoad *causam finalem* quia supplet defectum & indigentiam naturæ. 2. *Mercator propositum habet lucrum, atque adeo videtur avaritiæ mancipium*, sicut inquit Erasm. in Adagiis. *Negotiatorum genus nihil habet sacrum præter unicum pecuniæ lucrum, cui se totos ceu Deo consecrarunt: Hoc pietatem, hoc amicitiam, hoc famam, hoc divina pariter ac humana metiuntur, reliqua illis nugæ.* Resp. Nō omnes mercatores esse tales, nec vitia quorundam artificum esse imputanda arti, utpote cum vitia artificū, arti sint plane accidentaria, & non pertinent ad ejus naturam, sed sunt præter naturam. Similis responsio datur ad dictum illud *Apollonij*, quod citat *Philostratus* in ejus vita: *Mercaturam esse virtutis inimicam*, per accidens, hoc est, & non de natura sed præter naturam mercaturæ, siquidem ut

ſupra oſtendimus, *mercatura eſt adminiſtra publicæ & privatæ virtutis*. Et *Caſſiodorus* in Epiſt. inquit. *Honeſtum eſt lucrum per quod nemo læditur*, unde ſequitur, honeſtam eſſe mercaturam, per quam nemo læditur. 3. *Mercatores non admittuntur ad dignitates publicas*. Ergo *eſt inhoneſta*: Antecedens probatur ex *Livio* qui inquit: *Quæſtus omnibus Patribus indecorus viſus eſt*. Et refert Ariſt. 2. Pol. 1. *Thebanis civibus non aliter licuiſſe Magiſtratum vel petere, vel oblatum accipere, quam ſi totos decem annos à mercatura abſtinuiſſent*. Ac *legibus Imperialibus* ordini mercatorum aditus ad imperia & honores præcluſi ſunt, & nobilium ordini æque eſt interdicta negotiatio, ut mercatoribus militia. Reſp. non propterea interdici magnatibus & nobilibus mercaturam, quod honeſta ſit per ſe, ſed ut ii qui Rempub. adminiſtrant, ab omnibus aliis negotiis vacui, Rempub. tanto rectius poſſint adminiſtrare, atque adeo ut *curia ſit cura Magiſtratui non forum, aut lucrum*. Nobilibus vero ideo *leges Romanas* negotiationes interdicere, ut ſit diſcrimen inter urbes & nobiles, atque cives ſuas habeant immunitates & commoditates, quas iis præriperent nobiles, ſi eis mercari liceret. Quamvis hodie in *Italia & Anglia* etiam nobi-

nobiles mercaturam exerceant, imo principes, & Comites. Et sane quod ad Romanos attinet satis apparet ex *Cic.* quod illa lex de interdicta *Patribus & Equitibus Rom.* mercatura, jam ipsius tempore fuerit mortua, quod idem allegat *Bodin.* 3. De Repub. cap. 8. *ita ut posteriores Icti. mercaturam rerum omnium affluentiam copiosam, nihil natalium splendori, nil ordini, nil nobilitati derogare pronuntiaverint.* Quare idem *Bodin.* cit. cap. & lib. recte concludit, *mercaturam civitatibus non modo esse utilem sed & honestam, nec solum honestam, sed & honestam, nec solum honestam, sed & necessariam. Quid enim* (inquit) *solo tam sterili cōdita civitas ut Athenæ olim & nunc Noriberga, aut eo in loco posita, ut in eam nō modo frumenti, sed nec vini quicquam importari possit, sine mercatura præstiterit?* Et memorabile est quod *Jovianus Pontan.* c. 45. de liberalitate refert, *quosdam Neapolitanorum reges subditis suis eripuisse mercaturæ facultatem, sed ita ut provinciales suos ad magnam inopiam redegerint, & regnum suum mirifice deformarint, donec mercaturam publice iterum permitterent.* De *Solone* refert Plutar. in ejus vita; *quod cum pater ipsius facultates suas largitionibus attrivisset, & interim magnifice educatus Solon, accipere aliquid erubesceret,*

ret, contulerit sese adolescens ad mercaturam, eamque ad opes acquirendas feliciter exercuerit. Postea cum populum regeret Solon, voluit mercaturam suo tempore in magna dignatione apud omnes esse, ut refert *Cæl.*lib. 16. cap. 8. Hinc factum, quod reges & principes magna privilegia indulserint mercatoribus, sicut inprimis est memorabile privilegium illud, quod anno 1288. *Henricus III. Angliæ rex, civitatibus Hansiaticis* in suo regno dedit, de quo *Polyd. Virgil.* libro 16. Anglic. Histor. Sequitur ut de altero fine navium & navigationis breviter agamus: qui quidem magnus est, sed non ita principalis, ut prior, & spectat *res bellicas*. Marina autem bella terrestribus ideo præferenda sunt. 1. Quia in illis nulla devastatio agrorum, pagorum, vrbium. 2. Quia minor licentia prædandi & libidines exercendi datur militibus mari quã terra, atque adeo sanctior est disciplina bellica marina, quam terrestris. 3. quia minori apparatu armorum & equorum, marina quam terrestria bella conficiuntur. Quantus autem sit usus navium ad bella marina, atque adeo ad defendendam patriam & arcendos hostes, *Themistocles* intellexit. *Cum enim magna vis pecuniæ è proventu metallorum esset in ærario*

rio Atheniensium æque dividenda, viritim in singulos puberes ciues drachmis : Themistocles suasit, ut ex ea pecunia classem ducentarum navium ad Ægyneticum bellum compararent. Incidit in ea tempora Xerxis expeditio contra Græcos. Itaq; Athenienses Ægynetis reconciltati, contra communem hostem ea classe felicissimè sunt usi ad Salaminam, & Themistocles eodem consilio quo naves paravit, patriam servavit, utpote quæ tuta esse non posset, nisi in muris ligneis, id est, navibus. De qua re *Herod.* lib. 7. *Cum de Siciliæ possessione bellum Punicum primum, inter Romanos & Carthaginenses ortum esset, Carthaginenses mari præstarent, Romani de bello feliciter gerendo desperantes, nisi hostibus mari obviam ire possent de classe publice paranda decretum tulerunt, quæ naves. 120. contineret, quarum centum quintuplici ordine agerentur, terno reliquæ. Rom. pop. tum nauticæ rei ignarus, intrepidè pelagus tractare ausus est, & prius cum hoste navali bello certavit, quam ullum fecisset maritimæ rei periculum. Nam cum in Sicilia primo Romani transfretarunt, Tarentinorum & aliorum sociorum fuerant usi navibus, cum ipsi eo tempore ne lembum quidem unum publice possiderent. Erant per id tempus circa fretum pleraque Carthaginensium naves, ex quibus quinqueremis una semilacera*

milacera ad Romanos devenit. hoc unicum illis exemplum fuit ad naves ædificandas. Dum autem ad hoc exemplar naves magno studio struuntur, multitudo ingens ad remigium exercebatur, subselliis in arena dispositis futuri remiges insidentes ad nutum & vocem unius stantis, qui ordine medio versabatur, remorum pulsum accommodabant, intendentes remos una, atque inhibentes. Sabell. 9. Enneade. 4. Et memorabile est quod *Front.* lib. 1. cap. 7. refert de *Cæcilio Metello*, *qui cum usus navium, quibus Elephantes ad bellum transportantur, deficeret, junxit dolia constravitque tabulamentis, ac super ea positos Elephantos, per Siculum fretum transmisit.* Cum *Pub. Cornel. Scipio.* consul creatus esset, eique senatus permitteret, ut si ex usu Reip. videretur, cum omni exercitu in Africam trajiceret, quadragesimo quinto die, quod vix cuiquam credibile videtur, instructa & parata classe ex Italia in Siciliam contendit. Posterioribus vero temporibus quam ingens navium usus ad res bellicas fuerit; testatur *Historia Veneta*, ex qua perspicimus Venetos tam amplum, quod habent imperium, & tam multas maris mediterranei insulas, vi & ope navium potissimum acquisivisse ut testatur *Sabell.* lib. 8. Dec. 1. quod de Lusitanis & Anglis quoque statuendum

tuendum est, ita ut recte Arist. judicarit. 7. Polit. *Urbibus ac regnis expedire, ut promptam expeditamque habeant navigationis commoditatem, si libera esse velint*. Nostra certe patria, unius navis velocitate & vi, libertatem suam videtur asseruisse, cum in *bello Stephanico* Vistula ponte strato, occupari, & propugnaculum maritimum ab hoste teneri maximo dolore conspiceretur, ut merito *Leo Albert*. 5. cap. 12. rei ædificatoriæ, *navem vocet arcem ambulandi*, addens, *primarius usus navium est, ut te tuaque transvehant, proximus, ut bello subministrent opem*. Hinc etiam factum est quod *Honorius & Theodosius*. Impp. supplicium capitale statuerint in eos, qui conficiendi naves, in cognitam ante barbaris peritiam tradiderint; propter ingentem nimirum in bello navium usum.

III. Sitne Navigatio res temeraria & ab humana natura aliena? Ubi simul per occasionem disputatur, an iter navale præstet terrestri?

DIgnum sane problema opinor quod accuratius pertractetur, propter autoritatem

toritatem gaviſſimorum autorum veterum & recentium, qui magno conſenſu navigationem impugnant & abominantur, tanquam temerariam, audacem, & periculi certiſſimi pleniſſimam. *Anacharſis* enim *cuidam interroganti, utrum plures ſint mortui an vivi, Navigantes* (inquit) *in utro numero ponis, dubitans an hi eſſent inter vivos habendi, qui vitam undarum & ventorum arbitrio commiſiſſent teste Laer.* lib. 1. c. 6. Quod idem & *Bias* unus ex ſeptem ſapientibus dixerat, *Navigantes nec inter vivos nec inter mortuos eſſe numerandos*. Et idem Anacharſis interrogatus, *quæ naves eſſent tutiſſimæ? quæ in ſiccum inquit pertractæ ſunt.* Callimachus dixit, *Iucundiſſimum eſſe mare ſed ſi quis de terra illud contempletur.* Et Plautus ſalſe dixit, *Negotii qui volet ſibi vim comparare, navim & mulierem hæc duo comparato.* De Catone ſcribitur, quod dixerit: *ejus ſe pœnitentia inter alia duci, quod quo terra pervenire potuiſſet, navi iverit.* Plin. in procem. lib. 19. navigationem vocat *ſummam audaciam & injuriam humanæ naturæ, quo pervenire nulla execratio ſufficiat, contra inventorem, cui non fuerat ſatis hominem in terra mori, niſi & inſepultus periret.* Sunt & alia apud *Tibull.* & *Propert.* teſtimonia, quæ de induſtria omitto. Antipater

ter *Tharsensis* cum ex hac vita migraturus esset, fortunæ maximas gratias egit quod cum se aliquando mari credidisset, optima usus esset navigatione. Et observatu dignum est proverbium: *Siculus mare*, id est, prospectat. de iis usurpatum, qui denuo sollicitantur ad subeundum periculum. Sed & recentes autores quidam, navigationem ut rem temerariam damnare videtur inter quos *Polyd. Verg.* lib. 3. de invent. rerum c. 15. *Quis non fatetur* (inquit) *humanum genus, merito summæ insaniæ audaciæque coargui, cum sese intra suos fines minime sciat tutum continere? Nā quamvis Deus ei optime consulerit, sua tamen sponte in pericula ruit. Ille etiam nobis terrarum velut solidum, & ad nos sustentandos idoneum elementum dedit, nos cœlum atque mare tentamus.* Et nota est vulgata admonitio: *qui nescit orare, discat navigare.* Et refert *Philip. Melanch. Granvelanum*, præcipuum *Caroli V.* Imperatoris consiliarium, cum ex Africa cum Imperatore rediisset, sic dixisse: *O malum, malum hospitium mare.* Hisce omnibus testimoniis veteribus & recentibus hæc argumenti vis inest. *Res periculosissima temerariè suscipitur. Navigatio est talis.* Ergo. Resp. *Majorem* non esse simpliciter veram. Est enim periculum duplex:

plex; unum *temeritatis* & audaciæ, alterũ *vocationis* & officii. Major tantum de priori periculorum genere vera eſt, de quo & Scriptura dicit: *Qui amat periculum, peribit in illo.* Nam ſi generaliter de omnibus periculis vera foret major, etiam bella legitime ſuſcepta damnanda forent, utpote in quibus non minus eſt periculi, quam in navigatione: damnanda etiam foret veritatis aperta profeſſio, quæ in multis locis cum præſentiſſimo periculo inſtituitur. Idcirco Pſal. 96. periculum quidem navigantium indicat, ſed ita tamen, ut indicet licere ejuſmodi pericula ſubire quod etiam docet cap. 14. Sapient. ubi finis navium ſimul & navigationis ſic deſcribitur, ut ſimul admonitio addatur, divina providentia gubernari illud fragile lignum: & Ezech. 37. magnis laudibus effert & prædicat beneficium navigationis, mercimoniorum, & commodi portus, quod Deus *Tyriis* conceſſerat. Non poteſt autem hoc eſſe temerarium & inſanum, quod S.S. laudat. Sed ad *Minorem* quoque Reſp. non eſſe tantum hoc noſtro tempore navigationis periculum, quantum fuit temporibus antiquis, quibus nondum fuit uſus magnetis & pixidis nauticæ, chartarum item nauticarum & aliorum inſtrumen-

mentorũm,quorum ope& adminiculo hodie per Dei gratiam & commodius multò & minus periculoſe navigatur quam olim. Concludimus ergo uſum optimi elementi hominibus adimi, ſi navigatio damnetur quam Heſiod. lib.2.Dierum & operum,*optimam & compendiariam rei familiaris agendæ viam* appellat, imò & mercaturam à præcipuo hoc navigationis compendio ναυτιλίαν denominat. Oritur hoc loco quæſtio, *an navigatio terreſtri itineri ſit præferenda*, quam Clariſſ. *Danæus* attingit loco ſupra citato,ita quidem ut concludat, navigationem præferendam. Et ſunt pro hac ſententia rationes. 1. Cum omne iter eſt motus ad metam, *illud præſtantius erit quo citius ad metam peruenitur*. At vero *navigando citius ad propoſitam itineris metam perueniri poteſt*, quam terra eundo. 2. *Iter marinum eſt minus ſumptuoſum* & plures affert utilitates quam terreſtre. Ergo *eſt præſtantius*. Si quis dicat,*terreſtre eſt tutius*. Ergo *præſtantius*: illi probanda erit major, quod omnia tutiora ſint præſtantiora,quinimo contra, virtus in arduo poſita eſt, & quæ difficilia ſunt, eadem & pulchra ſunt.

PARS

PARS ALTERA COMMENTATIONIS NAUTICÆ, quæ est Specialis.

Actum est in genere de Navigatione, ejusque caussis efficientibus & finalibus, sequitur ut in specie ea breviter pertractemus, quæ ad navigationem instituendam pertinent.

Sunt autem vel naturalia vel Artificialia.

Naturalia Navigationis duo sunt præcipue, Mare & Venti.

Mare ad navigationem se habet ut circumstans, sive locus principalior. Nam etsi multa flumina sint navigabilia, tamen mari præcipue hoc tribuendum est, tanquam omnium fluminum generali receptaculo, in quo cursus navigationis & frequentior, & plenior, ac liberior, quam in fluminibus. Quare de eo potissimum Problemata nobis aliquot proponenda erunt.

Sit ergo Primum. An mare sit altius terra, & quanta ejus profunditas?

Inter quæstiones Physicas nobilis sane & difficilis hæc est: *Utrum terra sit mari altior*

altior an depressior. *Affirmativam* partem, quod mare sit altius, magni tuentur autores & graves rationes. Cic. 2. de Nat. Deor: *Mare* (inquit) *cum supra terram sit, medium tamen locum expetens, congregatur undique aquabiliter neque redundans, neque sese effundens.* Et Basil. homil. 4. Hexameri. *Ne aqua è locis qua ipsam susceperant, exundaret, in unum sese colligere jussa est: alioquin quid prohiberet mare rubrum sua inexundatione totam obruere Ægyptum, utpote qua mari est multo depressior, nisi Creatoris pracepto tanquam compedibus prohiberetur.* Argumenta hanc autoritatem stabilientia præcipua hæc. 1. Elementorum hic est ordo, ut sit terra loco infimo, altiori aqua sublimiori aer, eminentissimo ignis. Cum ergo mare ex verissima *Aristotelis* sententia fit ipsum aquæ Elementum, utique erit altius terra. 2. Qui ex mari ad terram contendunt, ex alto littora prospicientes, judicio oculorum, terræ humilitatem perspiciunt. Pro *sententia negante*, non minus sunt firma argumenta. 1. si mare terra altius, quid causæ reperiemus, cur aqua quæ sua natura deorsum tendit, ad declivia magno impetu fertur, terram non inundat. Ad providentiam divinam hoc referunt ii, qui affir-

affirmativam tuentur, allegantes locum Pſ. 104. *Terminum poſuiſti mari, quem non tranſgredietur.* Similia loca ſunt Job. 35. Jer. 5. Sed cum Deus res naturales per media adminiſtret, & Phyſicus per cauſas naturales ſua Theoremata demonſtret, videtur res in difficultate & dubio verſari. 2. ab Inſulis quæ hinc inde plurimæ ſupra mare extant; Inſula enim nihil aliud eſt, quam terra ſupra mare eminens. 3. Navis æquali ventorum impetu impulſa, ex portu in mare apertum tam celeriter fertur, quam ex mari in portum, quod utique fieri non poſſet, ſi mare terra altius foret. Nam neceſſe eſt navem ſi in locum ſuperiorem elevari debeat, difficilius & tardius vehi, quam ſi ex loco altiori in decliviorem vergat. Accedit, quod flumina magno impetu feruntur in mare, quod fieri non poſſet, ſi mare terra altius foret, ſic enim flumina non deſcenderet in mare, ſed aſcenderent, quod ſane eſt contra communem omnium hominum opinionem, quo conſtat loca maritima longe humiliora eſſe mediterraneis, ut *Dantiſcum* longe humiliori loco ſitum eſt, quam Polonia unde *Viſtula* defluens prope Dantiſcum ſe in mare exonerat. Sic ergo in utramque partem videmus penè æqualiter

verge-

vergere argumentorum lancem, nec opinor aliter enodari hanc difficilem quæstionem posse, quam commoda aliqua limitatione. Diverso igitur respectu verum est, quod mare sit altius, & quod etiam depressius terra. Altius est respectu littorum & orarum ad quas ita appellit, ut sensim tantum in globum seu circulum extumescat, atque ita tandem in medio sui velut fastigiatum assurgat, altitudinemque obtineat majorem, quam obrinet in iis partib. quæ à maris medio vergunt ad littora, quarum quidem partium altitudo sic decrescit, ut quo propius ad littora accedunt, eo sint ipsis littoribus; seu partib. terræ depressiores, ita nimirum ut terra in littoribus mari sit altior. Quod advertit *Danæus*, tract. 3. Physs. c. 4. Sed nobis Demonstratio hujus rei quærenda erit, quam memorabilem sanè suppeditat Arist. lib. 2. de cœlo. c. 4. ubi has ponit verissimas hypotheses. 1. *Aqua non minus globum & circulum constituit quam terra: sua enim natura sic descendit, ut sensim collecta assurgat, inque tumorem se efferat, sicut & exiguas aquæ guttulas facere videmus.* 2. *Efficit autem aqua circulum, cujus idem sit cum mundi centro centrum:* de qua re etiam acutiss. Scaliger. exerc. 75. ubi disputat, aquam sua natura

 del-

descendere, contra naturam ascendere; contra eos qui opinantur aquam sua natura ascendere & descendere. Atque ex iisdem hypothesibus etiam, quas ex Arist. recensuimus, definiri potest jucundissimũ *Theorema Mathematicorum*, quod vas seu vitrum aliquod in loco humiliori, utpote ad radices montis vel in cella profunda plus aquæ aut vini capiat, quam idem illud vas capere potest in monte, aut in fastigio ædium, de qua re disputavimus *lib.* 2. *de loco*, *c.* 7. Concludimus ergo mare diverso respectu esse altius terrâ & depressius, idque contra D.D. *Conimbricenses* qui lib. 2. de cœlo c. 14. quæst. 4. ad tit. simpliciter & sine ulla limitatione statuunt mare esse terra depressius, quod sanè & contra naturam aquæ est, & contra manifestum sensum navigantium, qui ex portu solventes in altum deferuntur, qui ex mari ad portum adnavigantes propugnacula & turres maritimas navium fastigiis cernunt depressiores. *Objectio* illa de Insulis, quod ante monvimus talis omnino est, ad quam respondendum est. Quare inprimis sciendum, mare non secus ac terram habere suos in fundo campos, valles, colles, montes denique eminentissimos qui insulas etiam in medio mari constituunt,

unt,sed ita ut ipsa aqua marina,quoad medium sui,& supra has insulas emineat,quod inde probatur. Quia si insulæ supra mediam aquam marinam eminerent, nulla forent in insulis littora, nulli portus, ad quos ex alto naves appellère possēt. Quod ad *alteram objectionem* attinet, quâ opponebatur, navem ventis secundis utentem, eadem velocitate ex portu ferri in altum quâ fertur ex alto in portum, respondendum arbitror id fieri propterea, quod fluctus marini anteriores, etiamsi sint eminentiores,cedant tamen facile impulsi impetu subsequentium fluctuum, & sulcationi navis ipsius, & denique ventis velum contra fluctus anteriores intendentibus. quamvis nonnullos nautas audiverim, qui affirment, iisdem ventis velocius in portum navigari quam ex portu in altū. Jam vero quia ad maris altitudinem profunditas pertinet, de ea quoque in hoc problemate nobis tractandum fuerit & quærendum, *quam profundum sit mare?* Et sunt nonnulli in ea sententia, quod mare profundius sit ipsa terra, inter quos est *Burgensis* celebris comment. ad c. 1. Genes. Sed hæc opinio ab aliis autoribus merito rejicitur; cum constet terræ profunditatem continere milliaria *6070*. De Profundi-

tate autem maris etsi non omnes idem autores certo referant, tamen nemo est qui tantam ejus profunditatem, vel minima ausit ratione asserere. Scribit inter autores alios veteres *Priscian.* *Cæsarem missis per universum orbem terrarum exploratoribus tandem comperisse profunditatem ejus se extendere ad 15. stadia quæ nondum adæquant medium milliare Germanicum.* Alii vero posterioribus temporibus scripserunt, se in profunditate maris reperisse 30. stadia: *Solinus* c. 54. tradit mare in multis locis esse imperscrutabile, quod etiam *Plin.* ait lib. 6. c. 22. Sed id de certis tantum locis intelligendum est, nimirum de *India Orientali* ut ex citatis autorum locis diserte apparet. Nec verisimile est antiquos nautas habuisse tantam peritiam explorandæ profunditatis marinæ, quantam hodie habent nostri, qui cum totum Oceanum pene pernavigarint, ejusque altitudinem explorarint, tradunt paucissima esse loca in mari ad littora Norvegiæ, & in Oceano, quorum profunditas explorari nequiverit. Summam autem quæ in mari hactenus explorata sit profunditatem, sese extendere ad milliaria duo cum dimidio, quanta nimirum existimatur esse celsitudo altissima quorundam montium. Qui Septentrionalem

lem plagam perlustrarunt, profundiora tradunt esse illa maria quam totius orbis, præsertim in *Norvegia, ubi adeo recta in profundum ascendunt litora, ut videantur abscissa, & nulla industria, nullis immensissimis funibus, ne quidem tantis, quantis maxima navigia onerari possint, addita etiam plumbi ferrive massa, explorari maris profunditas possit*. Sed id refert *Olaus Magnus* lib. 2. Septent. Hist. cap. 10. qui autor dubiæ est interdum fidei. Videat qui vult plura apud *Ternell.* lib. 1. Cosmotheoriæ c. 2. & *Alex. Piccolh.* singulari libro de magnitudine terræ & aquæ. Cæterum quia profunditatem maris nautæ explorant peculiari instrumento, quod bolidem vocant, ideo hic breviter describendum erit. Est autem *Bolis* instrumentum ut diximus nauticum, pyramidalem trunculum forma referens, & acuta parte perforatum, quâ funibus attexitur, ita ut sebum ex altera parte applicantes nautæ in fundũ demergant, quoties locum stationi aptum nactos se esse existimant. Quod si ei arena adhæserit, commodam esse stationem colligunt, sin minus limum aut rupem subesse agnoscunt, cui anchora defigi non possit, atque adeo properandum alio esse. In Oceano præsertim Occidentali fundum ista-

bolide non reperiri quidam ajunt, inter quos fide dignissimus *Joh. Lerius* c. 2. navigationis in *Brasiliam*, quo loco ridet opinionem eorum, qui existimant nautas antiquos bolide humum ex fundo maris eruisse, qua humo cognoscerent, qua mundi parte & quibus in oris versarentur. Id quod propterea nonnulli confinxerunt, ut persuaderent antiquos nautas sine Magnete & Pixide nautica etiam commode in Oceano navigare potuisse, adminiculo bolidis, qua ex fundo arenam aut limum attrahentes regionis situm cognoverint, colore videlicet istius terræ, arenæ aut limi edocti.

II. An maris salsedo aliquid ad navigationem conducat?

DE salsedine maris tractat *Arist.* lib. 2. Meteor. cap. 1. & causas ejus affert partim ex *maris natura* partim ex *solis efficacia* desumptas. Ex natura quidem maris, quia aqua marina propter variam agitationem & commixtionem terræ, ex littoribus & fundo fiat crassior. Ex Solis efficacia quod is calore suo partes tenues in superficie aquæ marinæ educat, & in vapores

res resolvat, qui quidē vapores, solis isto calore adusti, aquæ marinæ permiscentur, atque adeo salsedinem illi conciliant. Et hanc suam sententiam confirmat Philosophus, exemplo corporis humani, in quo calor nativus cibos etiam dulcissimos resolvit in salsum humorem, qui in renibus collectus egeritur. 2. Idem confirmat ab *experientia* quæ docet esse mare salsius æstate quam hyeme, item esse salsius ad orientem & meridiem quam alibi. Cui addi libet, quod aqua marina per ceram percolata dulcescat. Item: quod aqua maris circa fundum non sit salsa, sicut scribit acutiss. Scalig. exercit. 511. *Urinatores vitreis vasculis aquam è fundo maris extulisse, qua dulcior fuerit quam in superficie.* Jam si quæratur: Utrum ad navigationem conducat Salsedo maris? omnino responderim conducere, ratione nimirum causæ, quæ est crassities; neque enim salsesceret maris aqua, nisi prius incrassescerer, crassities autem plurimum conducit ad navium moles & onera ejusmodi sustinenda. Merguntur enim citius naves in aqua dulci quam salsa, quia dulcis aqua propter subtilitatem & tenuitatem suam, facile cedit, salsa autem propter crassitiem magis oneri renititur. Sed & existimarim,

materiam ligneam navium, trabes & asseres a carie & putride præservari, per istam aquæ marinæ salsuginem. Salis enim hæc vis est, & natura ut putredinem arceat. Atque hoc loco minime nobis prætereundum est, quod de aqua marina & autores fide digni, & ipsa inprimis experientia testatur, eam nimirum *non extinguere sed irritare incendium*, atque adeo sæpissime accidisse, ut naves imò navium classes totæ in medio salo conflagrarint, de qua re *Macrob.* lib. 7. cap. Saturnal. 13. & *Plutar.* 10. Symposiac. quæst. 9. Causa hujus rei est quod aqua marina crassior sit & magis terrestris. Quod autem terrestre est, id siccum est, quod siccum ignem non extinguit sed alit, quia siccitas est qualitas amica igni. Accedit & hoc, quod Plutar. & Macrob. ex Arist. allegant, nimirum aquam marinam quia salsa sit, habere in se pinguedinem seu oleositatam quandam, qua ignis & alitur & incitatur, ut notum est ex communi proverbio, *Oleum igni affundere*. Vnde & experientia testatur magis ignem exardescere sale. Sali enim aliquid olei & pinguedinis inest. Hist. & exempla ad hanc rem valde accommodata refert Clarissimus *Philosophus Camerarius* Crat, Met. 1. c. 26.

III. V-

III. *Utrum certa aliqua causa assignari possit fluxus & refluxus marini: & cur in nostro mari Balthico non accidat?*

AD navigationis cursum feliciter dirigendum accuratissime à Nautis observatur fluxus & refluxus maris in illis Oceani & maris mediterranei partibus, in quibus ista maris reciprocatio vehementius dominatur. Et est sane inter miracula ejusmodi, ut & antiquorum & recentium Philosophorum ingenia vehementer torserit. Nobis propositum est breviter tantum & simpliciter rem ita expedire, ut primo causam efficientem reddamus istius reciprocationis, post rationem inquiramus, cur ea non in omni mari accidat, non certe in *Ligustico & Balthico* nostro. Cæterum quid sit fluxus & refluxus maris, ex ipso nomine innotescere potest, nimirum *subitum recessum* aquę marinæ ex fundo & loco suo ad locum alium & ejusdem aquæ subitum reditum ad locum pristinum. Nec maria tantum sed & flumina sese in maria exonerantia hanc mutationem patiuntur, utpote quæ maris sese expandentis & tu-

mescentis impetu retroacta subinde videas, æstuque ejusdem maris refluentis velut ingurgitantia subito & affluentia. Sic *Tamesis* fluvius ad Londinum in Anglia 5. à mari milliaribus fluere ac refluere cernitur, ad Hamburgum *Albis* 18. à mari milliaribus. Ad Antuerpiam *Scaldis* 18. à mari milliaribus. Causa hujus æstus seu reciprocationis est partim à *cœlo*, partim à *maris fundo*. Cœlestis causa est a *Sole* præcipue & *Luna*, quamvis interim negandum non sit etiam reliquarum *stellarum* efficaciam concurrere. Luna autem ut in reliquis omnibus corporibus inferioribus humorem minuit vel auget, ita etiam in vastissimo corpore maris singularem vim habet & virtutem, utpote quæ radiis suis ita diversimodè afficit, ut aqua marina interdum intumescat, interdum detumescat, non secus ac videmus in olla aquam ferventem variè reciprocari, ita ut modo intumescat, interdum detumescat. Quando autem intumescit aqua, tum necesse est ex loco pristino & à tumore isto remotiori aquam subtrahi & defluere: contra quando detumescit, iterum oportet in locum pristinum velut ex monte quodam refluere. Prout ergo augetur lux lunæ & prout validius sparguntur radii lunares copiosiores

res & validiores in undas marinas, pro eo etiã validius intumeſcunt, & contra: prout radii & lux lunæ decreſcit & minuitur, pro eo aquæ marinæ remittuntur & refluunt. Totus porro lunæ motus, qui quidem 24. horis peragitur, in quatuor velut diviſus eſt partes quæ partes motus lunaris, partes etiam cœli 4. ſive puncta 4. deſignant, nimirum Ortum & Occaſum & duplex culmen ſeu medium, unum diei, alterum noctis. Singulis ergo 24. horis mare ſequendo curſum lunæ quater movetur bis fluendo & bis refluendo. Fluendo, cum luna ab ortu ad culmen diei aſcendit quod fit intra tres horas refluendo, cum eadem lunæ ab iſto faſtigio ſeu culmine diei deſcendit ad occaſum Rurſus cum luna ab occaſu ad culmen noctis aſcendit, mare intumeſcit ſeu affluit, cum vero à noctis culmine ad ortum redit, mare detumeſcit ac refluit. Cum enim luna ab ortu ad faſtigium diei movetur, tum ſupra noſtrum verticem aſcendit, & ita aquas marinas ſuo motu & aſcenſu velut elevat: aquæ autem elevatæ per ſex horas defluunt; dum autem movetur à culmine diei ſive à meridie ad occaſum, per ſex horas continenter recedit à noſtro vertice ſeu Hemiſphærio, atque ita remittendo vim

vim sui motus facit, ut aqua marina decrescens refluat, non secus ac calor ignis si remittat, facit ut aqua in olla seu aheno detumescat. Cum denique ab occasu ad culmen noctis luna movetur, quia supra Hæmisphæriũ nobis oppositum ascendit, efficit, ubi etiam mare intumescat, & contra cum descendit etiam detumescat. Ita fit ut in nostra parte seu Hemisphærio intra 24. horas bis mare æstuet semel à portu in altum affluendo, & semel ex alto in portum refluendo: In parte vero mundi nobis opposita etiam bis æstuat, defluendo nimirum, & refluendo, atque ita intra 24. horas integrum mare quater reciprocatur, nostri respectu bis, & bis etiam eorum respectu, qui ex adverso nobis habitant. Sed quærat aliquis non immerito, *quomodo radii Lunares in aquam agant & istum tumorem efficiant.* Resp. id fieri mediante aere, qui lumen & radios lunæ excipit, & secum intra undas marinas defert, ita ut radii aquam marinam velut tepore quodam afficiant, tepor autem iste rarefaciendo, flatibus plenum mare reddit, ut turgescat, sicut iu aheno videmus aquam propter calorem & rarefactionem turgescere. Est enim regula certa in Physicis & Medicis, *Quod calor imbecillis conjunctus*

junctus cum fortiori frigore, efficiat ventos & flatus. Sic etiam in ipso maris fundo à radiis lunaribus flatus efficiuntur, & venti quibus aqua marina ita turgescit & intumescit, ut varia reciprocatione æstuans defluat & refluat. In ipso autem mari hæc causa reperitur, quod magnitudine sua & vasta expansione facile radios cœlestes admittat, & deinde etiam quod fundus ita sit comparatus, ut varios halitus producat, & in altum educat, quibus superior unda maris intumescit. Hinc est quod Oceanus reciprocationes habeat sæviores. Mediterraneum vero, quia minus amplum est, leniores, quia Oceanus sua patentissima magnitudine siderum vim efficacius excipit, mediterraneum angustius Oceano minus efficaciter radios istos sentit. Duo autem sunt præcipua maria, quæ nullam reciprocationem sustinent, nostrum nempe Germanicum seu Balthicum, & Ligusticum. Ac causa cur nostrum mare Balthicum reciprocationem non patiatur triplex reddi potest. 1. *angustia alvei*, per quam fit, ut copiam radiorum cœlestium sufficientem excipere nequeat, atque adeo ita vehementer inturgescere, ut inturgescunt maria ampliora. 2. Quod mare hoc nostrum nimis sit *septentrionale*, atque adeo

à ra-

à radiorum cœlestium efficaci projectu longius dissitum, ut nimirum Luna in illud directis radiis agere satis nequeat. 3. Summa hujus maris *profunditas*, propter quã fit ut radiis cœlestibus minus sit pervium. Cum vero Ligusticum est alienum à fluxu & refluxu causa reddi potest. 1. angustia alvei. 2. saxositas fundi, per quam halitus in fundo resolvi nequeunt.

IV. An naves velocius ab Ortu in Occasum, quam ab Occasu in Ortum ferantur?

Velociorem esse navigationem ab Ortu in Occasum, tardiorem ab occasu in ortum experiuntur & testantur Nautæ. Illi enim qui ex Anglia in Hispaniam navigant, longe velocius eo perveniunt, quam qui ex Hispania in Angliam redeunt. Est autem Anglia respectu Hispaniæ Orientalior. Et Lusitani qui Africæ oram & promontorium Bonæ spei prænavigant, in Indiam Orientalem, eo multo tardius accedunt, quam inde revertuntur, Illi etiam qui ex Hispania in Americam navigarunt, testantur 24. dierum spatio ex Hispania in Americam ab ortu in Occasum se-
se

se pervenisse, cum contra Hispaniam repetentibus vix tres aut quatuor menses sufficiant. Et poterunt ejusmodi rei testimonium etiam nautæ perhibere, quod hinc tanquam ab ortu; citius in Hispaniam contendant, quam inde possunt ad nos reverti. Hujus rei causam nonnulli in eo ponunt, quod maria omnia sua natura ferantur ad commune illud omnium marium receptaculum Oceanum Orientalem. Sed *Casp.* Peuc.. *Iul. Scalig.* & alii celebres autores causam referunt ad motum primi orbis cœlestis, sive *primi* ut vocant *mobilis*, ab ortu in occasum rapidissime currentis, atque adeo secum tum inferiora Elementa mobila, tum ipsum aquæ elementum seu aquas marinas arcano quodam impulsu ab Ortu in occasum rapientis. Qui ergo ex occasu in ortum navigant; illis contrario cœli motu impulsæ maris undæ, ita obnituntur, etiam ventis secundis spirantibus, ut cursum habeant navigationis impeditiorem, quam habituri essent, si pari ventorum flatu navigarent ex ortu in occasum quo nimirum aqua marina cœli motu impulsa fertur. Ad eundem cœli impulsum referunt causam, *quod mare mediterraneum mirabili quadam ratione in gyrum circumagatur. A Palæsti-*

na

bolide non reperiri quidam ajunt, inter quos fide dignissimus *Joh. Lerius* c. 2. navigationis in *Brasiliam*, quo loco ridet opinionem eorum, qui existimant nautas antiquos bolide humum ex fundo maris eruisse, qua humo cognoscerent, qua mundi parte & quibus in oris versentur. Id quod propterea nonnulli confinxerunt, ut persuaderent antiquos nautas sine Magnete & Pixide nautica etiam commode in Oceano navigare potuisse, adminiculo bolidis, qua ex fundo arenam aut limum attrahentes regionis situm cognoverint, colore videlicet istius terræ, arenæ aut limi edocti.

II. *An maris salsedo aliquid ad navigationem conducat?*

DE salsedine maris tractat *Arist.* lib. 2. Meteor. cap. 1. & causas ejus affert partim ex *maris natura* partim ex *solis efficacia* desumptas. Ex natura quidem maris, quia aqua marina propter variam agitationem & commixtionem terræ, ex littoribus & fundo fiat crassior. Ex Solis efficacia quod is calore suo partes tenues in superficie aquæ marinæ educat, & in vapores

res resolvat, qui quidē vapores, solis isto calore adusti, aquæ marinæ permiscentur, atque adeo salsedinem illi conciliant. Et hanc suam sententiam confirmat Philosophus, exemplo corporis humani, in quo calor nativus cibos etiam dulcissimos resolvit in salsum humorem, qui in renibus collectus egeritur. 2. Idem confirmat ab *experientia* quæ docet esse mare salsius æstate quam hyeme, item esse salsius ad orientem & meridiem quam alibi. Cui addi libet, quod aqua marina per ceram percolata dulcescat. Item: quod aqua maris circa fundum non sit salsa, sicut scribit acutiss. Scalig. exercit. 511. *Urinatores vitreis vasculis aquam è fundo maris extulisse, qua dulcior fuerit quam in superficie.* Jam si quæratur: Utrum ad navigationem conducat Salsedo maris? omnino responderim conducere, ratione nimirum causæ, quæ est crassities; neque enim salsesceret maris aqua, nisi prius incrassesceret, crassities autem plurimum conducit ad navium moles & onera ejusmodi sustinenda. Merguntur enim citius naves in aqua dulci quam salsa, quia dulcis aqua propter subtilitatem & tenuitatem suam, facile cedit, salsa autem propter crassitiem magis oneri renititur. Sed & existimarim,

materiam ligneam navium, trabes & asseres a carie & putride præservari, per istam aquæ marinæ salsuginem. Salis enim hæc vis est, & natura ut putredinem arceat. Atque hoc loco minime nobis prætereundum est, quod de aqua marina & autores fide digni, & ipsa inprimis experientia testatur, eam nimirum *non extinguere sed irritare incendium*, atque adeo sæpissime accidisse, ut naves imò navium classes totæ in medio salo conflagrarint, de qua re *Macrob.* lib. 7. cap. Saturnal. 13. & *Plutar.* 10. Symposiac: quæst. 9. Causa hujus rei est quod aqua marina crassior sit & magis terrestris. Quod autem terrestre est, id siccum est, quod siccum ignem non extinguit sed alit, quia siccitas est qualitas amica igni. Accedit & hoc, quod Plutar. & Macrob. ex Arist. allegant, nimirum aquam marinam quia salsa sit, habere in se pinguedinem seu oleositatam quandam, qua ignis & alitur & incitatur, ut notum est ex communi proverbio, *Oleum igni affundere*. Vnde & experientia testatur magis ignem exardescere sale. Sali enim aliquid olei & pinguedinis inest. Hist. & exempla ad hanc rem valde accommodata refert Clarissimus *Philosophus Camerarius* Crat. Met. 1. c. 26.

III. V-

III. Vtrum certa aliqua causa assignari possit fluxus & refluxus marini: & cur in nostro mari Balthico non accidat?

AD navigationis cursum feliciter dirigendum accuratissime à Nautis observatur fluxus & refluxus maris in illis Oceani & maris mediterranei partibus, in quibus ista maris reciprocatio vehementius dominatur. Et est sane inter miracula ejusmodi, ut & antiquorum & recentium Philosophorum ingenia vehementer torserit. Nobis propositum est breviter tantum & simpliciter rem ita expedire, ut primo causam efficientem reddamus istius reciprocationis, post rationem inquiramus, cur ea non in omni mari accidat, non certe in *Ligustico & Balthico* nostro. Cæterum quid sit fluxus & refluxus maris, ex ipso nomine innotescere potest, nimirum *subitum recessum* aquę marinæ ex fundo & loco suo ad locum alium & ejusdem aquæ subitum reditum ad locum pristinum. Nec maria tantum sed & flumina sese in maria exonerantia hanc mutationem patiuntur, utpote quæ maris sese expandentis & tu-

nescentis impetu retroacta subinde videas, æstuque ejusdem maris refluentis velut ingurgitantia subito & affluentia. Sic *Tamesis* fluvius ad Londinum in Anglia 5. à mari milliaribus fluere ac refluere cernitur, ad Hamburgum *Albis* 18. à mari milliaribus. Ad Antuerpiam *Scaldis* 18. à mari milliaribus. Causa hujus æstus seu reciprocationis est partim à *cœlo*, partim à *maris fundo*. Cœlestis causa est a *Sole* præcipue & *Luna*, quamvis interim negandum non sit etiam reliquarum *stellarum* efficaciam concurrere. Luna autem ut in reliquis omnibus corporibus inferioribus humorem minuit vel auget, ita etiam in vastissimo corpore maris singularem vim habet & virtutem, utpote quæ radiis suis ita diversimodè afficit, ut aqua marina interdum intumescat, interdum detumescat; non secus ac videmus in olla aquam feruentem uariè reciprocari, ita ut modo intumescat, interdum detumescat. Quando autem intumescit aqua, tum necesse est ex loco pristino & à tumore isto remotiori aquam subtrahi & defluere: contra quando detumescit, iterum oportet in locum pristinum velut ex monte quodam refluere. Prout ergo augetur lux lunæ & prout validius sparguntur radii lunares copiosiores

res & validiores in undas marinas, pro eo etiã validius intumeſcunt, & contra: prout radii & lux lunæ decreſcit & minuitur, pro eo aquæ marinæ remittuntur & refluunt. Totus porro lunæ motus, qui quidem 24. horis peragitur, in quatuor velut diviſus eſt partes quæ partes motus lunaris, partes etiam cœli 4. ſive puncta 4. deſignant, nimirum Ortum & Occaſum & duplex culmen ſeu medium, unum diei, alterum noctis. Singulis ergo 24. horis mare ſequendo curſum lunæ quater movetur bis fluendo & bis refluendo. Fluendo, cum luna ab ortu ad culmen diei aſcendit quod fit intra tres horas refluendo, cum eadem lunæ ab iſto faſtigio ſeu culmine diei deſcendit ad occaſum. Rurſus cum luna ab occaſu ad culmen noctis aſcendit, mare intumeſcit ſeu affluit, cum vero à noctis culmine ad ortum redit, mare detumeſcit ac refluit. Cum enim luna ab ortu ad faſtigium diei movetur, tum ſupra noſtrum verticem aſcendit, & ita aquas marinas ſuo motu & aſcenſu velut elevat: aquæ autem elevatæ per ſex horas defluunt; dum autem movetur à culmine diei ſive à meridie ad occaſum, per ſex horas continenter recedit à noſtro vertice ſeu Hemiſphærio, atque ita remittendo vim

vim sui motus facit, ut aqua marina decrescens refluat, non secus ac calor ignis si remittat, facit ut aqua in olla seu aheno detumescat. Cum denique ab occasu ad culmen noctis luna movetur, quia supra Hæmisphæriū nobis oppositum ascendit, efficit, ubi etiam mare intumescat, & contra cum descendit etiam detumescat. Ita fit ut in nostra parte seu Hemisphærio intra 24. horas bis mare æstuet semel à portu in altum affluendo, & semel ex alto in portum refluendo: In parte vero mundi nobis opposita etiam bis æstuat, defluendo nimirum, & refluendo, atque ita intra 24. horas integrum mare quater reciprocatur, nostri respectu bis, & bis etiam eorum respectu, qui ex adverso nobis habitant. Sed quærat aliquis non immerito, *quomodo radii Lunares in aquam agant & istum tumorem efficiant.* Resp. id fieri mediante aere, qui lumen & radios lunæ excipit, & secum intra undas marinas defert, ita ut radii aquam marinam velut tepore quodam afficiant, tepor autem iste rarefaciendo, flatibus plenum mare reddit, ut turgescat, sicut iu aheno videmus aquam propter calorem & rarefactionem turgescere. Est enim regula certa in Physicis & Medicis, *Quod calor imbecillis conjunctus*

junctus cum fortiori frigore, efficiat ventos & flatus. Sic etiam in ipso maris fundo à radiis lunaribus flatus efficiuntur, & venti quibus aqua marina ita turgescit & intumescit, ut varia reciprocatione æstuans defluat & refluat. In ipso autem mari hæc causa reperitur, quod magnitudine sua & vasta expansione facile radios cœlestes admittat, & deinde etiam quod fundus ita sit comparatus, ut varios halitus producat, & in altum educat, quibus superior unda maris intumescit. Hinc est quod Oceanus reciprocationes habeat sæviores. Mediterraneum vero, quia minus amplum est, leniores, quia Oceanus sua patentissima magnitudine siderum vim efficacius excipit, mediterraneum angustius Oceano minus efficaciter radios istos sentit. Duo autem sunt præcipua maria, quæ nullam reciprocationem sustinent, nostrum nempe Germanicum seu Balthicum, & Ligusticum. Ac causa cur nostrum mare Balthicum reciprocationem non patiatur triplex reddi potest. 1. *angustia alvei*, per quam fit, ut copiam radiorum cœlestium sufficientem excipere nequeat, atque adeo ita vehementer inturgescere, ut inturgescunt maria ampliora. 2. Quod mare hoc nostrum nimis sit *septentrionale*, atque adeo à ra-

se pervenisse, cum contra Hispaniam repetentibus vix tres aut quatuor menses sufficiant. Et poterunt ejusmodi rei testimonium etiam nautæ perhibere, quod hinc tanquam ab ortu; citius in Hispaniam contendant, quam inde possunt ad nos reverti. Hujus rei causam nonnulli in eo ponunt, quod maria omnia sua natura ferantur ad commune illud omnium marium receptaculum Oceanum Orientalem. Sed *Casp*. Peuc.. *Iul. Scalig*. & alii celebres autores causam referunt ad motum primi orbis cœlestis, sive *primi* ut vocant *mobilis*, ab ortu in occasum rapidissime currentis, atque adeo secum tum inferiora Elementa mobila, tum ipsum aquæ elementum seu aquas marinas arcano quodam impulsu ab Ortu in occasum rapientis. Qui ergo ex occasu in ortum navigant, illis contrario cœli motu impulsæ maris undæ, ita obnituntur, etiam ventis secundis spirantibus, ut cursum habeant navigationis impeditiorem, quam habituri essent, si pari ventorum flatu navigarent ex ortu in occasum quo nimirum aqua marina cœli motu impulsa fertur. Ad eundem cœli impulsum referunt causam, *quod mare mediterraneum mirabili quadam ratione in gyrum circumagatur. A Palæstina*

næ enim scopulis qui ad orientem sunt incitatur, & secundum Phœnicia, Pamphylia & Græcia oras provolvitur, dehinc Dalmatia, Istriæ, & Illyria legit continentem, mox inde angulum Adriatici maris, in quo Venetia sita sunt, obiens in oppositum Italia littus, Flaminiam versus reflectitur, indeque Galliam, Hispaniam, & per angustias freti Herculei labens, Mauritania, Africa, & Ægypti littora præterlabens, in ortum redit. Causa hujus rei reddi alia nequit, quam quod mare mediterraneum angustioribus littoribus veluti repagulis coerceatur, ita ut etsi cœli motu, impulsu ab ortu in occasum contendat, tamen propter angustiam littoris cursum illum rectum tenere nequeat, repercussis nimirum & repulsis ejus undis ad latera, quæ repercussio fit à littoribus in partem oppositam.

Cæterum de *numero marium*, atque adeo de hoc nostro *Balthico* breviter hic nobis quædam subjicienda sunt, antequam ad diversam materiam Commentatio nostra accedat. Communis autem est sententia propriè loquendo unum tantum esse mare; idque tale, ut totum orbem terrarum velut ambiat, quod *Basil.* Homil. 4. Hexam. his verbis testatur: *Mare unum est, veluti narrant illi, qui orbem perlustrare-*

straverunt, etiamsi enim Hyrcanum & Caspium mare per se circumscripta sint, attamen si quid oportet credere illis, qui Geographiam conscripserunt, inter se mutuo perforata sunt. Quod hic Basil. dicit de perforatione, id accipiendum est, de occultis subterraneis meatibus, quibus hæc duo maria sese insinuant in *Pontum Euxinum*. Pontus autem Euxinus manifeste se exonerat in mare Mediterraneum. Etsi autem maria particularia, cum mari universali quod unicum est, certis partibus conjunguntur, tamen nihil obstat, quominus varia & diversa maria numerari possint, sicut unicus terræ globus in diversas regiones dividitur. Quotnam vero sint maria particularia, nondum certo calculo subductum esse video ab autoribus. De *Iulio Cæsare* refertur, eum magno studio, magnisque impensis huc illuc missis exploratoribus, naturam & numerum marium indagasse, tandemque ad eum relatum, esse 30 in toto orbe terrarum insigniora. Sed longe plura posterior ætas aperuit, nimirum *novo orbe*, & inventis *Indiis Orientalibus*. Communiter Geographi partes Oceani seu maris Universalis sic dividunt, ut aliud sit *Indicum* in Oriente, aliud *Atlanticum* versus occidentem, *Magellanicum* versus Meridi-

em, *Glaciale* versus septentrionem. In Medio velut globi terreni mare *Mediterraneum*. Et denique mare *Germanicum*, quod à diversis gentibus varia sortitur nomina, diciturque mare Suevicum, Cymbricum, Sarmaticum, Scythicum, Pomeranicum, Veneticum, Codoneum, & denique Balthicum a *Balthia* quæ est peninsula Daniæ seu Scandiæ, Interluit autem tria Septentrionis regna, *Daniam*, *Sueciam*, *Norvegiam*, & ab Hellesponto Danico vel urbe Lubeca initio facto per 250. milliaria Germanica, inter *Germaniam*, *Borussiam*, *Livoniam*, *Russiam* & opposita *Daniæ* & *Finlandiæ littora* ad ortum extenditur multis sane partibus summè profundum, quinetiam ob angustiam littorum & scopulos periculosum ut multi nautæ testantur, se in aperto Oceano felicius navigare, quam in Balthico. Ac tantum de re marina, ad Rem nauticam pertinente.

De mari quod navigatur, quantum instituto nostro satis fuit, egimus. Consequens est ut strictim pertractemus de ventis, tanquam præcipuis navigationis effectoribus & actoribus. Navita enim *de ventis*, inquit Poeta, *de tauris narrat arator*. Sit vero primum Problema marinum minimè ἀνεμώλιον. *Utrum Ventus sit aer commotus, an vero diversa ab*

ſa ab aere exhalatio ? De ventis *Ariſtoteles* diſputationem orditur. 1. Met. cap. 13. quam abſoluit 2. Meteor. cap. 4. ad 6. Quibus locis duplicem de ventorum natura, & generatione ſententiam proponit. Unam eorum, qui nihil aliud ventum eſſe voluerunt, quam *aerem commotum* & agitatum. Verum etſi interdum vocabulum venti in plebeia ſignificatione uſurpetur, pro aere agitato, tamen proprie & Phyſicè ventus quiddam aliud eſt, quam aer, quod hoc argumento patet *quod venti ex certis & diſtinctis mundi regionibus ſpirent, quodque diverſas qualitates & operationes habeant*, quod ſane de aere affirmari nequit. Verior ergo habeatur alia ſententia, quod ventus ſit *exhalatio* ab aere diverſa. Exhalatio, inquam, primaria & plerumque calida, & ſicca interdum vero mixta cum vapore fringidiori & humidiori. Quod vero ſit exhalatio probatur his argumentis. 1. quia venti plerumque *exſiccant*, aer vero ſua natura humectat. 2. Quia *color igneus* in nubibus apparens nunciat ventos, & luna rubicunda eoſdẽ præſagit. Cujus rei ratio reddi nulla poteſt, niſi, quod fumi, id eſt, exhalationes calidæ, & ſiccæ eleventur in aerem atque interjiciantur inter lucem cœleſtem & no-

ſtrum aſpectum, lux autem immiſta fumo rubeſcit, ut in igne apparet, quando ergo denſiores iſti in aere fumi attenuantur & reſolvuntur, exoritur ventorum flatus. Accedit & alia ratio quia ſunt *crebriores* venti vere & autumno, quia nimirum his partibus anni, etiam crebriores ex terra fumi exhalant. Denique etiam *experientia* teſtatur, circa ortum ſolis ventos plerumque oriri, tota alioqui nocte tranquilla, quia nimirum ſol ſuis radiis appropinquans, exhalationes movet & elevat. Ita ergo ſentiamus: *ventum eſſe exhalationem præcipue calidam & ſiccam quæ circa terram oblique & tranſverſim movetur.* *Efficiens* ejus prima eſt. Virtus radiorum ſolarium attrahentium è terrâ, & aquis, materiam ſpirationibus ventorum idoneam. Accedit, frigus mediæ regionis aeri obſtans nimirum & propellens eouſque elevatam exhalationem, quæ propter id frigus ad mediam regionem penetrare nequit, ſed magna vi repulſa, atque intra infimam aeris regionem cohercita, atque interim in altum enitens, tumultuariè & transverſim in infimam regionem aeris prope nos impellitur. *Finem* ventorum naturalem & Artificialem aſſignemus. Finis *naturalis* eſt purgatio aeris & aquæ ne putreſcant, vel

vel in se vel in illis corporibus quibus insunt, de quo *Senec.* inquit lib. 5. Nat. quæst: *Ergo ventos dedit summus ille rerum artifex, ad custodiendam cœli terrarumq; temperiem, ad evocandas supprimendasque aquas ad alendos satorum atque arborum fructus.* Alter finis *artificialis* navigationem inprimis spectat, neque enim dubito, quin Deus idcirco frequentiores in mari ventos oriri voluerit, ut navigatio humano generi res commodissima perficeretur. Si quis quærat, *cur illud ventorum genus, quod ex sicca & calida exhalatione generatur, manifestum frigus importet?* Resp. id accidere propter *longinquum aeris motum* per loca frigida non aliter, ac experimur anhelitum nostrum etiam calidissimum frigescere tamē, si per angustum velut oris nostri canalem & contracta labia expiretur. Neque interim negamus exhalationi isti siccæ & calidæ etiam vaporem frigidiorem & humidiorem permisceri, quia non tantum sicca & calida, sed etiam humida & frigida exhalatio, è terra & aquis in aerem erumpit, ita ut facillime ista duo exhalationum genera queant inter sese commisceri, præsertim, cum exhalationes non tantum è terra, sed etiam è mari maxima copia eleventur, ut mirum non sit, si quidam ven-

tus siccus, quidam frigidus & humidus operatione existat.

IV. Unde Ventorum tanta vis esse possit, qua naves non modo impellat, sed evertat?

Mira sanè de ventorum vi & impetu tum *historia*, tum *experientia* testantur. Nam ut taceam, quod c. 1. Job. de vehementissimo vento narratur, memorabile est quod *Olaus Magnus* lib. 1. cap. 4. Septent. Hist. refert, *ventorum in terris Septentrionalibus, tantam vim sape esse, ut cataphractos equites prosternat* & lib. 7. cap. 3. ait *equites sape à ventis ex ephippio abripi.* De *Tartarorum* regione Historici scribunt, *quod media astate venti ita invalescant, ut iis flantibus nemo possit equitare.* Nec tantum in Septentrionali parte, sed etiam in Orientali ea ventorum vehementia deprehenditur. Nam à *Sinarum* regione in *Iaponiam* navigantibus, id narratur sæpius accidere *ut navigia ventis in aerem velut elevata, ad littus elidantur.* Et anno 1456. in Italia tantus fuit ventorum impetus, ut multæ villæ agri Florentini, & oppidum etiam *Cassianum* eversum, & dirutum fuerit. Sed non

non aliunde stupenda illa vis ventorum cognosci potest, quam ex *terræ motu*. Cum enim terra sit corpus solidum & durum utique incredibilem virtutem oportet esse ejus rei, quæ terram concutit. Vnde *Arist.* in doctrina de terræ motu, *inter omnia mundi corpora, summam vim flatui & vento tribuit, & vocat corpus maxime movens.* Et quid vehementius esse possit, quam Spiritus è tormento bellico erumpens, in quem exigua pulveris pyrii pars resolvitur. Causa tanti impetus, primò quærenda est in *radiis Solaribus* & aliorum astrorum, qui magna vi & efficacia agunt in materiam flatibus idoneam. Altera causa est, *copia ipsarum exhalationum*, quæ paulatim & continenter è terrra & aqua ascendentes sese mutuo propellunt, ut altera alteram veluti trahat. Tertia causa est ipsa *aeris commotio*, qua rapiuntur halitus & venti, qui & ipsi simul aerem rapiunt. Movetur autem aer paulatim initio facto, sed tandem vehementissimo medio ac fine, non secus ac videmus aquam injecto lapillo paulatim per parvos circulos devenire ad maximos. Cæterum ut ad rem propius veniamus, tres potissimum sunt species vehementium & impetuosorum ventorum, quas Nautæ observant & formidant. Pri-

ma dicitur *Ecnephias*, quando nimirum multæ exhalationes densæ & confertim collectæ cavam nubem subeunt, ubi vel per circumsistentiam frigoris, vel mutuo collisu calefactæ rarescunt, tandem per disruptam nubem magno impetu densim propelluntur, unde & nomen habet ἐκ τῶν νέφων. De nautis *Lusitanis* scribitur, *quod sub Æquinoctiali, ejusmodi ventorum impetum frequenter sint experti, tamdemque crebris periculis moniti, ubi nubem conspiciunt, vela subito contrahunt, quod nisi faciant, naves isto vibratu merguntur*. Altera species est *Turbo*, flatus nimirum ex diversis nubibus, vel ex diversa ejusdem nubis parte globatim protrusus inque se tortus ac retortus in gyrum, instar corticis in aqua. Dicitur idem flatus & *Typhon*. Hic quidem capitalis est velut nautarum hostis, utpote qui non vela tantum rumpat & dejiciat, sed ipsas naves frangat, absorbeat, & in altum non nunquam evehat, sicut & in terra arbores & saxa suis locis mota secum devehit. Tertia species est *Prester* à πιμπρήμι quod est *incendo*, halitus nempe impetuosus, qui vel ex circumsistentia frigoris, vel ex vario repercussu & arietatione, ignem concipit, & ex nube erumpens, flatum simul & ignem miscet, ita ut non

solum

ſolum proſternat obvia ſed & comburato Ex hoc vento mare dicitur interdum efferveſcere ſub ipſis navibus, quia naves magna vehementia penetrant in profundum aquæ. Dominantur autem ſævi ejuſmodi impetus, uno in mari plus, altero minus, unde minus eſt periculi navigantibus in uno mari, quam in altero. In *Indica navigatione*, propterea valde periculoſa eſt ea pars Oceani Atlantici, quæ eſt ad promontorium *Bonæ ſpei*, & cum ex portu in *Japoniam* navigatur, ferunt nautæ eam navigationem, inter omnes hujus temporis navigationes, eſſe periculoſiſſimam.

V. Vtrum ſciri poſſit, ex quibus mundi partibus ſpirent, & quotnam ſint numero venti?

SUnt nonnulli in ea ſententia, rem eſſe imperueſtigabilem, undenam venti oriantur & ſpirent, proque ea opinione allegant loca nonnulla Scripturæ, ut Pſal. 135. *Depromit ventum è theſauris ſuis.* Et Jerem. 10. v. 13. ſimilis eſt locus. Reſp. eodem plane verſu Pſalmi, cauſam & originem ventorum exponi, dum inquit, Facit ut aſcendant vapores à ſuperficie terræ.

 Per

Per thesauros autem intelligit specus & loca abdita, unde prima halituum origo. Citant locum consideratione dignum. Joh. 3. v. 8. ubi Christus inquit: *ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat, & quo vadat.* Resp. Salvatorem non simpliciter negare, quod sciri non possit, unde venti spirent, sed id tantum dicere, cum ventus sit quiddam hominibus invisibile, per se ex flatu ventorum sciri non posse ad sensum, unde ventus spirent, nisi deprehendatur certis signis, ut sunt vexilla in culminibus ædium & templorum, quæ ad motum ventorum convertuntur. Lamb. *Danæus* insignis Theol. tract. 2. Phys. c. 30. de ventis agens, ita hunc locum Ioannis interpretatur. *Ea*, inquit, *Christi sententia de hominum vulgo vel eorum qui Physicam non didicerunt accipienda est cognitione. Itaque non antiquat hanc pulcerrimam Physicæ partem, quæ de ventis agit, sed tantum docet, omnes omnium Physicorum regulas Dei imperio & nutui subjici, ut eatenus vera sint, quatenus ipse vult, quod ex cap. 20. Job. manifestum est.* Alias ut c. 1. Eccles. v. 6. apparet, est omnium ventorum motus & flatus certa quadam ratione cognitio. Concludimus ergo sciri posse, unde venti spirent, nimi-

rum

rum ex diversis mundi partibus *Ortu, occasu, Septentrione, Meridie, & locis intermediis*. Ex his mundi partibus, ventorum divisio & numerus subducitur, quod nimirum alii sint *Cardinales*, alii *Collaterales*. Cardinales venti sunt, qui ex 4. mundi partibus Cardinalibus spirant, ab Oriente *Subsolanus*, ab occasu *Favonius*, à septentrione *Aquilo*, à meridie *Auster*. Collaterales venti non eodem modo definiuntur ab Autoribus. *Aristot.* ventos 11. numerat, sed ex his octo universales & præcipuos, Nam præter Subsolanum, Favonium, Boream, Austrum alios numerat, à punctis solstitialibus, tam hybernis quam æstivis, prout videre est in Schemate ventorum quod in suis Physicis *Lieblerus* ex Aristotele designavit. Verum recentes Hydrographi & Nautæ ventorum numerum ex longa observatione, sic auxerunt, ut jam 32. numerent, quorum Schema in pixide nautica depingi solet. Numerant autem ita, ut totum Horizontem, id est, dimidiam mundi plagam dividant in partes æquales. 32. & sub ea parte, quæ est ad *Polum Arcticum* collocant Aquilonem, in parte autem Diametraliter opposita Austrum, & sic in Circulo, linea Diametralis ab uno polo ab alterum ducitur. Hanc deinde

deinde Diametralem lineam ad angulos rectos intersecant, ab ortu æquinoctiali, id est, exactè medio ad Occasum æquinoctialem, & sub ortu Æquinoctiali ponunt Solanum, sub occasu vero Æquinoctiali, Favonium. Deinde in puncto medio inter quoslibet duos horum Cardinalium ventorum, collocant ventum unum collateralem à Cardinali proximum, atque ita jam octo ventos habent. Deinceps iterum puncto medio, inter quosvis duos horum octo Ventorum adhuc alium collateralem designant, ut fiant 32. quæ res non tam ex textu doctrinæ, quam ex oculari inspectione percipi potest, ideo illis qui regiones ventorum exactè cognoscere volunt, commendo *quadratum Nauticum Gemmæ Frisii*, quod extat ad caput 15. *Cosmographiæ Appianæ*.

VI. An sint quidam Venti stati qui continuis aliquot mensibus ab aliqua mundi plaga spirent?

TRadunt Nauticæ rei periti in nostris regionibus & nostro mari, valdè instabiles & mutabiles esse ventos: contra vero

ro alibi ſtatos magis ac durabiles. In *mari Indico* qua Calecutum verſus navigatur & *Inſulas Moluccas*, à Junio uſque menſe ad Octobrem ſpirare dicitur ventus Orientalis, ſex autem qui ſequuntur, continue flat occidentalis. Tales ſtati venti fuerunt ii, quorum jndicio *Chriſtoph. Columbus* novum terrarum orbem humano generi detexit. Etenim cum homo ſagaciſſimus obſervaret in littore *Luſitaniæ* ſtatos ventos mare perflantes, certis anni temporibus, conjecturam ingenioſam fecit, eos ventos non ex mari, ſed ex humectata terra oriri, idcirco conſtantiſſime in ea ſententia perſtitit, ultra Oceanum, terras humano generi nondum cognitas exiſtere, unde iſti tam conſtantes venti in Luſitaniam perſpirarent. In noſtris regionibus etſi ut ante diximus, magna ſit ventorum inſtabilitas, tamen ſingulari Dei beneficio accidit, quod interdum etiam quandam ventorum conſtantiam experiamur, nempe tum temporis, quando oritur ardentiſſimum *Caniculæ ſydus*, ſole nimirum primam Leonis partem ingrediente. Hujus Caniculæ ortum, dies 8. aquilones antecedunt, quos *præcurſores* Phyſici vocant, poſt biduum autem exortus, iidem Aquilones conſtantius perflant diebus 40, quos

Ete-

Etesias vocant, propter anniversariam nimirum istam Periodum.

Cæterum antequam ex doctrina hac digrediamur, subjiciam quasdam regulas & observationes ventorum ex quibus prima est. *Quod venti induant diversas qualitates, propter regiones diversas è quibus ad nos spirant.* Etenim Septentrionales venti frigidi sunt, qui perflant loca nivosa. Australes autem calidi & humidi, qui perflant maria & terram humidam, & calida per zonam nimirum torridam. 2. *Quod venti qui cum sole oriuntur, vel in contrariòs vel in maxime collaterales mutentur.* 3. *Quod venti qui cum sole oriuntur paulatim invalescant, & fiant vehementissimi meridie, à meridie vero mitigentur, & desinant circa solis occasum. Qui vero venti sole occidente incipiunt, media nocte sunt sævissimi, mane vero cessant.* Et tantum etiam de ventis.

Naturalia Navigationis hactenus expedivimus, Restant artificialia; quæ sunt vel Externa navis vel Interna.

Externa navis voco ea, quæ non sunt partes navis, ut inprimis est admirabilis illa Pixis Nautica, cujus consideratio liberalibus ingeniis utilissima est.

VII.

VII. Quomodo pixis Nautica fabrefacta sit, & quis ejus usus?

PIxis Nautica inter omnia quæ homines fabrefecerunt &usurparunt instrnmenta maxime omnium admiratione digna est, ut Clariss. Philosophus *Cardanus* lib. 17. de artibus & artificiosis rebus merito dicat: *Inter cætera inventa primam admirationem deberi pixidi Nauticæ, quippe qua tot sulcantur maria, veteribus nec navigata, nec nota, & cui tot hominum salus, tantæ varietates mercium, tanta pecuniæ vis creditur. Ipsorum regum & Principum vita committitur vasculo tam paruo, virgulæque, imò acui modicæ. Nec solum sufficeret hoc credidisse, nisi ea nos regat & doceat, lapisque sensus expers, tot viris sapientissimis oculatis atque auritis præstet.* Et *Bodin. c.* 7. Methodi Histor. *In tota rerum natura, nihil est admirabilius magnete, estque usus ejus plane divinus.* Inventa autem est hæc pixis ante annos 300. à *Flavio* quodam *Melphi*, qui in *Campania* regni Neapolitani provincia habitavit. Ejus fabrica breviter sic describi potest. 1. Est vasculum seu pixidecula lignea, plana, & rotunda, altitudine duorum aut ad summum trium digitorum. In hujus

jus vasculi fundo rotula quædam est versatilis papyracea. Hanc rotulam papyraceam planam, sustinet ferramentum tenue & velut bipartitum, in centro vero ænea quædam & acuminata turricula defixa est, quæ stylo seu cuspidi acutæ insidet, atque hinc inde voluitur in æquilibrio. Ubi autem conquiescit, ea ejus pars, quam lilii imagine nautæ insigniunt, & in qua ligula seu ferramentum, magnete confricatum desinit, ibi *Septentrio* & Polus Arcticus ostenditur, quocunque contorto clavo navis impellatur. Qui autem fiat, quod pars ferramenti sive ligulæ, ea quæ ad Magnetem affricata est, septentrioni obvertatur, id nullius hominis adhuc ingenium potuit pervestigare. Cæterum in ejus quam diximus rotulæ circulo, ductæ sunt à centro ad circumferentiam 32. lineæ æqualiter distantes in hunc usum. 1. ut designent cœli cardines & ventos, quos 32 à Nautis numerari suprà diximus. 2. Ut denotent terræ ac maris spatia celebrioribus partibus distincta per gradus in quos lineæ incurrunt, & qui depicti sunt in quadrato nautico *Gemmæ Frisii.* Diligentissimè autem hanc pixidem nauticam asservant, muniunt, obducuntque vitrea aliqua lamina, quia facile corrumpi hoc tam pretiosum

tiosum instrumentum potest, si vel pulvis inspergatur, vel pinguedo aliqua, vel etiam si pixis hiet nimis atque adeo aerem admittat, quo vis magnetis facile dissipatur & exhalat: de quibus cautionibus circa pixidem nauticam adhibendis, videri potest *Petrus de Medina* lib. 6. rei Naut. cap. 1.

Inter instrumenta quæ sunt partes navis, præcipua sunt Gubernaculum & velum, de quo utroque problema hoc ex Aristotele libet movere.

VIII. Quæ causa sit cur vela eorumq; antennæ, quo altius malo affiguntur, eo velocius navim impellant, & cur tam exiguo gubernaculi ligno, tanta navium moles promoveatur?

IPsum ὅτι quod videlicet antennæ velorum, altioribus mali partibus alligentur, satis manifestum est. Sed ratio ejus rei diligenter investigata est ab *Arist.* 6. quæst. mechan. c. 11. ubi docet *navim construi ex circuli Hypothesibus, ita nimirum ut malus sit semidiameter, qui exurgat directe ex ipso navis Centro.* Quo ergo ali-

quid est altius in malo positum, eo est à centro navis remotius. Jam autem certissimum est Axioma Mathematicum: *Virtus movens, quod est remotior à centro, eo est velocior & validior.* Est autem remotior antenna à centro navis, qnando ad mali fastigium alligatur, unde necesse est, vela à nautis non humili, sed altiori loco extendi, ut impetu ventorum excepta velociori & validiori navem propellere possint. Et sane si in ima mali parte vela extenderentur, aut plane non propellerent navem, aut debiliter admodum, quia essent nimis vicina centro navis. Illustrat hoc *Arist.* duobus jucundis exemplis, dum primo quærit, *cur lapis è funda eiciatur velocius & validius, quam è manu, & causam esse ait, quod in corpore humano centrum constituendum sit, manus autem seu brachia sint lineæ ex Centro ad circumferentiam ducta, quo autem linea à* Centro *ad circumferentiam ducta est longior, eo validior, velocioremque habet in extremitate motum. Cum autem funda sit linea longior à centro corporis humani, quam manus, ideo velocior erit & validior è funda jactus lapidis, quam ex manu.* Alterum exemplum petit à ligno genibus admoto & frangendo: *Si velis* inquit *pedibus admotum lignum frangere,*

gere, *utique aprehendis utraque manu lignum non ad ipsum genu sed in extremitate ligni remotius à genu.* Ratio ex eodem fundamento circuli petita est, *quia*, inquit Aristoteles, *genu est centrum, lignum admotum est linea utrinq; à centro promananas ad circumferentiam.* Ergo in extremitate hujus ligni tanquam lineæ à centro ductæ; longe validior & fortior erit tuarum manuum motus, quam esse possit ad ipsum genu, tanquam ad centrum. Atque ex eodem fundamento ratio reddi potest, cur si adverso flumine, quod sæpe fit, navigia protrahenda sint, vel equis vel viris, funis quo navis trahitur, non alligetur medio mali, sed summitati, nimirum, quia ut supra diximus, malus est linea à centro navis ducta: ideo erit expeditior motus in ista linea extrema, quam media. Qui autem fiat, quod tam exiguum gubernaculi lignum, tantā navis molem facilè flectat, id etiam *Arist.* in mechan. tractavit c. 10. Et rationem ejus petit à natura vectis: vectem autem reducit ad circulum, ita ut statuat propterea navem à tam exiguo temone flecti posse, primò, quia gubernaculum seu temo est velut vectis, urgens onus navis pondere fluctuum, quibus gubernaculum annititur, & isto annisu na-

vi renititur. Accedit, deinde, quod gubernaculum à centro navis est remotissimum, quò quid autem à centro est remotius, eo validiorem habet motum. Antequam hæc Problemata concludamus, non possum non addere, quod *Leo Baptista Albert.* lib. 5. rei ædificatoriæ. cap. 12. & post hunc *Lilius Gyraldus* cap. 3. de Nautica re monet, *navium fabricandarum exempla veteres & lineamenta duxisse à piscibus, ita ut ab illorum dorso, carinam, à capite proram, à cauda temonem, à branchiis remos formaverint*: alii ab avibus rationem extruendi & regendi naves ductam volunt, pro quorum sententia hoc facit, quod Poetæ vela vocent *alas* & *remigium alarum* pro remigibus nominent.

IX. *Quæ & quanta fuerit apud Veteres navigandi peritia?*

SIcut postremis his temporibus in humano genere ad artium commoditatem & lucem plura sunt addita, idem quoque judicandum est de *re Nautica*, quæ longe fuit incommodior & infelicior apud veteres, quam hodie est apud nos. Namprimo veteres caruerunt magnetis & pixi-

& pixidis Nauticæ usu, cursumque direxerunt ad Vrsam majorem vel minorem, quæ stellæ cum obductæ nubium caligine non apparerent, ignorarunt nautæ ubi terrarum & gentium versarentur. 2. Veteres tantum usi fuerunt navibus actuariis, id est, talibus quæ remis aguntur, sine remis autem non navigarunt ut ex 1. Ionæ vers. 23. inter alia constat. 3. Mare mediterraneum pene solum obnavigarunt veteres, Oceanum autem Occidentalem vix ausi fuerunt attingere. Et denique oras tantum & littora maris plerumque legerunt veteres nautæ, medio mari non facile sese committentes, ut ex navigatione *Apost.* Act. 7. descripta, videre est. Quo de argumento inter alios tractat *Petrus Citzius.* lib. 2. Hist. Indicæ, ubi docet, *sine acus marinæ usu navigationem in alto Oceano institui non posse. & idcirco veteres in illo Oceano non potuisse navigare.* Sed obiicitur. 1. Autoritas *Levini Lemnij.* lib. 3. de Occult. nat. mirac. c. 4. & aliorum aliquot doctorum virorum, qui existimant etiam *pixidem Nauticam, veteribus fuisse notam & usurpatam, eamque nomine Versoriæ à Plauto denotatam fuisse in Mercatore, ubi inquit: Hic ventus nunc secundus est, cape versoriam. Et in Trinummo. Cape versoriam,*

 recipe

recipe te ad herum. Sed horum opinionem rectè improbat *Hadr. Turnebus* lib. 2. adversariorum c. 4. ubi ostendit *versoriam apud Plautum* nihil esse aliud, quam funem quo velum vertitur. Altera objectio movetur. 2. Reg. 9. 10. ubi Scriptura testatur: *Salomonem regem instructa classe emisisse, qui in Ophir navigaverint*: Ophir autem partem *Americæ* fertilissimam, nēpe auri. Sed hæc opinio nullis nixa rationibus facile refutatur. Nam 1. Ophir dicta est ab *Ophir filio Iectan* cujus Gen. 10. v. 19. fit mentio, quique sedem in Oriente constituit, teste *Iosepho*. lib. 1. Antiquit. 14. Verisimilius ergo multo est, non in occidentem ubi America sita, sed in *Indiam Orientalem*, istam Salomoniam navim navigasse, nimirum ad *Tabrobanam*, celeberrimam Indiæ orientalis provinciam, *aurea Chersonesus* veteribus dicitur, quamque Ophir olim dictam fuisse, *Iohannes Linschot* testatur in navigatione sua Indica c. 19. Et sane in Occidentem emissam illam classem fuisse, manifesto argumento est quod Scriptura testatur, eam adornatam fuisse in littore Idumæo, adhibitis nautis Sydoniis & Tyriis. Quod si in Orientem navigandum fuisset, quid in Tyrico potius aur Sydonio littore, quam ad mare rubrum

brum classis parata fuit? Ex mari enim mediterraneo ad quod Tyrus & Sydon sitæ fuerunt, recta per fretum Herculeum navigatur, flexis ad sinistram velis, ad Hispaniolam, & inde porrò in Americam.

X. *An Echeneis piscis navigia retardet? & nonnulla etiam de Nautilo pisce.*

INter summa naturæ miracula numerari potest, quod piscis non ita magnus, ingentem navium molem, ventis remisque impulsam retardare possit & sistere. Neque id facile nobis credendum foret, nisi magni authores allegata experientia testarentur. Autores inquam sacri: *Basil.* Hom. 7. Hexam, *Ambros.* eodem Hexam. profani etiam veteres *Plin.* lib. 37. cap. 1. Æliani. lib. 15. cap. 14. Plutar. 2. quæst. convival. quæst. 7. Sed & recentes Philosohi id comprobant, ut *Fracastorius* lib. 8. de Antipatheia, *Scalig.* exer. 218. *Cardan.* 3. de rerum varietate, cap. 37. Vocatur avtem piscis ille Græcis ἐχενηΐς à tenenda nimirum nave, Latinis *remora*, à remoranda nave. Quæ causa sit ejus rei, id torquet ingenia Philosophorum. *Fraca-*

storius ait, *non ipsum piscem esse causam, cur navis retardetur, sed esse tantum signum, quod adsint scopuli quibus navis sistitur.* Sed acutiss. *Scalig.* citata exercit. recte refutat hanc opinionem, utpotè experientiæ contrariam. Ipse tamen hujus rei refert causam ad occultas qualitates hominibus ignotas, aitque *non magis quæri debere, cur remora navim sistat, & quietem causetur, quam ignis sit calidus.* Dicam tamen breviter quid mihi hac de re videatur, sumpta nimirum investigandi occasione ex *Torpedine*, id est, eo pisce qui piscatorum insidiantium manus stupere facit & tremere, ipsumque adeo rete velut brutescere, ut capi non queat, propter effusos nimirum è corpore sive spiritus sive Humores, qui nervos & digitos piscatorum stupore quodam debilitant. Ita existimo etiam Remoram piscem effundere è corpore suo humorem quendam viscosissimum & frigidissimum, qui eam aquam quæ est circa gubernaculum navis, velut congelat, ut ad motum reddatur inhabilis. Sub finem hujus contemplationis libet addere, id quod etiam magnum naturæ miraculum *Plinius* appellat. l. 9. cap. 29. nimirum esse piscem quendam, qui ναυτίλος vocatur, qui peritus navigandi & gubernandi,

cum

cum hominibus arte nautica veluti certat. *Supinus*, inquit, *in summa æquorum perfluit, ita sese paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua, veluti exonerata sentina facile naviget, postea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in aura cæteris subremigans, brachiis media cauda ut gubernaculo se regit.* Qua de re prolixius & evidentius aliquanto scribit *Ælian.* lib. 6. c. 33. Nobis nunc libet vela commentationis nauticæ contrahere, & ingenii navim in portum deducere.

FINIS.

I

COMMONITIO

Ad Lectorem:

Spectans

VARRERIUM
&
KECKERMANNUM;

Quod ad OPHYRÆ REGIONEM.

Uæ memorantur pag. 249, quibusque respondet Varrerius Thomæ Cajetano, ex verbis sacræ Scripturæ, ubi dicitur, *Hiram Rex misisse Salomoni naves & nautas &c.* perperam existimanti, quasi Hiram Rex ex Tyro Phæniciæ, celebri eo ævo ad mare mediterraneum oppido, ac rebus navalibus præpollente, classem suam, ut ea navibus Salomonis, quæ erant in mari Rubro, jungeretur, per mare illud mediterraneum, perque Herculis fretum, ac omnem eam Africæ oram, flexo postremum Bonæ Spei promontorio, circumduxerit, ac intra tandem angustias maris Rubri stiterit: His inquam accurate respondet Varrerius, sed ob brevitatem, qua utitur, ac Laconismum nonnihil obscurius. Hoc enim vult Varrerius,

rerius, habuisse Hiram Regem, non minus quam Salomon, suam in mari Rubro classem naviumque stationem, sed alio ejusdem maris loco constitutam: & ideo dici, misisse eum naves & nautas suos ad Salamonem: Nec esse necesse, quod fecit Cajetanus, accipere eam missionem ea mente, quasi tanto flexu eam classem ex mari mediterraneo per Africæ interioris exteræque sinus ac littora circumduxisset. Nam, ut provide subdit Varrerius, quis vetet, quæ apud Alexandriam in mari mederraneo snnt naves, quin mittantur Carthaginem, atque hinc Uticam sive Hipponem, quæ ejusdem ibi maris sunt oppida? Ita quoque Hiram Rex cum classem nauclerosque eodem in mari ad manus haberet, quid vetet, quo minus ex iis & classem & classiarios Salomoni in auxilium submittere potuerit. Animadvertit idem maximus virorum Franciscus Vatablus in Annotationibus, quas loco isti 3. Reg. cap. 9. subjecit; Sed iis id verbis extulit, quæ ut cuncta hic reddantur illustriora haud quaquam hoc loco sunt omittenda. Ait enim: *Hiram misit non è Tyro Phœniciæ, quæ erat juxta Sidonem ad mare Syriacum, sive mediterraneum: sed ex insula quadam, cui nomen Tyrus ad mare Rubrum,*

Rubrum, quæ erat illi subdita; misit inquam servos suos, qui habitabant in insulâ. Hucusque Vatablus. nec est, quod temere quispiam, aut præter rem, hanc ab eo insulam nominatam eo loci existimet, cum ejus quoque meminerint Geographorum principes Strabo & Ptolemæus. Et quidem Strabonis, ubi de Persico sinu agit, hæc sunt: *Tyrus insula in alto mari versus austrum jacet, duobus millibus stadiorum à Carmania distans. In ea Erythræ sepulchrum ostenditur, ingens sane tumulus & sylvestribus palmis consitus. Hic Erythras his in locis regnavit, & mari de se nomen reliquit.* Hæc Strabo. indicare scilicet volens, alias hoc mare ab ipso Erythra Erythræum seu Rubrum appellari. Nam ibidem cum sequatur continuo, ut vertit Xylander, *in totâ maris Rubri orâ arbores in profundo nascuntur*, habetur in Græco, καθ' ὅλην δὲ τὴν τῆς ἐρυθρᾶς παραλίαν &c. id est, *juxta oram universam Erythræ sive Erythræi maris &c.* Stephanus de Urbibus, ità loquitur: *Est & Tyrus insula in mari Erythræo seu Rubro* (πρὸς τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ) *quam Artemidorus Tylon vocat.* Ecce quam Tyrum alij, Artemidorus Tylon dixit. Nec aliter appellat Ptolemæus qui in exitu sinus Persici ubi is dilatatur, collocat; quod Tabulæ ejus

jus Geographicæ ſatis atteſtantur omniumque oculis ſpectandum exhibent. Recte igitur nec temere Vatablus.

Quam tanti viri palmariam obſervationem, præteritam à Varrerio, cum ejus tamen ſententiæ juvandæ haud leviter faciat, oppidò miratus fui, & eo magis, quod idem Varrerius Vatabli de Hiſpaniola opinionem jam ante poſuerit ac confutaverit. Nam ſane nullus nunc eſſe ulterior ſcrupulus poteſt in verbis SS. literarum, cum dicatur, *Hiram Rex miſiſſe naves ac naucleros ſuos Regi Salomoni*, non ex Tyro ſcilicet Phæniciæ (quomodo præpoſtere exiſtimarunt; & in his, ut patuit, Cajetanus, eruditorum haud infimus) ſed ex Tyro ſinus Perſici, qui & Erythræum ſeu Rubrum mare dicitur, eos miſſos adveniſſe. Hos vero atque ejuſmodi naucleros claſſiariosq; Indicis eorum locorum inſulis ac peninſulis tanto propiores, eo quoque habuiſſe illis in oris exploratiora omnia eoque præcipue expetitos à Rege Salomone, qui interius colebat, nullum ſit dubium.

Jam qui ſequitur Keckermannus, jure, quod ad idem quoque argumentum, cenſuram meretur. Nam ille cum utramque de Ophyra regione opinionem: quarum altera Joſephi eſt, ſtatuentis in Indiam Orienta-

rientalem versus Aureã Chersonesum classem Salomonis missam; & alteram, quæ versus Hispaniolam & Americam per Herculis fretum è littore Tyriorum navigatum vult, satis evidenter Probl. 9. Partis secundæ, proposuerit, se in posteriorem concedere memorat. Rationes ejus hæ sunt, quia classis adornata sit in littore Idumæo, adhibitis nautis Sidoniis & Tyriis: Nam, ut addit, si in Orientem navigandum fuisset, quid in Tyrico potius aut Sidonio littore, quam ad mare Rubrum classis parata fuit? Ex mari enim mediterraneo, ad quod Tyrus & Sydon sitæ fuerunt, recta per fretum Herculeum navigatur, flexis versus sinistram ad Hispaniolam, & inde porro in Americam velis.

Responderi jam facile his posse ex antecedentibus tam Varrerij quàm nostris, satis liquet. Nam sane littus illud Idumæum, in quo adornata classis fuit, ad mare c. 8. v. 17. Rubrum fuisse, diserte habent verba Paralipom: ubi dicitur abiisse Salomonem in Asion Gaber & Ailath ad oram maris Rubri, quæ est in terrâ Edom. Et adde, quod ex Vatablo jam meminimus, naves nauclerosque Regis Hiram sive Tyri ex insula Persici sinus Tyro etiam dicta, non verò Tyro Sydoniæ, Salomoni fuisse sub-

submissas. quamvis & fieri potuerit, quod Varrerius Cajetano opponit, ut Tyri Rex materiam dolatam, ex quâ naves fieri solent, camelis & aliis jumentis, superato Isthmo inter illa duo maria interjecto, Asion-Geber deportari curarit, quomodo olim à Sultanis Ægypti, & nunc à Turcis fieri suevit, quandocunque classes, quas illic habent, reficere, seu ædificare novas usus efflagitet. Quam Varrerij, seu alteram Vatabli cui sequi sententiam sive responsionem lubet, per me licet.

Et præter hæc, alia item à Keckermanno adferuntur Systematis Geographici lib. 2. quibus novum, quem vocamus, orbem veteribus olim cognitum vult ostendere, dicendo, Platonem in Timæo & Critiâ ità Atlantidis meminisse, ut pene describat hunc orbem: Et Aristotelem in libro de Mirabilibus Mundi memorare, senatum Carthaginensem publico edicto cavisse, ne cives, belli Romani tædio, amplius in Atlantidem navigarent, quasi in alium orbem: & Plinium referre, Hannonem Pœnum novas terræ partes reperisse; & denique Senecam in Medea sub finem cecinisse:

Cap. 4.

lib. 2. cap. 66. & lib. 6. cap. 32.

Secula

Veniet annis
Secula seris, quibus oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus Typhisque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Vltima Thyle.

Si ergo veteres, ità porrò addit, nihil sciverint de novo orbe, quomodo Seneca tam expresse potuit de eo vaticinari?

Respondendum, ut à fine incipiam, Senecam non de certo aliquo orbe novo sed de orbibus, id est, Terris & insulis novis, poetice aliquid injecisse, deque iis, ut futuris, non tum cognitis, vaticinatum: & locum hic ea non habere, ubi demonstrandum erat, non quid esset futurum, aut fieri aliquando posset, sed quid esset: Atlantidem vero Platonis & Aristotelis, sive Atlantides insulas, haud alias esse, quam quæ in Oceano Atlantico sunt positæ insulæ Fortunatæ, Plurarcho etiam in Sartorio nominatæ; & Plinio, qui Hesperides appellat. Nec aliud, quod Hannonem spectat, respondendum; nihil eas terræ partes ad novum, qui hodie est notus, orbem pertinere, nec ullam ibi Ophyram reperiri; cum Orbis novus, si aurum Peruanum excipias, nihil earum rerum habeat,

beat; quæ ex Ophyra Salomoni apportabantur: cujusmodi erant gemmæ pretiosissimæ, ebur, pavones, simiæ lignaque rarissima, ex quibus citharæ aliaque musica organa fabricabantur. Quod à Varrerio superius quoque inter cetera memoratum: Ubi Opinioni secundæ de Hispaniola respondet.

Quod habet porro pag. 319 Varrerius Jectani filium, qui Ophir est dictus, habitationem suam, ut memorat Moses cap. 11. Genes. versus Sephar, montem Orientis, sortitum; Et eum montem cum in India, & circa Indum collocet Hieronymus, quid esse certius potest, quàm Ophyræ regionem haud alibi quàm apud Indiæ Orientalis populos quærendam? Et vero juvet haud leviter ista, quod Ophradus, circa Indum quoque fluvius, si Ortelio fides, Plinio memoretur. Ophradus inquam; vestigium regionis Ophyræ haud obscure referens, Lib. 6. c. 17. quamvis apud Plinium, ubi Asiam descabit non tam Ophradi quam Ophari, Lagonum influentis; vocabulum occurrit. Cujus tamen ut in ista disputatione haud omitteretur mentio, monuit me amicus vetus cum ei nuper adessem deque hisce sermones cæderemus clarissimus ac reverendus vir Theologiæ D.

In Locis Hebraicis.

Constantinus L'Empereur, qui præter exquisitissimam sacrarum literarum, qua excellit, cognitionem, linguam hoc tempore sanctam Lugduni Batavorum profitetur utpote in Orientalibus vel maxime rebus illisque linguis regnum nunc tenens.

Sunt vero & alii præterea, estque, ut videtur, coryphæus in his, Bened. Arias Montanus, qui, ut Hispalensis, Hispaniæ suæ favens Ophyræ quoque regionem apud Peruenses in Orbe novo vestigandam vult; Idque, quod Ophir, ut conjectant, videatur esse à Radice *Parah*; à *Parah* vero *Peru* non obscure deducatur. Quæ sane conjectatio ejusmodi est, quam ego, ut ille loquitur, nebulæ cyatho non emerim. Et est quoque conjectura altera, de qua, uti & priori ista, submonuit me clarissimus collega & amicus noster Doctor Diestius, Et verò hæc, priori, ut putant, solidior, ex aliâ voce, huic cognatâ, petitur. *Aurum* quippe quod *Ophir* appellatur in Navigatione Salomonis & Josephati, illud 2 Paralip. 3, 6, 7. vocatur *Aurum Parvajim*, ut habent editiones Biblicæ clarissimorum virorum Francisci utriusque Vatabli & Junij. nam textus vulgatus *aurum probatissimum* nominat. Hîc autem *Parvaiim* in numero Duali, pro *perujim*, à *Peru* sit singu-

ſingulari. Quo loci accurate ac provide additum oræ marginali à Junio, *Parvajim* Chavilæ regionem eſſe, ubi præſtantiſſimum aurum fuiſſe teſtatur Moſes Geneſ. 2. 11, & unde memorante primo Reg. 6, 20, Rex quoq; David ex devictis principibus illi regioni finitimis aurum eſt conſecutus; & cujus denique Plinius meminerit ſub corrupto nomine Babytaces memorante doctiſſimo eodem Franciſco Iunio Notis marginalibus ad Geneſ. 10, 7. Cum igitur tantis teſtibus Paravaica hæc regio intra Aſiæ terminos habeatur, & illis authoribus, qui alium, præter hunc noſtrum, orbem novere nullum, nominetur, quid ea quæſo ad Orbem illum novum, quem Peruanum appellamus?

Lib. 6. cap. 27.

Quin, quod ex Talmudicis in Lexico ſuo adducit clariſſimus Boxdorfius, omnino obſervatione hic dignum, nullum ſcilicet 2. Paralip. 3, 6. voce *Parvaim* regionem, ſed aurum indicari, quod colore ſuo ſanguinem referat juvencorum: Talmudicos enim auri genera ſeptem numerare in *Joma*; quorum ſeptimum ſit aurum *Parvaim* 2. Paralip. 3. 6, ſic dictum, quod ſimile nimirum ſit ſanguini juvencorum: *Par* enim vocabulo *juvencum* Hebræis notari, quod nec diſſonet multum (ut obiter

hoc interiiciam) à noſtrate dictione *var* idem notante, Ipſa verba Buxtorpfij iſta ſunt: *Talmudici ſeptem auri genera numerant in Ioma* Fol. 44. 2. *Primum* זהב *generale eſt*. 2. זהב טוב *aurum bonum, Geneſ.* 2. 12. *quod diſtinctum ab auro vulgari*. 3. זהב אופיר *aurum Ophir, de quo in* אפר. 4. זהב מופז 1. *Reg*. 10, 18. *vide* פזז. 5. זהב שחוט 2. *Par*. 9. 15. *vide* שחט 6. זהב סגור 1. *Reg*. 6. 20. 7. זהב פרוים *aurum Parvajim* 2. *Par*. 3. 6. *ſic dictum quod ſimile ſit* לדם הפרים *ſanguini juvencorũ*. Hęc ille. Quibus ex verbis accuratiſſimi Buxtorfii liquere hoc etiam poteſt, aliud eſſe aurum Ophyranum & aliud viciſſim hoc Parvaicum. Hæc mihi præ ceteris palmaria obſervatio, ſuggerente præſertim eam, quem dixi, præſtantiſſimo Buxtorfio.

Sed ne, quod huc ſpectet, omiſſum à nobis quidquam videatur, ſubijciemus opportune, quid poſt Varrerium obſervarit geographus noſtri ſeculi celeberrimus Abrahamus Ortelius. Ejus in Lexico, quod edidit Geographicum, hæc verba ſunt:

Ophyra regio aurifera, in ſacris litteris unde Salomoni aliiſque Hebræorum Regibus, ternis annis (uti 3. *Reg*. 9. 8. 2. *Paralip. c*. 9. *habetur) magna vis auri advehebatur. Sed ubi terrarum hæc regio ſita ſit, & an alio etiam nomi-*

nomine cognita esset hactenus ignoratum fuit. σωφιρα & σωφιρ, *legunt lxx interpretes. Josephus eam in India ponit: & TERRAM AVREAM* χρυσῆν γῆν *suo tempore vocatam addit. Eupolemus auctor apud Eusebium lib. 9. cap. 4. Praeperat. Evangelicae URPHEN* οὐρφῆ *appellat, & dicit insulam Maris Rubri esse, navesque cogi solere Melanis, Arabiae urbe (Hesion Geber hanc vocat sacra scriptura: etsi Epiphanius* Atlon *in sacris literis prodat) Hinc Marius Niger eam AVREAM CHERSONESUM Ptolemaei interpretatus est, non parum enim ad terram auream alludit; & Rubri Maris nomen huc usque pertingere, ex classicis authoribus doceri potest. Sed hanc Chersonesum, auri divitem olim fuisse, nemo veterum, quod sciam, author est; neque nunc etiam esse, ex recentioribus palam est. Edidit tamen Caspar Varrerius Lusitanus nuper peculiare opusculum, de* Ophyra Regione; *in quo constanter asseverare multisq; argumentis persuadere conatur, sacrae Scripturae* Ophyram *esse auream Chersonesum: aut potius omnem eam oram quae Pegusiis, Malaca & Somatra continetur. In Bibliis Vatabli à Rob. Stephano excusis, pro* Hispaniola, *Novi Orbis insula, habetur. Postello autem* Peru *videtur: cui suffragatur doctissimus Goropius in*

sua Hispania. Idem affirmat Benedictus Arias Montanus. Cujus viri sententiam non solum ob multiplices ejus virtutes, quibus à natura abunde ornatus, sed ob omnis generis doctrinæ solidam peritiam multarumque linguarum cognitionem admirabilem, libenter amplecterer, nisi deterreret me ab eâ vastus ille Oceanus intermedius, quem omnis antiquitas innavigabilem atque à mortalibus, quia sacrum divumque sedem existimarit, navigatione minime violandam (ut docet apud Senecam Pedo Albinovanus) credidit. Neque ullum veterem autorem reperies, ab ullo mortalium ante repertum magnetis lapidis usum (quem nuperum habemus) unquam tentatum, nec immerito. Neminem hoc enim potuisse, vel posse, norunt intelliguntque qui navigant omnes. Casu forte aut felicitate hoc aliquando evenisse, ut credam, facit Plutarchus in Sartorio: At consilio aut scientia hunc ab ullo trajectum, nulla apud priscos sive sacros sive prophanos scriptores memoria. Circa littora autem navigatum sæpius, testes exstant antiquorum Græcorum Peripli, ut Hannonis, Arriani, Jasonis, Nearchi: & qui temporis injuria intercidere Ctesiæ, Menippi, Marcelli, Alexandri, Theophili &c. Ego Ophyr Cephalam *vel ut alij pronunciant* Sofalam *Africæ versus Orientem regionem interpretari*

cum

cum Volaterrano malim, tum quod hæc, teste gravissimo Jo. Barroso, admodum aurifera sit, adeo ut etiamnum nihil præter aurum, ut Lusitanorum testantur peregrinationes, exteris mercatoribus communicet: Tum quod scribat in sua Indica navigatione Thom. Lopesius, hos Sofalenses habere libros patria lingua scriptos, in quibus legitur Salomonem regem tertio quoquo anno hinc aurum tulisse. Ex Ophir etiam ebur habuisse Salomonem sacræ referunt literæ, atque hoc non ex Peruana regione, ubi nullus unquam Elephas. Pro Ophir, Ophats ὄφατ legit Ioan. Izetza, & insulam, sive peninsulam auream in Indiâ esse dicit. De Ophir adde quod habet Josephus à Costa Societ. Jesu lib. 1. c. 14. de natura Novi Orbis. Vbi Ophir Indiam Orientalem, cum Iosepho Iudæo interpretatur. VPHAS locus unde aurum adfertur, Hierem; 10. MOPHAS legunt lxx. OPHI autem D. Hieronymus & Chaldæus.

Hactenus Ortelius. Qui, recitato, quid alii insuper sentiant, in eandem cum Volaterrano sententiam concedit, esse scilicet Ophyram Africæ Æthiopicæ regionem versus Orientem; quod ea præcipue aurifera sit &c. Quæ à Varrerio cum satis superque superius pag. 305 & seqq. inspecta discussaque sint, hic repetere, es-

set, quod dicitur actum agere. Itaque lectorem eo remittimus.

II.

COMMONITIO,

Quâ Problema Keckermani III & V propius inspicitur ac illustratur.

Accessum & recessum Oceani, de quo Problemate III disputatur à Keckermanno, eleganter ac proprie Latinis olim veteribus *Veniliam* & *Salaciam* dictum docet nos Romanorum doctissimus Varro. Ejus verba sunt: *Venilia, unda quæ ad littus venit; Salacia, quæ ad salum redit.* Hujus autem utriusque, veniliæ inquam salaciæque expertem esse Oceanum Balthicum & Ligusticum, ob causas, quæ à Keckermanno sunt memoratæ, non tam mirum sit, quam quod idem quoq; de Indico novi orbis littore refert Joh. Metellus Metalius in Præfatione sua ad Antoninum Augustinum, quæ libris Hieronymi Osorij Lusitani de Rebus Emmanuelis est præfixa. Etenim in ea (addo, quia nihil ejus à Keckermanno memoratur) hæc leguntur, Numero IX: *Oceanus quà australe novi orbis latus adluit, æstus est vehementissimus;*

Lib. 4. de Analius.

ſimus, adeo ut in nonnullis promontoriis, ad duo milliaria decreſcat, in aliis verò, aquam ejus regreſſam è ſummo littore vix viſu aſſequi queas. at idem ille, quà boreale latus occupat, nullam propemodo acceſſus receſſuſque reciprocationem admittere, magnocum philoſophorum ſtupore deprehenſus eſt. mirari hoc multo inquam magis nos oportet, cum apertum hîc ac patens littus ſit. Sed ut intelligatur quod nam hic novi orbis littus innuat Metellus, ſciri refert, capere haud dubio eum id littus quod eſt Oceani Sur ſive Pacitici dicti. quod doceat nos in Exercitationibus ſuis adverſus Cardanum Julius Scaliger. Nã de altero littore, quod noſtro orbi adverſum eſt, quis authorum hoc tradidit; Quamvis & hic quod memoratur, penes authorem, quod dicitur, fides eſto. Verba interim ejus, quia digna ſunt quæ adſcribantur, iſta habent: *In Oceani Sur littore boreali nullus eſt æſtus. In Britannico vehemens ubique. In Auſtrali Sur ad Beregam validus. In Liguſtico veſtigium nullum. In Adriatico inſignis. In plaga Indica ſecundum Gangis atque Indi, fauces magnus. In Erythræo tantus, ut oſores ſacrarum literarum temere mentiti ſint, Moſen in ſicco tranſiſſe, nactum refluxioniis occaſionem. Quod tamen fieri non potuit. propterea* Exercit. 52.

quod ad Sues usque quod intimo in recessu jacet, mare operit litus illud: neque unquam regrediens itâ nudat, ut inferiores partes, qua transierunt Hebræi, sua decessione aperiat. Huc usque ille. Et præter hæc, notabile etiam est, hucque spectans, quod Garumna, Galliarum clarissimum flumen, septenis horis Oceanum accedentem experiatur, ac quinis vicissim eundē dimittat. Cujus etiam inæqualitatis rationem inquirens magnus ejus olim accola Julius idem Scaliger, ita loquitur, vel, ut proprie magis dicam, argumentatur in libris de Subtilitate adversus Cardanum: *At cur septem horis intumescit Oceano Garumna, quinque detumescit?* Propterea *quod Atlanticus Oceanus accedente Luna ad meridiem Venetiarum, insinuat sese in arcticos sinus. Qua protrusione abit aqua sursum versus à littoribus Aremoricis ad litora, quæ incurvescunt inter Tartaros & Terram laboratoris, trans Grunlandiam, & insulas parum notas nobis. Itaque non implet Garumnam, quantum capere potest: quoniam partim abit. Ubi vero Luna cursum perfecit illius clivi, cujus fastigium directo despicit Burdegalam: tunc ab Arctico sinu redeuntibus aquis, non solum obsidentur Garumnæ fauces, ne descendat, atque exeat aqua sed etiam complentur novis fluctibus.*

Exercit. 52.

bus. Qua impressione fit, ut addatur ad incrementi tempus ordinarium hora illa, quæ septima numeratur in accessione, primaque debebatur discessioni. Unde quod reliquum est ad horam duodecimam, qua alterius quadrantis cursus terminatur, in regressu quinque tantum horis expeditur. Non enim verum est, quod ajunt, Produci tempus ingresionis, quia resistat Garumna. Quippe neque locus, neque meta ulla proposita est, aut destinata, ad quam maris ultimus fluctus pertingere jubeatur. Sed celerius tantum minueretur, si eßet ità. Quod si alteram velis adjungere, causam, non laboro. Moles enim maris gravior: idcirco diutius instat: & ubi subducit sese, abit celerius. Hucusque Julius Cæsar Scaliger. apud quem plura ibidem huc spectantia, qui inquirere volet, reperiet. Exercit. 5 [illegible]

Quod deinde sequitur altero post tertium, de quo jam dictum, Problemate nimirum quinto pag. 376: *Typhon est flatus capitalis & velut nautarum hostis, utpote ex diversis ubibus, vel ex diversa ejusdem nubis parte globatim protrusus inque se tortus ac retortus in gyrum &c.* Quod alibii memoratum nobis scio, miror Physicorum nemini, præsertim iis, qui ex SS. literarum observationibus vel augere Physicen, vel ipsis etiam SS. scripturis ex Physica aliquam lucem *In disputationibus nostris Physicis.*

lucem fœnerare studuerunt, cujusmodi præter alios fuit clarissimus theologus Lamb. Danæus, & ipse hic quoque qui Physicen edidit Keckermannus, de Typhone hoc vento nihil addidisse, quod ei illustrando esset, ex iisdem sacris Scripturis. præsertim cum ejus in Navigatione beati Pauli tam diserte meminerit in Actis suis divus Lucas, qui, vocabulo haud omnibus obvio, *Euroclydona* appellatum ait. Legitur enim Actor. cap. 27. vers. 14. *Misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroclydon.* Vetus versio reddidit non *Eurolydon*, quomodo textus ipse Græcus habet, & commode retineri id vocis potuerat, sed voce Græca & Latinâ minus concinnè vertit *Euroaquilo*. At quomodocunq; vertatur, dum ait esse *ventum Typhonicum*, satis indicatur non regulare sed irregulare venti genus habendum, quo nimirum veluti typhone quodam & vento turbulento huc illuc jactati, aliisque superingruentibus tempestatibus à recto cursu ac navigatione institutâ aberraverint. Batavos hodieque Belgasque omnes ejusmodi ventum **een Werbelwint** appellare satis constat. Est enim Græcis κλύδων idem quod *vortex* & *fluctuatio* Latinis; rerum naturalium scriptoribus *Typhon* seu *Turbo*;

Turbo; quomodo & Lucas ipse interpretatur, cum dicat, *ventus Typhonicus, qui vocatur Euroclydon*: quamvis versiones Germanicæ ac Belgicæ ad præscriptum vocabuli *Euroaquilio*, quod est in Latinis versionibus à vero longiuscule recedentibus, reddiderint **Noordoost**, cum debuerint ex ipso textu & voce Græcanicâ interpretari **een werbelwint**. Id enim est *ventus Typhonicus* & *Euroclydon*. Germani dicunt **een krauselwint**. Faciunt huc verba Plinij lib. 2. cap. 28: *Vagi & ruentes flatus, verticem faciunt, qui Typhon vocatur, id est, vibratus ecnephias*. Quid clarius potuit, ad explicandum, quod innuere se voce *Euroclydon* divus Paulus significat?

III
COMMONITIO

ADdi his ob ea, quæ habentur Pdoblemate 1 de Hispanis, Lusitanis, Anglis, Hollandis ac illis, qui navigationibus quā maximè celebrati memorantur, paucula possunt. Et quidem super eo argumento cum in literas retulisse nonnulla Richardum Dinothum reperiam, ejus primo loco verba ponam; atque inde, si necessum sit, de meo nonnihil subijciam. Ait Dinothus: Lib. 3. de Reb. Bellicis.

NA-

NAVIGANDI artem antiquissimam esse, ex Beroso videre est, qui in seculo aureo Janum & Saturnos in novas colonias classe advectos esse scribit. Primi in ea Ægyptii excelluerunt, qui longè maria, insulas & littora lustrarunt, ut terrarum metas invenirent, adeò ut doctrinæ cosmographicæ initium darent, & aliis populis similia tentandi & explorandi exemplo essent. Primus omnium regum Sesostris longis navibus usus, Arabicum sinum prætervectus populos Rubri maris accolas usque ad Indos penetrans in potestatem redegit.

Diod. Sicul. lib. 1. Ann. Viterb. in Manet.

Turrheni fortitudine egregii, classe potentes, quum diutius mari imperitassent: Italum pelagum à se Turrhenum denominaverunt, nauticarum rerum adeò periti, ut quocunque classe deferrentur, facile victoria potirentur.

Diod. lib. 5. Halyc. lib. 1. Ann. Viterb in Maneth.

Post illos Tyrii in ea arte excelluere, qui libero utentes mari sæpe terras cæteris nationibus incognitas adiere. In ultimo Hispaniæ tractu insulam Oceano circumfusam perexiguo à continenti divisam freto condiderunt: & in Africa Uticam, in Bœotia Thebas, sic ut eorum coloniæ toto orbe diffusæ fuerint. Tanta famæ celebritate florentes rex Judeæ Salomon sibi fœdere

1. Reg. Vel. Pa lib. 2. 3.

fœdere ſociare curavit, cui aurum & gemmas, aliaque rara & precioſa adferebant. Cúm autem totum triennium in una navigatione conſumerent, multa maria ſulcaſſe, & longinquas mundi partes exploraſſe facilè credere eſt. nec ullos populos poſtea eorum conatus adæquaſſe legitur.

Phœnices claſſe in Libyam venientes Byrſam, quæ & Carthago nominata eſt condidêre, demum ſubactaLibya magnam maris tenuêre partem. Vlterius bella moventes Siciliam, Sardiniam, cæteraſque inſulas, quæ mari illo continentur occuparunt, & in Iberiam uſque emisêre colonos. App. in. Lybic.

Carthaginenſes adeò claſſe valuêre, ut maris mediterranei imperium diu tenuerint, à Romanis Sardiniam, & omnen Iberiam abſtulerint, Hannone duce à Gadibus circumacti ad extreman Arabiam uſque permearint. App. in. Lybic. Plin. lib. 2. cap. 6.

Liburni Illyrici populi navali gloria etiam percelebres fuêre, qui Ioniam inſulaſque Ægei maris dicto audientes habuêre. Velocibus navibus uſi, qua ex cauſa Romani naves, quæ celeritate levitateque præſtant, Liburnicas nominarunt. App. in Illyr.

Nec poſtremun hac in parte laudis Athenienſes locum ſunt habituri, qui magno

claſſis

classis apparatu freti imperium amplum & victorias insignes acquisiêre. Ad classem, quæ cum Xerxe ad Artemisium felici eventu pugnavit, in qua 378 naves fuisse dicuntur: majorem partem suo milite, suisque sumtibus instruxerunt. In Salaminensi prælio naves 400 habuêre. unde præcipua earum victoriarum palma ipsis extra omnem controversiã attribuitur. Cùm bellum adversus Lacedæmonios movefunt: triremes ad quadringentas habuêre præter alia navigia. In multis & maximis certaminibus cum Persis, Macedonibus & Lacedæmoniis pugnantes superiores fuêre, in paucis prospero successu caruêre. Victis Persis Græciæ & Asiæ tributum ad tuendum maris imperiũ imposuêre: tanta in re navali eorum fama apud exteros fuit; ut Persæ contra Lacedæmonios bellum gerentes semper Atheniensem ducem quærerent, quem classe sua præficerent. Tantum etiã emolumenti inde sunt assequuti, ut quicquid rarum aut suave, vel in Sicilia, vel in Italia, Cypro. Ægypto, Lydia, Ponto, Peloponneso, vel alibi erat, in unum coegerint ob maris imperium.

Iustin. lib. 16 Plut. in Them. xeno. hist. Græc. lib. 1. 6. 7. & lib. dereb. Athen Thucy. beli. Pelop. lib. 1.

Cilices piratæ, quibus se aggregarunt Syri, Cyprii, Pamphilii & Pontici non solum mare, quod ad orientem spectat: sed

quod-

quodcunque intra Herculeas columnas situm est, in potestate habuerunt. Aliquot Romanorum duces navali prælio superarunt, inde tanto terrori fuere omnibus, ut in tam magno spacio nemini tutam navigationem relinquerent, bello Mithridatico regiæ classi contra Romanos operam navarunt, deinde Romanis è civilib. bellis inter se commissis multitudine freti mare præsidio classis destitutum invaserunt, insulas & maritimas urbes expugnantes. Naves habuere militariter instructas amplius mille, urbes cœperunt ultra quadringentas. Classes eorum fuere strenuorum virorum copiis, gubernatorum peritia, levitate atque celeritate navium magnifico apparatu, longo usu & exercitatione formidabiles. Omne internum mare ab illis occupatum, unde nemini commercia libera: sed omnia invia, infida, clausa, donec à Pompejo fuerint debellati.

Plut. in Pomp. App. in Mithri. Zonar. ann. Tom. 2

In declinatione Romani imperii Saraceni innotescere cœperunt, qui in re navali postea maximam gloriam sunt assequuti: sicut eorum res bello gestæ ostendunt. Ab Alexandria cum valida classe solventes Rhodum nobilem in re nautica insulam vi cœperunt. Deinde in Ægeum mare delati multas ex Cycladibus afflixerunt. Inde in

Blond. de reb. gest. Venet. Æmyl. lib. 2. Func. in Chron. Coel. Curio. Sarr. hist. lib. 1.

Siciliam navigarunt, quam maritimis in locis spoliatam incendiis etiam per mediterranea editis vastaverunt. Numidiam quoque Tingitaniamque ac Mauritaniam occupavêre, Oceanum Atlanticum, & terrarum finem opum suarum terminum statuentes. In Europam per fretum Gaditanum trajicientes totam Hispaniam sibi subjecêre, præter Astures & Cantabros. Italiam ingressi Capuam, & Genuã cœperunt. Venetorum classem apud Siculum mare cũ multa clade vicerunt. Ita omnibus formidabiles propter rei navalis peritiam evasêre. tantam potentiam ex ea adepti, ut à Persico sinu ad Gades usque maris imperium tenuerint. Numerosam habuisse classem hinc facilè videre est, quòd Muhanias unus ex eorum ducibus inclytæ famæ & celeberrimi nominis mille & septingentis navibus Cyprum invasit, cœpit.

Saxo Grammat. hist. Dan. lib. 4. Lil. in Ch.

Decrescente eorum potentia Dani piraticam exercentes Flandris, Frisiis, Gallis, Anglis, Scotis, Orcadibus insulis & omnibus Balthici maris accolis multa damna intulêre, cùm è certaminibus sæpius victores evaderent. Victoria utentes Angliam sunt adorti, quam vectigalem fecerunt. Maris imperium à Balthico oceano ad Thulen usque insulam diu tenuerunt.

Horum

Horum instituta sequuti Normanni sive Norvagi valida instructa classe mare oceanum & mediterraneum sulcantes omnibus maritimis populis formidabiles evaserunt. Angliæ, Flandriæ, Gallicæ Hispaniæ & Italiæ oras immaniter devastarunt, & spoliatis ac eversis in Italia & Gallia multis urbibus Gallos ad concedendum illis habitationis sedem coegerunt. Æmyl. lib. 3.

Tres fuêre in Italia præpotentes maritimis in rebus urbes: Pisæ, Genua, Venetiæ, quæ post Normannos in re navali domi, militiæque celebres exitêre. Eò magnitudinis rem Pisanam hac in parte aliquando evectam memorant, ut centum eorum familiæ totidem rostratas naves privato sumptu ædificasse, & exornasse ad bellum Ligusticum dicantur. Æmyl. lib. 6. Iou. hist. 2.

Genuenses inveteratæ navalis disciplinę laude cunctas nationes olim antecelluerunt, & longè sulcando maria versus orientem usque ad pontum Euxinum condita in Taurica Chersoneso Theodosia nobilissima colonia famam extenderunt, & in bello sacro egregiam operam navarunt. Æmil. lib. 6. Ion. hist. 13. & 34.

Veneti mercimoniis dediti multũ classe huc usque valuêre mercaturam per omnes orbis partes exercentes, multos in Syria portus occupavêre, & in bello sacro

Mach. hist. Flor. lib. 1. Sabell.

multam operam & laudabilem præstitere. Unde in precium illis cessit Creta, quæ nunc Candia dicitur, & diu Saracenorum & Turcarum arma insigni cum laude sustinuerunt, & quod ad gloriæ culmen eos evexit: Genuenses de maris imperio cum illis decertantes post varia prælia manus dare coegerunt.

Sed horum omnium gloriam patrum nostrorum memoria Hispani obscurarunt periculosis & stupendis navigationibus ingenti ausu susceptis, quibus mercaturæ negocium tum sibi tum principibus suis utile admodum & quæstuosum reddiderunt, nationesque barbaras insanis superstitionibus servientes ad vitam humaniorem, & ad cultum veri dei adduxerunt. Tres autem ante alios maxime clari & memorabiles extiterunt, Ferdinandus Cortesius, Blascus Nonius & Magalanes. Cortesius in postremum occidui litoris sinum delatus ad Mexicana regna terrestri itinere contendens subactis Indis Themistitana urbe potitus est, quum fabricatis navigiis eam urbem sallo in stagno positam, ædificiisque & incolarum frequentia Venetæ urbis instar admirabilem multis præliis prospere factis expugnasset. Exinde ulteriora perquirere constituit, novamque expe-

expeditionem ad occidentis oram maritimam suscepit: eo quidem apparatu, ut non modo sarcinarum & tormentorum onera secum ferret: sed duos etiam myoparones soluta compage plicatiles multorum servorum opera comportari juberet, ut his tentaret oceanum, quem nō amplius quingentis leucis abesse constabat. Cum ad oceanum perventum: Cortesius latè explorato littore, notatisque nemoribus unde materia ædificandæ classi peti posset, Temistitam est reversus, ibique incolis Christianæ religionis cultum persuasit. Iov. hist. 34 Levin. Apoll. lib. 2.

Blascus Nonius diu Pariæ terræ, & Darienæ regionis littora legens repetit Isthmum ad Urabanum sinum, quo duo maria ingentia dirimuntur. A Comogro siquidem ingentis amnis ostio Dari, ejusque littore per inaccessos prope montes summa juga tenuit, & subjectum in adverso littore vastissimi pelagi sinum conspicit, in quo auri & unionum ditissima regna reperta sunt, atque item conspectæ, aditæque aliquot insulæ earum rerum opulentia insignes. Peruana & Culcana regna auro & gemmis scatentia successoribus demonstravit. Iov. hist. 14 Levin. Apoll. lib. 1.

Magalanes alterum Pariæ terræ littus in orientem obversum quinque navium

classe percucurrit, legendoq; oram præter-vectus lineam capricorni, nec multum inde prope antarcticum circulum, & ad ipsá æquatoris lineam Moluccas quæritans immensi prope ambitus insulas Iavanã, Pornem & Subutham ipsa Britannia majores invenit, è quibus Moluccæ propinquæ spectabantur: quas ut in votis habebat adire non potuit. Cum insulanis enim acrè dimicans occubuit. Huic propter difficilimam, & periculosissimam navigationem palma datur. Cortesii navigatio, ut magnificentior, ita utilior & fœlicior fuit, quamvis honoris prærogativa omnium harum navigationum Christophoro Columbo Liguri multorum judicio debeatur adscribi. Alterum enim prope terrarum orbem intentato prioribus seculis Oceano ad occidentem fælicibus auspiciis navigationis studiosis aperuit, & aliis, qui post eum majora fecisse videntur, iter ostendit, & si commoditatẽ spectemus, non minus gloriosa Hispanicæ genti ejus navigatio fuit, quàm Cortesii vel Blasci, vel Magalanis. nam Hispaniolam & Cubam ingentes insulas auri copia ditissimas Castellæ regibus vectigales fecit, & in commodissimis locis ædificatis arcibus, & imposito præsidio tutum Hispanicæ genti receptũ dedit,

& rectè

& recte æstimantibus Herculis & Liberi patris famam obscurasse videtur. Nam Bacchi in Indiam navigatio nullo pacto cum Columbina comparanda venit, nec periculi magnitudine, nec commoditatis cumulo. Qui vero decus navalis disciplinæ Herculi tribuunt, quum in freto Gaditano ipsius navigationis trophea ponunt: maximè ridiculos se ostendunt, cum vento secundo in uno mense ea navigatio commodissimè fieri possit. Hactenus Dinothus.

At præter eos, & qui vel omissi ipsi vel præteriti, inter vetustissimos referri Massilienses possunt. Hi quantopere mari valuerint ejusque gnari habiti; ostendat vel solus Pytheas Massiliensis, cujus superius non semel & cap. præsertim 4. l. 2. Discuss. Hist. ex Strabone memini. utpote qui totam exteri ac borei maris oram perlustrando primus omnium Thulem ac omnem propemodo septentrionem Gallis Græcisque aperuit, ut est à nobis memoratum loco jam dicto prolixius. Atque inde inter recentiores post Cortezium, Novium, Magalanem Columbumque Dinotho memoratos, non omittendus quoque, præter alios, Americus Vespucius, & nostro seculo, qui claruêre inter Anglos *Franciscus*

Dracus, & *Thomas Candischius*. Dracus anno 1577 è Plimuthâ, Angliæ portu, cum navibus quinque solvens, ac superato intra paucos menses freto Magalanico, primus fuit, qui mare illud, quod Pacificum sive le Sur vocatur, post Magalanum, præter Hispanos, navigavit. Hic postquam auro Thesauroque, quem ingentem sibi comparaverant, Hispanos exuisset, in Angliam circa an. 1580, orbe terrarum tribus plus minus annis circumnavigato, magna cum omnium admiratione reversus est. Regina benigne eum excepit; navem in monumentum orbis feliciter circumvecti juxta Depfordiam ad Tamisim subduci jussit, & in eâ, magnis ibi ceremonis memoriæ sacratâ, cum suis epulata Dracum equestri dignitate ornavit. In laudem vero Draci totiusque expeditionis affixi malo navis, præter alios, versiculi, quos dignos judicavi, qui subjicerentur, sunt autem isti:

PLUS ULTRA Herculeis inscribas DRACE columnis,
Et magno, dicas, Hercule major ero.

DRACE, pererrati quem novit terminus orbis,

Quemque

Quemque simul mundi vidit uterque
Polus;
Si taceant homines, faciunt te sidera notum.
Sol nescit comitis non memor esse sui.

Digna ratis quæ stet radiantibus inclyta stellis;
Supremo cœli vertice digna ratis.

Thomas deinde *Candischius* sub annum 1586. è Suffolciâ tribus cum navibus in apertum Oceanum excurrens, ac Fretum mox Magalanicum feliciter pervectus in orâ Chili, Peruviæ & alibi cum Hispanis haud semel conflixit; ac naves eorum & in his Regiam unam, maximis opibus refertam, juxta Calliforniam cepit ac diripuit. Inde per Philippinas, Moluccas, Promontorium Bonæ spei ac Helenæ insulam, post biennium magnâ cum prædâ, nec minori cum gloriâ domum rediit, utpote suæ gentis alter, qui Orbem terrarum circumnavigavit.

Hos æmulati haud multò post Batavi, & in his omnium primi, *Jacobus Mahu* & *Simon de Cordes*, &, qui eos proximè est insecutus, *Oliverius* memoratur *de Noort*. Hi summis cum difficultatibus nec exigui

temporis dispendio, molestissime superato Magalanico Freto, mare tandem *le Sur*, Pacificum sive Australe dictum, intrarunt, ac Orbem deinde terrarum circumvecti ad suos similiter salvi redierunt. Unus eorum, *de Weert* dictus, vi tempestatum atque aquilonis Caurique pertinacissime spirantis vehementiâ, repetere Fretum, atque inde inglorius redire domum adactus fuit, annum circa 1598. Quibus postmodò animadversis, & ut evitaretur non periculosus tantum ille, sed & tædiosus ac morosissimus tot per anfractus angustiasque Magalanici Freti transitus, insequenti tempore, qui fuit annus 1615, captâ opportunitate, duabus cum navibus ad id destinatis, relicto ad dextram Freto jam dicto, novũ ac facilẽ invenit trãsitũ magni ausus atq; animi juvẽis Jacobus Lemerius Amstelodamensis, ac suo de nomine nuncupatũ, Orbi usurpandũ reliquit. Imprimis Hispaniarum Rex, compertâ tanti transitus commoditate, cum ejus assidue classes id pelagus frequentare necessũ haberent, haud cessavit triennio post Johannem. Morum eo amandare. Ac exploratis omnibus, cognitoque, post Fretum Lemerii, quod expediti ac brevis est transitus, apertum esse in mare le Sur progressum, nec uspiam

occur-

occurrere syrtes aut littora, quæ navigantem remorentur, suum quoque in usum oblatum tam insperatò beneficium constituerat traducere; in animo habens, si ità res tulisset, imposito præsidio fauces eas aliis occludere. Sed deprehenso, potentiores eas opinione suâ esse, labori atque impensis ulterioribus supersedisse videtur.

Ultimò hoc quoque libet adjicere, occasione navigationum, quas tentasse vetustissimos illos diximus, ut Pytheam Massiliensem, & qui secuti sunt boreales præcipue populi, quærereque, quomodo vastissimum illi atque apertum mare sine pixide nauticâ transmittere potuerint? Nam Pytheas enavigans è mari Mediterraneo, Freti Herculei fauces transgressus non tantùm est, sed apertum exinde boream versus mare percurrens, nec uspiam littus legens, Thulen atque oram illam universam boreæ, inter primos suo ævo, id est, ante natum Christum, posteris aperuit ac demonstravit; ut de aliis item dicere ac repetere nunc omittam. At id sine pixide nauticâ fieri hodie posse vix existimatur. quod indicare quoque superius Probl. 9. Keckermannus volens, attulit ex Historiâ Indicâ Petri Kitzi hæc verba: *Sine acus marinæ usu navigatio in alto Oceano institui non potest.*

potest. Adeò ut dicere fere habeam, præter sidera, ac stellam vel maxime polarem, ad quam cursus suos vetustissimi illi direxêre, fuisse haud dubio penes eos, latentibus præsertim stellis, ac nubilo cœlo, navigandi quædam subsidia, quæ hodię deperdita nos fugiant; ut solent aliis atque aliis temporibus deperire jam hæc ac illa vicissim renasci inque usum traduci. Sed de his, & si quæ referri præterea huc possunt, aliàs & alibi, si Deus & Musæ volent, opportunius.

FINIS.

Gratia & Gloria Deo Servatori.

ADDEN-

ADDENDA.

FEstinantibus operis & dum alia atque alia aliò trahunt, omissa nonnulla, quæ addi prioribus non incommode possunt. Et quædam quoque ab amicis oportunè suggesta aurem mihi vellunt dignaq; existimo, quæ vacuum hoc spacium occupent. Ejusmodi, præter cetera, vel id esse potest, quod pag. 153. vers. 29. his verbis habetur, *cum servitus concessaq; potestas nihil tale polliceri videantur*. Nam iis non inconvenienter adjici continuo posset: *servitus inquam, cujusmodi non tam phrasi juris, quàm ex vocis notione hîc accipienda, qua potestas concessa, sive, ut literæ regiæ habent, licentia nominatur*.

Hinc etiam subjungenda sunt ad primæ Mantissæ pag. 248. vers. 15. ubi de Constantino Magno agitur, illa verba: *Quid esse clarius potest, quàm alibi natum Constantinum Magnum, &, ibi defuncto jam patre, veluti à borea exortum Solem imperioque à milite inauguratum præfectumque?* Illis inquam verbis adjicienda ex oratione sive Commentario V. C L. Huberti Giphanii super Imperatore Fl. Justiniano ista pauca:

Juvat

Juvat hæc haud leviter doctissimus clarissimusque Giphanius. Cujus sunt verba:

Volui auditores paulo esse longior in patria Justiniani investiganda, & veluti ante oculos ponenda, non modò propter hunc clarissimum Imperatorem, sed etiam propter Constantinum Magnum, quem videor mihi observasse ex eadem terrâ Dardania oriundum. Sic enim ait Trebellius Pollio in Imp. Claudio, ex cujus sorore natus est Imp. Constantius pater Constantini Magni: in quo bello (Gothico) equitum Dalmatarum ingens exstitit virtus, quod originem ex eâ provincia Claudius videbatur ostendere: quamvis alii Dardanum & ab Ilio Trojanorum atque ipso Dardano sanguinem ducerent trahere. Et mox: Claudius, Quintillus, & Crispus fratres fuerunt; Crispi filia Claudia; Ex eâ & Eutropio, nobilissimo gentis Dardanæ viro, Constantius Cæsar est genitus. De eo & Imp. Valerianus in epistolâ quâdam: Claudium Illyricianæ gentis virum Tribunum Martiæ quintæ legioni fortissimum dedimus. Et in aliâ epistola: Claudio ex regione Dardaniâ dabis milites ducentos &c. Plerique putant, Constantinum in Britanniâ natum: Ejusque matrem Helenam Cœlii nescio cujus Britannorum Regis filiam fuisse comminiscuntur: ignari scilicet, ortum & natalem Cæsarum esse duplicem: unum

Ex Oratione de Fl. Iustiniano Imp.

unum hujus lucis & vitæ, alterum imperij. & hunc alterum, scilicet imperij, Britanniæ imputare potest Constantinus Magnus. O fortunata, inquit Panegyrici scriptor, & nunc omnibus terris beatior Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti. Sed de hac re alio in loco oportuniore, Deo adjuvante. Hactenus Giphanius.

Pag. 400. Lin. 21. *qui Hesperides nominat.* illis addendum continuo, *ut omittam, qui citatur de Mirabilibus Mundi Aristotelis liber, cum dubiæ esse fidei, nec ab omnibus hunc in censum referri.*

ERRA-

ERRATA.

PAg. 18. lin. 18. lego *item* Pag. 25. lin. 10. leg. *provinciis.* Pag. 26. lin. 5. leg. *eisque* Pag. 53. lin. 23. leg. XXV. Pag. 187, lin. 9. leg. *vetertam.* Pag. 215, lin. 11 leg. *repressit.* Pag. 223. lin. 21. leg *facilitate* Pag. 241, lin. 5 leg. *jumenta.* Ibid. lin. 26 leg. *finem.* Pag. 249, lin. 22. leg. *tyrannus.* Pag 319. ad marginem leg. *Genes.* 11. Pag. 322. lin. 12. leg. *pretiosissima.* Pag. 387, lin. 6. leg. *promanans.* Pag. 401, lin. 23. leg. *describit.* Pag. 404. *lin.* 2. leg. *Buxtorfii* Ibid. lin. 18. *leg. Buxtorphio.* Pag. 411, lin. 23. leg. *nubibus* Ibid. lin. 27. leg. *neminem.* Ibid. leg. *praesertim eos.* Ibid. lin. 29. leg. *etiam* Pag. 413, lin. 5. leg. *Entoaquilo.* Ibid. lin. 19 leg *Problemate* Monendus postremo lector, verba Dinothi, quae plusculа citantur pag. 414. ea ad oram semilunulis notanda adusque pag. 432.

